

Radu Ciobanu

Țărmul târziu

Jurnal 1985-1990

E^{MIA}

RADU CIOBANU

ȚĂRMUL TÂRZIU

Jurnal 1985-1990

Coperta I - Reproducere după **Lan de grâu cu corbi** de *Vincent Van Gogh* (1890)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CIOBANU, RADU

Țărutul târziu: jurnal 1985-1990 / Radu Ciobanu - Deva:
Emia, 2004

Bibliogr.

Index

ISBN 973-8164-03-6

821.135.1-94

Toate drepturile rezervate Editurii **EMIA**.

Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **EMIA**.

Drepturile de distribuție în străinătate
aparțin în exclusivitate editurii.

Copyright © 2004 by **EMIA**

All rights reserved.

The distribution of this book outside Romania, without
the written permission of **EMIA** is strictly prohibited.

Editura EMIA

Str. Mareșal Averescu, Bl.20, parter

cod 330011 - DEVA

Tel/ Fax: 0254 230246

E-mail: office@emia.ro

www.emia.ro

Director: **Paulina Popa**

Tehnoredactare și copertă: Codruț Sebastian Făgăraș

Bun de tipar: iulie 2004. Apărut: septembrie 2004

Valoarea timbrului literar este de 2% din prețul de vânzare și se adaugă
acestuia. Sumele se virează la Uniunea Scriitorilor din România, cont nr.
2511.1-171-1/ROL

RADU CIOBANU

ȚĂRMUL TÂRZIU

Jurnal 1985-1990

EMIA
2004

1 9 8 5

Januarie

3. Am făcut, așadar, mai bine de un an, și experiența consemnării cotidianului. Mi se pare plicticos și ne semnificativ. Voi reveni de aceea, reținând doar „evenimentul”, lecturile (și priveliștile), stările, ideile sau simplele gânduri atunci când simt că ar merita, dintr-un motiv sau altul, însemnate.

***

Zi rară, de iarnă veche, ger și zăpadă multă. De dimineață, în drum spre ziar pentru a-mi duce articolul (scris ieri), orașul îmi pare tăcut, pur și pustiu, ca și când ne-am afla încă tot în sărbători. Au fost sărbători tihnite, al căror bine pe care l-am simțit din plin și-a avut sursa în bucuria de a ne ști iar împreună și netulburați de nimic.

***

Terminat în seara asta romanul lui M. Pentru moment, impresia e ușor deconcertantă. Construcție solidă, deși modernă, uzând de tehnologia literară de ultima oră în combinație cu cea devenită tradițională a jurnalului: alternanța a două jurnale bine individualizate stilistic, ruptă pe alocuri de o „voce a naratorului”

și o „voce a lectorului”. În fond un roman erotic asezonat cu copioase racursiuri și frecvente referințe cultural-literare. Prolix însă în multe locuri și îndeosebi în „Jurnalul lui A.”. Limbajul, în general, subtil, intelectualizat, spiritual, e de asemenea uneori prea frust pentru gustul meu. Obositoare și, de la o vreme, trist-monotonă insistența asupra a ceea ce M. numește „actul”, încât cele două personaje par a se afla sub imperiul unei obsesii sexuale. De altfel, scoși din textura literară, priviți exclusiv „sub specie umană”, atât Martin cât și Aura ar fi niște personaje insuportabile printr-un soi de vitalism pe care complexe și orgoliile îl fac agresiv. În ansamblu însă, cartea se impune prin densitate, prin acuitatea observației, prin „Jurnalul lui M.” în primul rând. Curios de reacția criticii. Deocamdată a fost semnalată prin două notițe ironice.

***

6. Alaltăieri, la înmormântarea lui S. Activist din vechea gardă, pensionat abia de un an, a fost totuși un sufletist, om de treabă, simpatizat de toată lumea. Pe mine m-a ajutat în urmă cu douăzeci de ani să obțin transferul din Dobra la un liceu din Hunedoara. În ciuda gerului, lume multă, în majoritate cunoscuți. Își strâng mâinile, șoptindu-și cu un aer conspirativ „la mulți ani”, ca și cum s-ar teme să nu stârnească invidia răposatului.

Seara, cu Lizi la gară în calea Bunei. Trenul oprește învăluit în trâmbe de abur din cauza căroră nu mai vedem nimic. O găsim târziu, în coada garniturii, mărunță și înghețată, străduindu-se să se țină după un vlăjgan care-i cară poverile.

Ieri, „consfătuirea” scriitorilor și artiștilor plastici. Cum se desfășoară cu participarea lui R. B., totul decurge cu mare aparat. Mă trezesc în prezidiu, singurul artist aici, ceea ce e o anomalie, și invitat/somat să conduc partea a doua. Totul durează de la 10 la 3 și se încheie, bineînțeles, fără nici un rezultat concret. Personal nici nu am așteptat nimic. Prezența și cuvântul meu au fost strict protocolare. Asta pentru că sunt resemnat, convins că

nu se va putea realiza niciodată nimic substanțial și de durată în absența unei tradiții culturale majore și a unor instituții de artă profesionistă. Cenaclurile au ajuns să mă scârbească îngrozitor, cenaclurile astea gen „Cântarea României”, care adună toată fauna semidoctilor veleitari. Un domeniu care nu mă mai interesează.

Ajuns acasă înghețat, cu un început de migrenă, cu dureri în șale și spinare. Nu-mi priesc nici ședințele, nici prezidiile. Petrec restul zilei în pat, ascultând știri și muzică.

***

9. Ieri la Timișoara, cu Tibi, pentru a duce fetele. Călătorie epepeică. Trenul sosește cu o întârziere de șase ore și jumătate. Ajungem acolo, în loc de 12,30 la 18,50. Abia avem răgaz să le ducem acasă, că trebuie să alergăm înapoi la gară. Dar trenul, înghețat și fără lumină, pleacă abia la 22,30. debarcăm în Deva la 1,30. Flămând, pe jumătate degerat, redescopăr marea voluptate a patului cald.

La Timișoara, toată lumea se plânge de încălzirea precară. În apartamente sunt 12-13 grade, în localuri se stă cu paltoanele, tramvaiele circulă rar, hiperaglomerate, cu ferestrele acoperite de gheață. Și, peste toate, luni i-au anunțat prin presă că nu vor mai avea nici apă caldă decât de trei ori pe săptămână.

Acum iar încercarea de a-mi relua cartea, greutatea de a mă acomoda cu pustietatea casei, apăsarea gândului că Li e acolo în frig, obligată să se îngheșuie la cozile de la cantină, după ce s-a simțit acasă ca în sânul lui Avram.

***

12. A trecut aproape jumătate din ianuarie și până azi încă n-am reușit să reiau scrisul. Ieri am stat toată ziua și tot ce am realizat a fost să recitesc, reintrând în atmosfera cărții și să schițez un oarecare plan pentru etapa viitoare.

Tot ieri, telefon de la I. M. care mă convoacă pentru ședința de comitet de marți. Îmi spune, având aerul că se scuză, că

Asociația a acordat premiile pe '83 lui Franz Hodjak și Titu Popescu, ei nemaiavăd șanse în viitorul apropiat, pe când eu precis voi lua premiul pe '84 pentru **Călărețul de fum**. Rămân întristat, mai curând consternat, nu pentru că n-am luat premiul, pe care, de altfel, nimeni nici nu mi l-a promis, ci văzând că și la Sibiu funcționează aceste mici, meschine, scârboase aranjamente: azi mie, mâine ție. Seara, telefon lui T. la Avrig să văd ce e cu ședința aceea: ger mare, trenuri mult întârziate, legături foarte proaste, n-am nici o tragere de inimă să mă pornesc iar la drum. Îmi spune că nu e nimic important, așa că renunț cu un mare sentiment de ușurare. Telefon și lui Li: se plânge de frig, când sunt acasă nu stau decât în pat (dar acolo nu prea poate să învețe) și abia așteaptă să se vadă iar la Deva. Și noi. Dar asta va fi abia în 25.

***

Terminat **Judecata** lui Titus Popovici, subintitulată „roman cinematografic”. N-am văzut filmul și nu știu cât din acest text reprezintă scenariul. Lectura a fost însă profund dezamăgitoare. Scrierea e ceva mai mult decât un scenariu și cu mult mai puțin decât un roman. Scriitură superficială, grăbită, nu lipsită de inadvertențe și locuri comune, personaje simpliste, schematice, trama de asemenea schematizată, cu, pentru mine, inexplicabile și nejustificate artisticește denaturări ale adevărului istoric. Am luat cartea cu entuziasm, sperând să-l regăsesc în sfârșit după atâția ani pe Titus Popovici cel din **Setea, Străinul, Moartea lui Ipu** voiam chiar să-i fac o cronică în „Transilvania”, dar n-am mai regăsit nici măcar amintirea scriitorului pe care-l știam. Despre un asemenea text nu se poate scrie. Presupun că el însuși și-a dat seama de toate astea și că nu l-a publicat decât pentru bani (dar ar fi avut nevoie ?), altfel de ce avea specificare, „roman cinematografic”, ca o justificare, ca o scuză, ca o subînțeleasă aspirație spre îngăduința cititorului avizat ? Același lucru l-a făcut și Barbu ci „ciné-roman”-ul său, gen compromis o dată cu apariția cărții care – aceea – avea măcar o aparență de roman. Toate

etichetele acestea care ambiționează să ctitorească un nou gen nu sunt de fapt decât tentative zadarnice și inutile de a disimula superficialitatea, sau neputința, sau goana după un câștig rapid pe spinarea cititorului necultivat. Oricum, compromițătoare pentru autori.

***

Nu mai ninge, dar zăpada și gerul persistă. Circulația autoturismelor particularilor e interzisă în toată țara (deși în zona de vest ar putea circula). De ieri s-a diminuat sensibil căldura și la noi în apartamente. Curentul continuă să se ia zilnic. Mai nou, și apa la anumite ore. E un adevărat eveniment când găsim pâine proaspătă. Mizeria și umilința răbdării ne încovoie, dar suntem mândri că trăim în cea mai „luminoasă” epocă din istoria patriei.

***

15. Ieri, gerul a atins apogeul: la Miercurea Ciuc – 38,3, la Brașov – 33, aici – 24. Azi, o bruscă remisiune: dimineața, când cobor după lapte, pare de-a dreptul cald, zăpada nu mai scârțâie sub pași, se simte puterea soarelui și bate un vânt de început de martie. Ne putem aștepta acum la inundații.

***

Cartea merge neînchipuit de greu, n-o mai regălesc și mă zbat în noi opinteli sisifice, fără nici un spor. Dar, după experiența de până acum, am credința că o voi scoate totuși la capăt în timp util. Ceea ce mă îngrijorează însă nu e asta – sau nu în primul rând asta – ci constatarea care, de la o vreme, mă obsedează chinuitor, că nu mai am idei de perspectivă. Până acum purtam în mine câte trei, patru cărți, care creșteau frumos și neștiut în mediul lor amniotic. Acum știu că, după **Casa fericiților** va trebui să scriu **Întemeierea** despre care nu cunosc însă aproape nimic și n-o simt crescând. Iar dincolo de ea începe un gol cu totul nou pentru mine, care mă înspăimântă. Ce voi face și încotro am s-o apuc ? Mă tem că toate acestea să nu fie un sindrom al epuizării resurselor, însă în același timp vreau să

cred și sper că trei luni de lectură intensă, densă, sever selectată, mi-ar reîncărca rezervoarele . De unde însă aceste trei luni ?

***

Scris cinci pagini. Migrenă. Buletinul meteo anunță un nou val de frig.

***

19, sâmbătă. Aseară sosește Li doar pentru două zile, ca să învețe. Acolo e frig, se ia curentul și după masa de la 4 la 7, n-au avut apă caldă două săptămâni din cauza țevilor înghețate. Aici frigul parcă s-a mai îmblânzit. Dar apa caldă ni s-a redus și nouă: a rămas de la 19 la 22, în aceleași trei zile. Dar atunci nu mai curge cea rece, încât de apa fierbinte aproape că nu ne putem folosi. Se menține interdicția de circulație pentru mașinile particulare.

***

Ieri seară, de la "Europa Liberă", vestea morții lui Sorin Titel. Ce ar mai fi de zis ? Doar că la noi încă nu s-a comunicat nimic. De altfel, până azi, încă nici premiile pe '83 nu s-au anunțat.

***

Citesc **Sfidarea mondială** care, în ciuda discretei ei tendințe filosofice, mă ajută să înțeleg perfect dinamica și perspectivele lumii contemporane. Și mă cutremur constatând că noi ne încăpățânăm să stăruim în răspărul tuturor tendințelor și aspirațiilor actuale, precipitându-ne ireversibil în hăul unui dezastru total din cauza demenței unui singur individ și a iresponsabilității și incompetenței unei clii îngrămădită în jurul lui. Mă aflu într-un moment în care nu mai văd nici o ieșire. Doar credința în existența aceluiași Principiu al Echilibrului Universal îmi mai întreține un firav sâmbure de speranță. Deși mă tem din ce în ce mai mult că, cel puțin noi, generația noastră, nu vom mai apuca să vedem sfârșitul. Poate Lizi să aibă această colosală șansă.

***

23. Azi trebuiau să înceapă școlile. Au venit profesorii, au venit copiii, unii tocmai din Moldova, dar au fost trimiși cu toții acasă până la noi dispoziții. Cu precizarea că data începerii școlilor nu va fi comunicată prin presă, fiecare având datoria „să se intereseze”. Timpul s-a încălzit, zăpezile se topesc, azi a fost chiar o zi primăvărată, dar interdicțiile de tot felul, inclusiv cele de circulație, continuă să rămână în vigoare. Ce pot să însemne toate acestea dacă nu crahul sistemului? Totuși au început primele osanale întru aniversarea fiului iubit, cel mai iubit, eroul între eroi.

***

O „indicație” ciudată venită în școli: să dispară culoarea verde. Ce să mai fie și asta ? O tardivă reacție antilegionară ? Dar e ridicol: copiii ăștia abia dacă știu ceva despre existența cândva a legionarilor. Oricum, n-au habar că steagul și cămășile lor erau verzi. Sau, poate, o reacție antimaghiară ? Mai curând. S-or fi apucat prin secuime să insinueze culorile lor. Scoțând verzele, roșul și albul ar rămâne fără nici o semnificație. Mai știi? Oricum, nu asta e soluția. Dar vorba ăluia: te pui cu prostul ? Fapt e că acum toată lumea răzuiește de zor vopseaua verde. Să mori de râs.

Februarie

4. În ianuarie am scris abia cincizeci de pagini.

***

Ieri, duminică, deschiderea festivă a „Lunii cărții...”, la Romos. Cu H., N. și C., însoțiți de obișnuitul alai de activiști care-

și bifează, fiecare, „acțiunea” în planul lui de muncă. Frig tot timpul și peste tot, inclusiv la masa care ni se oferă după, în cancelaria înghețată a școlii. Am buna inspirație de a profita de o mașină care pleacă și mă întorc mai repede decât ceilalți. Pe când eram acolo, începuse să ningă, iar la drumul de întoarcere ne surprinde un viscol ca în filme, cum n-am mai văzut niciodată pe aici. Șoseaua e pustie și, deși e încă lumină, abia se vede la cincizeci de metri. Vântul ne bate din față, acoperă parbrizul cu zăpadă spulberată, motorul trage din greu, dar ajungem în sfârșit și mă văd în căldura incomparabilă a casei: plecat la 9,30. revenit după cinci.

***

17, duminică. Azi a plecat Li. O însoțește N. E prima zi în care m-am ridicat din pat. Ieri s-a împlinit o săptămână de zăcere de pe urma unei viroze cu debut spectaculos. În primele patru zile, febra nu mi-a scăzut sub 38. apoi starea s-a ameliorat treptat, am reușit chiar să citesc **Burgtheaterul** lui Livius C., despre care însă n-am putere acum să-mi notez impresiile.

Îngrijorat și mâhnit din cauza N-ei care a avut o săptămână infernală, zilnic ore până la două, apoi mersul pe jos dus-întors, cumpărăturile, truda neconținută de acasă, cu noi, căci și Li a fost răcită câteva zile, alergătura la dispensar, la farmacie, la cozi, gătitul, spălatul rufelor. Ieri și-a prins degetul la ușa grea de fier, de jos. Și azi, drumul acesta la Timișoara...

Sunt într-o stare sufletească deplorabilă, agravată de plecarea lor, de timpul acesta bestial, cu ger neconținut, de mizeria absolută. Cum nu circulă nici acum nimic, orașul e pustiu și înghețat, pare bântuit de ciumă, nu mai vine de nicăieri nici o veste.

***

Se mai cuvine notat din săptămâna asta singura zare de lumină, gestul îngeresc al lui Li care a economisit din bănuții ei 1500 de lei ca să ne facă surpriza unui picup. A mai pus N. de la

noi 250 și, într-o seară, s-au întors amândouă din oraș victorioase, aducând râvnitul obiect. Avem deci, în sfârșit, și picup stereo, dar singura mâhnire e că Li e atât de puțin acasă ca să se bucure de el.

***

18. Povara neașteptat de grea a singurătății de ieri după-amiază. Tăcerea desăvârșită, lugubră, a orașului congelat, a blocului, care făcea să-mi țiuie urechile, ca și când toți ar fi murit, ca și când aș fi fost singurul supraviețuitor al unei planete devastate. Tristețea strivitoare, sentimentul dizolvant al zădărniceii, al totalei insignifianțe a tot ce fac și, insinuată perfid, o dată cu înserarea, frica, o frică stupidă și fără nume, de golul casei, de un sfârșit asemenea celui al lui Mircea, de neputința de a mai scrie, de toate absurditățile care ne pândesc. Nu m-au ajutat nici muzica, nici cărțile.

La 8,30 s-a întors N. înfrigurată, obosită și întristată de frigul de acolo din casă, în care a trebuit să rămână Li. După 9 îi telefonăm și ne spune că, între timp, după plecarea N-ei, și-a spart ochelarii.

Și dezolarea acestei dimineți murdare, cu ferestrele înghețate, cu zăpada cenușie și pustietatea străzii. Nu mai suport patul, mă îmbrac, mă mut de colo, colo prin casă ca o găină beată, nu mă trage inima spre nimic. Nu mai am febră, dar mă simt ca o lămâie stoarsă. Ar trebui să telefonez la editură, să văd ce e cu cartea, dar nu mă simt în stare, eventualitatea unei vești proaste mă paralizează.

***

19. Ieri, în înserare, am inaugurat picupul. Într-o liniște ideală, am ascultat Sonata Lunii, Patetica, Appassionata, Imperialul. A fost o terapie de pe urma căreia, chiar dacă n-am devenit mai optimist și mai entuziast, sunt, în mod sigur, mai împăcat și mai calm.

Din când în când, câte o durere sinusală îmi mai străbate țeasta, mă mai încercă uneori câte o sfârșeală subită, iute trecătoare, dar, în general, mă simt mai bine de la o zi la alta. Mă așteaptă o mulțime de treburi de care ar trebui să m-apuc chiar de azi. Ar trebui scrise niște epistole, ar trebui citite urgent niște cărți ce așteaptă, ar trebui scrisă fișa cerută de U.S. pentru dicționarul bibliografic, ar trebui să-mi reiau rubrica la ziar, dar, mai ales, ar trebui să reiau cartea. În luna asta n-am scris decât 20 de pagini. Ar trebui să încep documentarea pentru **Întemeierea**. Despre ea știu tot atâtea câte știau cei vechi despre locurile peste care scriau pe hărți „hic sunt leones”. Din toate astea nu se va alege probabil nici azi decât o lânzezeală trenantă, voi însemna câteva rânduri, voi citi câteva pagini de ici, câteva de dincolo, voi răsfoi câteva fișe sau scrisori vechi care m-ar putea stimula în reluarea cărții. Și, spre seară, iar, negreșit, muzică, de data asta Chopin, poate din nou, totuși, Patetica.

Ce să însemne toate astea, când noi avem nevoie de bani, mereu de bani, de tot mai mulți bani? Ar trebui să fiu tot timpul în priză, să scriu articole despre ce-mi trece prin cap, să public fragmente, să colaborez cu radioul, să fac scenarizări, emisiuni, dramatizări, rahatizări. Nenorocirea noastră e că nu pot să lucrez la mai multe deodată, iar uneori, ca acum, la nici unul.

***

21. Ieri am avut oarecare spor: scris și dactilografiat articolul și terminat de citit **Castelul de nisip** al Irisei Murdoch, în sfârșit un roman care nu se vrea altceva decât roman, cinstit, în bună tradiție englezească. O construcție rotundă, armonioasă, deși încărcată de tensiune, adevărată bijuterie compozițională subtil echilibrată, lipsită total de acea ostentație agresivă dragă îndeobște „inovatorilor”. Și sub aceste aparențe clasice, problematica intimă foarte modernă și adevărată, adâncimea și interferența sensurilor, pregnanța personajelor. Iarăși o carte pe care mi-ar fi plăcut s-o fi scris eu. Dar nu știu dacă aș mai putea

azi. În urmă cu zece ani, poate aş fi reuşit încă. Dar o asemenea carte nu se poate scrie decât în deplină linişte, la adăpost de obsesia grijilor materiale.

***

24. Picupul a introdus habitudini noi. De când l-am inaugurat, nu reuşesc să lucrez mai nimic după-amiaza: de pe la cinci îi simt irezistibil chemarea. A mă instala în deplină linişte, în lumina tot mai scăzută a înserării, ascultând muzică a devenit o plăcere la fel de înrobitoare ca un viciu. Dar mă simt infinit mai bine de când mă dedau sistematic acestui viciu. N-aş putea spune în ce anume constă acest bine: sunt, în vechiul meu scepticism, mai încrezător, mai liniştit, mai detaşat de toate mizeriile, mă simt mai înţelept şi mai puţin vulnerabil. Stare care poate veni şi din împrejurarea că în ultimele zile am reuşit să scriu satisfăcător. Dar poate că tot muzica e cea care îmi stimulează şi scrisul.

***

26. Ieri am ieşit prima dată după două săptămâni. Cer, vânt, alunecuş. La Bibliotecă, pentru a discuta detaliile aniversării care se pune la cale cu prilejul „semicentenarului” meu. O perspectivă care mă stânjeneşte şi mă nelinişteşte deopotrivă, dar de la care n-am nici o şansă să mă sustrag. La ziar apoi. Veşti proaste: se zice că nu se va mai da curent decât 12 ore pe zi. La întoarcerea acasă, vestea morţii lui Aurel de la Hărţăgani. Îmi era văr de gradul doi, avea 57 de ani; mare, greoi, veşnic roşu în obraji, nu-l vedeam cu anii, dar faptul că acum nu-l mai ştiu acolo, sub Bulz, în iosagul, livada şi printre vitele lui, sporeşte golurile care, de la o vreme, tot cresc în jur. Miercuri deci, la înmormântarea lui. Aceeaşi fatalitate care mă îndepărtează de carte ori de câte ori reuşesc s-o urnesc.

Martie

2. Ieri, scrisoare cu mărtișoare de la Li și telegrama de felicitare – atât de curând? – din partea Uniunii. Reluat cartea, dar, scriind și dimineață și după-amiază, abia am așternut cinci pagini în care mi-am regăsit ritmul și atmosfera.

***

3. N-a fost un simplu zvon: de la întâi martie se ia curentul timp de 12 ore în trei reprize: de la 10 la 14, de la 16 la 18 și de la 23 la 5. Se zice că asta va dura până la 30 noiembrie, dar nu se precizează și anul. Sunt curios ce se va întâmpla la vară, când vor începe să se împruteze mezelurile (și așa împruțite) de prin alimentare. Deocamdată noul meu program muzical de după-amiaza e serios perturbat.

***

În sfârșit, pot emite și un strigăt de triumf: ieri am scris 14 pagini și am terminat capitolul. Mai am, probabil, două capitole, ceea ce îmi îngăduie speranța că aș putea termina în timp util dacă nu va interveni iar cine știe ce.

***

7. Invitat la ora unu la Liceul „Decebal” să vorbesc despre Mateiu Caragiale, cu prilejul centenarului. În final, prof. D. S. îmi face surpriza de a vorbi despre „semicentenarul” meu. Sală plină, sala festivă. În încheiere se cântă „Mulți ani trăiască”, moment eminent penibil, iar la plecare sunt copleșit cu daruri pe care abia am cum să le car acasă. Drăguț din partea lor, realmente înduioșător, dar cum nu e prima dată când se dedau unor astfel de generozități (prof. A. e autoarea, inițiatorea ambianței) încep să mă simt cam îndatorat, dacă nu de-a dreptul obraznic. Cazul e unic, de altfel, cazul de la „Decebal” vreau să zic, pentru că la alte școli, timpul pe care-l pierd nu constituie o preocupare.

***

9. Ziua de ieri. Ne-am trezit înainte de cinci, fără a mai putea adormi. De fapt, asta se întâmplă în ultimul timp din ce în ce mai des. La ora aceea matinală, în pat fiind încă, N. îmi dăruiește două discuri cu concertele lui Chopin. Restul zilei l-am petrecut fără curent și fără apă. Cum n-a fost apă nici alaltăieri după-amiază, nu s-a putut găti. Am mâncat la prânz ochiuri. În scurtele intervale când curge, apa e un fel de mocirlă gălbuie. Dar o bem pentru că nu se găsește nici apă minerală. După-amiază, N. la școală. Seara a apărut Angela cu Alberto, aducându-mi un disc cu **Simfonia Destinului**. Multe telefoane de firitisire.

Azi, scos aspiratorul de la reparat, motor ars, 425 lei.

De două zile iar n-am mai scris nimic.

***

12, marți. Sâmbătă seara a sosit Li încărcată de cadouri: marele dicționar latin-român al lui Guțu, după care m-a auzit că tânjesc, două discuri, Mozart și Händel, țigări sârbești. Duminică am stat toată dimineața, toți trei, și am ascultat multă muzică. Seara, pe la șase, pe neașteptate, a apărut Marcel P. care ne-a delectat până spre nouă cu poveștile lui siberiene.

Ieri, o dimineață de alergătură în oraș. Printre altele, am scos de la bibliotecă un Ovidiu, pentru o primă prospectare. După-amiază cu nervi. Apa, sistată toată ziua, vine abia pe la șase. Nu însă și cea caldă. Agitație, toată lumea spală și se spală. Seara, o oră și jumătate, orice activitate paralizată din cauza lipsei de curent. Reușesc să prind ultimul teletext din care aflu de moartea lui Cernenko. Câtă nedreptate pe lumea asta: la alții câte unul în fiecare iarnă, la noi nici măcar la douăzeci de ierni!

***

13. Aseară a plecat Li. Când ne-am întors de la gară nu era curent și golul casei ni s-a părut și mai apăsător. De altfel, de câteva seri se ia curentul între 6 și 8, exact când nu mai vezi să

citești. Stăm atunci pe întuneric, obligați la meditație, în așteptarea luminii.

Azi de dimineață, la ziar cu articolul. Pe urmă vizita lui Iv M. După-amiaza nimicită cu cozile la carne și ouă. Spre seară puțină muzică: azi, prin cine știe ce grație, nu ni s-a luat curentul seara. În schimb, în cursul zilei, de la 7 la 15.

Noutăți: s-a sistat televiziua în culori și s-a scos din circulație o treime din trenuri. Și se zice că autoturismele vor circula de acum numai în perioada orarului de vară. S-ar putea să fie un zvon, dar cert e că până azi încă nu circulă, deși s-a desprimăvărat. Zăpada s-a topit, zilele sunt senine, dar încă destul de reci. Mult praf.

***

14. Toată ziua, durere surdă de cap. totuși, zi bună: scris zece pagini și articolul pentru „Vatra”.

***

15. Trezit cu aceeași cefalgie. După cumpărături, apoi telefon lui S. care-mi spune că nu e nimic de făcut, **Arhipelagul** nu poate să apară anul acesta. Suport greu vestea, iar N., la amiază, când îi spun, și mai greu, se resimte toată ziua. Dintre toți trei, ea are nevoie de cele mai multe lucruri. Mai e apoi suma lunară pentru Li. Ne vom descurca noi cumva, cum se descurcă și alții, cu venituri mai mici. Și va trece și asta. După telefon însă, durerea cea surdă s-a transformat în adevărată migrenă. A trebuit să recurg la algocalmin și să mă întind. Durerea s-a stins în cele din urmă, dar cu asta s-a dus și dimineața de lucru.

***

16. Peste noapte a plouat, vremea e călduță, în aer se simte un suflu primăvărat, dar ziua e apăsătoare și mohorâtă. N. e tot deprimată, iar eu fac eforturi să mă redresez. Încerc să scriu, dar mă bat gândurile ca un roi de muște pe care trebuie mereu să-l alungi, pentru ca după o clipă să revină. Iar la orizont, tot

mai stresantă, perspectiva acelei aniversări stupide de care nu ne mai desparte decât o săptămână agitată, grea, cu pregătiri, cumpărături, curățenie mare. Toate astea mă epuizează.

***

19. „Întâmplările” s-au precipitat spre o rezolvare neașteptată. Ieri mi-a telefonat T., care trebuia să vină din partea Asociației, că DRP i-a alocat 1500 de lei pentru inerentele cheltuieli „protocolare” și i-a delegat pe Anghel D. ca reprezentant personal al său. Azi însă, d-na Stoian m-a anunțat plângând amarnic că a fost aspru criticată într-o „operativă” pentru amplexarea pe care a dat-o manifestării și că i s-a „indicat”, ca unică formulă, o întâlnire cu cenaclul, dar și asta fără public și dincolo de luna martie. Am refuzat categoric, considerând alternativa ofensatoare și incompatibilă cu prestața socială a profesiei mele. Așadar, în ultimul moment, totul s-a contramandat. I-am telefonat lui T., iar el lui DRP. Pe urmă m-a sunat iar T., comunicându-mi indignarea președintelui și decizia sa de a marca momentul, oficial, împreună cu el, la Sibiu, în aprilie.

În principiu, istoria e deplorabilă, caracteristică „organului” local. La Iv M. exista măcar, oricât de debil, pretextul divorțului. Aici, absența pretextului, lasă la vedere, întreagă, meschinăria, lașitatea, conformismul și tâmpenia. Practic însă, rezolvarea aceasta e pentru mine providențială: nici stres, nici timp pierdut, nici salahoreala Nicoletei. Slavă Domnului, pot să-mi reiau cartea care curge acum cu o fluentă rară. Rămâne totuși, pe sâmbătă, cina cu Tibi, față de care mă simt îndatorat. Dar asta a devenit acum o plăcere.

27. Zilele scurse de la ultima însemnare: hărțuială, solicitare, oboseală. Joi, curățenie mare. Vineri, telefon la Cartea Românească, de unde aflu că trebuie să trimit urgent, cât mai urgent, măcar o sută de pagini din **Casa fericiților** pentru ca romanul să fie considerat predat. Altfel pierd planul pe '86. Dar

dacă n-aveam inspirația fericită și puțin misterioasă de a telefona? Așadar, vineri după-amiază, sâmbătă dimineața, duminică și luni toată ziua dactilografiez într-un ritm drăcesc primele două capitole, făcând corecturile în paralel, noaptea. Sâmbătă d. m. ajutat Nicoletei la pregătirea cinei. La cină, P. cu doamna. Stăm până după ora unu. Pușcăm și o sticlă de șampanie, dar e foarte acră pentru gustul meu. Trebuia să vină și Tibi cu Reta, dar i-a împiedicat în ultima clipă un incident familial. Vin în schimb în seara următoare, duminică, la o cafea care se prelungește agreabil până spre ora zece.

Luni seara închei dactilografierea stabilind un nou record personal: 36 de pagini într-o zi. Marți dimineață, expediat manuscrisul. După-amiază, vizita lui A., pe la șase, după ce, anunțat, îl aștept de pe la două. Sunt rupt de oboseală.

Pentru seara asta, de la 7, am luat bilete la **Gară pentru doi**, film rusesc, se zice, excelent, pe care n-am reușit să-l vedem, deși a rulat de vreo două ori până acum.

De ieri abia s-a reluat circulația autoturismelor. E primăvară, cald, dar colțul ierbii încă sfios, abia se vede ici, colo. La București, noi jubilații, plenare, M.A.N., realegerea fiului iubit în funcția de președinte al Republicii, formarea „noului guvern” etc. etc. În ziare nu mai e, din nou, nimic de citit.

De mâine sper să reiau cartea, deși și-a anunțat vizita M. O, Doamne, numai trei săptămâni de liniște desăvârșită mi-ar trebui... Să fie chiar atât de imposibil? Este.

Aprilie

1, luni. O așteptam pe Li sâmbătă seara, dar ne-a făcut surpriza să vină de vineri după-amiază. Pleacă mâine dimineață. Ca de obicei când e aici, zilele dobândesc o atmosferă

sărbătorească. Doar cartea mea stă. Mai ales că fac pe negrul, scoțându-i fișe pentru o lucrare pe care singură n-ar reuși s-o termine la timp din cauza programului lor excesiv. Și totuși, e bine când e acasă.

***

6. În seara asta N. a plecat la reciclare. O săptămână de singurătate absolută din care rămâne de văzut ce mă voi pricepe să fac. Deocamdată mi-e cumplit de urât. Un tren care pleacă în înserare m-a umplut întotdeauna de tristeți și nostalgii obscure.

***

8. Ieri, prima zi de singurătate. Bilanț: scris 16 pagini. Sculat la ora 9, culcat la 12,30 noaptea. Între timp ascultat și **Concertul nr. 1** de Chopin și **Sonata Lunii**, văzut un bun film francezesc din viața doctorilor, citit, cu efort, înainte de culcare, **Ulise**. Mulțumitor. Moral bun, grație și telefonului de la Timișoara.

Scris zece pagini. Felicitări de Paști. Telefon de la T.: din nou îmi propune o documentare de șapte zile la Moscova, la începutul toamnei. Cere răspuns pe loc, mâine fiind ședință de birou la București. Întreb dacă o pot lua și pe N. Îmi spune că nu vede nici o dificultate în afară de consumul de energie implicat în formalitățile respective. Nu mă pot consulta cu ea; îmi iau inima-n dinți și accept. Acum ori niciodată. Pe la prânz, constat că telefonul e din nou defect. Sentiment apăsător de rupere a legăturilor cu exteriorul, izolat pe o insulă pustie. Cu atât mai mult cu cât știu că ele mă vor suna spre seară. Ușoară durere de cap spre sfârșitul zilei; mă culc mai devreme decât ieri. Nemulțumit de calitatea paginilor scrise azi.

***

9. Înainte de amiază cu treburi la ziar, frizer și intervenții pentru restabilirea telefonului. Zi caldă de primăvară care-mi face bine după trei zile de stat în casă. Cumpărături pentru Paști. Se dă „diferența de unt”, adică încă 50 de gr. de persoană pe lângă

cele 50 care se dăduseră inițial pentru luna aprilie. Dar acestea sunt primele „cantități” de unt pe care le primim în '85.

Scris șase pagini, dar bune; început al cincilea caiet.

***

10. Scris șaisprezece pagini.

***

11. Scris zece pagini, încheiat penultimul capitol. Prospectat următorul. Știu **ce** urmează, dar încă nu știu **cum**. Și încă nu sunt clarificat asupra finalului. Îmi acord, de la 7, o seară liberă. Dar, din atâtea lucruri tentante, nu știu ce să aleg. Ascultat **Imperialul**, apoi telejurnalul, cina și, în pat, citit **Numele rozei**. Așteptat zadarnic, și ieri, și azi, un telefon.

***

12. Ca de obicei, n-am putut să atac direct noul capitol. I-am dat târcoale, ca oricărui început. Sentiment neplăcut de zi irosită. Dimineața, la piață pentru cumpărături în vederea întoarcerii N-ei. Scris, în sfârșit, lui Corneliu Rădulescu. Citit Eco. Spre seară, telefonul așteptat. Conștiința că azi n-am scris nimic îmi inhibă dorința de a asculta muzică. E Vinerea Mare. Mi-e urât.

***

14. Duminica Paștilor. Aseară a sosit N. Am încercat s-o aștept cu ceva deosebit pentru o cină festivă, dar alimentarele au fost în săptămâna asta mai jalnice ca niciodată. Noroc că a adus ea câte ceva cu care am salvat aparențele. Ne-am ospătat deci și am povestit până târziu. Minunat să ai cu cine să schimbi o vorbă. De la Li, din nou surprize din bănuții ei: **Arta fugii**, **Simfonia fantastică** și **Concertul pentru vioară în re major** de Beethoven, cu Yehudi.

La miezul nopții urmărit de pe fereastră Învierea. Lume multă care cântă frumos în nopțe, cu lumânările aprinse, „Cristos a

înviat". Multe ferestre luminate.

Azi, zi de vacanță. Ne sculăm mai târziu. Primul dejun pascal fără Li. Înainte de amiază ascult discurile noi. După-amiază somn, meci tv., seara film, trai pe vătrași ...

***

17. N-am reușit să scriu decât patru pagini și articolul. Zile plumburii, reci, cu ploaie neconținută, mocănească. Azi, de la 8 la 9,30, la o coadă bestială în piață, cu lupte și vociferări, pentru un kilogram jumătate de caș. Am fost un om norocos: penultimul care a mai apucat. Ajuns acasă înfrigorat, ud la picioare, cu nervi, mi-am făcut un ceai. Dar nu mă mai simt în stare de scris. A trebuit întâi să aștern un spațiu izolator între mizeria asta și carte: ascultat **Concertul 2** de Chopin. Și abia acum să încerc ceva, dar sunt sceptic.

Mai

24, ora 12,34. Am terminat **Casa fericțiilor**. Carte realizată trudnic, frântă de repetate și chinuitoare întreruperi. Și care, în ultimul capitol, cuprinde cele mai dificile pagini pe care le-am scris vreodată: cele cu implicații muzicale. Dar marea senzație de eliberare vine și din conștiința că, încheind-o, am înfrânt și o superstiție care ajunsese să mă obsedeze, alimentată și de ritmul inuman al elaborării ei: aceea că după a treisprezecea carte (**Arhipelagul**), n-am să mai apuc să scriu alta.

***

26. Ieri mi-am acordat iar o zi de vacanță. Două ceasuri de hoinăreală prin oraș, vizită la C., timp superb, zi de vară. Unii și alții mă opresc cu elogii, ba pentru articolul despre **Adela**, ba

despre **Verdi**. Citit și clasat reviste. Seara ascultat **Quintetul pentru pian și suflători** de Mozart.

Azi încep să revăd cartea.

Latentă, grija pentru Lizi care e la Cluj, la concursul de traducători, urmând ca azi să se întoarcă la Sibiu, la practică. Așteptam o veste de la ea.

***

Într-adevăr, seara ne telefonează de la Copșa, în drum spre Sibiu: a luat mențiune și una sută lei de care e mândră. Singura timișoreancă distinsă la franceză. Mai liniștiți acum.

După-amiază, la radio, **Sonata în si** de Chopin, cu Dan Grigore.

***

27. Lucrat toată ziua la revizia cărții. Telefon de la Lizi, de data asta mai pe larg. Pare a-i merge bine la Sibiu, deși e perceptibil în vocișoara ei dorul de casă.

Seara cade peste noi Th., invitat de U.T.C. în juriul pentru Costești, dar pe care nimeni nu-l așteaptă și se trezește fără cazare. De povești cu el, încercând între timp să urmărim de bine, de rău și ultimul episod din **Verdi**, pe urmă, până spre miezul nopții, agitație pentru a-l putea plasa la hotel.

„România literară” n-a părut nici azi (aici).

***

28. Înainte de amiază, apariția lui Th. care vine la mine, tot neanunțat, firește, să citească poeziile pentru concurs. Evident, mi le citește și mie, pe toate, cu comentariile de rigoare. Din cauza asta, abia de reușesc să-mi dactilografiez și să revăd foarte puține pagini din carte.

***

29. Reușit să termin revizia cărții, deși după-amiază mă pomenesc iar cu Th., însoțit de data asta de N.B., tânăr discret,

inteligent și cultivat, prezență plăcută, grație căreia pălăvrăgeala incontinentă, levantină și miștocară a celui alt e oarecum temperată.

De mâine aș fi vrut să mă apuc de dactilografiere, dar sunt convocat la plenara județeană a FDUS. Prevăd o zi ratată.

***

30. Zi ratată, într-adevăr. Plenara a durat până aproape de unu. Silit să ascult niște bieți oameni care se trudeau să citească texte prefabricate despre câte borcane au colectat, câte oi le-au fătat, câtă salată, varză și ceapă s-a făcut, câte „acțiuni” s-au întreprins „pe linie de femei”, și alte asemenea „probleme” de interes și importanță capitală. Ieșit, ca de obicei, cu durere de cap.

D.m., pregătit proza pentru „Orizont”, fragment din **Arhipelagul** care nu mă satisface, dar altceva mai bun n-am acum la îndemână. Dactilografiat apoi abia două pagini. Seara, ascultat **Appassionata**. În pat, citit interesant articol (din „Luceafărul”) al lui Umberto Eco despre Evul Mediu.

În cursul după-amiezii, tentativă de telefon de la Lizi, dar, întrerupt mereu, n-am reușit să comunicăm.

Iunie

Marti, 11. Duminică terminat dactilografierea, ieri corectura. Azi, la 11,34, plec la București. Foarte obosit.

***

15. Întors ieri dimineață de la București. Aranjat – cât se poate aranja azi ceva – probleme editoriale.

La **Arhipelagul** va trebui să renunț la subtitlul „pseudomemorii”. În clipa de față, cuvântul „memorii”, sub orice formă, nu se mai poate folosi. Îi întreb și pe Sântimbreanu și pe Timcu de ce și, amândoi, independent unul de altul, îmi spun același lucru: memoriile înseamnă istorie, iar istoria nu are voie să scrie oricine. Asta de la apariția unor memorii ale unui fost ilegalist care nu pomenea nimic de marele revoluționar.

La București, confuzie, degringoladă, sărăcie, căldură mare, alergătură, cozi, oboseală. Reușit să aduc ceva unt, cașcaval și margarină. La U.S. n-am reușit să rezolv nimic; toată lumea agitată și inabordabilă din cauza vizitei unor străini. Stat câteva clipe de vorbă cu Șt. Aug. D. în redacția Secolului 20. Privea toată vânzoleala de acolo cu ironie și detașare.

Îmi acord acum o săptămână de vacanță. Lizuca, în sesiune, a venit să învețe acasă. Slavă Domnului, suntem iar toți trei. Adus de la București două discuri, concerte de pian, Beethoven nr. 3 și Mozart nr. 1. A adus și Lizi sonatele 8 și 10 pentru vioară și pian de Beethoven cu Silvia Marcovici și Valentin Gheorghiu.

De scris câteva epistole. Citesc **Tropice triste**.

***

Andrei Pleșu distinge între etică și morală: „*etica are conotația unei rubrici academice și, ca atare, poate face obiectul unei profesionalizări savante. Morala e aspectul circumstanțial al eticii, etică particulară, prelucrare subiectivă a moralității generice (Sittlichkeit) de care se ocupă etica. Pe temeiul acestei distincții, vom sfârși prin a spune că specialistul în etică poate avea competență etică, dar nu are, în chip necesar, autoritate și competență morală*” (**Minima moralia**, în V.R., 4/85).

***

20. Zile de *far niente*, somn, citit, clasat fișe și hârtii, mai puțină muzică, pentru că Li e acasă și învață pentru examen. Doar ieri o zi obositoare. Înainte de masă, Consiliul educației,

aproape patru ore. La 13,30, plecat la Hațeg, cu Ștefan Pascu, pentru a participa la un simpozion local. Ne poartă „tovarășa M.” cu mașina ei cea oficială. De acolo mergem la Sarmisegetuza, unde Ș. P. preia direcția șantierului arheologic, în succesiunea lui Hadrian D. Uluitor, se pare că n-a mai fost niciodată aici. Arheologii aflați „la bază” (Alicu, Piso, Adriana Rusu și alții cărora nu le-am reținut numele, doi) îl poartă și-i explică toate cele ca unui neinițiat.

E vânt puternic și frig. Uneori, când se mai risipesc norii, se întrezăresc zăpezi pe crestele Retezatului. Oamenii din sat sunt necăjiți că și-au trimis oile în munte și acolo ninge. Munții, atât cât se văd de sub neguri, sunt vineți și sumbri, totuși mă atrag și-mi suscită nostalgii. Printre ruinuri, iarba e umedă, bogată și grasă. Și poezia unor epitafuri: „*Aici îl acoperă pământul dac pe Cel cu Părul de Aur (Hrisocomas)*”. Voiam să-mi notez mai multe, da n-aveam pe ce, n-am venit pregătit pentru asta. Ajuns acasă după ora 9, obosit și înfrigorat.

***

22. Ieri, prima zi de vară. Persistă încă frigul, ploaia, lumina plumburie. Dispoziție lamentabilă. Răsfoiesc cărți, cu intenții prospective, pentru **Întemeierea**, această carte despre care nu știu nimic în afara titlului. Citesc **Peisagii** de Iorga.

***

23. Iosif Sava dă o emisiune întreagă despre sonatele lui Beethoven.

***

25. S-a terminat mica mea vacanță. De azi, început documentarea sistematică pentru **Întemeierea**. Deocamdată bâjbâi, căutând capătul unui fir. Încă nu există nimic, nici un indiciu, decât ideea pură.

Timpuț, în continuare, mizerabil. E 10,30 și lucrez la lumina lămpii de birou.

***

30. Citesc **Istoria...** lui Grisellini. Încă tot nimic.

De ieri, vremea a început să se mai îndrepte. Oarecum. Stomacul meu, în schimb, tot agitat.

Ieri, am dat la Tibi peste un bătrân activist, pensionar acum, fost muncitor ceferist, fost ofițer (din cei pe puncte), probabil securist, fost secretar pe la diverse raioane, fost participant la înfăptuirea colectivizării, uns cu toate unsoarele, cunoscător al tuturor epopeilor tenebroase și al culiselor de atunci și de acum. Insul nu e tâmpit, dar rudimentar, cu un limbaj elementar și trivial, pitoresc în felul lui. Îl urmărim fascinați, ca pe un soi de paleoreptilă reînviată. E teribil de locvace, mânat de un ireprimabil elan memorialistic. Îi trece prin ciur și prin dârmon pe toți cei de atunci și de acum, evocă abuzuri fioroase, de toate nuanțele, chefurii monstre, dă nume de securiști, milițieni, activiști. Directori, țigani gestionari în comerț sau alimentație publică, escroci milionari, pușcăriași ajunși din nou la miere, milionari cu vile și mașini cărora nu li se poate face nimic pentru că îi alimentează, îi îndoapă, îi îmbuibă și îi ung cu zecile de mii pe toți mai marii. Vorba lui: „Îs împlețiți toți, ca șărpilii !” Nici o deosebire între atunci și acum: alte măști, aceeași piesă. Am revelația terifiantă, paralizantă a unei lumi monstruoase, stăpânită până la sugrumare de o sinistru faună de bestii. Nu mai văd – și nimeni din cei cu câți vorbesc nu mai vede – nici o ieșire. Decât, poate, – o vagă speranță – soluția dictaturii militare de doi, trei ani, severă, inflexibilă și dreaptă, după care să urmeze revenirea treptată la o guvernare civilă democratică. Dar, evident, aceasta e soluția disperării și, oricum, o utopie.

Apoi, după plecarea aceluia, Tibi cu relatarea voiajului său în R.D.G., cu popasuri de câte o zi la Budapesta și Praga. Copleșit de abundența de acolo, de curățenie, de civilizație, dar în primul rând de atmosfera *sans soucis*, de chipurile destinate ale oamenilor, de confortul sufletesc.

Una peste alta, mă întorc acasă mai deprimat ca oricând. Senzația de a fi prinși în capcană. Nici o ieșire. Principiul acela al Ordinii și Echilibrului să fie doar un produs al fanteziei ?

***

În mod cert – ce copilărie ! – jurnalul acesta e (și) un mijloc de defulare: abia înșirate rândurile de mai sus și mă simt mai eliberat, speranța pâlâie din nou.

Emisiunea lui Iosif Sava dedicată Clarei Haskil.

Julie

4. În zilele din urmă, starea proastă a stomacului. S-ar rezolva cu metoclopramid, dar nu se găsește, am colindat pe la toate farmaciile din oraș. Câteva vagi promisiuni. Totuși, de ieri, mai bine, o dată cu ameliorarea vremii.

Citesc mereu, înfundat în istoria Banatului – sunt acum la Ehrler, dar în afară de acumularea unor detalii, care ar fi fără îndoială utile, nu găsesc trama epică. Nici un fir, nici un indiciu, nici măcar un posibil pretext, ceea ce înseamnă de acum o nouă sursă de gânduri și îngrijorări. Și mi-e dor să mă văd iar scriind, supus acestui chin vital, singurul care-mi poate întreține activă conștiința împlinirii.

***

6. Am terminat bibliografia de bază care mi-a stat la îndemână. Tot nimic. Ar mai fi câteva cărți care nu se găsesc la bibliotecă și pe care va trebui să le obțin de la Timișoara. Apoi colecția revistei „Mitropolia Banatului”, de parcurs la Vad, din biblioteca lui Bunu. Dar speranțele de a găsi salvarea sunt palide. Ce e de făcut ? Mi-ar rămâne să merg pe invenție, dar capacitatea

mea de invenție e destul de limitată. Mai sunt două luni pentru a găsi soluția.

***

Ascultat aseară Beethoven, **Sonatele 8 și 10 pentru vioară și pian**. Cu deosebire minunată, nr. 8.

***

7. Citit până la prânz Hasdeu despre Negru Vodă, urmând să trec apoi la **Istoria critică**, doar, doar voi găsi un fir. Exact când să ne așezăm la masă, apare, tot neanunțat, Th. Însoțit însă de data asta de A. cu care e colat acum. Vizită ucigătoare, căci stau până aproape de trei, adică până se termină vodca. O zi de muncă mă obosește, dar două astfel de ceasuri mă epuizează, nimicindu-mi tot restul zilei.

***

13, sâmbătă. De miercuri până ieri, în pat. Ieri, intrat în posesia metoclopramidei. Azi, mai bine, mă ridic. Au dispărut greața, anorexia, senzația de stomac blocat. Mai persistă, în descreștere, migrena. Ceea ce m-a deprimat însă mai mult în aceste zile de vegetare a fost abulia și inapetența pentru lectură.

O zăcere lăncedă, troienită de gânduri sumbre și incoerente. Nici o idee. Doar senzația strivitoare, dizolvantă a mizeriei intime, agravată de mizeria obștească.

Abia de azi, timpul, mizerabil, pare a se îndrepta.

Seara, sosește Li, în sfârșit în vacanță. Încurcături însă: nu putem merge, cum intenționam, cu Tibi, să le aducem bagajele, pentru că nu e benzină. În luna aceasta, în plin sezon turistic, nu s-a dat încă nici acea nenorocită rație de benzină.

Pâinea e tot mai greu digerabilă. Carne nu mai e deloc. A apărut în schimb un nou sortiment de mezelic: „salam puii” (sic), ceea ce va să zică salam de pui, tocmai acum, când puii pentru gătit sunt intruvabili. O fi – noul salam – din pui morți, răposați de pe urma bunei îngrijiri științifice. De acum ne putem aștepta la

orice. Până una, alta, avem în schimb un nou academician titular, și, implicit, președinte de onoare al Academiei. Exact ce ne lipsea. Curg acum de pretutindeni mesajele de felicitare și adulare.

Totuși, se pare că Principiul funcționează. Cel puțin în cazul lui P. Sunt curios dacă va cădea într-un fel tot în picioare, cum se întâmplă la noi. Se zice însă că încercă să scape de urmărirea penală printr-un certificat de psihopat. S-ar putea să fie adevărat și, probabil, va scăpa. A reține de aici că există, oricum, un ceas al scadenței. Doamne ajută!

***

21, duminică. Miercuri am fost totuși la Timișoara, cu Tibi (cu benzină de împrumut), ca s-o ducem pe N. la cursurile ei de reciclare și să aducem bagajele fetelor. Acolo, ne trezim invitați la prânz de Cornelius, la Casa Universitarilor. Masa excelentă, atmosferă agreabilă, dar nu acceptă să plătim nemțește și generozitatea asta trebuie să fi fost ruinătoare pentru el. La întoarcere, facem o escală la Lugoj, la Zeno, unde bem o cafea minunată. Ajungem acasă seara pe la zece, după o zi plăcută în ciuda caniculei, dar cu regretul de a ne vedea singuri, fără N.

De atunci, petrec toate zilele cu Li, în program de voie. Scris joi (și dactilo) articolul pentru ziar. Fost vineri d.m. la o comedie iugoslavă cam groasă, dar în cele din urmă relaxantă. Ieri, mâncat scump și prost la „Transi”. Zilnic coborât după de-ale gurii pentru dimineața și seara. Nu se găsește absolut nimic. Magazinele n-au fost niciodată mai goale ca în zilele astea.

Azi am gătit o ciorbă de fasole. Am făcut-o empiric și scriu cum, ca să știi și altădată: am pus întâi la fiert 5 morcovi și 3 pătrunjei întregi. După vreo oră și trei sferturi, am adăugat 1/2 kg. de fasole verde și 5 ardei curățați și tăiați în două. În sfârșit, după vreo altă oră și un sfert am pus sarea, roșiile, cinci, curățate de pieliță și semințe, și un mănunchi de frunze de țelină și altul de pătrunjel. Am mai lăsat-o un sfert de oră. În farfurie am pus-o peste puțin unt. A fost foarte reușită, poate puțin prea sărată,

dar sunt mândru de ispravă.

La amiază, Li a plecat la Vad. După ce m-am întors de la gară, am dormit, obosit, aproape trei ore. De dimineață am fost și la piață și la o coadă enormă la cremvurști, dar am abandonat împreună cu mulți alți combatanți, pentru că se lansase zvonul perfid că n-ar fi tocmai proaspeți. „Nu simțiți că miroase până aici?” zicea unul gras, cu mustața pe oală, dar el a rămas.

Acum scriu aici și mă tem de singurătate. E atmosfera aceea teribilă de duminică după-amiază, când te bânuie amarnice tristeți fără nici un motiv aparent și se aud peste orașul toropit de caniculă clopotele de vecernie.

Trebuie să mă adun, să-mi reiau lucrul, să-mi rechem gândurile, să-mi alung urâtul.

***

După o idee a N.-ei, am început zilele trecute – ceea ce înseamnă în urmă cu vreo două săptămâni – **Creanga de aur**, carte cu care, cine știe cum, nu m-am întâlnit până azi. O citesc, printre altele, și cu speranța să aflu, vreo sugestie pentru **Întemeierea**. Impresiile, poate, după terminarea lecturii. Deocamdată, mari frumuseți de detaliu:

„...călătorul văzu în împărăteasă o putere aspră și flămândă. Părea întinsă cu toate unghiurile înainte, ca o lupoaică și ca o patimă vie a măririi. O lupoaică îngrășată și bine ținută, adaose el, în sine.

În urma alaiului rămăseseră miroaturi și pulberi”.

***

23. Luându-mă după cronică din D. S., am făcut imprudența să mă duc la **Râpa**, film sovietic în două serii, după romanul lui Gončearov. Spun imprudență, deoarece, contrar așteptărilor, a fost o dezamăgire. Actori buni, actrițe foarte frumoase, imagine superbă, peisaje magnifice, dar totul plutind în derivă pe apele epigonismului și obositor de trenant. Din prima clipă până la

sfârșit, am trăit senzația de văzut, auzit, știut: lentoarea, conacul izolat în depărtări, plictisul, iubirile imposibile, melanholia, mestecenii și năravul rusesc de a-și pune gheara-n gât. Toate acestea sunt suportabile și admirabile când poartă, ca la marii lor artiști, acel enigmatic fior metafizic. Tocmai acela lipsea însă aici. Regret timpul pierdut.

***

Tot citind pentru **Întemeierea**, am ajuns la ideea de a o plasa în epoca cnezilor de la Strei Sângeorz. De explorat acest filon.

***

Duminică seara, telefon de la N. Probabil va veni abia în 31. Întrebarea e cum mă voi descurca până atunci cu mâncarea și cu banii (am multe plăți de făcut și cecul i l-am dat ei).

***

24. Pregătit un fragment pentru V.R. Recitind, mi-am redobândit încrederea în această carte (**Casa...**) și implicit speranța în apariția ei. Citit apoi istorie. Totul rămâne încă foarte confuz. Pierd mult timp cu agonisirea mâncării și pregătirea prânzului. Azi, după trei sferturi de oră de stat la coadă, după ce mai bine de o săptămână alimentarele au fost goale, am reușit în sfârșit să apuc un sfert de kg. de parizer. Dar acasă constat că e atât de usturoiat, încât nu îndrăznesc să-l mănânc. Multe greutateți, întreruperi din lucru și pierdere de vreme și din cauza crizei de apă.

La redacție să-mi duc articolul. Acolo mă prinde începutul transmisiei în direct a noii magistrale cuvântări. Mă surprinde – recepționată direct, fără prelucrarea sunetului – vocea lui găjâită, extenuată, efortul evident de a înainta cuvânt cu cuvânt . O voce de om bolnav. Încep să cred că, într-adevăr, e bolnav nu numai psihic.

Scrisoarea de la Iv M. Printre altele, ofuscat în urma articolului meu de sâmbătă, unde zic că în '65 nu existau decât doi scriitori de notorietate aici: C. și el. L-a supărat formularea, alăturarea și ordinea citării. Adevărul e că, scriind, m-a cuprins înduioșarea de acela și l-am numit primul dintr-un elementar respect pentru vârstă, încurajat și de îndreptățirea ordinii alfabetice. E drept: astea nu sunt criteriile literare, științifice, estetice, dar nici articolul meu nu era din această categorie. Sărmane vanități ...

***

25. Citit istorie. Făcut de mâncare. Seara, telefon de la N.: vine luni sau marți. E timpul. Mai târziu, simțind nevoia să schimb o vorbă cu cineva, îi telefonez lui S. pe care nu l-am mai văzut de câteva luni. Îi dau întâlnire pentru mâine, spre prânz, la o cafea. Se oferă să vină acum. Încerc să scap, spunându-i că n-am cafea (ceea ce e aproape adevărat). Nu-i nimic, zice, aduce el cafea. Și vine, într-adevăr, pe la 10,30, cu cafea boabe și bere nemțească adusă recent de la mare. Stăm de vorbă până la 2,30 în noapte, fără să simt trecerea timpului. La bere nu m-am aventurat, dar din cauza cafelei n-am somn nici acum. Conversația a fost agreabilă și fertilă, pentru că mi-a sugerat două idei: 1) un eseu despre atașamentul lui Caragiale față de Ardeal și ardeleni și 2) atemporalizarea **Întemeierii**.

Scris lui Lizi, lui Ioanichie Olteanu și lui Iv M., încercând, pe acesta, să-l consolez.

***

26. Ziua N.-ei. După colocviul de azi noapte, am mai citit în pat până la 4,30 **Atamanul** lui Sukșin. Am dormit apoi, dar cu intermitențe, trezindu-mă cu punctualitate din oră în oră până la 9,30, când m-am trezit definitiv cu senzația că e o zi deosebită. De obicei, de ziua ei suntem întotdeauna la Vad și niciodată nu-i putem dăruia nimic substanțial. De data asta mai suntem și despărțiți. Ciudat: ieri seară, când m-a chemat ea pe neașteptate,

nu mi-am amintit. Tăcerea mea o va fi măhnit, dar e mai bine așa: normal e ca azi s-o sun eu.

Până spre prânz, citit. Apoi în oraș, la poștă, reviste, la Bibliotecă, de unde iau piesele lui Alexandru Popescu în intenția de a reciti îndeosebi **Croitorii cei mari din Valahia**, unde aș putea găsi ideea pentru roman în alternativa atemporalizării.

Am mâncat azi la lactobar. Mult mai bine și mai convenabil decât la „Transi”. După masă, somn până la cinci. Apoi spălat vasele, profitând că e apă: o țărâială anemică, dar asta se cheamă că e apă. Mă pregătesc acum să-mi scriu articolul pentru săptămâna viitoare.

Scrisesem titlul și eram pe punctul de a așterne prima propoziție. Articolul era conceput, ar fi curs fluent, în cel mult o oră era terminat. Dar exact în clipa aceea, țâr-țâr-țoneria și apare Th. ca să mă anunțe că se însoară cu „Pușă”. Bea o jumătate de sticlă de rom Havana, mai dă și un telefon la Timișoara, viitorilor socri – că eu nu mă supăr, nu ? – și mai ales pălăvrăgește incontinent în limbajul lui spurcat, agitându-și brațele și scuturând scrumul pe fotoliu și pe covor. La un moment dat se oferă să-i dea un telefon ei, să vină adică și ea aici. I-am spus să mă ierte, dar mâine trebuie să mă scol la cinci (ceea ce-i adevărat), iar în seara asta mai am de scris un articol (deși simțeam de pe atunci că n-am să-l mai scriu). El însă nu se dă bătut. Atunci, zice, *venim* mâine spre seară. Cu o prezență de spirit pe care de obicei n-o am, m-am scuzat și de data asta: mâine plec cu Tibi la Simeria, la casa lor de vacanță. A acceptat cu seninătate și, după toate aparențele, fără să mă suspecteze. A plecat la nouă fără zece, pentru că trebuia s-o ia pe ea de la slujbă, altfel nu scăpam înainte de miezul nopții. Am rămas, ca întotdeauna după astfel de situații, năucit, epuizat. Nimic mai extenuant decât cei pe care îi interesează doar ce spun ei.

Mi-am pregătit cina, apoi telefon N.-ei. Mi-a răspuns chiar ea. Îmi pare într-adevăr obosită. Abia așteaptă să vină. Nu mai

puțin eu.

Acum de ce să m-apuc? De scris nu mai poate fi vorba. Doamne, și în ce formă bună eram, aș fi putut să lucrez până la miezul nopții!

***

27. La Adas pentru reînnoirea asigurării. Mâncat, de data asta prost, la lacto. Trăit toată ziua sub teroarea reapariției lui Th. Pe la două, mă trezește telefonul insistent al dr. O. Vrea să stea de vorbă cu mine, vine mâine. Iar a scris ceva. Îi spun că sunt plecat și-i sugerez să mă caute după 15 august, când știu că nu voi fi aici. Cum să mă mai apăr ? Și de unde la toți acest teribil apetit cronofag ? Oamenii aștia chiar n-au ce face?

Fără a-mi găsi dispoziția bună de ieri, uitându-mi formulările, n-am mai avut nici o tragere de inimă pentru articol. Citit toată ziua istorie: Ștefan Olteanu, **Societatea românească la cumpănă de milenii**. Fără stil, arid, sociologizant, cu minime foloase pentru ceea ce caut eu.

***

28. Înainte de amiază, piață, gătit (mâncare de fasole verde, după o rețetă empirică proprie, foarte reușită), scris articolul pentru săptămâna viitoare, citit. După masă, somn până la 4. La 5, cu Tibi și ai lui, la casa lor de la Simeria. Grădină cu fântână și verdeață, tihnă. Ne-ar prinde bine și nouă o astfel de căsuță, dar de unde bani? Cel puțin până termină Li, nici o speranță. Suntem acasă la opt pentru a prinde un film francez cu Jean Gabin pe care-l mai văzusem în urmă cu ani. Cina, citit până la miezul nopții.

La prânz am sunat-o pe N. Se pare că va veni mâine seara. Pentru mâine, program administrativ, aprovizionare, curățenie.

***

30. Ieri de dimineață, gospodărie. După-amiază, pregătit cina festivă (vai de ea!). Seara la gară. Zi caniculară, poate cea

mai caldă de până acum. Trenul supraîncărcat întârzie 30 de minute. N. coboară ca dintr-o etuvă, cu mânerul geamantanului rupt. Povestit până târziu. Foarte obosită.

Azi, dis-de-dimineată, sus la școală, să ridic salariul N.-ei. Pe ea am lăsat-o dormind. Pe urmă citit puțin lorga. Seara, la tv., **Ciuta** lui V. I. Popa, dar mă enervez din cauza sonorizării proaste și abandonez în favoarea lecturii. Ziua întregă, caniculară, n-a curs un strop de apă.

***

31. Scularea la 5 pentru a aduna apă. Treburi în oraș. Citit puțin lorga. Caniculă. Secetă. Seara, la gară, se întoarce Li de la Vad. Bronzată, s-au scăldat la vale. Mi-e dor și mie. Povestim. Începutul unei serial tv. sovietic, tezist și anost.

Ne hotărâm să plecăm și noi la Vad în 8. Până atunci însă trebuie să termin de citit lorga, piesele lui Alexandru Popescu, Sukșin și să scriu, pentru a le lăsa aici, trei articole. Ar mai trebui să scriu articolul pe care mi l-a cerut C. pentru „Tribuna”. Dar n-am să pot. Poate, la Vad.

Mâine din nou scularea din zori, pentru apă. Toată adolescența timișoreană mi-a fost chinuită din lipsa apei pe care o căram cu gălețile de câteva ori pe zi până la etajul trei. Pe vremea aceea nu funcționa nici liftul. Și iată-mă din nou aproape în aceeași situație.

August

1. Azi, în zori, pe la 4, ploua întins și bogat, cu foșnet robust, răcoros. Pe urmă s-a oprit, s-a înseninat și ziua a devenit, mai ales spre seară, din nou caniculară. M-am sculat la ora aceea

pentru apă. Dar apa a venit abia pe la șase și un sfert și n-a curs, adică n-a țărâit decât exact o oră și aceea cu intermitențe. Abia am apucat să umplu toate recipientele. Restul zilei agitat, vizite la Lizuca, după masă Aca, N. e întreaga zi în mișcare, spală, gătește, calcă, eu mă văd nevoit să cobor de două ori. S-a zis cu pacea mea. Totuși am reușit să-mi scriu articolul, să duc până aproape de capăt studiile lui Iorga despre Evul Mediu și să clasez revistele ultimelor două luni. E ceva și asta, dar închei ziua cu o nervozitate surdă, iritat de foială casei, de căldură, de senzația de nespălat, de perspectiva de a mă scula și mâine o dată cu găinile pentru a pândi fiecare strop de apă.

***

Azi noapte l-am visat iar pe Pompil. Dintre toți cei plecați, pe el, Tata Moșu, îl visez cel mai des. Și întotdeauna ne aflăm în vis în relații foarte afectuoase, iar când mă trezesc mi-e foarte dor de el. Oare de ce? Presupun că e vorba de expresia unei forme de remușcare pentru ultimii lor ani, când i-am vizitat și le-am scris atât de rar. Douăzeci de ani e totuși o vârstă ingrată, cam imbecilă prin inconstiență și prin incapacitatea de a realiza adevăratele proporții ale durerii sau bucuriei celorlalți.

***

În ceea ce privește cartea, nici un fir încă. Meditez – oarecum sceptic – asupra secolului XIII, Țara Hațegului, Litovoi, Bărbat, cnezii etc. Oare?!

***

2. De dimineață, scurtă ieșire pentru a lua biletele de plecare. Vizită la M. C. care mă ajută să evit enorma coadă de la agenție. Discuție agreabilă, ca de obicei cu el, despre cărți și noutăți literare. Scris un articol. Citit, terminat Iorga. Ideea asupra căreia aseară eram sceptic, parcă începe să prindă contur. Totuși, până la decizie, mai e câte ceva de citit pe ici, pe colo, prin părțile esențiale, iar septembrie, când ziceam că încep scrisul efectiv, e

ca și sosit. Dar, în afară de faptul că nu voi fi terminat cu lecturile, prevăd un septembrie mai greu ca în alți ani: un drum la București, instalarea Lizucăi, festivalul „Sarmis”, salonul cărții, probabil colocviile de la Sibiu, cine știe dacă nu și alergătura pentru plecarea în Uniune. Mă îngrozesc de pe acum.

***

3. Seara, Lizi pleacă cu Codruța la mare, ora 21,06. Din nou deci, pregătiri, agitație. Și sentimentul acela, de un particular amestec de inchiitudine și tristețe, al despărțirilor de acest fel. S-a repetat des în ultimul timp și parcă începe să devină obositor. Și se va repeta mereu de acum, cel puțin încă vreo patru ani. De la gară ne-am întors cu Tibi și cu Reta. De povești până la miezul nopții. Apoi, în pat, mai citesc până la două Sukșin.

În cursul zilei, printre una și alta, am izbutit să citesc **Rămas bun Soare-Apune** a lui Alexandru Popescu: momentul retragerii aureliene. Piesa e simplută și nu scutită de stângăcii, dar mi-a sugerat o idee care s-ar putea dovedi fertilă. După 150 de ani de ocupație care a sfârșit în reconciliere și reciprocă asimilare, aborigenii regretă plecarea romanilor și, conștienți de pericolul migrațiilor în fața cărora rămân descoperiți și fără apărare, privesc viitorul cu inima strânsă. De aici încolo începe epoca supraviețuirii întinsă pe durata unui mileniu. Colosal când te gândești că, în comparație cu acest mileniu, ocupația romană nu înseamnă decât un moment. Și totuși, în acest moment s-au acumulat premisele și resursele supraviețuirii. E un exemplu, magnific și unic în felul său, de triumf al civilizației asupra barbariei. Dar cu ce preț? Cu ce exorbitant preț? Mă tem că nu-l vom cunoaște niciodată la adevăratele proporții, deși încă și azi continuăm să-l plătim.

Ce s-ar putea scoate de aici? Cred că s-ar putea, cred că se poate. Dar mai trebuie săpat puțin. Și apoi, altă posibilitate: cartea s-ar putea constitui din câteva nuclee în genul „orele astrale ale...” Dar neapărat și exclusiv nuclee cu implicații decisive asupra spiritualității, depășind epica brută. Primul dintre ele ar

putea fi tocmai retragerea romană. Celelalte? Cum ziceam: să vedem, să mai săpăm puțin ...

***

4, duminică. Zi liniștită. Citit și terminat **Croitorii cei mari...** Departe de impresia eclatantă pe care mi-a lăsat-o prima lectură, la apariția în „Teatrul”, în '68. Ceea ce m-a șocat atunci, încântându-mă, a fost ineditul – cel puțin la noi – modalității, demitizarea. Oricum, sub toate aspectele, piesa e mai bună decât cealaltă, ulterioară. Dar asta n-are nici o importanță pentru cartea mea: cealaltă a fost mai sugestivă pentru ceea ce urmăresc eu.

Iosif Sava a dat o emisiune Alfred Cortot.

Am sperat un telefon de la Li. Dar nimic.

***

5. Scris ultimul dintre articolele de lăsat aici. Citit Sukșin fără a-l termina încă. Printr-un miracol, toată ziua am avut apă. N. a profitat și a spălat de dimineața până seara. De la Li nici o veste. Din buletinul meteo aflăm că a fost înnorat acolo.

***

6. Dactilografiat articolele. Terminat apoi romanul lui Sukșin, onorabil sub aspect literar, dar foarte interesant pentru înțelegerea „sufletului rus”. Sper ca la Vad să aflu dispoziția propice pentru a reveni mai pe larg asupra lui.

***

9, vineri. De miercuri, de pe la prânz, s-a stricat vremea. Ieri, când plecăm și apoi când ajungem la Vad, e frig, vânt, ploaie intermitentă și nori grei, joși, care se rostogolesc ca niște burți murdare de bivoli. La Făgăraș, unde contam imediat pe un autobuz, avem surpriza să aflăm că primul pleacă la 19,40. Așadar, peste trei ore de așteptare în autogara aceea sordidă, cu muște și țigani. Spre seară se face din ce în ce mai frig și vântul se întefțește. Ajungem după opt; cină, povești, ne culcăm

după zece, dar trebuie să treacă ceva timp până reușim să ne încălzim sub plapuma cea mare.

***

Ieri, așteptând autobuzul, gândit la o formulă pentru **Întemeierea**. Ideea de a scrie cartea, cel puțin în parte, „la vedere”, amestecând, fără a le delimita deci, tatonările și ezitățile elaborate cu trama epică imaginară. În așa fel încât cele două componente – imaginarul cărții și realitatea elaborării ei – să se justifice și să se susțină reciproc, fuziunea lor fiind justificată de nebulozitatea epocii. La acestea s-ar mai adăuga și formula adresării unui interlocutor imaginar, ca în **Arhipelagul**, ceea ce ar fi foarte confortabil pentru că mi-ar îngădui să rămân în limitele unui stil colocvial, familiar. Toate astea m-ar scoate din tiparele tradiționale și mi-ar conferi o libertate practic nelimitată. Ideea, cel puțin deocamdată, m-a cucerit. Mai am totuși câte ceva de citit și dacă și după asta va rămâne în picioare, n-am decât să trec la fapte.

***

10. De pe la 10,30, timp de două ore, o deplină înseninare. Pe urmă se întunecă din nou, frig, pentru ca spre seară să se limpezească iar. Sunt, se pare, șanse de îndreptare a vremii. E timpul, mi-am mobilizat toate resursele pentru a rezista.

Citit toată ziua **Turnul** lui Andru. A vrut să scoată ceva foarte modern și profund și a vârat aici tot ce știe și tot ce-i în vogă, big-bangul, istoria Bucovinei, black box, biblioteca Vaticanului și câte toate. A ieșit o aiureală după chipul și asemănarea acestor vremi. Ceea ce a și urmărit, de fapt. Departe de a fi „mare”, e totuși o carte simpatică.

***

12. Plajă și prima baie. Abia azi e adevărată zi de vară. Senin desăvârșit, doar câte un nor alb, departe, pe crestele munților. Ne abandonăm în voia acestei liniști înalte și ne lăsăm

desfățați de clipocitul apei și de foșnetul câte unei adieri prin răchiți. Spre prânz, locul începe să se populeze, dar unu e ora la care de obicei noi plecăm.

Început Bossier, **Cicero și prietenii săi.**

***

13. Plajă, baie, e bine. Oarecum agasați doar de individul solitar care, ca și ieri, ne tot dă târcoale, căutând sămânță de vorbă. Arată a tractorist, rudimentar, vag oligofren; când se mai populează valea se mută și pe la alții, până atunci însă ne stă pe cap.

Aseară scurt-circuit. Reparată azi, dar sunt stricate și lampa și veioza. Ne vom culca și azi tot pe la 9. Ascultăm radio. Totuși, trebuie găsită o soluție, dar deocamdată n-am nici șurubelniță. Bunu, bietul, lipsit de spirit practic. Cred că nu-și dorește decât să citească. Ceea ce nu-i îngăduie treburile și Buna. Dar m-am găsit să vorbesc eu despre spirit practic! Oricum, „pe teren propriu”, parcă sunt mai descurcăreț și cu mai multă inițiativă. Chiar dacă nu mă pricep să le folosesc întotdeauna, am totuși un sertar cu scule pe care știu oricând de unde să le iau.

Începe să ne îngrijoreze lipsa oricărei vești de la Li.

***

Scrive Bossier în 1865, deci pe când Eminescu avea 15 ani:

„De obicei partidele sunt nedrepte în văicărelile lor atunci când sunt învinse, crude în represaliile lor atunci când sunt învingătoare, și gata de a-și îngădui, de îndată ce și-o pot îngădui, tot ceea ce osândeau cu asprime la potrivnicii lor. Dacă se ivesc atunci în partidul victorios oameni care iau aminte că se merge prea departe și dacă cutează s-o spună, li se întâmplă fără doar și poate să stârmească lumea toată împotriva lor”.

***

Un biplan utilitar trece zilnic de câteva ori peste ogradă, iar curcanul Pandele face de fiecare dată adevărate crize de nervi.

***

15. Sântămăria Mare. De azi încolo încep să coboare oile. Am fost la biserică. Efectul liniștitor, aproape cathartic, al slujbei. Să fie autosugestie? Nu știu, dar e bine și regret că n-o pot face mai des. Mă incomodează puțin aici lumea aceasta a satului, îndeosebi babele, pe care o simți mereu cu ochii pe tine și cu șoapta pe urma-ți. Bunu îi pomenește într-o îngenunchiere pe Scumpa și pe toți ceilalți care nu mai sunt.

Caniculă. Pe la 4 d.m. mergem la baie. Dar apa e leșioasă, fără nici o putere de a răcori. Prefer orele de dimineață. Deși soarele e mai aspru, aerul e însă proaspăt iar apa rece (mai rece) te menține în formă.

Nimic de la Li.

***

16. Plajă, baie; poate cea mai frumoasă zi de până acum. Aseară, o amețeală bizară care mai stăruia și de dimineață până după ce mi-am băut cafeaua. Pe urmă formă excelentă. Doar puțin cam flămând: nu prea avem ce mânca – eu adică, cu relativul meu regim.

Evenimentul zilei: mult așteptata scrisoare de la Li. Se simte bine, e în elementul ei, au mâncare bună. Scrisoarea e scrisă în 7, iar ștampila Mangaliei e din 13. Suntem totuși mai liniștiți, mai ales că mâine trebuie să sosească.

***

18. Ieri până la 12, plajă, baie. La 13,30 plecăm la Făgăraș în întâmpinarea lui Li. Sosește la 23,04. Până atunci colindăm prin oraș, nu găsim absolut nimic de mâncare și aproape nimic din cele ce voiam să cumpărăm. Impresie dezolantă de provincie iremediabil adormită, inertă, tembelă. Vânzătoarea de la Difuzarea Presei nu auzise de „Tribuna”. În restul timpului, până la 22, stăm acasă la Buna. Televizor. Un film penibil cu „emigranți la Brazilia”. Mănânc pâine proaspătă, în lipsă de altceva, un ou

moale și napolitane.

Li sosește foarte obosită, puțin răcită și cu ușoară cefalee. Suntem acasă după miezul nopții.

***

Trezit de dimineață de un șoarece al cărui zgomot pare a veni chiar de sub pernă. Îl vedem apoi alergând tăcut de-a lungul peretelui. Are o gaură, ca în desenele animate, chiar la baza zidului. Vrem s-o aducem pe Cleo să se ocupe de el, dar Lizi nu ne lasă. Îl lăsăm deci și noi în plata Domnului, deși, la somnul de după-amiază, se aude iar de sub pat, alarmând-o pe N.

Prânz festiv: în cinstea întoarcerii Lizucăi, Buna l-a sacrificat pe Pande.

***

19. S-a schimbat vremea. „Cer variabil, mai mult noros”. Frig. Stăm prin casă. Citesc **Psiché** de Erwin Rohne. D.m., somn lung și odihnitor până la șase. Între timp, cerul s-a limpezit de tot. Minunată plimbare, toată ceata, inclusiv Timofte care zburdă, pierzându-se prin ierburile înalte, spre coastă. Lumina înserării extraordinar de curată, contururile clare, munții vizibili în toate detaliile. Vântul răcoros și miresmele spațiului.

***

20. Dimineața la 7 frig, dar cer senin, speranțe de plajă. Pe la zece însă, se înnorează. Mergem la pădure. Vânt, atmosferă de toamnă. Foșnetul plopilor de pe marginea drumului. Nu găsim decât câteva ciuperci și vreo șase frăguțe. La întoarcere, ne prinde ploaia. Escapadă plăcută totuși. D.m., somn, apoi șah cu Li, rebus. Invazie de muște. Plictis. Dor de masa mea de lucru. „Locuința mea de veră...”

***

21. A plouat toată noaptea, dimineața frig și vânt care rostogolește nori joși. Citit **Almanahul pădurii** dăruit de Li la întoarcerea de la mare. După-amiază, norii se risipesc treptat.

Plimbare spre Ohaba, de unde ne întoarcem cu o recoltă bogată de ciocârți culeși din marginea drumului. Soarele apune în senin, doar spre munte, unde pare că s-au îngrămădit toți norii, se vede ploaie grea.

Nu se poate lucra nimic.

***

23. Migrenă nocturnă. La 1,15, algocalmin. Dimineața mă trezesc într-o formă relativ bună pentru a nu compromite excursia plănuită „la alune”. Plecăm cu toții, bineînțeles cu Timofte. Asta înseamnă dus-întors circa 16 km. Ziua e superbă. Ajunși acolo, ne stabilim tabăra într-o luncă cu umbră și cu soare. Bunu, Buna, Rodica se risipesc la cules prin aluniș. Noi rămânem la plajă și scaldă. Enormă liniște. Doar clipocitul apei, câte o ciocănitare, câte o talangă de vită undeva departe, prin pădure. Suntem din nou acasă după 6 seara. Mâncăm o lubeniță rece, scoasă din pivniță. Oboseală stenică.

***

Personaje pentru eventuale povești: cățelul Timofte, șarpele Rufus, pisoiul Cotopaxi, curcanul Pandele.

***

25. Plajă, baie; d.m., prin curte. Noaptea, visuri lugubre, cimitire, cavouri, absurdități în imagini foarte limpezi și coerente.

***

27. Se pare că asta a fost ultima zi pe care am petrecut-o la vale. Pe la amiază s-a insinuat un strat subțire de nori. Când am ieșit, după somn, se răcorise considerabil. N. cu Aca au trebăluit toată după-amiaza pentru a pregăti în relativă taină aniversarea nunții de aur a lui Bunu și a Bunei. Seara, cină festivă, salată de fasole verde cu maioneză și usturoi, roșii umplute, chiftele din piept de curcan (bietul Pandele!), tort de clătite cu spumă de căpșuni, șampanie, un adevărat festin. Nepoatele își stimulează bunicii să povestească, să-și amintească, pentru a-i înregistra

fără știrea lor. După aceea ascultăm banda. Ciudat sentiment de a trăi încă o dată un timp consumat. Căci în prezent trăiam doar fiziologic și parțial spiritual prin impresiile și comentariul interior al celor ascultate, în fapt însă retrăiam o durată pe care o străbătusem o dată. Ceva asemănător cu a da ceasul în urmă cu o oră, două? Nu, e altceva. În cazul ceasului nu e decât o convenție, zicem că ora e din nou aceeași, în realitate însă ea e alta, cum altele sunt și trăirile. În cazul benzii înregistrate însă, timpul trecut, cu tot conținutul său, revine efectiv: o conservă a unei anumite durate.

***

28. De dimineață ziua mirosea a toamnă și fum de vreascuri. Cerul mai mult închis, cu soare doar în răstimpuri. Lungă și frumoasă plimbare pe coastă, pe noul drumeag spre Perșani. La întoarcere, prin desișuri neumblate, prin crângul sălbatic de salcâmi, unde anul trecut, sau acum doi, sau acum trei ani – „anii trec ca apa” – am dat peste o familie de bufnițe. De data asta însă, numai pustietatea, nici Timofte n-a dat peste nimic. Doar furnicare impunătoare, ca niște mici termitiere.

După-amiază, meciul cu Finlanda (2-0) transmis de la Timișoara. Poimâine plecăm, mâine pregătirile. Fericit de a mă vedea din nou acasă, mă încercă totuși nostalgia încă unei veri sfârșite și, anticipat, groaza de agitația care mă așteaptă în luna ce vine. Și cartea? A găsi soluția rămâne, peste toate, cel mai important obiectiv al lunii septembrie.

***

31. Ieri, porniți de dimineață, pe jos, pe o ploaie tenace, în frunte cu Bunu trăgând căruciorul cu bagaje, pentru a prinde trenul de 9,30. Acasă vom constata că ploaia a pătruns în geamantanul mare. Petrecut până la accelerat (13,55) în Făgăraș. Orașul iar m-a deprimat, cu pâinea lui raționalizată, cu sărmanii bătrâni bașoldiți care mișună pe la cozi unde nu „se dă” nimic, cu chioșcurile fără ziare și cofetării unde, dacă ceri o cafea,

ți se spune că n-au zahăr. Dar toate au un capăt și seara la șase jumătate, în sfârșit acasă.

Cel mai plăcut moment al vacanțelor e revenirea Acasă.

Sosim cu exact atâția bani cât să cumpărăm o pâine și iaurt. Apă nu e decât caldă. În fereastra de la camera Lizucăi, o porumbiță clocește un ou. Cutia de poștă are urme de efracție.

Patul – divină senzație de a-ți regăsi patul. Totuși dorm cu dese treziri, poate și pentru că, plouând toată noaptea, mă trezește fiecare nouă răpăială. Dar e bine, nemaipomenit de bine să te știi în scorbura ta.

Azi de dimineață, N. pornește la cec și aprovizionare. Eu rămân acasă cu operațiile debarcării. Important e să-mi încep lucrul cât mai curând, chiar mâine.

Bilanț: foarte bronzat, profitând de pe urma mișcării, în bună formă fizică, cu ulcerul și celelalte în evidentă remisie, dar cu teama că toate acestea vor reveni la primele tracasări și enervări. De lucrat, nimic. Puține idei, câteva gânduri. A fost mai mult o stare de vegetare.

Septembrie

1, duminică. Întâia adevărată zi de toamnă. Ceață deasă, din zori, care stăruie până târziu, apoi căldură și acea molcomă, melancolică lumină o dată cu discretele încă miresme ale veștejirii.

Corespondență, clasat reviste.

***

2. Ridicat corespondența reținută la poștă. Primit astfel formularele pentru plecarea în Uniune. Început demersurile pentru

a o lua și pe N. Telefon Sibiu, telefon Hobana. Lucrul nu pare imposibil, dar e foarte complicat. Subită stare de stres, neliniște. A început, așadar, agitația de care mă temeam.

După-amiază, cu N. ne fotografiem pentru pașapoarte. Apoi selectat o proză pentru „Transilvania”, cerută de T. Presat de articolul pentru ziar, pe care nu-l pot scrie. Insomnii: azi noapte m-am trezit la trei fără un sfert fără a mai putea adormi. A reînceput și mizeria cu adunatul apei.

***

3. La ziar, la cec, la inspectoratul școlar pentru aprobarea plecării N-ei, unde nu găsesc pe nimeni, rămâne pe mâine; de două ori la piață, coadă lapte, coadă pâine. Completat formularele mele pentru pașaport, dactilografiat proza pentru „Transilvania”.

Seara la gară, sosesc Li cu Buna.

Sculat de la 5,30 pentru apă, obosit, greu de adunat un gând.

***

4. La inspectorat, unde discut cu „generalul adjunct” plecarea N-ei. Contrar temerilor mele, foarte amabil, îmi promite aprobarea în timp util. La colonelul A., șef al pașapoartelor apoi, care promite și el rezolvarea cu condiția unei adeverințe din partea Uniunii Scriitorilor. Adeverința mi-o promisese H., așa că totul era pornit pe calea cea bună. La amiază, conform înțelegerii, îi telefonez lui. Urmează dușul rece, totul cade din cauza unei îngrădiri venite din partea rusească: ei nu acordă vize celor fără scop concret. Pentru intrare trebuie să fii delegat oficial, turist prin O.J.T. sau invitat de rude ori instituții.

N. suportă greu vestea; nu mai puțin eu: stare de spirit apăsătoare, inima grea.

La prânz, cu Buna la gară. S-a stârnit vânt puternic, ploaie, frig. Toamnă în toată legea. Spre seară reușesc cu greu să-mi scriu articolul. Nu mai simt nici un îndemn spre nimic.

***

5. La poștă, pentru a expedia banii pentru îngrijirea mormântului de la Timișoara. Dar nu reușesc pentru că n-au mandate! Intervenție la direcție. În cele din urmă rămâne să se rezolve mâine. Dezorganizarea întregii vieți tinde spre desăvârșire.

După legea cu introducerea robotei și a noilor biruri apărută săptămâna trecută, se dă acum publicității un nou decret prin care se prevăd penalizări pentru neîndeplinirea planului: 2% din salariu pentru fiecare procent din plan nerealizat. Numai în Valea Jiului planul se realizează în mod curent doar în proporție de 60%! Într-o privință e bine: toate astea grăbesc într-un fel sau altul sfârșitul. Răbdare. Totul e să mai găsim resurse pentru a aștepta cu răbdare și încredere triumful rațiunii.

***

6. Reluat lectura pentru **Întemeierea** cu vol .2, **Năvălirile barbare**, din **Istoria...** lui Xenopol. Seara, până spre 11, în vizită, transformată de fapt în cină, la Tibi.

N. e tot abătută, absentă.

***

7. După ce scap de una, alta, piață etc., de pe la 11 adică, citesc pentru **Întemeierea** și apoi cartea de versuri a lui Mac, primită ieri. Intenție de a o recenza.

Timp senin, lumină foarte limpede, dar rece. Toamnă. La munte probabil a nins.

***

8. Reușit să lucrez aproape întreaga zi.

***

9. Zăpadă la munte. Frig. De la 8 la 9,20, coadă la aprozar. În restul zilei citit Xenopol.

Telefon de la DDI ca să mă anunțe că e scenarizat **Nemuritorul...** într-o versiune pentru tv și una pentru teatru. Îmi cere acordul. Îi dau acordul de principiu cu condiția de a vedea

În prealabil textele. Tovărășia nu mă încântă câtuși de puțin, omul, panglicar, trombonist și acuzat de două ori de plagiat, având o reputație dubioasă. Nu e mai puțin adevărat că e străbătător, cu oareșcari relații în această lume aparte a scenariilor, unde eu mă simt cu totul străin. Accept combinația doar pentru că avem mare nevoie de bani. De văzut ce va ieși, fără a investi însă mari speranțe. Sentimentul că, oricum voi ieși păcălit.

***

10. Scris articolul pentru ziar. Citit Xenopol.

***

11. Sculat ora 5 pentru apă. La 6, piață pentru brânză dulce. La 7 din nou piață până la 9,30, coadă imensă cartofi. Scris recenzia la Mac. Dactilo articolul de ieri și de azi. Seara meci, Anglia-România 1-1.

***

12. Citit Xenopol. Încă tot nu se leagă nimic. Complet derutat, sunt pe cale de a intra în panică. E pentru prima dată că mi se întâmplă așa ceva.

N. foarte răcită, dureri de gât.

***

17, marți. Sâmbătă (14) a fost una dintre zilele cumplit de stresante. Și, ca de obicei, Z. cu M. și-au ales-o exact pe asta ca să ne viziteze. Au stat până pe la patru. Timpul ce ne-a rămas abia ne-a ajuns, în precipitare, pentru pregătirile de plecare a Lizucăi.

Am plecat cu Tibi duminică pe la 11,30. Pe la Recaș, până de cauciuc. Am înlocuit roata cu voioșie, punând umărul cu toții. Câmpia superbă în soarele molcom de toamnă. După ce ne reluăm drumul, Codruța își amintește că și-a uitat acasă poșeta cu actele, banii, stilou etc. Se hotărăște să se întoarcă după ea cu noi și să revină a doua zi cu trenul. Lizi dezolată că rămâne singură. Deși nu spune nimic, îi simt deprimarea. În cele din

urmă, pe când ne pregăteam să pornim înapoi, mă roagă cu vocea ei mică, de clipe grele, să rămân cu ea până a doua zi. O înțeleg, căci Ileana și Mirela fiind plecate, s-ar simți prea singură în casa pustie. Totuși, luat prin surprindere, refuz întâi, chiar cu oarecare agasare. Mă gândesc că și N. e singură și că n-am nici perie de dinți, nici aparat de ras, nici pijama. Ea n-a mai insistat, resemnată, dar atât de mâhnită, încât i s-au umplut ochii de lacrimi. A fost o priveliște căreia nu i-am rezistat și am rămas.

Seara, o oră vizită la Cornelius și Vali. Apoi cina acasă. În pat, ascultăm radio și povestim până târziu.

Luni dimineața, Li pleacă la facultate. Eu stau o oră la frizer ca să mă bărbieresc (prost), apoi îl vizitez pe A. la redacție. Coborâm și stăm de povești la o cafea. Nici o noutate de seamă. Doar constatarea pe care, de altfel, o făcusem mai demult pe propria mea piele, că e tot mai dificil să te descurci cu editurile. La 12,30 mă întâlnesc cu Lizuca. Orașul, în lumina aceasta melancolică și fastuoasă – o minune. Prânzim la „Cina”. Bine, dar scump. Pe urmă, câteva cumpărături pentru ea, mai stăm puțin acasă și pornim spre gară. Despărțirea a fost dificilă. Știam că o las cu inima grea. O simțeam pe a mea. Călătorie chinută, în picioare, pe culoare, într-un tren duhnitor, burdușit cu moldoveni tatuati și jechoși. N. mă aștepta la gară. Frânt de oboseală. Petrecut seara povestind.

***

Scris articolul pentru ziar, de fapt o erată pentru cele trei enorme greșeli de tipar din articolul de sâmbătă: profunzime în loc de profuziune, conceput în loc de concept și deservește în loc de desăvârșire. Telefon lui Cornel P., dar nu răspunde nimeni. Nu răspunde nimeni nici la Timcu. Grea îngrijorare din cauza cărții și a adevărului de la Fond pentru bursa Lizucăi, pe care Mitică R. mi-a expediat-o în 11, dar ieri încă nu sosise.

***

18. Sosit în sfârșit adevărul cu ștampila de București din 17, ceea ce înseamnă că din 11 în 17 a stat în cutie, neridicată,

probabil din lipsă de benzină.

Seara, telefon de la Tibi: B., ofuscat din cauza articolului meu (el era de serviciu în noaptea cu pricina), e împotriva publicării, deși T. i-a dat viza. Dar și T. e ambiguu, ar vrea să nu-l supere nici pe el, nici pe mine și mă ia de arbitru. În cele din urmă convenim asupra unei soluții de compromis: să scriu altul căruia să-i anexas o erată. În fond, pe B., oricum, mi l-am ridicat împotriva (și nu e prima dată), dar nu vreau să-l afectez și pe T. și accept.

***

Telefon de la Timcu. Cornel P. bolnav de șase săptămâni, va reveni în editură abia săptămâna viitoare. Abia atunci, prin Gabriela A., voi afla ceva concret despre carte. Să fiu însă liniștit, pentru că nici una dintre cărțile pentru '86 n-a intrat încă în lectură.

***

20. Citit. N., ca în fiecare zi, se întoarce de la câmp seara, spre șapte. Foarte obosită. Zilele sunt calde, senine, cu lumină și culori foarte limpezi, doar soarele, în ciuda aparențelor, e torid.

***

21. Seara, telefon de la Li. Pare foarte obosită și ea, îi duce zilnic la cules de roșii, la Cărpiniș. Vor să-i ducă și mâine, duminică, dar n-are de gând să meargă, după cum am înțeles fac toți un fel de grevă. Puțin îngrijorat din cauza posibilelor consecințe, dar nu-i spun, pentru că, în ciuda temerilor, găsesc că ceea ce fac ei e foarte bine și, dacă toți ar face la fel, altă făină s-ar măcina poate la morile noastre.

***

23. Terminat bibliografia de bază fără să fi ajuns la vreo soluție. De altfel m-am plictisit, pentru că, de la o vreme, nu mai aflam nimic nou, informațiile, sărace, repetându-se de la un autor la altul. O impresie jenantă mi-a lăsat recenta **Istorie militară...**, plină la tot pasul de citate din cel mai iubit fiu, care, priceput în

toate cum e el, apare aici și în postura celui mai autorizat istoric. Bizară totodată aici, și în contradicție cu lucrările anterioare, tentativa de acreditare a ideii că ocupația romană a avut asupra Daciei consecințe exclusiv dezastruoase, relațiile daco-romane fiind în toată această perioadă încordate, în continuă tensiune, iar dacii aflându-se într-o permanentă stare de rezistență, inclusiv armată. De altfel, autorii se contrazic, căci, mai la vale, analizând procesul de romanizare, vorbesc despre profunda „simbioză” daco-romană. În ceea ce mă privește, toate acestea nu mă ajută cu nimic, le notez doar cu titlul de curiozitate. Concluzia care pare să se contureze este aceea că romanul va fi – dacă va reuși să fie – o carte care va crește preponderent din propriile-mi resurse. Da, dar cum?

De la 14 la 17, prima reuniune a cenaclului profesionist al ziarului pe care am primit „sarcina” să-l îndrum. Deocamdată discutăm generalități, modalitatea de lucru și stabilim tematica pentru următoarele trei luni .

Azi scrisoare, iar seara telefon de la Li. Pare puțin alarmată din cauza declarației pe care au fost puși s-o dea pentru absența de duminică. N-au fost prezenți decât 9. O învăț ce să scrie și în final pare mai liniștită. Au fost amenințați cu înjumătățirea bursei sau cu muștrare scrisă. Sper însă ca, până la urmă, totul să se mușamalizeze.

Porumbița din cutia instalată pe pervazul ferestrei de la camera lui Li clocește două ouă.

***

24. Articolul pentru ziar. Asta e tot ce reușesc să fac. Seara, din nou telefon de la Li: vrea să se înscrie la un curs pentru ghizi și are nevoie urgentă de copie legalizată de pe certificat de cazier. Cu asta mi-e asigurat și programul de mâine, când am și două ședințe. Nervi. Incertitudinea asupra cărții mă ține într-o stare de tensiune și irascibilitate în creștere.

***

27. Mircea Braga introduce comentariul său măgulitor, mai vechi, la **Vămile nopții în Când sensul acoperă semnul**, recent apărută. Recitindu-l, rămân uimit de starea de grație care m-a fericit pe când scriam cartea asta. Ciudat sentimentul acesta, ca și cum ar fi vorba de altcineva. Pe când acum, cu documentarea încheiată, stau fără nici o idee, simt cum mă cuprinde disperarea și aștept cu ardoare pogorârea sfântului duh.

***

Cumpărat 4 pachete de biscuiți „Extra”, ca de obicei, fiindcă sunt/erau cei mai buni. Acum sunt plini de gărgărițe: au trebuit aruncați. Cașul care se vinde mai nou în alimentare e un fel de iască, făcut din făină, lapte praf și soia. A doua zi e de nemâncat.

***

Telefon de la George Mirea pentru a-mi solicita noi colaborări. Pare deprimat, sunt tot mai puțini, nu prea au materiale, se deplasează tot mai greu în țară. Îl întreb ce mai face Radu Felix. După o clipă de ezitare, îmi spune că se teme de întrebarea asta pe care prefera să nu i-o pun: R.F. e în comă, nu mai mănâncă, abia mai poate vorbi. Vestea mă bulversează total. Absurda ei atrocitate mă obsedează întreaga zi. Abia Chopin, cu câteva Poloneze pe care le ascult seara, reușește să mă mai echilibreze oarecum. Totul devine din ce în ce mai strivitor.

***

28. Tot răsfoind ici și colo, în căutarea intrării salvatoare într-un univers neumblat. Am impresia că sunt pe urma unui fir: răstimpul 270-370. Sondez. Încerc. Imaginez mizanscene. Poate că asta e. Mijesc speranțe. Ele trebuie întreținute, ca un foc în care e nevoie să suflă până prinde puteri proprii; dar de acum să mă ocup deocamdată de articolele pentru radio și de cel pentru ziar (iar). Fiindcă, mereu, la mijloc stă nevoia de bani.

***

30. Ieri și azi câte un articol pentru radio. Azi după masă la vernisajul expoziției „Maeștri ai picturii românești în colecții

hunedorene”. Reținut atenția un crepuscul de Petrașcu, un portret de bătrân de Schweitzer-Cumpăna, un peisaj de Ciupe, o maternitate de Baba. Un Țuculescu, dominat de albastru și verde intens nu m-a încălzit. Lume foarte puțină, în covârșitoarea majoritate salariați din cultură. Cu excepția lui Bâtcă și Cârjoi, au lipsit până și plasticienii. Mă conving tot mai mult că orașul (județul?) e funciamente acultural.

Scrisoare-surpriză de la Lizi. Codruța e acasă, iar ei îi e urât singură, s-ar vrea și ea aici. A costat-o mult și neprevăzut înscrierea la școala de ghizi și nu mai are bani. Nenorocirea e că nu prea mai avem nici noi, dar va trebui să-i trimitem totuși ceva, ca să aibă cu ce veni joi.

Octombrie

1. Scris articolul pentru ziar. După-amiază la deschiderea Salonului cărții. Ceremonie expeditivă și ștearsă, lume puțină și oarecare, alocuțiuni Bele și G. H. Până seara apoi, selectat fișe în vederea articolelor pentru radio.

***

Vorbă care circulă la București: „Cine n-a murit de frig iarna trecută va regreta în iarna asta”.

***

5. Zile în care n-am făcut nimic. Și, în asemenea situație, n-am nici timp și n-are nici rost să mai fac pe interesantul cu jurnalul. Ce sens ar avea ambiția de a lăsa posterității dovada imposibilității de a închea un gând sau de a da expresie unei idei? Sunt deprimat și mă simt ca un pachet de nervi. Și din cauza zilelor următoare: mâine seară, plecare la Timișoara pentru a tenta

transferul Lizucăi la franceză.

Întâlniri la Salonul cărții cu V.A., I.M.A. și I.I. Nimic deosebit în afara bărbii lui A., care-i dă o alură de mopet.

Totală lehamite de a mai comenta ceva aici. Va urma, așadar, o pauză mai lungă, până la dobândirea, deocamdată iluzorie, a unei minime condiții de liniște. Până atunci, în cel mai bun caz, însemnări telegrafice.

În clipa aceasta, foarte obosit „pe dinăuntru”. Un fel de sfârșeală abulică.

***

8. Întors de la Timișoara, unde n-am reușit să rezolv nimic spre amărăciunea Lizucăi. Ne-am despărțit mai greu ca în alte dăți, poate și pentru că știam că rămâne singură cu mâhnirea ei. Își pusese toate speranțele în intervenția mea.

Azi dimineață m-am trezit cam răcit și cu durere de gât. Totuși, la poștă cu coletul de cărți pentru Li.

***

Sâmbătă s-a stins Radu Felix. E și acesta unul dintre motivele depresiunii în care vegetez.

***

23. Drumuri la Timișoara, la București. Agitația continuă. Transferul lui Li n-am reușit să-l rezolv, totul depinzând de cifra de școlarizare care, fiind stabilită prin „decret prezidențial”, e tabu. Toată zdroaba, oboseala și cheltuiala au fost deci zadarnice. Aștept acum cu inima strânsă să văd cum a primit Li vestea și dacă a găsit resurse spre a se consola.

La București am semnat contractul pentru **Casa fericțiilor**. Revenit acasă, am intrat serios în **Întemeierea**, se pare că mă aflu în sfârșit în fața unei soluții, totul fiind de acum o chestiune de timp. Aștept de la un ceas la altul să aștern prima frază. Am la dispoziție patru luni. Va fi o carte scrisă contra cronometru și

fără a avea nici o garanție că voi reuși.

***

Această mărturisire a lui Balzac, peste care dau în **Jurnalul** lui Mircea Eliade („Vatra”, 9): „*Il m’est impossible de travailler quand je dois sortir et je ne travaille jamais seulement pour une ou deux heures*”. Și comentariul lui Eliade: „*Este exact cazul meu*”. Cred că este cazul celor mai mulți dintre cei ce scriu. Mă lovesc aproape zilnic de această neputință.

***

29. Aseară am abandonat, dacă nu definitiv, atunci pentru mult timp, **Întemeierea**. În primul rând din cauza marilor lacune de documentare, îndeosebi la nivelul vieții cotidiene. În al doilea rând din cauza timpului mult prea scurt în care n-aș reuși s-o termin. În sfârșit, din cauza absenței unei vibrații afective profunde vizavi de subiect. Fiecare carte își are un timp al ei. Timpul acesteia încă n-a venit.

***

Secetă, frig, ceață densă dimineața, stăruind până spre prânz. Orar meschin de încălzire și apă caldă. Criza generală se adâncește precipitat pe toate planurile. Săptămâna trecută s-a declarat „starea de necesitate” în domeniul energetic și militarizarea întreprinderilor energetice. Să fie acesta începutul sfârșitului? Așteptăm o minune.

***

31. Ieri, convenit telefonic cu I.M.A. care acceptă **Arhipelagul** pentru '87. Rămâne să retușez textul și să-l remaniez compozițional.

***

Pe neașteptate, ideea unei cărți noi. Ceva din lumea artelor, poate chiar cu o discretă alură polițistă, falsificări, furturi de tablouri, nu știu încă nimic precis. Ideea mă tentează însă și mi

se pare realizabilă sub forma cărții pentru '88. De ieri am și început lecturile în această direcție, dar, deocamdată, totul nu e decât nebulos și atrăgător. Ar putea fi un roman de sine stătător sau chiar continuarea **Casei fericiților**. Apariția noii piste nu cred că e străină de lectura **Numelui rozei**. Mă ispitește adică tocmai ce-mi plăcea acolo: ambiguitatea și bogăția semnificațiilor depuse pe diverse niveluri de lectură.

Noiembrie

2. Ieri, primit telefon de la Uniune: data exactă a plecării la Moscova, 24 noiembrie. E bine, căci am timp să mă acomodez cu ideea. Delegația e cam costelivă: Passionaria Stoicescu și Copilu-Cheatră. Cum s-ar zice, a tunat și ne-a adunat. Valuta de schimb 250 lei, adică 29 de ruble. Speranța mi-e în ce ne vor da rușii.

Azi sosește Li. Dar, vai, numai până mâine seară. Pregătiri. N. foarte obosită, zilnic ore de la 8 la 14, uneori și mai mult, iar cel puțin unul dintre drumuri îl face pe jos.

***

4. Ieri, petrecut toată ziua cu Li. A plecat aseară cu același accelerat 221, care de la o vreme circulă fără lumină și acum a întârziat 45 de minute.

Azi, două surprize plăcute. Cuvântul omagial pe care mi-l adresează Mircea Ivănescu în „Transilvania”, nr. 10. Și apoi, noul volum, **Monotonia metronomului**, cu o dedicație entuziastă, a lui Vlaicu Bârna. De unde acest impuls de la un om cu care am vorbit – nimic de seamă – nu mai mult de două, trei ori în viață ?

***

Început remanierea **Arhipelagului** pe textul vechi. Trec narațiunea la persoana a treia. Cred că voi atenua astfel posibila

impresia de intimism, dând totodată textului o alură de ambiguitate.

***

5. Lucrat cu spor toată ziua la **Arhipelagul**. În schimb, N. a avut următorul program: a plecat la școală la 7,30 și s-a întors la 13; de la 14 la 17,30 a stat la coadă la carne și la ouă; în restul zilei a spălat pentru Li, a gătit, și-a pregătit lecțiile pentru mâine și, profitând că era apă caldă, a apucat să facă și baie. Iar aceasta a fost pentru ea o zi doar cu puțin mai încărcată decât oricare alta.

***

14. Continuat între timp lucrul la **Arhipelagul** și lecturile despre viața operelor de artă. Pe măsură ce citesc însă, mă conving din ce în ce mai mult că următoarea carte pe care o voi scrie va fi **Ovidiu**. În timp ce voi lucra la ea, lecturile acestea se vor coace. **Ovidiu** se pare însă că e o carte pârguită, conturată, care își cere de acum dreptul de a fi. La întoarcerea din Rusia am să încep documentarea pe care va trebui s-o termin până la sfârșitul lui mai.

Ieri, invitat la Liceul „Decebal” să vorbesc despre Rebreanu cu prilejul centenarului. Din nou copleșit cu „atenții”.

N. același program de extenuare.

Azi vine Li, seara, mâine împlinește 20 de ani. Unde sunt, Doamne, anii aceștia?!

Azi noapte a plouat, acum e un aer cald, răscolit de un vânt cu alură de tempestă. A început din nou, de ieri, mizeria întreruperilor de curent. Trebuie să scriu vreo trei articole pentru răstimpul cât voi lipsi. Mai am o săptămână până la plecare, dar încep să mă încerc de pe acum neliniștile. Greu îndeosebi gândul la singurătatea N.-ei.

***

18. Aproape patru zile petrecute cu Lizi.

Ieri, duminică, la 10, particip la prima ședință, de constituire, a cenaclului profesorilor, inițiat de G. H. E invitat și I. Cheie-Pantea care vorbește frumos, dar sub verva sa obișnuită, despre concepția lui Blaga asupra creației. La sugestia mea, cenaclul se va numi „Sinteze”. Prima reuniune s-a desfășurat bine, lume multă, entuziasm, planuri mari, dar rămâne de văzut dacă va reuși să se mențină.

Aseară a plecat Li. Despărțirea mai grea, cel puțin pentru mine, știind că până la viitoarea revedere ne vor separa mii de kilometri fără nici o posibilitate de comunicare.

Azi dimineață, alergătură prin toate magazinele până am reușit să-mi găsesc o pereche de cizme acceptabile. D.m. și mâine, de scris cele trei articole pentru ziar. Poimâine dactilografiatul și scos bilete. Joi, ultimele pregătiri. Vineri, plecarea. A început deci numărătoarea inversă.

***

22. În ultimele zile, la București, viscol, zăpadă, din nou trenuri mult întârziate. Cizmele noi, purtate ieri prin oraș, mă rod deasupra gleznei. De văzut cum mă voi descurca.

Azi, la 11,34, plecarea. Doamne ajută! Abia aștept să mă văd din nou acasă. În ultima clipă, telefon de la Li, grație căruia plec mai înseninat. Și acum, pentru ca totul să fie în regulă, un telefon și de la N.

Decembrie

7, sâmbătă. De miercuri seara sunt acasă și încerc să-mi pun ordine în lucruri și-n idei, să parcurg revistele sosite în lipsa mea, să mă regăsesc. Drumul de la Otopeni până acasă a fost greu din cauza bagajelor multe și grele. Două zile stat în București

pentru recuperarea buletinului. Vizită la Radu Tudoran. Parcă mai îmbătrânit, mai firav, stă în fotoliu, cu genunchii acoperiți de un pled. Dar, ca și mine, are convingerea că vom apuca zile mai bune.

Pe N. o găsesc răcită. Tușește, e mereu răgușită și nu se tratează decât empiric. În seara asta vine Li, nerăbdătoare să vadă ce i-am adus. Și – slavă Domnului ! – i-am adus tot ce și-a dorit și încă altele pe deasupra și toate acestea grație generozității rușilor care, împotriva pesimismului meu, mi-au plătit fabulosul onorariu de 1309 ruble pentru traducerea **Crespusculului**. Cu ce am schimbat oficial (29 ruble) și cu diurna lor (12 ruble x 8 zile) am avut deci 1434 de ruble. Dar tot acest minunat sejur moscovit, care zace încă în sumarele notițe din carnetul de însemnări, trebuie reconstituit aici, aceasta fiind prioritatea zilelor imediat următoare.

***

12. Am renunțat la transcrierea aici a notelor de călătorie. N-am timp. Rămân însemnările din „jurnalul de bord”, luat la fața locului în fiecare seară și forma lor literară, concepută pentru ziar. Din astea, în momentele de nostalgie, sper să pot reconstitui detaliile și atmosfera acelor zile.

***

(Încerc reconstituirea abia acum, după 15 ani, *in Anno Domini MM*. Mă vor ajuta acel „jurnal de bord” amintit mai sus, de fapt un biet bloc-notes în care așterneam telegrafic, în fiecare seară, însemnările zilei, și serialul celor șapte articole, intitulate **Călător**, publicat la întoarcere în cotidianul locului. În primul rând însă, îmi pun nădejdea în amintirea încă foarte vie a acelor zile. Iar ca să conserv autenticitatea și impresia de prospețime a acestui „jurnal de călătorie”, am să recurg la trucul relatării la prezent. Va fi, cred, o experiență interesantă, care-mi va permite să trăiesc încă o dată acel timp).

***

Plecăm în 24 noiembrie, o duminică geroasă. Cu ceilalți „membri ai delegației” – căci, oficial, „delegație” se cheamă că suntem – am avut timp să mă cunosc în zilele premergătoare, la Uniune, când ne-am agitat pentru obținerea „documentelor” și am umblat după cadouri pentru amfitrionii moscoviți. Timp suficient pentru ca „delegația” să se sudeze, să se simtă solidară la modul camaraderesc. Vasile Copilu-Cheatră, la cei 73 de ani, e încă verde, cel puțin în aparență, și plin de entuziasm. Passionaria Stoicescu, devenită de îndată Passi, extraordinar de comunicativă și cu un nepuizabil, debordant simț al umorului. Cop. a fost la început puțin dezamăgit, dar până la urmă s-a consolată și s-a supus majorității: ar fi vrut să facem călătoria cu trenul, ca să vadă el locurile pe unde s-a canonit în timpul războiului. Firește, nici Passi, nici eu n-am fost de acord să pierdem două zile hodoronca-tronca pe tren, când puteam ajunge într-un ceas.

N-am mai ieșit din țară de 11 ani, de când am participat cu prietenul János Kádár de la Cluj la Colocviul Internațional de Literatură de la Portorož, în Slovenia. Plecarea de acum îmi resuscită acea acută *Reisefieber*, dificil de suportat, care m-a încercat și atunci, avându-și originea, cred, în provincializarea, ca să nu zic sălbăticia noastră, a celor lipsiți de deprinderea de a călători peste hotare. Mai e și împrejurarea că, spre deosebire de data trecută, Lizuca e acum la Timișoara, iar N. rămâne singură, ceea ce aduce neliniști în plus. Și totuși, plec, într-o stare de spirit de maximă receptivitate, mă simt animat nu numai de o febricitantă așteptare, ci și de o fertilă curiozitate omenească, pregătit pentru incitanta confruntare dintre imaginea livrescă, foarte vie și bogată, a Moscovei cu propriile-mi impresii culese pe viu.

Avionul IL 62 se desprinde de pista Otopenilor la 12,30. Evenimentul se produce lin, aproape insesizabil: când prind de

veste, pământul e mult în urmă, detaliile au devenit minuscule și continuă să se îndepărteze vertiginos. O dată cu această priveliște mi se insinuează iar înfiorarea obscură, ca să nu zic spaima, binecunoscută din celălalt zbor, din urmă cu vreo doi ani, cu un Antonov, de la București la Sibiu, nimica toată, când m-a îngrozit gândul că numai câțiva milimetri de tăblărie ne despart de hăul grozav care se căsca dedesubt. Așa și acum. Și, cu totul inoportun, se adaugă rememorarea involuntară a tuturor accidentelor aeriene întâmplate în ultimul timp prin lume. Momentul e cât se poate de inconfortabil, dar, din fericire, durează foarte puțin, e chiar un moment, căci echipajul, evident cunoscător al psihologiei civilului zburător, se străduiește prin diverse tertipuri agreabile să ne distragă atenția. Sunt întâi anunțurile. Salutul comandantului și o seamă de detalii tehnice: zburăm cu 900 km. la oră, la o altitudine de 10.000 de metri. Dincolo de hublouri e o temperatură de minus 55 de grade. Frison și zgulire în fotoliul confortabil. La Moscova sunt minus 8. La ora 13,05 „survolăm” Chișinăul. Comentăm veștile și începem să ne simțim bine: e cald și plăcut, iar vuietul estompat, dar uniform și robust al motoarelor îmi transmite un sentiment de siguranță. Urmează micul ceremonial al mesei: avem acum o ocupație serioasă care ne distrage atenția asupra caserolelor de plastic cu salam de Sibiu, friptură rece, pește cu lămâie, cașcaval, roșie, unt. Bere, vin sau pepsi, la alegere. Trai, neneacă, aici în cer, după mizeria de pe pământ ! Și totuși, în pofida răsfățului gastronomic, priveliștea care mi se oferă prin hubloul din dreapta e irezistibilă. Dedesubt, norii scapără alb-argintiu, cât cuprinzi cu ochii, unduiși, văluriți, buclăți, imens deșert de vată ori de frișcă. Iar deasupra, sticloasă, într-un albastru de cobalt, neverosimil de limpede și de profundă, cupola cerului. Abia departe, la orizont, o nuanță mai sumbră, apăsător violacee: înserarea care se insinuează dinspre fabuloasele adâncimi ale Asiei. Și apoi, cu totul pe neașteptate, anunțul că peste câteva minute vom ateriza. Sunt puțin dezamăgit: abia începuse să-mi placă. Străpungem

plafonul de nori și înscriem largi volute, din ce în ce mai joase, a căror diferență de presiune o simt asupra urechilor. Jos, se dezvăluie dintr-o dată panorama vastă a împrejurimilor Moscovei și, o dată cu ea – se putea altfel ? – îmi amintesc de acel șlagăr de import, ca mai toate de pe atunci, de prin anii '50, al lui Soloviov Sedoi, **Serile în împrejurimile Moscovei**. Iată, așadar, și împrejurimile: întinse păduri de un cenușiu iernatic, luminat ici, colo de sticlirea lacurilor. Mesteceni și brazi. O discretă trepidație la contactul cu solul, apoi rulajul tot mai lent pe pistă. Acasă e acum 14,30. Aici, 15,30. Primul gest de adaptare: potrivirea ceasului.

Din avion, prin „burduf”, pășim direct în clădirea aeroportului Șeremetevo. Passi, care nu e la primul voiaj rusesc și chiar știe rusește, ne spune că e opera unor arhitecți suedezi. Nu e decât un loc de tranzit, dar pentru răstimpul nu tocmai scurt cât zăbovim aici, am senzația că am pătruns într-un univers SF. Prima impresie pe care o receptez cu toate simțurile deodată e aceea de calm desăvârșit, de liniște, o liniște aproape siderală, ritmată doar de vocea voalată, catifelată, confidențială, care anunță alte sosiri, alte plecări din și înspre toate depărtările lumii. O linie arhitectonică elegantă, în ansamblul căreia totul, până și detaliile – extinctoarele, bunăoară – a fost conceput dintr-o perspectivă estetică. Spații vaste, aerate, secționate prin pereți transparentți. Ușoară impresie de imens acvariu, creată, poate, și de granitul șlefuit de pe jos, în care se reflectă totul: e ca și cum am umbla pe ape încremenite. Servicii computerizate și o politețe cu mult ștaif, lipsită totuși de ostentația aceea care ar putea-o face glacială. Un tip de politețe, aceea a ampolaiatului aflat în slujba cetățeanului, cu care patria nu m-a obișnuit. De aceea, surpriza e vecină cu perplexitatea la contactul cu primul om întâlnit aici. Sunt mai multe culoare de prezentare a pașapoartelor și apucăm fiecare pe câte unul. Eu nimeresc în fața unui locotenent tinerel, frumușel, curățel și zâmbăreț. În timp ce-mi trece documentul pe computer, mă întrebă ceva în rusește. Ei da, totul, toate

inscripțiile, anunțurile, ghidajele sunt în rusește și chirilice, ceea ce e mai puțin politic. ... Înțeleg totuși că vrea să știe cine m-a invitat, unde mă duc. La Uniunea Scriitorilor, zic, atâta știi și eu: *Soiuz Pisatelei*. La care el are o tresărire de surpriză și mă întreabă cu un interes plin de respect, care în mod evident nu ține de obligațiile lui de serviciu: *vă pisateli?* sunteți scriitor? Îi răspund amuzat, adoptând inflexiunea lor sfătoasă: *da, ia pisateli*. Atunci îmi înapoiază brusc pașaportul și salutându-mă cu dreapta la cozoroc îmi spune: Bine ați venit pe pământul Uniunii Sovietice! Probabil, dacă nu ședea, ar fi luat poziția smirna. Scena, bineînțeles, îmi fletează teribil de plăcut vanitatea, dar, dincolo de asta și de instructajul care i se va fi făcut junelui grănicer, ea îmi confirmă venerația notorie a rușilor pentru artist în general și pentru scriitor în special. Ceea ce nu i-a împiedicat ca – pendulând între extreme, cum le e firea – să-i mai și rărească din când în când, folosindu-se de mijloace câtuși de puțin venerabile.

Abia acum, după trecerea de grăniceri, ne aflăm pe teritoriul imens, în plină fierbere, a cărui vedetă în ascensiune e Gorbaciov. Grație lui și a perestroikăi sale, se pare că se respiră mai liber și că norodul îi este recunoscător. Rămâne de văzut ce e adevărat și ce e zvon în toate astea. Sunt curios. Deocamdată însă trebuie să facem cunoștință cu cele două doamne care ne așteaptă. Lilia D., reprezentantă a „Soiuz Pisatelei”, răspunde, printre altele, și de relațiile cu România. Îi cunoaște pe toți confrății noștri care au trecut pe aici. Cred că le are și dosarele, căci pe mine mă informează imediat că am de încasat niște bani pentru traducerea **Crepusculului**, ceea ce mă înveselește foarte. Scundă, spălăcită, oarecare, chiar aduce a cadristă. Protocolară și rece, oficială. Cealaltă, care urmează să ne fie translatoare și ghid, e Lulia G. Din prima clipă, după nume, după accentul inconfundabil, îmi dau seama că e basarabeancă. Profesoară de franceză. Măruntă, fragilă, cu ochi mari, melancolici. Abia ne-am cunoscut, abia ne-am salutată și s-au făcut prezentările, că Lilia D. ne anunță programul: mâine, luni, avem prânz oficial la Uniunea Scriitorilor,

iar marți vom pleca în Siberia, la Irkuțk, pentru ca vineri să revenim la Moscova. Înapoierea în țară, duminica viitoare. Asta știm. Nu știam, în schimb, nimic despre Siberia. Nouă ni s-a spus că plecăm într-o delegație de o săptămână la Moscova. N-am nici un entuziasm pentru Siberia, ce naiba să vezi acolo în dricul iernii, în afara unor imensități albe, ce-ar fi de văzut în Irkuțk? Și apoi, cu două zile sau nopți pe drum, peste vreo trei fuse orare, nu ne-am alege cu nimic nici din Siberia, nici din Moscova. I le spun toate astea și Liliei D.: nu, eu am plecat la Moscova și Moscova vreau s-o văd, s-o cunosc atât cât se poate într-o săptămână, fiindcă o știu din cărți, din filme și visez de mult s-o văd... Mă susține și Cop., speriat de iarnă, de distanță, de cele trei fuse orare, dar, poate, în adâncurile lui, de reputația sumbră a locului pe care filme ca **Balada Siberiei** n-au reușit s-o edulcoreze. Doar Passi, care a mai fost de nu știu câte ori la Moscova, e încântată de idee și ar fi gata să plece chiar acum. Lilia D. e în încurcătură, situația o nemulțumește în mod vădit, din rece devine acră, pare să mediteze la o soluție, se consultă îndelung cu Lulia în rusește. Între timp, noi, vegheate de ele, îndeplinim celelalte formalități, recuperarea bagajelor, completarea unor formulare stupide, din fericire, și în variantă românească, trecerea prin vamă și schimbul valutar, după care Lilia D. ne pune în posesia diurnei pentru cele opt zile, din partea lor. Una peste alta, mă aleg cu 125 de ruble și 63 de kopeici, dar, nefiind la curent cu prețurile locului, nu prea știu ce înseamnă asta. Suntem gata la 17,30, la aproape două ore de la aterizare, afară se întunecă și, înainte de a ne îmbarca în mașină, Lilia D. ne anunță soluția: Cop. și cu mine rămânem la Moscova cu Lulia, iar Passi va pleca marți la Irkuțk cu Nicu, soțul Luliei. Nicu, ne spune Lulia, e pictor, român ca și ea, dar născut în Siberia, unde i fuseseră deportați părinți pe vremea lui Stalin. Așa da, suntem de acord. Ne înghesuim într-o veselie în o Povedă damblagită rău, din a cărei stare deducem cam ce importanță se acordă „delegației” noastre. Fiindcă nu se poate ca ditamai Soiu

Pisatelei să n-aibă și o mașină mai acătării. Dar nu-mi pasă, acum, știind că voi rămâne la Moscova și că am de primit bani fără nici o altă obligație oficială în afara prânzului de mâine, deci cu perspectiva unei săptămâni de libertate în față, devin euforic și decis să nu mai pun nimic la inimă.

Ni se spune că drumul până în oraș va dura cam 40 de minute. Vremea e uscată și rece. Spre răsărit s-a întunecat, spre apus cerul a dobândit nuanțe de mov sidefiu. Văd de aproape întâia pădure de mesteceni, cu trunchiurile ei argintii, care par fragile în înserare și-mi amintesc frânturi dintr-un poem, pe care îl credeam uitat, al Rimmei Kazakova:

*„Împrejurimile Moscovei sunt transparente
ca picătura de rouă
pe frunza de mesteacăn ...”*

Chiar așa și sunt, în ciuda luminii tot mai molcome. Mesteacănul pare a fi pentru ruși copacul cel mai aproape de inimă, emblematic precum arțarul pentru canadieni, și nu cred să existe vreun muzician, pictor sau scriitor să nu-l fi evocat măcar o dată. Îmi este și mie familiar și drag, deși la noi nu l-am văzut în păduri compacte, ci doar solitar sau în pâlcuri grațioase, diafane, a căror amintire e cu atât mai pregnantă. Probabil din cauza asta, tot ce văd acum mi se pare cunoscut, mă simt ca un călător pe un drum străbătut cândva demult, poate în altă existență. Călător și nu turist: îmi amintesc subit de acea subtilă disociere făcută de Radu Tudoran în **La nord de noi înșine**, pare-mi-se. Pornind de la ea, reflectez de unul singur, netulburat de ceilalți, cufundați cu toții în tăcere, după atâtea formalități până la urmă epuizante. Un călător, îmi zic, purcede la drum mânat de o stranie și irezistibilă chemare a depărtărilor și faptul se petrece din cele mai vechi timpuri. Dovadă și cântecul bătrân:

*„Cându-mi vine dor de cale
Merg pe jos ca și călare...”*

Este posibila deviză a lui *homo viator*. El caută întotdeauna lumi noi, peisaje și mentalități noi. E, până azi, un descoperitor, chiar dacă numai pe cont propriu. Columb, Cook, Magellan și atâția alții au fost niște călători; cuvântul „turist” nu aderă la numele lor. Turistul e un produs al acestui veac tehnicizat și standardizat, el umblă din plictis, din snobism sau spirit de imitație: e animat de val, de modă, se lasă „ghidat” doar pe drumuri bătute, consacrate de industria turismului, are ambiția să bifeze tot și colecționează suveniruri de tarabă. În vreme ce călătorul e un solitar purtat de o necesitate interioară pe itinerariile propriei sale geografii afective, pe drumuri insolite, fără notorietate, resemnat de la început să rețină prin selecție doar esențialul și să colecționeze nu suveniruri, ci nostalgii. Turistul zice mândru „am făcut” Viena, Dresda, Veneția ...; călătorul nu „le face”, ci le vede, le aude, le simte, le trăiește. Turistul gândește cu capul ghidului și interesul său real nu trece de cursul valutei și de rețeaua comercială. Călătorul gândește cu propriul cap și îl interesează felul de a gândi, viața cotidiană și creația oamenilor din locurile pe care le străbate. Turistul a dat naștere, vai, proaspetei și neliniștitoare noțiuni de „poluare turistică”: el e capabil să arunce paharul de plastic pe treptele catedralelor, pe când călătorul e capabil să-l ridice.

Între timp, pădurea se destramă încet și, după ultimele crânguri, o firmă imensă în dreapta autostrăzii vestește cu litere cât statul omului: Moscova, capitala U.R.S.S. Precizarea care însoțește numele orașului ar putea să pară de prisos. Îmi dau seama însă că ea nu e o informație, ci una din expresiile orgoliului de mare putere, un titlu de noblețe pe care aceasta îl acordă metropolei sale. Se vede și din dimensiunile ciclopice ale inscripției, care-mi amintesc o discuție cu Cornelius, bun cunoscător de rusă, după o perfecționare în literatură comparată la Leningrad. Vorbind noi odată despre Rusia, mă găsiștiutor eu, care n-o văzusem niciodată: la ei, zic, totul e *balșoi*. Nu *balșoi*, m-a corectat el, nuanțând pertinent, totul e *ogromnâi*. Așa e: nu

mare, ci uriaș, gigantic. E fixul lor, iscat probabil de perpetua ispită a spațiilor nemărginite. Mă conving de asta de la primul contact cu orașul. Pătrundem dinspre nord-vest, pe un vast și nesfârșit bulevard – *prospekt* – despre care ni se spune că se cheamă al Leningradului. După solemnitatea sobră a pădurii de mesteceni, plonjăm aproape fără veste într-o mare de lumini. Animația în jurul nostru a devenit subit amețitoare, iar revărsarea de lumini venită de pretutindeni e atât de fastuos biruitoare încât, după bezna orașelor prin care orbecăm acasă, mi se pare de-a dreptul dezvățată. Gând de care pe dată mă și rușinez, recunoscând în el efectul deformant al mizeriei și meschinăriei propagate de mintea bolnavă a „cârmaciului” din patrie. Impresia penibilă de neîngăduită risipă se accentuează însă de îndată ce, în continuă linie dreaptă, parcă fără de capăt, pătrundem pe prospectul Gorki. E limpede că traversăm centrul comercial: reclamele luminoase în toate culorile scapără de peste tot. Ne minunăm golescian și obișnuiți cu „reclamele” de acasă, cenușii, exclusiv grafice, de tipul „cumpărați pantofi din magazinele de încălțăminte”, ceea ce vedem aici ni se pare curată orgie publicitară capitalistă. Și deodată, la intrarea într-o vastă piață, când să pornim din nou la lumina verde a semaforului, venerabila Pobedă se îneacă și nu se mai poate urni. Șoferul are o reacție de disperare, exclamă ceva din care recunosc cuvântul *ciortî*, coboară precipitat și se face nevăzut sub capota ridicată. O dată motorul nostru stins, vuietul circulației din jur devine copleșitor și simțim cu neliniște cum se pune de-un ambuteiaj de toată frumusețea. Dar, iată, apare ca din pământ un milițian monumental, echipat cu harnașament reflectorizant, schimbă câteva replici energice cu șoferul care s-a pierdut de tot, apoi ochește – cum oare ? – un taxi liber în șuvoiul de mașini, șuieră prelung din țigal și cu gesturi largi, coregrafice, îl pilotează, aducându-l până lângă noi. Transbordarea se face rapid și ceea ce-mi place este că milițianul nu se sfiește să dea o mână de ajutor la căratul bagajelor. Apoi, zoriți de gesturile lui imperative,

o luăm din loc urgent, fără a mai apuca să-i dăm șoferului mica „atenție” pregătită prin grija lui Passi. Pe drum, șoferul taxiului ne mărturisește cu năduf că de nu era milițianul să i-o pretindă, nu ne-ar fi luat, căci hotelul e la doi pași, puteam merge și pe jos. Așa că, în cele din urmă, „atenția” ajunge să-l consoleze pe el, fiindcă, nu-i așa, nu-i pentru cine se pregătește...

Hotelul „Rossia” e un patralater *ogromnâi*, cu câte o intrare pe fiecare latură, cu 3000 de camere și câteva recepții, bufete, restaurante la fiecare etaj. Ne despărțim de doamne în hol, urmând să ne vedem mâine la amiază, pentru prânzul oficial. Passi va da câteva telefoane și apoi se va întâlni cu niște cunoștințe. Cop. cu mine hotărâm să ne instalăm tabăra și să ne întâlnim apoi la șapte ca să dăm o raită prin jur. La recepția de etaj se poate cumpăra sifon și comanda, bineînțeles, ceai. Cu 20 de kopeici iau un sifon, mai puțin de sete cât intrigat de forma sa de bombă din al doilea război. Camera e plăcută, intimă și mai ales curată, inclusiv baia. Dar nu zăbovesc, nici nu despachetez măcar, cuprins de nerăbdarea de a ieși. E un dor straniu și voluptuos de a sonda necunoscutul, singur, neghidat și fără explicații. Jos, îl găsesc pe Cop. în aceeași stare de spirit. Un portar cu mustață albă, înfoiată, semănând cu un bătrân general, nu ne îngăduie să ne deschidem singuri ușa. Nu știu de ce, întâiul lucru pe care vreau să-l văd e apa Moscovei. Cum suntem plasați pe latura nordică, n-aveam decât să dăm ocol hotelului prin stânga și ne aflăm pe splai. S-a întunecat de-a binelea, vremea e uscată și rece, iar pe firul apei bate un vânt subțire. Strâns între cheiuri masive de granit, râul, de lățimea Mureșului pe la Arad, se petrece sub ochii mei aievea, tăcut, purtând în unde răsfrângerea scăpărătoare a luminilor de pe maluri. În amonte și în aval, linia elegantă a câte unui pod, marcată prin salbe de lumini. Priveliștea îmi sugerează forță și calm. Zăbovim în contemplare tăcută, dar de la o vreme ne pătrunde vântul acela subțire și atunci ne întoarcem dând ocol scuarului din partea de vest a hotelului. Avem acum în față colțul

de sud al Kremlinului și recunosc după orologiul luminat, turnul Spaski. În vârful lui scapără o stea rubinie, iar dincolo de zid strălucesc cupolele aurite ale catedralelor. Printre ele, pe cupola unei monumentale clădiri, guvernamentale de bună seamă, flutură lent un imens drapel purpuriu. Prinsă cum e în bătaia reflectoarelor, într-un ecleraj savant elaborat, ca într-un spectacol de sunet și lumină, mizanscena e de mare efect și are o măreție incontestabilă de care mi-e greu să mă desprind. Cu atât mai mult cu cât intervine într-adevăr și sunetul. Am auzit întâia dată de orologiul Kremlinului în adolescență, din piesa omonimă a lui Pogodin. L-am îndrăgit atunci și mi-a rămas în amintire bătrânul ceasornicar, cel care a tocmit orologiul, redându-i glasul după îndelungă tăcere, spre bucuria întregului oraș, dar ce spun eu ?!, a întregii Rusii. Da, dar vezi că nu din inițiativa lui, ci numai de cât la indicațiile prețioase ale tovarășului Lenin, care, oricâte griji ar fi avut, găsea vreme și pentru asemenea faceri de bine. Și iată, acum aud aievea orologiul cum bate de opt ori ceasul de seară. Sunetele sale unduiesc solemn peste vuietul orașului, melodioase și grave, ca un memento al statorniciei în curgerea ireversibilă a vremii. A statorniciei da, mă fulgeră un gând intempestiv, dar a ce fel de statornicie? Pe ce se întemeiază această statornicie? Pe un imens – *ogromnâi* – osuar: zac la temelia ei toți cei răpuși într-o revoluție, într-un război civil, în două războaie mondiale și în represiunile care se urmau în răstimpuri între toate acestea, al căror număr și proporții probabil nimeni nu le va cunoaște vreodată. Menținută cu strășnicie într-un etern *statu quo* prin toate grozăviile, perfidiile și ororile care s-au decis dincolo de aceste ziduri sângerei de cetate inexpugnabilă al cărei orologiu bate acum, obligându-ne la reflecții dintre cele mai neașteptate. O statornicie ireversibilă, imposibil de dislocat, e de părere Cop. Eu sunt mai puțin convins. După cele ce se petrec acum aici, lucrurile par a fi prins să se miște totuși. Și mă uit în jur: scuarul e pustiu, nici un urechist nu se ține de noi. Se mișcă totuși, zic, dar știi cum e cu morile lui Dumnezeu: macină încet, d-apoi și

când macină! Poate că și la noi acasă va fi început măcinișul, dar, bine unse cum sunt, morile astea divine nu se prea aud, ci doar le vezi, când nici nu te aștepți, isprava, cum se-ntâmplă aici. De altfel, mi se pare curios ca bătaile unui orologiu să-ți sugereze statornicia, când el, de fapt, te avertizează asupra lucrării inexorabile a Timpului. Fără îndoială asta va să zică și glasul de bronz din turnul Spaski: încă nu s-a văzut statornicia oricât de trufașă care să reziste eroziunii Timpului. Când însă, la întoarcere, ne aflăm din nou în holul vast, optimismul meu devine iarăși ezitant în fața priveliștii insolite care mi se oferă.

Avusesem timp să aflăm că tocmai în zilele astea se desfășoară sesiunea Sovietului Suprem. Iar în răstimpul cât noi lipsisem, delegații din toată măicuța Rusie – cazați, unde altfel, decât la hotelul „Rossia” – se întorseseră de la lucrări. Ceea ce vedem acum și, presupun, vom vedea și în zilele următoare în holurile și pe culoarele hotelului, merită, ca spectacol, el singur, osteneala drumului până aici. Îmi amintesc că Blaga, undeva în **Trilogia culturii**, numea Asia „Muma noroadelor”. E ca și cum „muma” și-ar fi revărsat toți fiii aici, calmuci, kirghizi, turcmeni, mongoli, tătari și iakuți, figuri inubliabile ale Asiei Centrale, Orientului Îndepărtat ori din preajma Cercului Polar, caucazieni cu înalte căciuli de astrahan, georgieni frumoși cu alură de prinți, armeni cu priviri profunde și enigmatice din ochi ce par etern cercănați, cazaci milităroși, veterani ai Marelui Război – tema lor sacră și obsesivă – bătrâni Kutuzovi cu piepții împlătoșați de decorații strălucitoare atârând de panglici multicolore, purtate cu nedisimulată mândrie. Ce au un comun toți aceștia – mă întreb – căci, evident, au ceva comun, un „aer de familie” îi unește, dincolo de ținuta scrobită, de pieptul bombat, probabil aceeași expresie lizibilă pe chipurile tuturor, determinată de conștiința importanței destinului lor. Iată – îmi zic – în toată splendoarea lui, angrenajul perfect, rodat de-a lungul a 70 de ani, care o dată activat, produce nezmintit ceea ce și la noi se cheamă „deplină unanimitate”, garantă a acestui tip special de statornicie la care

meditarăm afară.

Ajuns sus, comand ceai la recepția de etaj și-l invit pe Cop. la mine. În timp ce „ne facem comozi”, sosește – neverosimil de repede – și ceaiul care ne e servit cu un mic ceremonial dintr-un samovar autentic, fierbinte, lucitor și burtoș. Ne instalăm în fotolii și deschidem televizorul. Chiar funcționează și ne pune dintr-o dată în fața insolitei situații de a lege între patru canale color! Deocamdată sorbind ceaiul și ronțând biscuiții din dotare, comentăm telejurnalul cu reportajul de la lucrările sesiunii Sovietului Suprem. Fatalmente suntem obligați la comparații cu ceea ce vedem acasă. Cuvântarea lui Gorbaciov n-a depășit 20 de minute. Aceleași personaje printre care am trecut adineauri populează sala. Îndelung învățate cu disciplina, stau neclintite, băoase, cu ochii ațintiți la prezidiumul alcătuit din Țentralnâi Komitet. Dar nimeni nu întrerupe discursul cu ovații și strigături, se pare că echipele de agitatori au fost desființate. Ne se aplaudă ritmic, nu se fac genuflexiuni, nu se scandează. La sfârșit se aplaudă scurt, fără ca nimeni să se ridice. N-am priceput nimic din ceea ce a zis Gorbi, dar ce vedem ne incită și ne stimulează comentariile până când, fulgerați de un gând, ne luăm seama și ne întrebăm unde or fi microfoanele. Sunt, fără îndoială, dar nu în locuri depistabile, doar dacă ne-or considera prea lipsiți de importanță ca să... Cop. îmi face semn cu degetul la buze, să ne punem adică lacăt gurii. Ridicolul situației mă copleșește: acum gata, ne-am dat în petic, ne-a luat gura pe dinainte, singura speranță e că urechiștii lui Gorbi nu ne-or vinde a lor noștri. Dimpotrivă, ar trebui să fie măguliți...

Târziu, după plecarea lui Cop., sting lumina și rămân îndelung în fața ferestrei deschise, contemplând nemișcat panorama vastă a Moscovei nocturne. Ceea ce văd de fapt sunt mii de ferestre luminate, priveliște care m-a fascinat și la Zagreb și la Ljubljana, pentru că am încercat, zadarnic de fiecare dată, să ghicesc viața care-și urma cursul în acele interioare ce-mi sugerau intimitatea unor cămine. Cel puțin aici, singurul lucru pe

care-l pot presupune acum cu oarecari șanse de probabilitate este că peste tot se află și un samovar. Inspir adânc aerul proaspăt și pur. Începe să fulguiască tot mai des și în câteva minute ninge de-a binelea, cu fulgi pufoși. Și cum stau acolo, îmi simt deodată singurătatea în acest oraș imens, printre nouă milioane de necunoscuți, și mă apucă un dor subit de ele, aflate și ele singure, la aproape trei mii de kilometri. Încerc să rămân rezonabil și-mi zic că nu e încă o distanță amețitoare – ce-ar fi să mă aflu la Lima?! (absurd !) – doar că, de la un anumit punct, expresia numerică a depărtării își pierde semnificația: trei, cinci sau zece mii de kilometri devin pur și simplu aceeași depărtare abstractă, născătoare de dor.

25 noiembrie, luni. Passi are de îndeplinit niște comisioane, Iulia nu vine decât la prânz, până atunci suntem liberi ca pasărea. Dejunăm la bufetul din capătul culoarului. Delegații au plecat la treabă și la ora asta locul e aproape pustiu, luminos, curat, plăcut. Iau un ou, cașcaval, ceai, chiflă, totul 45 de kopeici. Cafeaua separat, 30. Pe la zece și un sfert ieșim la plimbare. Peste noapte s-a așternut o zăpadă imaculată. Au și apărut utilajele de dezăpezire. Unele mici, sprintene, își fac treaba numai pe trotuare, azvârlind zăpada dincolo de bordură.

În jurul hotelului sunt nu mai puțin de șase biserici. Închise toate: nici o mișcare în jurul lor. Piața Roșie e la doi pași, e prima noastră țintă. Pătrundem în ea pe la sud și întâiul popas îl facem tot la o biserică, Vasili Blajenâi, de neocolit, dar închisă și ea. Îi dăm târcoale agale și mă abandonez contemplării capodoperei pure, în valoarea ei intrinsecă, dincolo de orice considerații extraestetice. Înmuată într-o profuziune de culori, smălțuri și faianțe, biserica Blajinului e de o diversitate structurală și decorativă imposibil de descris. Masivă și totuși delicată, plină de paradoxuri, pare o plăsmuire de turtă dulce, operă a unui cofetar gigant. Ciudățenia e că toate aceste culori și elemente decorative, atât de diverse și contrastante, dau în ansamblul lor un efect de o desăvârșită și miraculoasă armonie. Regăsesc

aici – ca și la noi, în picturile bisericilor din Țara de Sus – acel gen de performanță artistică, aparent deconcertantă, pe care numai ingenuitatea geniului popular o poate atinge.

Ne desprindem greu, cu regretul firesc de a nu putea cerceta și interiorul. Alături, turnul Spaski ne atrage atenția prin semafoarele pe roșu care străjuiesc poarta boltită. Avem șansa să le vedem trecând pe verde la apropierea unei limuzine negre, fastuoase, silențioase, care intră în viteză pe sub poarta bătrână. Și, în timp ce poarta se închide prompt în urma ei, semafoarele trec din nou pe roșu. Ia te uită, o fi fost chiar Gorbi, venit la slujbă ! Mai încolo, în celălalt capăt al pieței, privesc familiară a unei cozi impunătoare, să tot fie vreo trei, patru sute de oameni, cam ca pe la noi când „se bagă” carne. Doar că aici nimeni nu și-a adus scăunele de acasă – se pare că se înaintează destul de repede – nimeni nu trăncănește, necum să se ciorovăiască: toți așteaptă disciplinați, tăcuți, răbdători, probabil chiar emoționați, întâlnirea cu tovarășul Lenin. Am fost preveniți de acasă că în program ne va fi inclusă obligatoriu vizita la mausoleu. Nu ne-a fost inclusă. În afara prânzului oficial de azi, suntem cu desăvârșire liberi să ne facem orice program am dori. O fi și acesta un semn al noii făini care se macină pe aici. Cad de acord cu Cop. că a sta la coadă pentru a vedea un cadavru cosmetizat nu face parte dintre aspirațiile noastre cele mai arzătoare și optăm spontan pentru clădirea de epocă de vizavi care – ne orientăm după firmă – este a celebrului magazin universal GUM, cunoștință veche, încă din manualele de limbă rusă. Interior vast, organizat pe galerii cu câte trei etaje, acoperite cu boltă de sticlă, elemente de susținere din fier forjat, atmosferă de Belle Époque. Animație peste poate, care, ca și varietatea de mărfuri, neverosimilă după pustietatea de acasă, îmi creează de la un timp un soi de derută obositoare. Artizanat interesant, dar nu știu cât de autentic și, oricum, foarte scump. M-ar tenta o păpușă bălaie în straie populare – am și botezat-o Mașenka – pentru Lizuca, dar ar deveni accesibilă, poate, numai după ce-mi voi încasa drepturile

de autor. Curând începem să ne plictisim. Când ieșim din nou în Piața Roșie, orologiul tocmai bate miezul zilei. E momentul schimbării gărzii la mausoleu și lumea se bulucește la pravești. Hop și noi. Exact în clipa celei dintâi bății de ceas, de pe una dintre porțile boltite ale turnului Spaski apare garda de schimb. Ostașii bat pasul rar, cu piciorul mult înălțat, într-o sincronizare perfectă, amintindu-mi figurinele mecanice care ies la ore fixe din bătrânele orologii. Trebuie să fii total lipsit de simțul umorului ca să nu sesizezi doza de ridicol immanent din asemenea înscenări, oriunde s-ar petrece ele. Și totuși, până la urmă spectacolul e solemn și impunător și e imposibil să nu simți un fior de emoție, independent de orice ideologie, ca în fața oricărei expresii a marilor tradiții.

La 12,30 suntem din nou la hotel. Mă schimb la trei ace. La 13 ne regăsim în hol cu Iulia care ne îmbarcă într-un taxi. Pe când pornim, începe din nou să ningă îmbelșugat. Părăsim marile bulevarde și apucăm într-o parte de Moscovă veche, străzi mai puțin animate, mai tainice, străjuite de bătrâni copaci împovărați de omăt. Pe una dintre ele e și Uniunea Scriitorilor, ansamblu de clădiri venerabile, dar bine întreținute, de fostă curte boierească. A Rostovilor, ne lămurește Iulia care ne conduce în biroul Liliei D. Corpuri de clădire pitorești, coridoare cotite, cămăruțe, trepte de lemn, cotloane, nișe. Avem surpriza să ne întâlnim aici cu doamna Mitzura, cu Al. G. și cu Nae P., sosiți aici înaintea noastră, cu alt program fiecare. Conversație colegială cu Al. G. pe tema scriitorului profesionist, adică fără slujbă, cum amândoi suntem. Mă întrebă cum mă descurc, dacă rezist. Reiese că o scot la capăt mai bine decât el, dar nu pentru că aș fi mai grozav, ci fiindcă el îngrijește și ediții, face și critică, genuri cu tiraje mici și prost plătite, pe când eu nu salahoiesc decât la romane care însă, de bine, de rău, au căutare și, chiar dacă sunt plătite din ce în ce mai precar, îți mai pot asigura un trai la nivelul liniei de plutire. Dar, mă grăbesc să-l consolez, eu am spatele asigurat, cum ar veni, grație salariului de profesoară al Nicoletei, altfel,

chiar și ca romancier, ar fi dificil să întretin o familie doar din drepturile de autor. Pe urmă, Lilia D. îmi servește un duș rece, vestindu-mă că, din cauza birocrăției în floare și la ei, voi putea intra în posesia banilor abia vineri. Nu știe câți vor fi. Oricâți ar fi, de vreme ce duminică plecăm, iar în țară nu-i pot lua, cum am să-i prăpădesc într-o zi, mai ales că sâmbăta aproape totul e închis? Aceasta e chestiunea care mă preocupă în timp ce ne pornim spre masa pe care o vom lua la Casa Literațiilor, aflată în clădirea impozantă cu fațada spre stradă, care fusese palatul propriu-zis al Rostovilor. În hol, un garderobier bătrân, ca un vestigiu din vremurile apuse ale acestora, se întrece în politețuri, precipitându-se să ne ia paltoanele. Printr-o sufragerie vastă, animată de literați ale căror priviri ne urmăresc curioase, ne oprim în separeul cu masa așternută festiv. Pereți lambrisați, parchet superb, candelabre opulente. Prezentări: luăm masa cu Alexandr Sergheevici Lazutkin, secretar pentru relațiile cu țările socialiste și, probabil, ca un semn special de atenție pentru noi, cu scriitorul „moldovenesc” Alexandru Vidrașcu însoțit și de doamna. Conversație protocolară și cam lăncedă. În schimb, meniu interesant: batog afumat, șalău umplut, șuncă, limbă rece, pastă de cașcaval în cornete, supă de ciuperci, curcan a la Kiev, înghețată asortată cu frișcă, cafea, bere, pepsi, apă minerală, cidru în căni pântecoase, cu scuze pentru absența băuturilor bețive prohibite de Gorbi. Doar vodca „se dă” pe cartelă, raționalizată adică. Masa durează două ore. La patru ne luăm rămas bun de la amfitrion. În hol, bătrânul garderobier are acum subalterni care ne ajută să ne îmbrăcăm paltoanele. Nu știu de ce, el mă ochește tocmai pe mine. Nu sunt obișnuit să mi se țină paltonul și, în afară de asta, diferența de vârstă – mi-ar putea fi bunic – mă stânjenește profund. Dar nu-i chip să scap. Afară ninge fantastic. Hotărâm ca măcar o parte de drum s-o facem pe jos și plimbarea aceasta devine dintr-o dată de neuitat. Se înserează, nu e frig, de pretutindeni se revarsă o lumină îmbelșugată sub care totul apare feeric. Zăpada sticloasă scârțâie

sub pași și scapără de parcă ar ninge cu briliante. Din loc în loc, mari termometre la vedere indică minus cinci grade. Bulevardul Kalinin, larg, plin de lume, cu o circulație nebună, clipind multicolor din semafoare și reclame, scaldat în lumină sub ninsoarea care estompează vuietul, e magnific. Pe trotuare, adevărat fluviu uman, dar o lume ponderată, calmă, nimeni nu se precipită, multe femei înalte, suple, înfășurate în blănuri somptuoase. În fața unui magazin Gastronom, o coadă disciplinată, respectabilă, ne amintește subit de patrie. Stau pentru votcă, ne lămurește Lulia. Coada de la mausoleu, de la agențiile teatrale și cele pentru votcă sunt singurele care se pot vedea la Moscova, zice ea. Dar în țară ? E evazivă: eh, în țară e altceva. Sunt oameni în ținuturile îndepărtate, care n-au gustat în viața lor vinul. Așa, ca să ne facem o idee ... De la o vreme obosim și cum, după spusa luliei, nu suntem încă nici la jumătatea drumului până la hotel, oprește un taxi. În Piața Manejului coborâm însă, pentru că vrea să ne arate Piața Roșie *by night*. O traversăm pe jos – e, de altfel, spațiu pietonal unde și fumatul e interzis – și o revedem sub spoturile savant orchestrate ale reflectoarelor, ale vitrinelor inundate de lumină de la GUM, cu stelele rubinii de pe turnuri învârtindu-se lent sub ninsoarea calmă, ca un gigantic decor de operă fantastică. Lulia își recită rolul de ghid: zidul Kremlinului are o lungime de 2 km, înălțimea variază între 15 și 19 m. iar grosimea între 5 și 6, sunt 18 turnuri iar stelele de pe cele șase turnuri principale au câte o tonă și sunt instalate pe rulmenți pentru a se roti în bătaia vântului ... Date interesante, de almanah, de ghid turistic, dar le aud fără să le ascult, pentru că mai insistent mă solicită priveliștea în sine, pură, nebruiată de vorbe, cu biserica Blajinului în fundal, cu totul alta acum decât când o văzusem la amiază, înfășurată în lumini, fabuloasă explozie de turlă și smălțuri colorate, țâșnită parcă din noapte.

La șase sunt din nou în cameră cu Cop., instalați, ca și aseară în fața televizorului și destrăbălându-ne cu ceai și biscuiți. Ne fixăm pe o transmisie directă de la Teatrul Academic din

Leningrad cu **Giselle**. Nu pentru că aș avea vreo slăbiciune pentru muzica lui Adam, ci pentru că baletul poate fi socotit arta națională a rușilor, aici, ca și în literatură, fiind ei în elementul lor. Și, într-adevăr, avem ce vedea, arta încorporată în acest spectacol, de la scenografie până la arta coregrafică propriu-zisă, deși nu se abate cu o iotă de la stilul academic, e absolut remarcabilă. Pe la șapte și jumătate însă ne sună Passi. Ce facem, nu vrem să ieșim la plimbare ? Ba vrem. Ieșim și flănăm agale pe malul Moscovei, pălăvrăgind. Ninge mereu, zăpada se așterne văzând cu ochii și tot nu e frig. Ajungem la locul unde lauza, apă cam cât Bega noastră, se varsă în Moscova. Ne întoarcem. E plăcut, mă simt bine. La intervale scurte trec troleibuze tăcute, aproape goale. În jurul nostru, mai puțină animație ca pe marile bulevarde, dar aceeași lume ponderată, sigură de sine sau, poate doar fixată în niște habitudini bine înrădăcinate, care-i dau certitudinea – cât de reală n-are importanță acum – unui *establishment* imposibil de dislocat. Peste tot, de altfel, de când am aterizat, aceeași senzație de țară mare, de Putere, senzație constituită în bună măsură și din detalii imponderabile, inefabile.

La nouă sunt din nou în cameră, singur acum, scriu vederi. O vedere costă 2 kop, un timbru, 5. Cop. și-a cumpărat – ce a uitat să-și aducă – perie de dinți, pastă și săpun de 90 de kop. Cel mai ieftin lucru, cutia de chibrituri: o kopeică.

26 noiembrie, marți. Am adormit târziu azi noapte, poate din cauza ceaiului sau a impresiilor colcăitoare. La 7 mă trezesc totuși odihnit și în bună formă. La 9,30 ne întâlnim în hol, mici cumpărături, cunoștință cu Nicu, soțul Iuliei, tânăr simpatic, blond cu ochi albaștri, tipul slav toată ziua, dar, zice el, român get-beget. La zece se pornește spre Siberia-i natală împreună cu Passi, veselă ea nevoie mare și fără pic de *Reisefieber*. Ne despărțim efuziv pe o ninsoare abundentă. Cu Iulia convenim să ne întâlnim după masă ca să ne ducă în Kremlin. Iar acum, din nou liberi, doi becheri, hotărâm să ne plimbăm cu metrourul. Așa, la întâmplare, unde ne-o scoate. Mă simt dintr-o dată iar copil și

ca atunci, *in illo tempore*, când puneam la cale câte o escapadă cu bicicleta prin Pădurea Verde sau pe la Timiș, „pe dâlmă”, simt fiorul plăcut al aventurii. Pornim din apropierea hotelului, din stația de sub Piața Noghina. Un bilet pe orice distanță, doar 5 kop. Toate indicațiile în rusește și chirilice. Constat plăcut surprins cum cei zece ani de limbă rusă, pe care-i credeam definitiv uitați, se trezesc treptat din latență. Schemele traseelor, pe mari panouri, sunt concepute inteligent, limpede, accesibile și unui proaspăt alfabetizat. Încep să mă descurc. Oarecari dificultăți îmi creează distincția dintre *vhod* și *vâhod*, dar mă iau după șuvoi, căci șuvoi uman este, mai dens, mai compact aici decât sus. Cop., care nu deslușește chirilicele, se ține după mine ca puiul după mamă și mereu mă tem să nu-l pierd în mulțime. Mă uimește viteza escalatoarelor și adâncimea la care coboară, cam 50-60 de metri. Jos, foarte cald. Construcție faraonică, de importanță strategică, ar intra tot orașul aici la vreme de ananghie. Niveluri suprapuse, încrucișări de linii, trenuri silențioase vin și pleacă neconținut în mare viteză. O adevărată viață subterană, tăcută, calmă, disciplinată, îmi face impresia că mai multă lume e aici decât pe străzile de sus. Am și confirmarea a ceea ce auzisem încă demult despre apetitul de lectură al rușilor. O bună parte dintre cei pe care-i văd acum, în lumea metroului, citește. Ziare, reviste pe ici, pe colo, dar mai mult cărți. Concentrați, abstrăși de la tot ce se petrece în jur, citesc în orice clipă prielnică, chiar și pe scările rulante, chiar și în vagon, în picioare, ținându-se cu o mână de bară. Și n-am văzut bătrân sau femeie stând în picioare. E drept că la o asemenea frecvență a trenurilor nici nu se poate crea înghesuială. În stații apoi, fiecare în alt stil, splendoarea materialelor, varietăților de marmură și de granit, calitatea lucrului. Mă întreb totuși câți își vor fi lăsat oasele până la desăvârșirea acestui cap de operă arhitectonică, inginerească, tehnică ? Fiindcă, nu e nici o îndoială, aceasta nu e o lucrare care să se fi făcut fluierând în dorul lelii, ci întemeiată pe multă sudoare și cine știe cât sânge și suferință.

Când socotim că am ajuns suficient de departe, ieșim la suprafață. Am nimerit pe Prospekt Mira. Plimbare plăcută sub ninsoare. Din loc în loc, tonete cu rodii și portocale egiptene. Culorile lor vii sub zăpada care se așterne peste ele sunt de un efect insolit. Ca și culorile înghețatei înflorită din mari cornete pe care o savurează tot cam al treilea, al patrulea trecător. Pe o clădire veche, lângă intrare, o placă de marmură amintește de Valeri Briusov. În fața ei, un bătrânel adus de spate o buchisește cu venerație, mișcându-și buzele. E o altă imagine a Rusiei, poate a celei autentice care, după cum ne sugera Iulia, începe dincolo de marile bulevarde și de pădurile de mesteceni din jurul Moscovei, întinzându-se peste nemărginirea stepelor. Poartă un fel de anterior de șiac, încins cu o centură veche militară și e încălțat cu pâslari. Pe cap, căciula aceea a lor, cu clape. Jumulită rău. Își ține pe umăr un băț de care atâră o traistă. Totul pe el e cenușiu, vechi, scămoșat. Când și-l întoarce spre noi, mă uluiește chipul lui smochinit, năpădit de o puzderie de negi, de la mărimea unui bob de orez până la aceea a unui bob de mazăre, atârându-i de peste tot, până și de pleoape. Dar expresia lui surzătoare e de o infinită bunăvoință. Începe să ne spună cu multă convingere ceva din care nu înțeleg decât numele poetului. Nu-mi dau seama dacă avea cunoștință de el dinainte sau e revelația acestui moment. Oricum, interesul lui mi se pare profund semnificativ și-mi dovedește încă o dată prestigiul pe care scriitorul, oricare ar fi el, îl are în mentalitatea acestui neam. Încerc să transfer scena la noi, dar nu-mi pot imagina un țaran comentând sau măcar emoționându-se în fața plăcii memoriale a lui Dimitrie Anghel, să zicem. (Lăsând la o parte amănuntul că Anghel, probabil, nici nu are parte de așa ceva).

Încerc să-i explic bătrânelului că nu prea înțeleg ce zice, suntem români. La auzul cuvântului români se însuflețește și mai tare, lansându-se într-o tiradă însoțită de repetate apăsări ale mâinii asupra inimii. Reușesc să înțeleg că a cunoscut România în timpul războiului și, după cât îmi pot da seama, a

rămas cu amintiri foarte agreabile. Cred și eu. Nu-mi închipui că, în afara, poate a celor ce au fost răniți pe la noi, să fi existat vreunul care să nu se fi întors cu amintiri agreabile dintre cele mai concrete. La despărțire ne strânge mâinile îndelung și apoi rămâne mult timp urmărindu-ne din ochi. Un mujic blajin și bătrân, venit din cine știe ce depărtări și pierdut pe bulevardele vuitoare ale Capitalei. Mă simt parcă mai moscovit decât el. Cu ce treburi o fi venit ?

Ninge neconținut, dar nici acum nu e frig. Termometrele arată peste tot minus 5. De la o vreme ne oprim de teamă să nu uităm drumul. Ne întoarcem tot pe unde am venit. Bătrânelul nu mai e. La 12,30, din nou la hotel. Scriu alte vederi. În cameră sunt 24 de grade. Stau în cămașă. La ora 14, prânz, apoi întâlnirea cu Iulia.

Trecând iar pe lângă biserica Blajinului, ne spune că ea se chema în vechime Pocrovița De Pe Șanț iar în fața ei se afla un loc mai înalt de pe care se citeau ucazurile împărătești. Dar Vasili a fost un sărac cu duhul canonizat ulterior. Traversăm Piața Roșie – *krasnâi* însemnând în limba veche frumos, deci ea se cheamă de fapt Piața Frumoasă – apoi Piața Semicentenarului care și ea se numea înainte Piața Manejului. Clădirea manejului imperial există încă și-mi amintește izbitor de manejul din curtea dispărutei cazărmi Transilvania, pe unde ne jucam în Timișoara copilăriei, lungă, nesfârșită cazarmă, cu ziduri masive, piezișe, ridicată de Maria Terezia, dar aproape pustie în ultimii ei ani, tainică și mereu plină de surprize pentru noi, copiii care o bântuiam cu inimile zvâcnind de plăcerea aventurii.

Trecem și prin Parcul Alexandru, unde arde flacăra ostașului necunoscut, emoționantă oriunde în lume, și în clipa cât zăbovim aici la îndemnul lui Cop., cătană bătrână, admir efectul garoafelor proaspete depuse tot timpul în jurul făcliei, pe zăpada imaculată. Nu departe de aici, apoi, pe această latură de nord, e și turnul pe sub care muritorii de rând pot pătrunde să viziteze Kremlinul, Piața Catedralelor, de fapt. Sunt șase, cred, din care se vizitează

doar trei, celelalte fiind închise. Închisă din '81 e și Sala Armelor, cu caleștile imperiale, pentru restaurare. Dintre catedralele vizitabile, m-a copleșit mai ales Uspenia cu cele patru colosale coloane de susținere din interior. La toate intrările, tăblițe avertizoare: Nu fumați! Nu fotografiați! Descoperiți-vă! De cum intrăm, Iulia își ia din nou în serios misia de ghid, dar mă obosește: nu țin minte nimic, aș prefera contemplarea solitară, deși toate explicațiile sunt exclusiv în rusește și chirilice. Prostie.

Profuziune de icoane, odoare, uriașe sfeșnice de argint masiv, arămuri și fernerie, multă aurărie, sculptură de lemn, superbă, patinată, înnobilită de vreme. Și peste tot sarcofage, nenumărate sarcofage, ne aflăm doar în Pantheonul Rusiei. Mai norocoși țarii aceștia vechi, se pare că nu le-a tulburat nimeni odihna, spre deosebire de nefericiții Romanovi care nu și-au aflat-o nici până azi. Mă ispitesc mai ales – și rămân discret puțin în urmă ca să le pot contempla o clipă mai mult – icoanele marilor zugravi. Și mi se confirmă cu această unică ocazie, când am acces la originale, o impresie mai veche. Teofan Grecul e hieratic și sever, pe când Rubliov, mai liric, freamătă de o inefabilă tandrețe. Grecul e animat de fervoare mistică. Rusul de geniu. Amândoi sunt însă deopotrivă artiști până în vârful penelului iar întâlnirea cu ei aici va constitui de acum un motiv de nostalgie, în ciuda eclerajului care nu mi se pare a fi cel mai fericit. Mai e apoi și o continuă forfotă în jur, mulți turiști în grup, care mereu au de spus sau de întrebat ceva, într-un cuvânt, atmosfera nu e câtuși de puțin proprie pentru reculegere și meditație.

Afară, ninsoarea s-a întetit. Trecem să-l vizităm și pe Țarul Clopotelor. Orice poate să-și atribuie superlativul absolut devine aici țar. Astafiev a scris un roman despre țarul peștilor, trăitor într-unul din marile fluvii siberiene. Cel al clopotelor, în fața căruia ne oprim acum, a fost turnat în veacul al XVIII – lea și are 200 de tone. Singură bucata de alături, ruptă din el la un incendiu, cântărește 11 tone. Dar numai numele e de acest țar, căci sunetul lui nu s-a auzit niciodată, nicidecum limba lui n-a bătut chemând

credincioșii la slujbă, vestind primejdia ori bucuria. Pentru simplul motiv că nu se află nici o clopotniță în stare să-l susțină. Asta îmi amintește de omul acela din povestea lui Creangă, care și-a înjghebat un car în casă și apoi n-a mai putut să-l scoată. Țarul Clopotelor e un simbol al zădărniceii, *vanitas vanitatum* ...

La o zvârlitură de băț mai încolo, iacă și Țarul Tunurilor. Acesta turnat în secolul al XVI-lea. Doar țeava-i cântărește 5 tone și nu-i priesc decât ghiulelele de câte o tonă. Dar, măcar el, pușcat-a vreodată? Amănunt pe care Lulia, rușinată, mărturisește că nu-l știe. Mai zăbovim un răstimp contemplând din diverse unghiuri acest ansamblu de catedrale cu turle aurite în ninsoarea bogată, sub luminile încrucișate ale reflectoarelor. În oraș, inclusiv pe trotuare, a sporit numărul și travaliul mașinilor pentru dezăpezire. Dar mă tem că truda le va fi zadarnică, fiindcă, pe când ne apropiem de hotel, pare a se porni un pui de viscol. La 18,30, cu Cop. la mine, ne bucurăm de căldura odăii, dar ne și fulgeră un frison amintindu-ne de Passi, cea în drum spre Sibir. La opt, Cop. se retrage. La nouă, îmi telefonează alarmat: i se pare că a făcut febră. Îi duc aspirină, îi comand ceai și-l veghez până și-l bea. E al doilea ceai fierbinte și, cu aspirina, sper să-l remonteze până la ziuă.

Revenind la mine, mă gândesc că, deși am rugat-o pe Lulia din primul ceas să mă pună în legătură cu traducătoarea mea, n-a făcut-o. Întrebând-o azi ce a aflat, mi-a spus oarecum evaziv că nu răspunde nimeni la numărul pe care i l-am dat și că, de altfel, nu e cunoscută nici o traducătoare cu numele Svetlanei. Ceea ce e absurd de vreme ce cartea e tradusă sub semnătura ei, iar cu ea m-am întâlnit la București. Ceva nu mi se pare în regulă aici și mă hotărâsc să sun eu la numărul știut. Îmi răspunde o voce de bărbat, cultivată, plăcută. Îmi cer scuze și-l întreb dacă știe franțuzește. Știe, dar prost. Nu face nimic, zic, *moi aussi*. Îi spun că sunt un scriitor român care-și caută la acel număr traducătoarea, pe doamna Svetlana Florințeva. Devine și mai amabil, dar regretă el nu e Florințev și acolo nu e cunoscută

doamna pe care o caut. Mulțumesc, alte scuze etc. Ne-am înțeles de minune, dar degeaba. Să fi greșit numărul? Posibil, dar nu mai îndrăznesc să încerc de teamă să nu dau tot peste bietul om.

La telejurnal se comunică vânt de 50 de km. la oră. Apoi o emisiune care mă țintuiește locului vreme de un ceas, dedicată aniversării a 70 de ani a lui Konstantin Simonov. Un interviu *in extenso*, comentarii critice în dialog, imagini din cotidianul artistului, elogi din partea colegilor, desăvârșit profesionalism al echipei tv. Gen de emisiune dispărut de câțiva ani buni la noi, unde nu mai sunt îngăduite decât cele două bine știute aniversări adulatorii.

27 noiembrie, miercuri. Dormit profund, odihnitor. Trezit la 8,30. Dejun, telefon lui Cop. Se simte bine. Ne întâlnim în hol cu Lulia care nu știa cum să se împartă. Convenim să se ocupe azi de Nae P. care pleacă și vrea să-și facă niște cumpărături. Noi vom merge la Muzeul Pușkin. Dar vom reuși singuri? Vom reuși. Cumpăr din hol un plan al orașului și localizez muzeul. E simplu: de la turnul pe sub care am intrat ieri în Kremlin, drept înainte. N-avem cum să ne rătăcim. Nu mai ninge, e senin. Iar frig nu e decât în locurile deschise, unde suflă vântul acela subțire dinspre rău. După viscolul de azi noapte, zăpada a mai crescut. Utilajele pentru dezăpezire duduie peste tot și ne tot minunăm cum de nu încurcă nici o clipă circulația nebună. Îmi place grozav animația aceasta frenetică și în același timp disciplinată, de mare metropolă care nu-și pierde capul la un viscol, necum la o ninsoare. Drumul nostru durează totuși 40 de minute, deși, cum prevăzusem, găsim muzeul fără nici o dificultate.

La casa de bilete – intrarea 30 de kop. – o coadă respectabilă. Cum nu vorbim rusește, suntem reperați ca străini și poftiți amical să trecem în față, fără stagiul de la coadă. Mulțumim, dar refuzăm, bine dispuși. Asta face oarecare (bună) impresie: întâmplarea e comentată câteva minute în timpul cărora suntem studiați furtiv. Nu sunt un împătimit al muzeelor și nu le

frecventez decât când consider că e absolut necesar sau când vreau să văd ceva anume. Altfel, îmi provoacă un fel de fobie a labirintului, combinată cu aceeași claustrofobie care mă apucă și în lifturi. Spre surpriza mea însă, nimic din toate astea aici. Probabil grație spațiilor generoase și bine luminate, dar și a animației din jur. Foarte multă lume și ceea ce mi se pare curios e că toată această mulțime e formată în covârșitoarea ei majoritate din tineret localnic, cuviincios, recules, pășind cu grijă și vorbind în șoaptă, spre deosebire de catedralele din Kremlin, unde tonul era dat de „turistul” gregar și turbulent.

A mă apuca acum să descriu ce am văzut aici ar fi o întreprindere zadarnică. O operă de artă o vezi sau n-o vezi. A descrie un tablou e ca și cum te-ai apuca să povestești o poezie. Marele câștig al acestei vizite este acela de a mă fi aflat, fie și numai pentru câteva clipe, în fața unor originale celebre și de a-mi fi putut fixa, după criteriile pur afective, câteva repere pentru o eventuală revenire într-un viitor incert. Am trăit aici câteva clipe de intensă bucurie singuratică aflând, bunăoară, o superbă pânză – o scenă cu țărani – de Loius Le Nain. E primul original de-al lui pe care-l văd și consemnez momentul nesperat, pentru că, alături de Goerges De la Tour, Le Nain e una dintre fixațiile mele afective pe care nu simt nevoia să le argumentez. Dar, poate, în primul rând aș reveni pentru galeria de artă modernă, îndeosebi pentru impresioniști și, dintre ei, pentru solarul, vaporosul Pissarro, altă statornică iubire, și pentru Van Gogh din care am avut surpriza să descopăr aici o pânză de existența căreia nu știam, o scenă de penitenciar, câțiva deținuți făcându-și plimbarea în cerc într-o curte străjuită de un zid sumbru, lucrare de un sobru dramatism, revelație a altei fețe, ascunse, nebănuite, a febricitantului Van Gogh știut.

Leșim la 13,30. Cop. se plânge că e obosit, dar eu, egoist, îl târâi la întoarcere pe alte străzi, să vedem și altceva. Trecem Piața Semicentenarului printr-un interminabil pasaj subteran, plin de lumină, de chioșcuri cu reviste și fleacuri colorate, unde mă

uimește iar șuvoiul uman, ca o armată în marș, disciplinată, respectând cu strășnicie sensul de mers. Nu vezi unul să înainteze în răspăr sau să pășească alături de culoarul său nemarcat în vreun fel. Prânzim la bufetul de etaj, apoi Cop. se duce să se odihnească, iar eu consult harta orașului, croind planul pentru după-amiază.

La 16,15, pornim cu metrourul să descoperim Arbatul vechi. Documentat acum, mă descurc perfect, am prins sistemul de informație și ghidaj prin acest colosal labirint subteran. Urcăm, coborâm, străbatem tunele lungi pe jos, schimbăm un tren cu altul. Tot drumul durează 30 de minute. Dar Cop. începe să devină obositor. Mereu dezorientat, încet, îl dor picioarele, mă văd nevoit să-i repet că suntem pe drumul cel bun și să am tot timpul grijă să nu-l pierd în mulțime. Ar fi un dezastru să-l pierd. Adevărul e că, pentru vârsta lui, viața aceasta de „călător” pe cont propriu e cam solicitantă. Mă întreb ce o să mă fac cu el în zilele următoare. Să-l las să se plimbe singur în jurul hotelului? Pentru asta a venit până aici?

Îleșim în Kalininskaia, unde un milițian prietenos – totuși, am simțit nevoia în acest punct să recurg la un ajutor – ne lămurește drumul, ba chiar ne însoțește o bună bucată, până într-un loc de unde, cu brațul întins, ne fixează câteva repere. E aproape, suntem ca și ajunși, dar mai străbatem un pasaj subteran, al câtelea azi? Arbatul e un fel de Lipscani, zonă comercială și pietonală, cu felinare de epocă pe axul străzii. Impresia însă e destul de mediocră, poate și fiindcă am ajuns cam târziu, s-a întunecat, unele magazine s-au și închis. Nu mai ninge, nu e frig, în schimb zăpada a început să se topească pe alocuri și cizma mea stângă să ia apă. M-ar tenta să mă abat pe străduțele laterale, de Moscovă veche, dar mi-e milă de Cop. Într-o papetărie, stilouri Pelikan cu peniță de platină, 85 de ruble. În alimentare, enorme calupuri de unt cu 3 ruble jumătate kilul. La un fel de magazin gen „Gospodina”, munți de carne proaspătă de toate felurile. Torturi de diferite mărimi, gata preparate, în

cutii aspectuoase de carton. Un tort mare, 15 ruble. După alimentările de acasă în care, când și când, „se bagă” adidași sau tacâmuri, priveliștile de aici sunt pentru noi ca paradisul imaginat de eroii **Țiganiadei**.

Ne întoarcem tot pe Kalininskaia și luăm metrourul în sens invers. S-ar zice că expediția nu merita osteneală. Dar nu e așa, strada oferindu-mi întotdeauna un spectacol captivant mai ales în orașele necunoscute și în privința asta n-am nici un motiv de insatisfacție. Cu atât mai mult cu cât la coborâre, în stația de sub Piața Noghina, în culoarul subteran care duce spre escalatoare, descopăr în perete o porțiune frustă de zidărie veche, blocuri de piatră albă, roase de vreme și o placă amintitoare: pe acest loc a fost în secolul XVI-lea o cetate sau, poate, fort. Și dedesubt, imaginea ei în basorelief.

Obosit peste poate, Cop. se retrage la el de cum ajungem. Cinez singur și apoi urmăresc un meci între Spartak Moscova și F.C. Nantes. Câștigă franțuzii cu unu la zero.

28 noiembrie, joi. După drumurile de ieri, am dormit și în noaptea asta neîntors, la 9,30, ne întâlnim cu Lulia și plecăm cu metrourul – atingând de data asta cea mai mare adâncime, pe sub râul Moscova – la Galeriile Tretiakov. Aflăm că, din păcate, din 1955 mai sunt deschise doar cinci săli, printre care, spre regretul meu, nu e și cea dedicată lui Repin. Din el pot fi văzute doar câteva lucrări izolate. Galeria e consacrată clasicilor ruși. Foarte multe portrete, în majoritate personalități ale veacului trecut, deopotrivă pregnante, de o inubliabilă expresivitate, ispitind înspre studiul de caracter. Un **Ecce homo** de Ivanov jr., pânză imensă, ocupând un întreg perete, îmi deschide perspectiva unor posibile reflecții asupra propensiunii spre gigantism a spiritului creator rus. Acel apetit pentru *ogromnâi* se pare că nu e un produs al bolșevismului biruitor, ci o virtualitate preexistentă în fibra creatoare a nației. Comunismul n-a făcut decât să-i sporească șansele de realizare prin comandamentul propagandistic al autohiperbolizării. Alături de supradimensionata pânză, câteva

studii prealabile ale aceluiași Ivanov mă conving că, la dimensiuni rezonabile, rezultatul putea fi mai pur, nebruiat de efecte care, oricât de spectaculoase, rămân în afara esteticului. Câteva peisaje realmente tulburătoare, mai ales Levitan și Șișkin, cu mestecenii lor, mă duc cu gândul la duhul lui Esenin pe care-l simt aproape fizic, ca pe o boare adiind prin ele, în ciuda micului anacronism care, de altfel, nu e decât aparent, *genius loci* fiind același la cei doi pictori ca și la poet:

*„Sunt ultimul poet cu satu-n glas,
Podeș umil de scânduri în cântare
Fac liturghia mea de bun rămas
Mestecenii cădelnișând frunzare”.*

Ce să mai zic despre acea memorabilă **Procesiune în gubernia Kursk** – în sfârșit un Repin! – care mă reține îndelung, fiindcă percep în tipologia și în epica ei, poate ca în nici o altă pânză de aici, răsufierea întregii Rusii de odinioară.

Pe la 12 ieșim, supuși programului stabilit de Iulia care vrea să ne ducă la Colinele Lenin. Facem drumul cu taxiul în 25 de minute, în mare viteză, pe largi, interminabile prospekte, prin lungi pasaje subterane, peste poduri și estacade. Nu ne întrerupe goana decât un ambuteiaj repede rezolvat, a cărui cauză o și vedem peste câteva minute, când trecem pe lângă o Lada roșie care și-a făcut botul armonică într-un stâlp de iluminat. Când ajungem sus pe Coline, înțeleg de ce a ținut Iulia să ne aducă aici: locul oferă o belvedere într-adevăr greu de uitat. Spații ciclopice. Imediat în dreapta noastră, trambulina de schi, iar jos, în vale, sub noi, stadionul Lujniki. În partea opusă, în spatele nostru adică, se înalță, puțin estompată în ceață, silueta gigantescă a Universității Lomonosov, cunoștință veche, pentru că mai are vreo patru sau cinci sosii în Moscova, ba și la noi în Piața Scânteii, parcă și prin Polonia, ea fiind, se vede, unul din fixurile arhitectonice ale tătucului Iosif Visarionovici. Iulia își reintră iar în rol: clădirea are 20.000 de încăperi, culoarele totalizează nu știu câte zeci de kilometri, nu mă interesează, n-are nici o

importanță de vreme ce este de mult și bine știut că ne aflăm în țara celui mai mare pitic din lume. Mă concentrez asupra panoramei și trăiesc o plăcere aparte, care ar putea fi numită și bucurie, contemplând priveliștea imensității orașului care se șterge în depărtări pierdute în pâcle când argintii, când cenușii.

Ninge cu fulgi rari. Nu e frig. Ne întoarcem într-un târziu la taximetristul care ne așteaptă răbdător, citind din cele câteva ziare pe care le are la îndemână. Drumul de întoarcere durează vreo jumătate de oră și toată cursa – cu așteptare cu tot – nu costă decât 5 ruble.

În holul hotelului, surpriza întâlnirii cu inspectorul școlar B. din Deva, sosit aseară cu o echipă de gimnastică a Liceului Sportiv la un concurs amical. Din una în alta, ne invită să-i însoțim după masă. Ceea ce, tot neavând alt program, chiar facem. Plecăm așadar la 14,30 cu autocarul care li s-a dat la sosire. Drumul până la Palatul de Halterofilie din Parcul Sportiv Izmail durează o jumătate de oră și duce o bună vreme de-a lungul și în susul lauzei traversată de podurile înalte ale magistralelor și de pasarele pentru pietoni, acestea boltite toate pentru a permite trecerea șlepurilor. Zonă industrială, peisaj cenușiu, puțin lugubru, nu lipsit totuși de un anume pitoresc *sui generis*. Pe urmă ieșim iar într-un prospekt unde, la mică distanță e și sala. La sosire, suntem prezentați organizatorilor ca scriitori, calitate care-și vedește din nou prestigiul, căci suntem invitați de îndată în loja oficială, unde tronăm doar noi doi, singuri și răsfățați de grija plasatoarelor, două babe sfătoase care se oferă să ne aducă oricând am dori... ceai. Mai târziu apar și doi milițieni de la circulație, intrați probabil să se mai încălzească, și care ne cer îngăduința să stea lângă noi. E o atmosferă de familie, publicul fiind puțin și format doar din specialiști, antrenori, profesori de gimnastică, medici. Inspectorul B. mă prevenise de altfel că veniseră cu o echipă „de speranțe”, într-o deplasare de rutină, pentru a le familiariza pe fete cu drumurile, cu hotelurile, cu atmosfera de concurs în afara țării, cu sălile olimpice. Sala e

superbă, ultra, cu spectaculoase efecte de culoare: scaunele, mocheta, draperiile de națiuni și cluburi, totul sub un ecleraj sofisticat pus în funcție fără zgârcenie, la întreaga capacitate, în ciuda lipsei de miză, de personalități și de public a concursului. Fetele – și ale noastre, și ale gazdelor – sunt de fapt niște fetițe plăpânde, fragile, greșelile și penalizările consecutive se succed în deplin spirit de *fair play* și de o parte și de alta, iar ritualul marilor concursuri e respectat cu strictețe, juriul luându-și rolul foarte în serios. Sunt totuși mulți timpi morți în cursul cărora sala se umple de efluvii discrete ale unei muzici bune, exclusiv occidentale. Mă simt bine, atmosfera e cât se poate de agreabilă, Cop. se aprinde, face gălăgioasă galerie pentru ambele echipe, ca românul imparțial, lumea se amuză. La 19,30 totul e gata, ne întoarcem pe același drum, dar acum e întuneric, se întretaie lumini fugitive, sunt mulți copaci de-a lungul lauzei și siluetele lor negre se aleargă halucinant pe albul zăpezii.

La opt cinăm în hotelul nostru (ne-am obișnuit cu el în ciuda dimensiunilor, e un oraș în oraș, unde ne simțim oarecum acasă), apoi, singur în cameră, aștept telefonul lui, care trebuie să-mi comunice programul de mâine, când se pare că voi intra în sfârșit în posesia dreptului de autor. Între timp, la televizor, pe primul canal, o nouă emisiune dedicată lui Simonov. Pe urmă – surpriză! – un *show* al unui cântăreț din „R.S.S. Moldovenească”, un fel de Gil Dobrică basarabean, care cântă în românește. Spectacolul e modern, alert, omul are și simțul umorului, muzica e bună, iar textele, când drăguțe, când cretine, dar în nici un caz cu patrie și strămoși. E muzică ușoară și atât.

29 noiembrie, vineri. Cum cu Lulia nu mă întâlnesc decât la ora unu, pe la 9,30, după prealabila consultare a hărții, plec cu Cop. să vedem două mari magazine. E mai mult dorința lui, pe mine nu mă prea tentează turismul comercial, dar atâta ni s-a vorbit despre ele, încât am devenit și eu curios. Mă gândesc apoi că, având în vedere cumpărăturile pe care va trebui să le fac, nu e rău să-mi fixez câteva repere ca să nu pierd vremea

atunci. Pornim, aşadar, întâi la „Detskii Mir” (Lumea copiilor) prin Piaţa Noghina de unde în linie dreaptă ajungem în 20 de minute la ţinta aflată în Piaţa Dzerjinski. Nici numele, nici statuia personajului nu sunt de natură să binedispună. Gorbi n-a avut încă timp să se descotorosească de toate simbolurile rău amintitoare. Şi nici nu-i va fi uşor s-o facă după 70 de ani de îndoctrinare tenace. Întrebarea e însă dacă vrea s-o facă. Va fi *perestroika* lui cu adevărat un început sau doar o cosmetizare a trecutului ?

„Detskii Mir” e doar pe firmă magazin al copiilor. E şi al copiilor, în fapt un imens magazin universal pe vreo patru niveluri, cu escalatoare. Rătăcim aici preţ de vreun ceas şi jumătate când, departe de a fi fost peste tot, mă apucă deodată plictisul şi oboseala de atâta omenire roind în jur şi mă vreau la aer. În drum spre celălalt magazin, ȚUM, dăm în Piaţa Sverdlovsk care mă consolează de impresia sumbră lăsată de cealaltă, cu personajul ei de tristă amintire. Aici sunt mulţi copaci, ţesând cu crengile lor acoperite de zăpadă o diafană dantelărie albă, un scuar prietenos, chiar şi acum, sub nămeţi, iar în fundal Teatrul Balşoi. E ceva poetic şi liniştitor în această privelişte ce pare decupată dintr-un album de epocă. În imediata apropiere e şi magazinul ȚUM, tot universal, nimic deosebit faţă de celelalte, doar că e mai modern, mai elegant. Aceaşi ameţitoare affluentă şi aici ca peste tot. Reperez o geantă încăpătoare de voiaj de care voi avea cu siguranţă nevoie. La prânz revenim la hotel cu sentimentul că am pierdut dimineaţa prosteşte.

Lulia e punctuală, dar înainte de a pleca mai dă câteva telefoane din care deduc că intrarea în posesia banilor a fost şi se pare că mai e o treabă complicată rău. În sfârşit pornim. Fiindcă avem în faţă o după-amiază de alergătură, îl lăsăm pe Cop. să se odihnească. Dar e oră de vârf şi nu găsim de îndată un taxi. E senin, minus 13 grade, un ger uscat, plăcut, tonic. În timp ce aşteptăm în staţia aflată în scuarul din faţa hotelului, soarele intră într-un declin magnific, producând culori inimaginabile, cerul

e portocaliu, zăpada argintie cu reflexe, turlele aurite ale catedralelor scapără orbitor, semafoarele clipeșc neobosit, s-au aprins și reclamele... E cel mai somptuos peisaj citadin pe care l-am văzut vreodată și-mi amintesc prompt un gând de-al Blandianei, care m-a tulburat cu ani în urmă, când l-am citit în rubrica ei din „România literară”. Ca să nu-l citez din memorie, l-am căutat la întoarcerea acasă și iată-l: *„Fără să-i fi adăugat ceva, fără să-i fi schimbat vreo nuanță sau vreun accent, am privit fiecare priveliște, fiecare stradă, fiecare codru prin care am trecut, cu o credință atât de sigură că nu le voi mai revedea, că le vedeam pentru prima și ultima oară, cu o atât de intensă dorință de neuitare, încât nu se poate să nu le fi văzut mai frumoase decât erau, nu se poate să nu le fi împrumutat, încă de pe atunci, ceva din nostalgia mea viitoare”*.

Drumul până la editură durează 25 de minute. Sunt primit ceremonios de o doamnă corpulentă și abundent fardată care mă conduce la casierie de unde ridic 1309 ruble, de necrezut! Și în același timp realizez absurdul și totodată fantasticul situației: într-un timp atât de scurt, limitat practic la câteva ore, să topești o asemenea sumă într-un oraș de proporțiile Moscovei! Încep să cred că au tergiversat plata în mod intenționat, ca să mă oblighe să depun măcar o parte din sumă la cecul lor. N-am s-o fac însă, fie și numai pentru că nimeni nu-mi garantează că voi mai reveni vreodată să mă folosesc de ea. Prefer să le împrumut o parte lui Passi și lui Cop. Se vor bucura și ei și-mi vor restitui acasă echivalentul în lei, care ne va prinde cât se poate de bine.

De la editură, tot în 25 de minute, cu alt taxi, alergăm în cealaltă parte de oraș, la Uniunea Scriitorilor, pentru a obține o adeverință care să-mi permită trecerea cumpărăturilor prin vamă. Grabă mare, fiindcă aici se lucrează doar până la șase, iar sâmbăta au liber. Până se produc hârțile, vizităm bufetul. N-am apucat să mănânc de prânz și luăm sandviciuri – cele cu batog sunt savuroase – și câte un espresso excelent care mă mai remontează de bine, de rău după alergătura de azi. Obținem în

sfârșit documentul și fugim la marile magazine de pe Kalininskaia. Pe jos de data asta, căci e aproape. Primul în care vreau să intru e „Dom Kniga” (Casa Cărții), vastă librărie pe două niveluri, a cărei vizitare am lăsat-o intenționat pentru ultima zi în speranța, împlinită acum, că voi fi „în bani”. Mă destrăbălez la raionul cărților de limbă franceză, cumpărându-i Lizucăi gramatici și dicționare, printre care și un **Robert**, de negăsit la noi. Valoarea achizițiilor face senzație și vânzătoarea, aferată, își cheamă o colegă s-o ajute la ambalat, fiindcă aici se practică obiceiul ambalării cumpărăturilor. Un alt popas apoi, sus, la raionul de discuri și casete. Cea mai importantă achiziție, integrala concertelor pentru pian de Beethoven cu Emil Ghilels și Orchestra Filarmonicii din Cleveland sub bagheta lui George Szell. Dezamăgit însă de a nu fi găsit – de mirare! – **Rapsodia pe o temă de Paganini** a lui Rahmaninov. De aici, traversăm bulevardul până la un mare magazin de articole optice de unde mă aleg cu un binoclu puternic, marinăresc, și cu o lupă mare, capabilă să prindă în câmpul ei o jumătate de pagină. Vechi visuri de ochelarist, a căror împlinire o va bucura și pe Li, ochelaristă ereditară și ea. Pe urmă altele, felurimi, inclusiv almagel bulgăresc pentru ulcerul meu. Încărcați, căutăm un taxi, dar nu găsim, pentru că iar e oră de vârf, s-a înserat, circulația e un continuu vuiet. În cele din urmă luăm troleibuzul 2 până la Piața Noghina de lângă hotel. Aglomerație și aici, dar nu înghesuială sordidă, dimpotrivă, care cum vine în stație se așează la rând și urcă în mașină în ordinea sosirii. În toate drumurile de azi, în lung și-n lat, ca și toate zilele de până acum, am perceput și m-a însoțit prezența orașului, masivă, dominantă, ca un uriaș mecanism care funcționează perfect, ordonat, frumos, civilizată. Nici un derbedeu, nici un bețivan, nici un scandal, nici o vorbă răstită, nici o mârșanie. Dincolo de propagandă și de ideologie cu tot ceea ce decurge din ele, rămâne aici admirabil spiritul (sau educația?) civic(ă) și respectul pentru cultură.

După cină, abia ajung cu Cop. la mine, curios el să vadă ce am cumpărat, că ne sună Passi, aterizată de la Siberia. Ne invită la ea să ne povestească. Dar constatăm, felițându-ne că n-am însoțit-o, că nu prea are ce povesti. Impresiile îi sunt mediocre și cea mai pregnantă amintire cu care s-a întors e mirosul trăsător pe care-l emana amfitrionul ei, reprezentant al scriitorimii locului. Concluzia, bănuită și confirmată acum de Passi, e că Moscova e una, iar Rusia cea necuprinsă și afundă cu totul alta. Întors la mine, cu siguranța de sine a omului cu bani, decid să-mi mai temperez dorul de casă și comand o convorbire cu Deva. Primesc legătura într-un sfert de oră, se aude perfect și mă mai liniștesc aflând că N. e cu Aca, stau de povești, iar vocea ei veselă, prosperă, îmi sporește dintr-o dată nerăbdarea de a mă vedea acasă.

A fost o zi grea, dar frumoasă și bogată ca experiență, iar mâine va fi și mai, încheindu-se cu „cina festivă” la care i-am invitat pe toți, cină de despărțire, dar și de sărbătorire a unui atât de neașteptat onorariu.

30 noiembrie, sâmbătă. Așa cum prevăzusem: e aproape unu noaptea, am terminat în mare împachetatul și sunt frânt.

La 9,30 dimineața, pornit cu Cop. și cu Iulia la GUM. Cumpărături, fără să uit de păpușa aceea, Mașenka, reperată încă din prima zi, și altele, fleacuri, nu mai știu acum ce. La 12,30, la hotel, prânz. La 14, singur de data asta, la ȚUM pentru acea încăpătoare geantă de voiaj și apoi la „Detskii Mir” unde am ochit trei splendide carpete „persane”, manufacturate în Armenia. Aduc totul la hotel și pe la cinci mai dau o fugă pe Gorki, pentru alte mărunțișuri. Ninge de azi dimineață. La întoarcere mă încântă iar lumina feerică și animația extraordinară, fiind azi și sâmbătă, o lume relaxată și elegantă. La șapte sunt din nou la hotel, fac duș și mă pun la trei ace. La opt, ne întâlnim cu toții în hol: Cop., Passi, Nicu și Iulia care-mi transmite scuzele Liliei D., invitată și ea, dar reținută în ultima clipă de nu știu ce. Așa o fi sau n-a vrut să vină? Să fie sănătoasă. Avem masa

reținută de la prânz în restaurantul mare al hotelului. Lume multă, orchestră bună care nu-și sloboade toți decibelii, încât se poate și conversa. Comandăm – Iulia traduce lista – nisetru afumat, ciuperci cu smântână, băline, file a la nu știu cum, pui a la altundeva, înghețată asortată cu frișcă, cafea, pepsi, vin, apă minerală. Serviciu ireproșabil, atmosfera plăcută, ne simțim bine, animați mai ales de umorul irezistibil al lui Passi care-și detaliază escapada siberiană. Din păcate la 11 e ora închiderii și ne retragem. Și nota de plată n-a însumat decât 44 de ruble. Am lăsat 50, ca să aflu apoi de la Nicu și Iulia că larghețea mea a fost excesivă. Asta să-mi fie paguba.

1 decembrie, duminică. Cop. mă trezește cu telefonul la 8. Nu mi-am făcut somnul și mă scol cu durere de cap. Prima de când sunt aici. Dejun și cafea după care durerea mai cedează. Jos, în holul mare de la parter, ultime târguiești, nimicuri amintitoare, de la standul de presă. Apoi din nou în cameră, definitiv și închis cu dificultate bagajele devenite acum patru, dintre care două foarte grele.

La 14, plecăm cu taxi la aeroport. Străbatem iar largile prospekte, pasajele subterane, poduri și lungi estacade. Privesc totul cu o nefirească febrilitate, mereu cu teama de a nu pierde vreun amănunt, cu tresăriri de nostalgică bucurie când recunosc locuri pe unde am umblat. La ieșirea din oraș, traversând un afluent al Moscovei cu apele înghețate bocnă, vreo douăzeci de copci în care se scaldă tot atâția temerari ale căror veșminte se zăresc pe mal. „Ăștia – zice șoferul amuzat, dar și cu o nuanță de admirație – ăștia sunt morsele noastre”. Să tot fie în jur de minus 10 grade, dar morsele par a fi în elementul lor. Urmează apoi din nou pădurile, mestecenii cunoscuți de la sosire, dar zgribuliți acum sub zăpezi. Sau poate doar propria mea melancolie le împrumută nimbul de inefabilă tristețe?

Șeremetevo copleșitor iar prin aerul său de SF, elegant, discret, curat, tratament civilizată peste tot. Am surpriza să constat că bagajele mele depășesc greutatea admisă cu 50 de kg și am

de plătit 57 de ruble. Noroc mare că mai am bani, deși, ca ageamiul, n-am luat în calcul această posibilitate. Restul de vreo 40 i-l las lufiei, să-mi trimită cândva discurile pe care nu le-am găsit.

Zburăm cu un TU-104. Decolăm pe când se lasă înserarea. Mai revăd Moscova din înălțimi, constelație alcătuită din puzderie de lumini mărunte, ca o pictură pointilistă. Marile bulevarde radiale sunt mai intens luminate și totul seamănă cu o stea fosforescentă de mare, care se tot scufundă, până dispore în apele adânci ale înnoptării. Prin hubloul din dreapta însă, mai urmăresc încă mult timp un crepuscul fantastic ce declină treptat înspre un violet tot mai adânc, mai bacovian. A început iar să mă doară capul și durerea se tot întetește. Suntem tăcuți toți trei, fiecare cu gândurile lui. Mă simt și foarte obosit.

Zborul a durat exact o sută de minute, după care am plonjat direct în mizeria și mărlănia Otopenilor. Lumină chioară, de vespasiană, frig, un fel de mângă de jos, unde nu s-a mai măturat cine știe de când. O primă coadă la controlul grănicerilor, cred. O jună ofițereasă mă interpelează mefientă: „De ce sunteți agitat?” Îi explic că nu sunt agitat, ci doar foarte obosit și cu o mare durere de cap. La care îmi cere pe un ton imperativ să deschid geanta de voiaj. Nici vorbă de vă rog, ci așa, direct: deschideți ! Deschid. Chiar deasupra sunt câteva tablete de ciocolată, de parcă aș fi prevăzut momentul. „Vai ce ciocolată frumoasă fac rușii ! Pot să iau una ?” „Vă rog”. Ia două și apoi închide ea geanta, semn că sunt absolvit. Recuperăm bagajele de pe banda rulantă și ne punem apoi la una dintre cele vreo patru cozi respectabile de la controlul vamal. Suntem însă prost inspirați, căci la coada asta se stă cel mai mult. Controlul îl face un soi de femeie-vagmistru, o huidumă buhăită și agresivă care golește cu brutalitate toate bagajele într-o inexplicabilă furoare a zelului vameșesc. Bieții oameni nu mai prididesc apoi să-și așeze lucrurile la loc, geamantanele, gențile nu se mai închid, lumea așteaptă și tot ea zbiară „hai, mișcați-vă, mișcați-vă mai

repede, nu vedeți câtă lume așteaptă ?!” Sunt confiscate toate căciulile de blană aduse de la Moscova. Intrăm la idee: asta e în stare să ne confiște toată agoniseala, mă gândesc la cărțile franțuzești, la binoclu, la cizme, tot cu blană și alea. Hotărâm să ne mutăm la altă coadă, e una mai rarefiată, în capătul căreia operează un tinerel cu fizionomie umană, mai expeditiv. Când ajungem la rând, Passi are ideea salvatoare de a-i spune că suntem delegație oficială revenită din misiune. Ceea ce, la urma urmelor, e adevărat. Iar el ne face semn să trecem fără să-și manifeste nici o altă curiozitate. Brusc sentiment de eliberare.

Pe Passi o așteaptă soțul. Ne despărțim, urmând să ne revedem a doua zi la Uniune. Cop. și cu mine rămânem cu speranța să prindem un taxi. Reușim după o oră și jumătate de așteptate în frig și apoi ne cufundăm în bezna profundă în care doarme capitala patriei noastre multilateral dezvoltate. Mă doare capul îngrozitor.

***

12 decembrie. De când am venit, mă confrunt zilnic cu mizeria pe care o percep mai crunt în urma acestui voiaj. La București nu se mai găsește nici untul care, de bine, de rău, se mai găsea. Am reușit să aduc, printr-o pură întâmplare, două bucăți. Aici, acum în preajma sărbătorilor, s-au raționalizat și ouăle. Mezelurile și așa-zisul pateu de ficat, când se găsesc, sunt necomestibile. Simpla lor vedere îmi inhibă orice apetit. Pâinea de asemenea. Laptele pe care chiar acum l-am adus s-a stricat în timpul fiertului. A început, deci, și foametea în adevăratul înțeles al cuvântului. Întreruperile de curent continuă zilnic. Până pe la ora 9 nu pot să lucrez pentru că nu văd. Apa vine rar și imprezibil și atunci e plină de nămol. În schimb, pentru săptămâna viitoare se anunță o nouă viitură de ședințe, consilii, plenare, sesiuni la nivel național. Iar eu încă mai sper. Mai exact spus, mă străduiesc să sper, mă sugestionez. Împotriva oricăror evidențe. Oare nu sunt absurd? Dar fără această speranță (chiar așa făcută cum e și nu născută) ce ne-am face? Ea e acum,

realmente, singurul lucru care ne-a mai rămas. Ea și încercarea de a mă abstrage și de a-mi vedea de lucrul meu ca și când nimic nefiresc nu s-ar petrece. Dar e o încercare din ce în ce mai trudnică și mai epuizantă.

***

13. Ieri, N. a venit acasă triumfătoare, aducând ca pe un trofeu o pungă de plastic în care se aflau o bucată de coadă de vită și câteva legume congelate. Sentiment de izbândă. Treptat dobândim o mentalitate de vânzători și culegători. Cei din București – unde curentul se întrerupe mult mai des, îndeosebi seara – și-au confecționat un fel de opaițe cu ulei (ei le zic, eufemistic, candelă), pentru că petrol lampant n-au de unde să procure.

***

Sunt liniștit știind ce am de făcut cam un an și jumătate de acum înainte. Să termin ciclul de articole cu voiajul moscovit. Să termin **Arhipelagul**, adăugându-i și recentul jurnal de voiaj și apoi să dactilografiezi totul. Să încep lectura pentru **Ovidiu**. Și pe urmă să scriu cartea asta de care mă apropii cu aceeași stare de spirit febricitantă și productivă în care mă aflam când pregăteam **Nemuritorul**.... E un semn bun și el îmi dă – cel puțin deocamdată – încredere, siguranță și calm.

***

17. Ieri am terminat ciclul de voiaj pentru ziar și corespondența restantă. De azi reiau **Arhipelagul**.

***

29. Din 21 Li e acasă. Pregătirile de sărbători. Sărbătorile. Bucuria de a fi cu toții împreună. N-am mai lucrat nimic și anul se stinge.

1986

Januarie

7, marți. Lizi a plecat duminică seara. După două săptămâni de răsfăț (dar și de lipsă de spor în lucru), simțim iar pustietatea casei.

Sărbătorile le-am petrecut în tihnă și relativ belșug dobândit cu prețul multor ceasuri de alergătură, căutări și stat, de multe ori zadarnic, la cozi.

Încă n-a nins – doar lapoviță uneori – iar acum vremea e închisă, uscată și destul de rece.

Ieri am terminat de revizuit **Arhipelagul-Afecte**. Urmează, încă de azi, să încep dactilografierea. Și tot ieri, telefon Gabriela Ad.: acum, după ce s-a făcut ancheta de tiraj pe țară (**Casa fericiților** are o comandă de 76.000 ex!), toate planurile au fost din nou cerute la Consiliu și se aude de alte mari bulversări. S-o caut la 1 februarie. Așadar, iar începe teroarea așteptării și întrebarea care mă urmărește și în somn: scăpa-va cartea mea și de data asta? Și, o dată cu aceste vești sumbre, am început

iar să-mi simt stomacul (hipermotilitate). Mă simțeam excelent în ultimul timp. Dar, fără nici un dubiu, totul e pe bază nervoasă. Fac parte din genul acela păgubos care se consumă pe dinăuntru, pe tăcute.

Sântimbreanu a fost destituit cu o lună înainte de a împlini 60. Pretextul l-a constituit înscenarea din România Liberă pe marginea cărții lui Anghel-Mănăstire, asupra căreia a și venit ucaz de retragere. Iar Timcu, zilele trecute, la telefon, îmi spunea că vor urma și alte surprize. Despre premiile pe '84 nici un semn. Nu s-a dat încă publicității nici juriul, ceea ce înseamnă probabil că nici nu s-a constituit. Totul e aberant și într-o asemenea atmosferă îți trebuie resurse cu totul ieșite din comun ca să-ți păstrezi echilibrul, încrederea, apetitul de a munci. Mi-e dor totuși să lucrez întins și cu spor. Dar întâi trebuie să termin dactilografierea.

***

16. Berdiaev (citat aproximativ): „*Teama de moarte e începutul dialogului cu Dumnezeu*”.

***

29. Din 7 până în 25, cu o singură zi de pauză forțată, dactilografiat **Arhipelagul** în condiții mult mai grele ca de obicei din cauza unei mari oboseli și a stării generale proaste – iar stomacul. Apoi trei zile corectura. Ieri am terminat, îndosariat totul. Azi am curățat biroul și am instalat șantierul, primele elemente pentru **Ovidiu**. Mâine plec la Timișoara cu cartea. Nu mă ispitește călătoria asta, aș sta să mă odihnesc măcar trei, patru zile, dar nu e chip. Enervări și cu Li care vrea să se mute la cămin. Mâhnit pentru că-i lipsește, mă tem, sentimentul afecțiunii și solidarității de clan.

Duminică va trebui să vorbesc cu Gabriela A. Nici când nu mi-a fost atât de groază să dau un telefon. Probabil și din cauza asta mi se agită stomacul mai mult decât de obicei.

De săptămâna viitoare să încep documentarea pentru **Ovidiu**. Abia aștept să mă simt iar angrenat într-o muncă de anvergură. Dar tot săptămâna viitoare va trebui să-l consult iar pe dr. Dulca pentru o gastroscopie și un certificat prin care să scap de zilele de robotă impuse din acest an „întregii națiuni”.

Februarie

2. Ieri, revenit de la Timișoara. Călătorii grele, cred că în nici o țară din lume nu se mai călătorește în condițiile de la noi. Predat cartea. Redactor Florina Gâldău.

Vizită la Redacția „Orizont”. Văzut cu Cornel U. și cu Anghel. Aud fel de fel de grozăvii: toate cărțile trebuie să ajungă la Dulea, nu se mai admit nici cele mai vagi aluzii, începe o nouă vânătoare de vrăjitoare, nu se mai admit primiri de noi membri în Uniune, teatrele nu mai au voie să monteze nici o premieră etc. etc.

Ce inspirație nefericită să ies de la adăpostul istoriei – **Casa fericiților și Arhipelagul**– tocmai acum!

***

În ziua plecării la Timișoara îmi parvine în sfârșit eseul lui Ungheanu **Execuție sau asasinat**, în care redeschide dosarul Costin. Ideea o purtam și eu în stare latentă încă de când scriam **Linia și sfera**, dar eseul acesta o inflamează brusc, mă incită și-mi determină o întoarcere de 180 de grade: voi amâna din nou **Ovidiu**, care-mi va lua mult mai mult timp, trebuind să încep totul de la zero, și mă voi apuca, pentru Ed. Militară, de Costin, pentru că am cel puțin jumătate din documentare. Simt oarecare regret pentru amânarea lui Ovidiu, dar asta nu poate decât să-i folosească, iar pentru Costin am același prielnic atașament afectiv. Am să mă apuc în zilele imediat următoare, întâi am însă

de scris (iar începe obsesia, căci am terminat serialul moscovit!) articolul pentru ziar și de rezolvat prezentarea traducerii lui Iv pentru lansarea de vineri.

***

4. Vizită la dr. Dulca. Liniștitoare. La urma urmelor, mizeriile vârstei. Deocamdată încă micile mizerii, care le anunță însă pe cele mari, viitoare. Îmi prescrie un nou și foarte bun – zice el – medicament bulgăresc – Gastrofarm – pe care însă la farmacie, mi se spune, nu l-au avut niciodată.

***

5, miercuri. Azi am început documentarea pentru Costin.

***

7. În sfârșit, și o veste bună de la G. Ad.: **Casa fericiților** a rămas în plan și după ultima epurare și e programată să apară încă în acest semestru. Urmează s-o citească ea. Să-i dau iar telefon sâmbăta viitoare. Doamne, ajută. Asta mi-a dat puteri să suport cu stoicism cele două ședințe imbecilizante de azi, care au durat, una peste alta, șase ore, de la 12 la 18.

***

9. Am găsit titlul pentru noua carte: **Roata lumii**.

***

23, duminică. Ieri în zori, la 3, am revenit de la București. Stat acolo trei zile (plecat marți) pentru a revedea cartea în lumina observațiilor Gabrielei Ad. Observațiile erau de fapt niște sugestii sau păreri personale pe care le-a făcut cu precizarea că nu trebuie să mă simt obligat să țin seama de ele. Nu mi-a cerut și, cu atât mai puțin, nu a făcut nici o intervenție în text.

De acum, cartea urmează să plece la „comisia de avizare”, ultima, se pare, și cea mai drastică dintre vămi. Un nou răstimp de așteptare stresantă, deci: va scăpa și de data asta? Cornel P. e optimist, zice că n-am nici un motiv de îngrijorare. Am totuși ...

***

Mizeria din București. Mormanele de zăpadă murdară, trotuarele desfundate, bălțile, înghesuiala din autobuze. Magazinele absolut goale. Altădată, ultimele dăți, aduceam măcar unt. Acum nu aduc decât patru pachete de margarină găsite și astea din întâmplare. Joi, la 7,45, cutremur. N-am simțit nimic, dar ei l-au simțit, agitație în bloc, în oraș.

Nici morții nu mai scapă de elanul „înnoitor”: cimitirul Crângași, al ceferiștilor grivițeni, trebuie strămutat până la 1 aprilie, pentru a face loc lacului de acumulare a Dâmboviței. Se vorbește și de ultima idee a celui mai iubit: mutarea capitalei la Târgoviște, acum, după ce a dărâmat-o pe asta... Degringoladă totală în toate domeniile.

Fericit de a mă ști din nou acasă – deși nu prea avem ce mânca – cu senzația de a mă afla într-un mic paradis. De mâine să mă retrag iar în vremea lui Costin...

***

Vizită la Ed. Militară, unde perfectez înțelegerea pentru '88, și la V. Rom, unde îi întâlnesc pe A. și pe Ioanichie Olteanu. Motivul vizitei aici e să aflu ceva despre soarta prozei pe care le-am trimis-o încă din vară. În birou la A., d-na Ileana M. și încă cineva pe care nu-l cunosc. Mă privesc suspicioși, cu aerul de „ce mai vrea și ăsta ?” A. nu mă prezintă și nu-mi oferă scaun. Mă duce afară, într-un hol părăginit și rece, unde stăm o vreme de vorbă în așteptarea lui I. Olt. Am senzația că abia așteaptă să se vadă scăpat de mine. De altfel, în cele din urmă, mă și părăsește cu scuza că-i e frig, nu poate sta mult acolo. Ioanichie în schimb, extrem de amabil, politicos, gentleman, mă poartă să stau, îmi oferă Kent, stăm de vorbă pe îndelete, la urmă ține să mă conducă până la ieșire. În fond, omul s-a comportat absolut normal, deși nu mi-e „prieten”, cum se pretinde A., căruia îi acordam toate onorurile de câte ori venea pe aici. Ceea ce, în mod sigur, n-am să mai fac.

***

24. La 8 s-a luat curentul. M-am bărbierit la lumânare. Acum e 9,20 și încă nu vād să citesc. Abia scriu rândurile astea. E o zi închisă și de vreun sfert de oră s-a pornit să ningă. Mă bântuie iar grija cărții. Sunt acolo prea multe adevăruri spuse pe șleau, pe care nu m-am îndurat să le scot...

***

25. Azi, două ore și jumătate de ședință în care am ascultat „informări” privind reciclarea cadrelor și prevenirea și stingerea incendiilor, plus trei ore de coadă la carne.

Seara, nevoie acută de a mă cufunda în niște cărți în care să simt tensiunea unor gânduri. Îmi pregătesc la îndemână **Ore franceze** a lui Jean Pop, **Meditații**-le lui Ortega y Gasset, eseurile lui Butor și Proust. Nu știu când le voi citi, deocamdată o citesc pe prima, nu știu când voi ajunge să le (re)citesc pe celelalte, dar îmi face bine să le știu aici, aproape.

În lume cad dictatorii ca popicele, cu familie cu tot, după decenii de guvernare: ieri Duvalier, azi Marcos. Măine? La Moscova, Congresul XXVII, cu Gorbaciov care aduce un vânt de tinerețe și speranță în triumful rațiunii. Dar noi? Nu ne-am pierdut noi oare până și dreptul la speranță?

Martie

2, duminică. Ultimele zile, nimicite de diverse ședințe. Ieri cumpărături și coadă enormă la pui. Măine la 9, ședință – care se anunță furtunoasă – în vederea înființării Cenaclului U.S. (la care n-am de gând să colaborez, deși „organele” preconizează să mă pună secretar). Apoi, la 12, Consiliul Educației. Nu cer lumii decât un singur lucru: să mă lase în pace să-mi scriu cărțile.

Dar ea nu mă lasă.

Singurul eveniment notabil al ultimelor zile a fost **Fata fără zestre**, film rusesc văzut vineri seara în oraș, cu N. Superb. Regizor același Eldar Reazanov care a făcut și **Gară pentru doi**. Dintre actori, Nikita Mihalkov, Larisa Guzeeva, Alisa Freindlich, nume care trebuie urmărite.

***

E o vreme mohorâtă și geroasă, excesivă pentru începutul lui martie. Mă gândesc la Li, la ei e frig și în casă, iar mâncarea de aici i s-o fi terminat de mult. E înfrigurată, flămândă, poate obosită. Joi vine acasă, să fie aici de ziua mea: trei zile pentru a-și mai trage sufletul.

Speram să lucrez azi cu spor. M-au încolțit iar gândurile, îndeosebi gândul la carte – teama – și mă agasează anticipat ședința de mâine. Nu merge. Mă surprind citind fără să știu ce am citit. E ora șase seara acum, i-ar N. plecată de dimineață pentru corectarea lucrărilor la „olimpiadă”, nu s-a întors încă. Nu pot să fac nimic, mă plimb de colo, colo.

***

4. Ieri, întrevedere oarecum secretă cu Traian Iancu, „tovarășa M.” și Rafila I. Le expun poziția și condițiile mele: un comitet cu care să pot colabora. Mi se promite ferm. Deocamdată, toată povestea e ușor temporizată, urmând ca prin mai, iunie să vină aici DRP pentru perfectări concrete. Rămân cu speranța ca venirea lui să se amâne pe toamnă ș.a.m.d.

Mă doare gâtul. Îmi face impresia că am și puțină febră. Ar trebui să stau în pat, dar sunt obligat să rămân în alertă, în așteptarea lui Vlaicu B. și Mișa G. care, în drum spre gară, au intenția să se oprească pe la noi.

***

5. Ieri la prânz m-am pus în pat. Mă doare gâtul, tușesc, nu am febră. După ce a venit de la școală, N. s-a dus la coadă la

carne. A stat de la 12,30 la 17 și s-a întors cu mai nimic. Azi are ore de la 7 la 14. Dar la 6 a fost în piață, în locul meu, pentru a lua de la Sofica brânza și smântâna. După-amiază și mâine la fel – va trebui să pregătească bucatele în vederea venirii lui Li. Mă întreb cu inima strânsă de unde mai află putere în făptura ei plâpândă pentru un astfel de ritm neomenesc de viață. Și drumurile acelea lungi, făcute în ultimul timp tot pe jos, la și de la școală. Toate zilele ei, de ani, se petrec între școală, ședințe, întruniri, consfătuiri, cercuri, corectarea a sute și sute de caiete cu ineptii, bucătărie, cozi, spălat și iar școală, ședințe...

***

7. Aseară a sosit Li. A așteptat-o la gară numai N. S-a umplut casa din nou de bucurie și de poveștile ei.

Azi s-a luminat: e prima zi de adevărată primăvară. Mi-e dor să ies, aș ieși cu Li la plimbare, dar încă mai stau, deși starea mi-e mult ameliorată. Mai sunt doar înfundat, cu senzație de tensiune frontală și nazală, care scade câteva ore după ce iau Rinofug. În general, îmi redobândesc buna formă: am scăpat destul de ieftin de data asta. Simt iar elanul de a mă cufunda în lucru.

***

10, luni. Au trecut zilele astea ca o clipă. Bucuria și mai ales liniștea de a fi toți aici de ziua mea. Mi-au cumpărat două cămăși, Li a adus de la Timișoara trei discuri Mozart. A plecat aseară și – cum încă n-am îndrăznit să ies din casă – a fost prima dată când a condus-o la gară numai N. Încercăm să ne adaptăm iar la golul casei și acum, dimineața, după ce N. a plecat la școală, singur de tot, încerc să m-apuc de ceva, dar e greu, nu reușesc, captiv al unei stări sufletești stranii, tristețe difuză, dar pregnantă, aparent lipsită de motiv – deși motive, oho! sunt și încă destule! – un fel de *morbidezza di sfumato*, de nu știu ce amar și tulbure, care învăluie de la o vreme totul.

***

16, duminică. E a douăsprezece zi de când n-am ieșit din casă. Aș putea să zic că mă simt bine – mâine voi ieși, în sfârșit – dacă n-ar fi acea stare de spirit de o abulică melancolie pe care o însemnam aici mai sus, agravată acum, în săptămâna din urmă. Nu mă trage inima spre nimic, citesc pentru **Roata lumii**, dar o fac mecanic, rutinier, totul îmi pare *déjà vu*, în timp ce neliniștea în legătură cu **Casa fericiților** tot crește pe zi ce trece, amenință să mă strivească, să copleșească totul, să mă sufoce.

Afară e înnorat și bate vântul. N. e la o „acțiune patriotică”, în capătul dinspre Mintia al orașului, pentru amenajarea zonelor verzi. Ni s-a terminat cafeaua și nu văd nici o posibilitate apropiată de a procura alta. E și acesta un motiv al deprimării care m-a încolțit.

***

21. O neîncredere obsedantă în tot ce fac. M-a însoțit și până acum, de când mă știu, ca umbra, îndoiala. Era un sentiment familiar și, aș zice, chiar productiv. Acum însă e altceva, e neîncrederea, adică ceva defetist, dizolvant, neîncrederea în tot ce știu, în tot ce scriu și, mai grav, în rostul însuși a ceea ce fac. Senzația teribilă că nu mai știu să scriu: totul e greu, trudnic, zbor poticnit de orătanie care a uitat să zboare. Până și amărătele de articole pentru ziar – din ce în ce mai proaste, mai ezitante și mai terne – au devenit un chin, cu ultimul am pierdut două zile. S-ar putea ca toate astea să fie semnul sfârșitului sau al aflării la o răspântie, al intrării într-o nouă etapă, cine știe...

O primă etapă a fost până la **Dreptul de a începe**, cărți de toată mâna. Vor rămâne de aici, poate, doar **Crepuscul**. Restul sunt nimicuri. A doua a început cu **Nemuritorul...** și s-a încheiat, se pare, cu **Călărețul de fum**. Câteva cărți bune, într-adevăr. **Casa fericiților** și **Arhipelagul** par a fi cărți de respiro, de trecere sau de agonie. Senzația acută, imperativă că de acum trebuie

să găsesc altceva. Poate **Roata lumii**, dar mai ales **Ovidiu** să însemne această intrare într-o nouă vârstă. Sper. Mai mult ca niciodată aș avea acum nevoie să mă lase lumea în pace, să am acea liniște și continuitate în sfatul cu mine însumi, necesare ca oxigenul pentru a mă regăsi și a-mi găsi drumul cel nou.

***

26. Telefonat lui Cornel P. pentru a afla ceva despre soarta cărții. Planurile nu sunt încă aprobate, cartea n-a plecat nici acum la „comisia de avizare”, cum îi zice mai nou cenzurii. Asta înseamnă că va apărea – de va scăpa – abia spre toamnă. O nouă repriză de așteptare, deci. Tensiunea crește. Și, o dată cu ea, descurajarea, lehamitea, scârba alimentată de tot ce se întâmplă în jur. Caut o carte, aș avea nevoie acum de o carte care să mă poată susține, în care să află o îmbărbătare, o gură de aer tonic. Nu găsesc. Nimeni n-a trăit într-o asemenea situație în care totul a intrat într-o odioasă disoluție, într-un fel de macerare. Au trăit oamenii în situații mai acute, războaie, lagăre, dar aveau conștiința că ele nu pot dura, că trebuie să existe un capăt, fie el moarte izbăvitoare, fie eliberare. Noi însă nu mai avem această certitudine. Avem în schimb senzația din ce în ce mai strivitoare că suntem într-o situație stabilizată și, cel puțin pentru generația noastră, fără ieșire. Poate doar pentru copiii noștri să mai fie o scăpare. Dar nici asta nu mai e sigur. Nimic nu mai e sigur. Și atunci nimeni nu mai face altceva decât să supraviețuiască. Fiecare în felul lui. Dar cât se poate vegeta astfel?

Aș vrea să scriu, avem acută nevoie de bani, ar trebui să-mi reiau colaborările la reviste în pofida onorariilor simbolice. Dar recenzii nu mai pot să fac pentru simplul motiv că nu mai apar cărți despre care să poți scrie. Iar a scrie articole despre ceea ce văd, cred, gândesc și simt e absurd, nimeni nu le-ar publica. Și atunci ce să scriu? Scriu tablete despre Topârceanu și Traian Vuia. Dar pe cine mai interesează așa ceva în situația de azi? Nici măcar pe mine.

***

Episod. Mostră a absurdității în care (supra)viețuim. N. mă roagă să duc la aprobare, la „tovarășul C.”, șeful secției de presă a Comit. Jud., macheta tabloului absolvenților din clasa ei. Fiind o clasă de electroniști, desenul înfățișează două mâini deasupra tastelor unui computer. Iar motoul cuprinde două versuri limpezi, fără nici o conotație, din Nichita.

Cum „tovarășul C.” e plecat „în Vale”, vreau să fac un bine și mă duc la șeful lui direct, cu care, altfel, sunt în bune relații. Pentru a se lămuri despre ce-i vorba și a-și pune semnătura, oricărui om cu mintea întreagă nu i-ar fi trebuit mai mult de un minut. (Concedând, bineînțeles, că și pentru asemenea copilării e nevoie de aprobare de la Comit. Jud.!) Omul meu însă privește „materialele” cu o mimică plină de importanță, ca să-mi spună pe urmă să le las la el, iar tovarășul cutare îmi va telefona când să vin să le iau. Și îmi dă de înțeles că îmi face o favoare, doar din respect pentru mine, altfel „materialele” trebuind să urmeze o anumită filieră protocolară, un anumit ritual al birocrăției imbecilizate.

***

30, duminică. Lizi ne telefonează de la Craiova, unde a participat la concursul de traducători. A luat premiul II, cel mai mare pentru Timișoara. Anul trecut, la Cluj, luase numai mențiune, dar era, și atunci, singura distincție pentru Timișoara.

***

Ieri am ieșit pentru prima dată în tren și am văzut întâia muscă, plăpândă și jună. Azi, primele tunete.

Aprilie

7. În Tudor Țopa: „*Toate pot duce la creație, numai teama nu*”.

Iar climatul în care am ajuns să trăim e unul de teamă. Teamă în primul rând de ziua de mâine.

***

16. Ieri, Reagan l-a bombardat pe Gadafi. Bine i-a făcut. Situația e însă foarte explozivă.

***

S-a înmulțit clanul: în 6 aprilie s-a născut Alexandru Petru, fiul Mirelei. Ileana ne-a anunțat evenimentul abia ieri.

***

Mizeria se adâncește. Nu se mai găsește nimic de mâncare. Laptele a devenit iar o problemă. Nu ni s-a mai dat nici untul pe tichet. Nu se mai găsesc nici batoane. De carne nu mai vorbim. E un eveniment când poți cumpăra niște oase cu măduvă. Ore întregi de adăstat la cozi pentru a veni acasă tot cu plasa goală. Urmarea e de așteptat cu tot interesul.

***

În ultimul timp, câteva lecturi interesante (în sfârșit): Alain Bosquet, **Infernul tandreței**, Dumitru Popescu, **Vitralii incolore**, Țopa, **Punte** și acum, în curs, **Structurile cotidianului** de Braudel, magnifică, adevărată revelație.

***

25. Azi primesc de la Cornel P. vestea formidabilă că romanul s-a întors de la avizare și că luni, în 28, va intra în tipar. Bruscă descărcare de tensiune, senzație colosală de eliberare, clipe în care mă simt de-a dreptul fericit. Sunt doar vreo 15 restricții la nivel de frază sau chiar de cuvânt, „minore”, zice el, pentru care nu merită să mai merg la București. Îi dau mână liberă să le opereze.

Sunt liber, cu o nouă poftă de lucru. Mă ucide însă aprovizionarea de sărbători și în vederea venirii Lizucăi. Azi am stat în total peste trei ore la cozi. Am făcut-o însă pentru prima dată cu inima ușoară și fără nervi.

Mai

1. Citesc în noua carte a lui Al. George (**Petreceri cu gândul ...**): „... e de ajuns doar o mică schimbare de accent pentru ca situația cea mai comodă, în decorul cel mai prozaic, să capete cu totul altă semnificație, dar nu transfigurându-se, ci dobândind aura misterului”.

***

La ordinea zilei, accidentul nuclear de la Cernobîl. Azi noapte se pare că norul radioactiv a ajuns și deasupra noastră.

***

3. Suntem într-un soi de alertă radioactivă. Se dau comunicate stupide, se distribuie clorură de iod (am luat și noi), se dau sfaturi înțelepte precum să speli bine zarzavaturile și să îți vacile în grajd. Toate astea reușesc să producă panică. Nu însă și mie. Mă bucur că nici Nicoletei, nici Lizucăi care e acasă. Îmi face impresia că toată întâmplarea a constituit un prilej providențial pentru o nouă diversiune care să abată atenția de la mizeria de fiecare zi. În orice caz, de o contaminare radioactivă nu poate fi vorba. Și chiar dacă ar fi, cum ai putea scăpa spălând bine salata? Fatalismul acesta stenic mă ajută să-mi păstrez uzul rațiunii.

Iunie

4. În ziua când făceam aici ultima însemnare, mă simțeam rău. A doua zi era Duminica Paștilor. Am mâncat doar ceai cu pâine prăjită. Seara am condus-o pe Li la gară, apoi m-am culcat și am zăcut la pat vreme de trei săptămâni cu o mică întrerupere în ziua când a fost aici Octavian Paler pe care trebuia să-l prezint la cenaclul „Sinteze”. Au fost zile în care m-am simțit îngrozitor, stare agravată și de căderea moralului. Dureri, hipermotilitate, hiperaciditate, vomă, palpitații gastrice, mizerie fiziologică. La toate adăugându-se mizeria cotidiană, dificultatea de a încropi un regim. Sub pretextul „umanist” al pericolului radioactiv, s-a sistat vânzarea laptelui în comerț și li s-a interzis țăranilor să vândă lactate pe piață. se vindeau printre blocuri, dar lapte, deși pericolul (de altfel, neîntemeiat) a trecut de mult, nu se găsește nici azi.

Și apoi abnegația N.-ei și conștiința că, pe lângă grijile și tracasarile ei obișnuite, o mai împovărez acum și eu, silind-o să mă poate în cârcă. Din 26 mă simt mai bine, m-am ridicat, am început să ies. Cu două zile înainte a venit și Lizi acasă pentru o săptămână. Poate și asta m-a ajutat: am scăpat de acele lungi dimineți de singurătate în care mă devorau gândurile negre. Li a plecat duminică. Azi e miercuri. Ieri am reluat articolele pentru ziar.

Mă simt bine în general, totuși nu complet restabilit. Mi-e somn – desigur și din cauza sistării subite a cafelei zilnice – obolesc încă destul de repede. Îngrijorat de rămânerea în urmă a cărții. Cu teama de a nu-i strica vara N.-ei. Bântuit de gândul deprimant că nu voi mai redeveni niciodată un om normal.

***

5. Reluat azi ultimele lecturi pentru **Roata lumii**. Lucrat cu spor, în formă bună, ceea ce mi-a mai redresat într-o oarecare

măsură moralul.

***

13. Terminat practic documentarea. Mâine vine Li acasă să învețe pentru examene.

***

20. Lucrez de două zile – mai bine zis, gândesc – la planul cărții. Se încheagă destul de greu. Problematic îndeosebi începutul. Cu toate astea, dacă aș avea parte de liniște, în zilele astea aș putea începe scrisul efectiv. Superbe zile de vară, iar eu într-o formă excelentă, doar oarecare somnolență din cauza absenței cafelei.

***

Citit în ultimul timp Braudel, **Structurile cotidianului**, Dumitru Popescu, **Vitralii incolore**, Anna de Noailles – Marcel Proust, Al. George, N. Manolescu, Anișoara Odeanu, dar n-am avut nici apetit, nici timp pentru a le comenta aici.

L-am uitat pe Sin cu **Schimbarea la față**, imagine tristă a degradării noastre sociale și morale, dar respirând ceva sordid și scris într-un stil de o trivialitate deprimantă. Sunt acum la **Tolstoi**-ul lui Șklovski, excelentă, reconfortantă carte.

***

Cea mai deznădăduitoare și dizolvantă dintre toate câte se petrec în jurul nostru e conștiința certitudinii că nu vom mai apuca – generația noastră – nu vom mai apuca niciodată să trăim într-o țară civilizată. Am pierdut și ultimul tren.

***

26. Încă n-am început scrisul. Aștept ceva, clipa prielnică. Ieri, două ședințe. Azi sunt „liber”, stau în fața paginii albe. Somn, vagă durere de cap. Va trebui probabil să-mi reiau cafeaua de dimineață, altfel nu întrezăresc nici un spor. Recitit jurnalul din '80, când scriam **Linia și sfera**. Am început-o în iunie, am terminat-o în decembrie. Deci se poate. Asta îmi dă speranțe.

Iulie

3. Ieri, N. plecată intempestiv într-o comisie de examen la Petroșani. Rămas singur cu Li și cu bucătăria. După masă, migrenă. Telefon de la editură pentru a-mi anunța expedierea corecturii. Se apropie deci încetîșor de împlinire și **Casa fericîților**. Numai **Roata lumii** nu vrea să se pornească. Ba ar vrea, săraca dar nu poate.

Azi lansarea noului volum al lui Ioan Evu. O plachetă, de fapt, dar poezii foarte frumoase. Îl prezintă Eugen Dorcescu, venit cu doamna. Discuție agreabilă cu el. Unul dintre puîinii cu care se poate comunica: mi se confirmă o impresie mai veche.

***

19. În 12, sâmbăta trecută deci, am fost cu Tibi, cu mașina, la Timișoara să le aducem pe fete. În 15, Li a plecat la Slănic Moldova, într-o tabără de instruire a UASC. Se întoarce în 23. A telefonat de acolo până acum de două ori: nu-i place; cred și eu, taberele nu sunt genul nostru. În 27 va pleca la Vad. Noi, abia în 5 aug., după ce-și rezolvă N. corigențele. Până atunci sper să scriu, să urnesc **Roata lumii** și chiar s-o rostogolesc o bucată bună.

***

Între timp, sosit corecturile la **Casa fericîților** și cu ocazia asta descopăr tăieturile „comisiei de avizare”. Unele sunt prostești și fără rost, nici nu mi-ar fi trecut prin gând că se pot speria de așa ceva. Pe altele, câteva, le-am resimțit dureros, erau lucruri, gânduri la care țineam. Una peste alta, dintre toate cărțile mele, **Casa fericîților** e cea mai mutilată. Dar mă bucur că a scăpat și așa, căci problema de fond a rămas intactă, după cum au rămas destule și dintre cele de care mă temeam că vor cădea. Asta îmi amintește de ceea ce-mi spunea Radu Tudoran, că există și printre cenzori, după toate aparențele, un fel de consens tacit de a mai închide ochii.

***

Congresul scriitorilor sovietici: veritabilă revoluție. Dar la noi așa ceva nu e posibil: prea multe lichele, prea mare lașitate, prea adâncă decădere. La noi nu se aprobă nici convocarea statutară a Consiliului, iar premiile literare nu s-au dat nici pe '84.

***

Anii trecuți scriam frecvent recenzii. De fapt, scriam despre cărțile care mi-au plăcut, încercând să-mi explic de ce mi-au plăcut. Dar în ultimul timp, deși am citit mult și multe mi-au plăcut, nu mai simt îndemnul și nu mai am răbdarea de a mă concentra pentru a scrie despre ele. Nici măcar despre volumul 3 din **Prințul Ghica**, deși am scris despre primele două și firesc ar fi să închei. Un soi de abulie care mă îngrijorează. E la mijloc și o anumită neîncredere în rostul a ceea ce fac. În rostul și în lucrul meu, la uram urmelor. O neîncredere ale cărei efecte sunt insidioase, disolutive, putând duce cine știe unde. De aș reuși odată să încep **Roata lumii**. Asta cred că mi-ar ridica moralul și m-ar reechilibra. Am în față două săptămâni. Căci după aceea vom pleca, iar la întoarcere, la toamnă, din nou mă vor hărțui toți.

***

22. Petrecut întreaga zi în fața primei pagini, în căutarea unui început. N-am găsit. Abia spre seară pare a se fi conturat o soluție. De văzut mâine dacă voi avea răgaz s-o încerc.

***

24. N-am reușit nici ieri. Și de acum șansele de a reuși ceva până la plecare sunt tot mai puține. Aseară a venit Li. Trenul a întârziat exact două ore.

***

Abia a plecat Tibi în concediu și am devenit iar victima oportunismelor și lașităților celor ce au rămas răspunzători. Azi dimineață îmi telefonează L.L. cu scuze și mânuși, punând

întâmplarea pe seama „contextului”, adică a aniversării a 21 de ani etc. etc.: „Vă roagă tovarășul P. să renunțați la o frază ...” Fraza, în articolul despre Ioan Evu e următoarea: „*Candoria este paradisul pierdut, țărnuțul celălalt, unde armurile sunt de prisos, căci viața, relațiile cu semenii și cu firea se întemeiază pe puritate și bună-credință*”. Am renunțat. Cred că ceea ce l-a speriat a fost „paradisul pierdut”. Paradis și încă pierdut, într-un ziar de partid!

***

Dana Dumitriu, într-un interviu din '78: „*Un clișeu este o temă degenerată, dar nu poate anula prin prezența lui stereotipă, vidă realitatea temei în cauză*”.

***

27. Ieri, ziua N-ei. Fiind unul dintre pușinii ani când suntem acasă la vremea asta, am reușit să-i cumpăr, cu Li, ceva cât de cât onorabil. Dar toată ziua de ieri și-a petrecut-o în bucătărie...

Azi, Li a plecat la Vad. *Reisefieber*-ul mă încearcă chiar când nu sunt eu cel care pleacă. Apoi din nou singuri acasă...

***

30 iulie. Azi am început în sfârșit **Roata lumii**. N-am scris decât patru pagini, dar se cheamă că am început. N-aș putea să spun că sunt încântat, dar sunt mulțumit. Nu atât de ceea ce am scris, ci pur și simplu că am scris, că am scăpat de vidul ucigător dintre două cărți. Sunt sigur acum (ar trebui să zic „deocamdată”) că voi reuși. Și îmi aduc aminte de epigraful cu care inaugurem caietele noi, la început de an, în clasele primare: „*Începutul este greu, dar ajută Dumnezeu*”.

***

31. Terminat **Abaddón exterminatorul** a lui Ernesto Sábato. O carte importantă, incontestabil, care atacă frontal răul veacului, dar comite eroarea de a miza excesiv pe aglomerarea ororilor până la alunecarea în naturalism. Tributară, mă tem, pe întinse

părți, unor obsesii maladive. Alții au reușit să spună același lucru, cu o eficiență superioară, poate, fără a-și coborî cititorul în imperiul oribilului și scabrosului. Îmi amintesc de dreptatea lui Călinescu: „*Mulți naturaliști cred că descriind crud urâtul moral fac operă salutară. Însă tabloul naturalist al vieții deșteaptă în suflet tristețe și apatie*”. Dacă nu cu apatie, în orice caz cu o tristețe urâtă, măloasă am rămas după străbaterea acestui univers. E la mijloc probabil și spiritualitatea aceasta latino-americană, o viziune particulară, fantasmagorică și bestială, care-și are rădăcinile în ferocele civilizații precolumbiene, îngenunchiate apoi prin teribila cruzime a conchistei. Nu vreau să spun că Lumea Veche nu și-ar avea și ea fața ei bestială, dar aici, printr-un tenace și milenar exercițiu, umanitatea a dobândit preponderență, nemaîngăduindu-i să se exhibeze în prim-plan, obligând-o la un soi de supraviețuire în umbră, asemenea unui monstru refugiat în străfundurile unui beci de unde pândește încă clipa prielnică pentru a se năpusti din nou asupra luminii. Dar toți îl știm acolo și veghem să nu mai scape. Pe când dincolo, monstrul se destrăbălează încă în voie pe teritorii vaste, de la viața politică până în viziunile marilor artiști.

Rețin din final acest autoportret disimulat al autorului în care, cu înfiorare, vai, m-am recunoscut pe mine însumi:

„El, în schimb, fusese întotdeauna un contemplativ care trăia cu durere, suferind curgerea timpului care se duce și ia cu el lucrurile pe care le-am dori veșnice. Și în loc să lupte împotriva lui, se recunoaște învins de la bun început, încăpățânându-se după aceea să-și amintească, mereu melancolic, invocându-i spectrele, închipuindu-și că le-ar putea fixa într-un fel sau altul într-un poem sau într-un roman. Încercând – și ceea ce era și mai rău, închipuindu-și că încearcă – să săvârșească un lucru uriaș față de puterile lui, acela de a clădi cel puțin un fragment de eternitate, chiar dacă ar fi fost să fie un fragment mic, familiar, la fel de modest – dar la fel de patetic – precum o piatră funerară, cu câteva nume pe ea și o inscripție semnificativă, în fața căreia

alți bărbați și alte femei din timpurile ce vor veni, ființe triste și meditative ca și el, și din aceleași motive, se vor opri din vertiginoasa curgere a zilelor lor și vor simți, chiar dacă va fi doar câteva clipe, aceeași iluzie a eternității”.

Frumos totuși, foarte frumos în imensa lui tristețe, finalul, ultimele 25 de pagini, din care transcriu încă:

„În orice caz, și oricum ar fi stat lucrurile, pacea era ceea ce-i lipsea și dorea atâta s-o aibă, adică exact de ceea ce are nevoie orice creator, cineva care s-a născut cu blestemul de a nu se resemna cu realitatea ce i-a fost dat s-o trăiască, cineva pentru care universul este oribil sau tragic de trecător și imperfect. Pentru că nu există o fericire absolută, se gândea Brunno. Abia de ni se dă în clipe fugitive și fragile, iar asta este un mod de eternizare (dorința de eternizare) a acestor clipe de dragoste sau extaz; pentru că, într-un fel sau altul, toți suntem frustrați, iar dacă triumfăm în ceva, suntem învinși în altceva, frustrarea reprezentând destinul inevitabil al oricărei ființe care s-a născut pentru a muri; pentru că toți suntem singuri sau, într-o bună zi, sfârșim prin a fi singuri: îndrăgostiții fără dragoste; părinții fără copiii lor, ori copiii fără părinți; iar revoluționarul pur, în fața tristeii materializării a idealurilor pe care cu ani în urmă le-a apărât cu prețul suferinței sale, sub tortură, tot singur; pentru că viața e o veșnică neîntâlnire, pe cel pe care îl întâlnim în calea noastră și ne iubește nu-l iubim, iar când îl iubim, nu ne mai iubește el, ori e mort și dragostea noastră nu mai are sens, e inutilă; pentru că nimic din ceea ce a fost nu se mai întoarce, lucrurile și oamenii și copiii nemaifiind ceea ce au fost cândva, iar casa copilăriei noastre nu mai păstrează tezaurile și tainele noastre, și tata dispăre fără să ne din spus ceea ce era mai important, poate fundamental, atunci când l-am putea înțelege nemaifiind alături de noi și nu-i mai putem vindeca vechile lui tristeți și pe tot pe atât de vechile lui neîntâlniri; și pentru că locul în care ne-am născut s-a transformat, iar școala unde am învățat să citim nu mai există, pe pereți, planșele care ne făceau să visăm, cirul a

fost uzurpat de televiziune, nu se mai aude cântecul flașnetelor, în piața copilăriei noastre, când revenim la ea, o găsim ridicol de mică”.

August

1. A treia zi, sunt abia la pag. 10, iar „tonul” nu-mi prea place. Dar, oricum, se cheamă că înaintez. Mă consolez deocamdată cu gândul că încă nu m-am desprins de pe pista de decolare. Odată pornit, întrebarea pe care mi-o pun acum e dacă voi reuși să mă desprind și să iau înălțime.

***

3. Reușit în ultimele două zile să scriu articolele care vor apărea în lipsa mea. Cartea o iau cu mine, în speranța s-o pot continua acolo, deși de ani de zile n-am mai putut să scriu vara la Vad. Măine, pregătirile de plecare.

***

6. De ieri, la Vad. E însă al treilea an consecutiv în care facem drumul acesta cu peripeții. De data aceasta, acceleratul se oprește în plin câmp, pe la Tărtăria. Aflăm că s-a stricat locomotiva. Lumea coboară, fură floarea soarelui dintr-un lan de porumb, adevărat jaf, culege zmeură, stă pe iarbă, la umbră. Zi caniculară. După o oră și zece minute, vine o locomotivă de manevră din Vinț și ne remorchează până în gară, unde ne abandonează pe o linie marginală. Mai stăm aici încă vreo două ceasuri, până vine o altă locomotivă de la Teiuș. Una peste alta, ajungem la o întârziere de trei ore. În tren, în compartimentul alăturat, ne întâlnim cu Iv M. care-și însoțește la Ploiești sora și cumnatul veniți în vizită de la Múnchen. Îngroziți, aceștia, de ceea ce văd aici de când au venit. Întârzierea de acum le pune

capac la toate: întâmplare de neconceput la ei.

Lizi cu Pușu, exasperate, ne așteaptă în Făgăraș. Mai stăm aici aproape o oră până la plecarea autobuzului. Când ne aflăm prin dreptul gării Șercaia, începe ploaia. În cinstea noastră. Descindem deci pe la 20,30 pe o ploaie care ține apoi tenace până în noapte. Mă culc cu un început de cefalee cu care mă și trezesc dimineața la 6, când, firește, ciurdarul pocnește din bici sub ferestrele noastre, nelipsit de peste douăzeci de ani din nici una dintre zilele verii petrecute aici.

***

6. Zi nedecisă. Înnoțat, mai mult un fel de pâclă. Prea ud pentru a ieși „pe coastă”. Zăduf totuși. N. rămâne s-o ajute pe Buna la mâncare (și aici !). Ies cu Lizi vreun ceas până la vale sub pretextul de a ne alege un loc de baie. Apa continuă să erodeze malul islazului. E turbure azi. Facem un tur de orizont cu binoclul adus de la Moscova. Bună sculă. Măreția munților văzuți astfel, abia conturați prin pâcle. Înspre Făgăraș, paralele cu culmile dealurilor, prelungi fășii de fum stagnant, galben-verzui, de la combinatul chimic. Imposibil să nu ajungă și până aici, pe vânt, doar că, mai dispersat, nu-l simțim. Sinistru. Toată țara e devastată, spurcată de noxele industrializării, sărăcită, distrusă.

Trei pisoi mici în curte, noi personaje. Trebuie să le căutăm câte un nume. Mama lor e Cleo. Celui mai mic și mai puțin vioi, îi aduce șoareci pe care acela îi devoră cu mare poftă. Timofte ne-a recunoscut cu aceeași bucurie frenetică. Pare totuși mai bătrân, îi curge vremea și lui.

După-amiază, spre seară, cu Li la cooperativă, dar e inventar. Mergem în plimbare la podul nou și apoi până la cel vechi, o ruină acum, fără parapeti, cu grinzile putrezite, cu mari goluri printre ele, pe unde se vede apa învolburată.

Seara, în pat, încep **Chateaubriand**-ul lui Maurois.

***

7. Prima zi de plajă ar fi. Dar nu e deplină. Pâcle, mai câte un nor, din când în când vânt. Ne indispuce și oligofrenul care

ne agasa anul trecut și care-și face iar apariția, instalându-se lângă noi. Copii mulți, gălăgie, bălăcăreală. Facem totuși baie, e agreabil, dar mâine va trebui să ne căutăm un loc mai puțin frecventat.

După-amiază, o ploaie. Stăm pe acasă. Jucat remi cu Lizi în curte. Seara citim. Deocamdată nici o perspectivă pentru scris.

Pâine puțină și foarte proastă.

La 15,40, ascultat „Odă limbii române”, unde G.M. îmi transmite **Fântânile**. Cu asta, cred, s-au terminat toate „materialele” pe care le-am înregistrat în octombrie '85. Ar trebui să scriu altele.

***

8. Peste noapte, furtună. Dimineața cerul e mai limpede, dar peste tot e ud, nu putem ieși nicăieri. Imediat după prânz plecăm la pădure. Culegem ciocârți de pe marginea drumului. N. cu Bunu și cu Pușu merg în pădure, eu cu Li rămânem la Scurta, dar nu putem face baie: e vânt, se înnorează, tună la răsărit, tună la apus. Pe la șase apar și ei din pădure și reușim să ne întoarcem neplouați. Seara citim. Oboseală stenică.

***

9. De dimineață cam înnorat. Pe urmă s-a limpezit de tot, încât pe la 11 am plecat la baie. Un vânt, totuși, cam rece, n-a îngăduit zilei să ajungă la perfecțiune. În ceea ce privește locul, am găsit altul, mai la vale, unde am avut într-adevăr singurătate și liniște. La prânz, cucuruz fiert. După-amiază, somn, apoi, la insistențele lui Li, remi în curte. Aș prefera să citesc, dar nu ies la cale cu ea. Pe urmă am meșterit împreună un leagăn pentru pisoii. La cină, tocană din ciocârții culeși ieri. Seara citit.

***

12. Ieri dimineața la baie. Zi superbă. Seara plecăm la Făgăraș pentru serialul **Cristofor Columb**. De pe la 18,30 până la 20 ne plimbăm prin oraș, mâncăm înghețată (bună), tândălim

prin magazine în care nu se găsește nimic. Ne întoarcem cu cursa de la miezul nopții.

Azi tot zi minunată, baie, după masa somn și remi în curte, seara lectură, e bine.

***

13. Poate cea mai caldă dintre zilele de până acum. Baie, plajă. Apa caldă și foarte limpede se tulbură după vreun ceas, când, probabil, undeva în sus, scormonesc iar după balast. Pe la amiază se înnoarează, după masă pictură puțin. Spre seară, cu N., la Paraclis.

***

14. Zi nedecisă. Plimbare „pe coastă”. Necosită încă, e o veritabilă minijunglă coasta. Multe mușuroaie și furnicare enorme, ascunse în ierburile luxuriante, printre care Timofte abia răzbate. Ne delectăm apropiind depărtările cu binoclul.

***

15. Înainte de masă la biserică, dar ajungem cam târziu, tocmai înainte de predică. După prânz, o oră somn, apoi la vale. Apa foarte caldă, leșioasă. Degeaba, nu-mi place la baie după masă. Nu stăm decât vreo oră. Pe când jucăm apoi remi, ca de obicei, în curte, apare Aca aducând vești și reviste. Se publică marile premii și premiile speciale ale Uniunii, dar numai în R. L. și, cu o discreție conspirativă, în Contemporanul.

***

16. Suntem plini de înțepături, mari blânde, la care zilnic se adaugă altele noi, iscate de fânțari, streche, păianjeni de nisip, furnici, poate pureci.

***

17. Evenimentul zilei: aventura lui Timofte. Atacat la vale de potaia neagră a „doamnei Socaciu”, se întoarce acasă rănit, adus de fapt de Bunu, cu o labă îndurerată. Sperăm să nu fie ruptă. Stă ghemuit într-un colț al cotețului. Ne agităm toți pe lângă el,

aducându-i dovezi de afecțiune. Ne privește cu ochi teribil de expresivi, plini de recunoștință și dă din coadă, dar nu se mișcă din colțul lui. Mănâncă pofticios, dar numai dacă îi punem castronul sunt bot. N. îi aduce ca desert lapte pe care îl hlăpăie cu o plăcere atât de mare, încât mai capătă o porție.

***

18. Timofte ceva mai bine. A început să umble prin curte, dar mai mult sărind în trei labe. Noi, programul obișnuit.

Pe N. ar tenta-o un drum la Poiana Brașov (plecare dimineața, întoarcere seara), la Sâmbăta sau măcar la Perșani. Vom merge într-una din zilele viitoare la Sâmbăta. Spre Poiana Brașov însă, nu mă trage inima. E un fel de teamă: am fost prea fericiți acolo ca să apărem acum ca niște intruși, în ipostază de turiști care-și târăsc ziua întreaga după ei sacoșa sau, și mai groaznic, punga de plastic. Într-un loc al cărui prinț ai fost, ori te întorci tot ca prinț ori nu te mai întorci deloc.

***

19. Ziua cea mai caldă. La vale, invazie de copii. Trebuie să pândim câte un moment de acalmie ca să ne putem bălăci și noi în bulboana unde până acum nu ne tulbura aproape nimeni.

Timofte în proces de ameliorare rapidă. Pune laba jos, ezitând încă, dar și-a recăpătat vioiciunea.

***

Pavese: „...numai ceea ce s-a dus sau s-a schimbat sau a dispărut ne dezvăluie adevăratul său chip”.

***

20. Lizi cu N. și cu Buna au plecat la Brașov din zori. Am la dispoziție vreo cinci ore de singurătate cu care, ca de obicei în asemenea ocazii, nu știu ce să fac din multele pe care le-aș avea de făcut. În cele din urmă nu fac nimic, ceea ce înseamnă că risipesc aceste ceasuri, răsfoind fără țință reviste vechi, nuvelele lui Pavese, jurnalul de voiaj al lui Montaigne, poveștile armenești ale lui Matevosian.

La 3, cu bicicleta, în calea lor la gară. Drumul e greu din cauza vântului puternic. Cele două rânduri de plopî foșnesc prelung a toamnă, pe jos se aleargă frunze veștejite. Ele se întorc deprimare de trenul cu navetiști, de magazinele goale, de cozile răbdătoare unde lumea stă nu pentru că s-ar da ceva, ci pentru că speră să se dea. Iar acum, în preajma „sărbătorii naționale”, speranțele li se par tuturor întemeiate. Dar până la ora unu, când au pornit ele spre gară, nu se dăduse nicăieri nimic.

Vremea pare a fi în schimbare. La cină, în curte era răcoare.

***

21. Afară e înnorat și frig. S-au dus frumoasele zile... N. și cu Li se duc la Făgăraș după biletele de întoarcere. În lipsa lor, de la 13 la 16,30, stau în pat fără a reuși decât să ațipesc puțin. Cred că am ieșit din perioada optimă a șederii aici.

Zilele de *plaisir* pur s-au terminat, pare-se: încep să simt plictiseala și inconfortul și să mă gândesc la „acasă”.

S-au împlinit azi 45 de ani de când a murit Silviu. Asta înseamnă că de acum a ieșit din proximitatea memoriei comune intrând pe nesimțite în eternitate. Eufemism pentru uitare.

***

22. Dimineață de o seninătate sticloasă și foarte rece. În curte miroase a bulion și a fum de vreascuri și „cântă-n soare, peste tot, cocoșii”. Cad frunzele părului foșnitor: în apa din lighean, pe masă, pe foile deschise ale cărții. Vor mai veni, altfel nu se poate, vor mai veni zile calde de vară sau, mai exact zis, de sfârșit de vară, dar asta a fost întâia dimineață de toamnă. O salut cu melancolie.

E prea frig să ne încumetăm la plajă. Stăm prin curte, căutând soarele. Seara, sosesc Marcel, cu Gabi și Janeta.

***

24. După-amiază, escapadă la Perșani-Băi cu mașina. Afluență duminicală, o lume sărmană, predominant rurală, multă

țișănime, inși tatuati, tineri suspecti în bluzoane fără mâneci, un bazin cu apă dubioasă, murdărie, tranzistori, duhoare de grătare. N. cu Li și cu Gabi beau câte o bere și ne întorcem pe dincolo, prin Șercaia, edificați.

***

26. Zi înnorată. Pe urmă se înseninează subit. Pe la 11, plec cu N. și cu Timofte la pădure. Ne ajunge și Bunu cu bicicleta. Copiii n-au vrut să vină, le era lene. Nu găsim decât câțiva ciocârți, dar plimbarea a fost plăcută. Bucuria lui Timofte în pădure. Aromele de toamnă ale frunzelor de plop.

Seara, nervozitate, iar nerăbdarea de a mă vedea acasă.

***

27. Zi miraculoasă petrecută pe Valea Ohabei, la alune, stabilindu-ne tabăra în același loc ca și anul trecut. Plecați la 9,20, revenim acasă la 18,30. Oboseala aceasta binecuvântată pe care n-o vom mai simți curând. Am fost cu toții, inclusiv Timofte.

***

30, sâmbătă. De ieri seară suntem acasă. Ziua de joi, grozavă, am petrecut-o la vale. Dimineața, la vechiul nostru loc. M-am simțit minunat și ar fi fost bine să mă opresc aici, să plec cu această amintire. Sentimental însă, ca de obicei, m-am lăsat sedus de insistențele lui Li care ținea mult să mergem la un loc descoperit de ea cu Gabi. Locul e mai sus de podul nou și, începând de la drumul lung, prin soare, care străbate tot satul, m-au dezamăgit toate: peisajul deprimant, păpuriș, bălării și pietriș, albia barbar răscolită de escavatoare, vecinătatea ciurdarilor, a tractoriștilor și a fel de fel de copii, apele stătute și încete, la care s-a adăugat obișnuita mea inapetență pentru plaja de după-amiază. Lizi a rămas foarte tristă din cauza lipsei mele de entuziasm; îmi pare rău că am mârhnit-o, dar n-am reușit să mimez, cu atât mai mult cu cât, în taină, prevăzusem dezastrul.

Vineri, ultima zi, ca pentru a ne spori nostalgia plecării, a fost glorioasă, senină, caniculară. Până la plecare, la prânz, făcut multele bagaje. Călătoriile noastre devin mereu veritabile

expediții. Despărțirea de Timofte e patetică. Altfel, călătoria a decurs în limitele acceptabilului.

Bilanț: a fost cu mult mai bine decât în alți ani (recenti). Probabil și din cauza timpului predominant frumos. Stomacul de asemenea s-a comportat aproape perfect. Foarte bronzați și în bună formă toți trei. Doar odihna N.-ei a fost destul de relativă, robotind și acolo uneori mai mult decât acasă. La vară neapărat va trebui să mergem într-o „stațiune”, măcar 12 zile din an să scape de bucătărie. Sau – dacă aș reuși! – s-o trimit în străinătate! Totul depinde însă de apariția cărților, domeniu plin de imprevizibil și de risc.

***

31. Azi noapte, după miezul nopții, cutremur. După comunicatul nostru de la ora 6, a avut 6,5 grade pe sc. R., după americani, 6,9. În '77 fusese de 7,2. Epicentrul, tot în Vrancea. Resimțit bine în Bulgaria, Iugoslavia și chiar la Moscova.

În ceea ce ne privește, dormeam toți trei. M-au trezit legănările longitudinale ale patului și, probabil, zăngănitul vitrinelor. N-am avut nici o nedumerire și nici o spaimă. Vreau să spun că *m-am trezit cu conștiința* că e cutremur. Cu un calm și o luciditate care acum mă uimesc, am „contemplat” câteva secunde sinistrul inefabil al acelei dezlănțuirii terifice și am decis să nu dau alarma, în speranța că ele nu se vor trezi și vor scăpa fără să simtă. Dar în aceeași clipă a năvălit de la ea Lizuca îngrozită și, la insistențele ei, trezindu-se și N., ne-am refugiat pe pragul ușii dintre holuri, aflat într-unul din zidurile structurii de rezistență. Le țineam în brațe, N. încă nu era trezită de-a binelea, se crezuse la început încă la Vad, Lizi tremura cum n-am văzut-o niciodată, lămpile se legăneau, iar vitrinele din toată casa continuau să zăngăne. Stăteam cu spatele lipit de ușor, simțeam frământarea zidului, dar îmi ziceam că e un bloc solid și elastic, din cărămidă, așezat pe piloni, și că nicidecum nu s-a produs pe aici vreun cutremur devastator. De altfel, totul era în descreștere. Impresia

finală a fost că a durat mai mult și cu mai mare intensitate decât „data trecută”.

Pe urmă, tot pentru a o liniști pe Li, ne-am îmbrăcat fără deosebită grabă și am coborât. Toate ferestrele erau luminate, se auzeau de peste tot obișnuitele comentarii, unul își scotea mașina din garaj, lume coborâtă și acum în costumații sumare. Apoi ne-am dus „în plimbare” până la Aca, dar la ea era întuneric și ne-am întors, în parte și din teama de a urca în blocul acela plâpând din panouri. Abia în drumul acesta, gândindu-mă la dezastrul ce se va fi produs iar la București și la posibilele sale consecințe asupra apariției cărților și a drepturilor de autor, acum, când nu mai avem practic nici o rezervă la CEC, abia acum, zic, m-a cuprins cu adevărat spaima și am simțit acea senzație de foame, de fapt o pseudo-foame care însoțește întotdeauna transformarea stomacului într-un ghem de nervi. Cineva se interesase la gară. Acolo aflaseră că în Gara de Nord se întâmplase ceva și că fusese mai puternic decât „data trecută”.

După ce am urcat iar acasă, am încercat să aflu ceva de la radio. Dar Bucureștiul, rupt de lume, nu mai transmite între orele 24 și 6. La celelalte posturi se transmitea muzică, nu se simțea nimic. I-am telefonat lui Marcel, dar n-a răspuns nimeni. I-am telefonat lui Juju apoi: ne-a răspuns calmă, curajoasă și chiar cu un soi de veselie bizară. Ne-a spus și că a fost mai puternic ca în '77, dar că sunt sănătoși, nu li s-a întâmplat nimic. A ținut să mi-l dea și pe Dinu: o voce înduioșător de pierită, ca a cuiva plecat pe un drum fără întoarcere. Spaima, bătrânețea?

Ne-am culcat după aceea oarecum mai liniștiți. Am avut însă un somn iepuresc, intermitent, tresărind la orice zgomot sau vibrație și fulgerat uneori de spaima telurice. Exact la 6, ca și când aș fi fost programat, m-am trezit și am ascultat la noi deschiderea emisiunii. Prima știre a fost comunicatul oficial. Nu s-au înregistrat pagube „deosebite”, precizare care îmi dă de gândit. Am mai dormit apoi toți, liniștiți în sfârșit, până după 9. La 10, de la Europa Liberă, alte amănunte, dar adevăratele proporții

ale întâmplării nu le cunoaștem nici acum, spre seară, când fac aceste însemnări.

Septembrie

2. O fugă la Timișoara – plecare dimineața, înapoiere seara – pentru a-l întâlni pe Cornelius înainte de întoarcerea lui la Berlin. Până la Lugoj călătoresc în picioare în „trenul foamei”, duhnitor și jegos, într-un vagon plin de țărani ruteni din Marmația. Cineva intră în vorbă cu ei și îi întreabă cum e recolta pe acolo. Unul îi răspunde cam în doi peri: „Oricum ar fi recolta, noi tot n-avem haznă de ea, că ne-o ia toată și ne ține cu rația, așa cum ținem noi marhele, că omu o viață are și aceea-i scurtă și nici pe aceea nu ne lasă s-o trăim omenește, numai cu rația, ca marhele...”

La Timișoara, iau din gară firobuzul 11, dar la intrarea în str. Brediceanu face pană și de acolo alerg pe jos, prin spatele Spitalului Militar, pe Gh. Lazăr, peste Piața Unirii, prin spatele Dicasteriului și al Bastionului, până ies la bustul lui Sălăjan. Superbă și împovărată de amintiri Piața Unirii în lumina de aur a amiezei de toamnă, cu Domul și clădirile ei de veac XVIII, curată, hieratică, tăcută și aproape pustie, resuscitându-mi admirația și acea tot mai adânc înrădăcinată, stranie și dulce și tristă iubire pentru acest oraș de neasemuit.

Sosesc la Cornelius la 13,05, gâfâind și transpirat. Nu ne-am văzut de un an și avem la dispoziție exact trei ore pentru a ne spune poveștile. Cum Vali e plecată la București, îl găsesc prăjind cartofi, pregătind adică prânzul în cinstea mea. Mă spăl și îl ajut apoi să termine, fac cafeaua, pălăvrăgim, ne descurcăm. După două suntem gata, dar lăsăm bucătăria vraisește și ne retragem cu cafeaua în casă. Mi-a adus volumul **Erkundungen II. 33 rumänische Erzähler** în care mi-a apărut traducerea din **După-**

amiaza bătrânului domn. Mă pune la curent cu stadiul în care se află tratativele pentru traducerea **Călărețului de fum** care i-a plăcut (îndeosebi scrisorile lui Schultz) Evei Behring. Stadiu destul de avansat. Ar urma o invitație a Ambasadei pentru câteva zile spre a perfecta eu însumi amănuntele cu editura și traducătorul. Ca de obicei, sunt sceptic; să vedem, îmi zic, fără a-mi face iluzii pentru a nu avea ce pierde. Îmi povestește apoi despre viața lor cotidiană acolo, puțința de a se întoarce asupra propriilor preocupări, respectul demnității umane, punctualitatea, respectul timpului liber, civilizația cotidianului, atmosfera de veche cultură. Nemții reci, dar politicoși și de o ireproșabilă corectitudine. Consider că genul e oricând preferabil familiarității levantine, indiscretă, zgomotoasă, versatilă, dubioasă de care pătimim noi.

La 16,10 plecăm amândoi, eu spre gară, el la aeroport s-o aștepte pe Vali. Am loc rezervat de data asta și citesc tot drumul povestirile lui Heinrich Böll.

***

7, duminică. Așa cum mă așteptam și ca de obicei, un septembrie agitat. Din nou pe tapet transferul Lizucăi cu condiția, acceptată de noi, a pierderii unui an. Pentru asta va face mâine un drum la Timișoara. Pe urmă, vineri, plecarea cea mare, de toamnă. O va însoți anul acesta N., eu fiind invitat pentru joi, vineri, sâmbătă la Colocviile de la Sibiu cu o intervenție pe marginea romanului istoric. De aici, neliniști, îngrijorări, stres: cum se vor descurca ele cu mulțimea de bagaje grele, cu instalarea; pregătirea *speech*-ului meu; îndoieli cu privire la condițiile de regim de la Sibiu. Bineînțeles, de lucrul la carte nici nu mai poate fi vorba încă o săptămână. Și criza de timp devine acută. Ca și cea de bani: onorariul pentru **Casa...** încă e destul de departe, probabil octombrie, cartea primind BT-ul abia în urmă cu vreo săptămână.

***

Azi, Iosif Sava cu o emisiune Silvia Șerbescu. Printre altele, **Rapsodia pe o temă de Paganini** căreia-i duceam dorul de câțiva ani.

***

15. În zilele de 11, 12, 13, la Sibiu, la Colocvii. M-am simțit bine, atmosferă de cordială civilitate, zile superbe de toamnă, mai curând de vară târzie. Fermecător Romul Munteanu. Prezentat și eu **Câteva reflecții pe tema romanului istoric.**

Revenit sâmbătă, în 13, la prânz. Seara se întoarce și N. de la Timișoara, unde a instalat-o pe Li. Obosită. Duminică ne odihnim cât de cât, dar seara pică telefonul de la Tg. Mureș cu vestea morții surorii Bunei. N. plecat într-acolo azi, cu acceleratul de 9,57. Eu rămân în așteptarea unui telefon de la Li, dar și din lipsă de bani. Am ajuns la capătul resurselor. După plecarea N.-ei, telefon la editură: cartea e în tipar, până la sfârșitul lunii va fi gata, banii vor veni în jur de 20 octombrie.

Am de scris articolul pentru ziar, apoi să mă întorc la **Roata lumii**. Utile Colocviile: chiar dacă nu vin cu idei noi de acolo, m-au stimulat, mi-au revigorat încrederea, mi-au dat un nou elan.

Azi, deschiderea oficială a anului de învățământ la București (după ce inițial fusese alertat Clujul și adunați studenții cu câteva zile mai devreme). O nouă magistrală, plină de frumuseți de stil:

„Să facem de a pune în serviciul omului...”

„... trebuie să analizeze ei înseși...”

„... aceasta impune de a acorda mai multă atenție...”

Etc. etc.

Culese din transmisia directă pe care n-am ascultat-o decât vreo zece minute.

***

17. A început din nou înclăștarea. Ajunsesem la pagina 10 la 1 august. Azi, după o lună și jumătate, am făcut tentativa de a relua: petrecut întreaga dimineață și o parte din după-amiază în fața paginii albe.

***

22. După trei zile îngrozitoare (sculat în zori, cozi de peste trei ore la carne – de unde vin cu o coadă de vită, cu două ciolane

cu măduvă și 1 kg. de ficat! – și la aprozar pentru vinete și gogoșari, foială de o zi cu fiertul zacuștei, o rundă intempestivă și de nimic prevestită de curățenie, tensiune extremă și consecutivă resurrecție a hipermotilității gastrice), după toate acestea deci, cu un sentiment de epuizare și o ușoară năuceală, reușesc să reiau azi cartea. Scris cinci pagini trudnice, dar oricum, scris, veritabil record care-mi mai redresează moralul.

***

23. Toamnă uscată, secetă mare, n-a mai plouat de vreo două luni. Mult praf, uneori vânt. Iarba pârjolită, vitele nu mai au ce mânca. Diminețile și serile excesiv de reci, amiezele toride. N., din 15, la cules de cartofi, la Brănișca, zi de zi. Lizi la Recaș, nu mai știm nimic de ea, parcă niciodată n-am fost atât de rupți de ea, în imposibilitatea de a comunica.

Neliniștea devenită stare normală și mizeria tot mai neagră.

Azi, ședință de birou executiv la Com. Jud. de Cultură. De la 8,30 la 11,45. M-am dus pentru că nu mai fusesem din februarie. Dar am pierdut o zi de lucru. Elanul dobândit în sfârșit ieri s-a pierdut și totul va trebui reluat mâine – sisific – de la început.

Pentru a rezista, recitesc pe Lucian Raicu cu ale sale **Reflecții asupra spiritului creator**. Se dovedește a fi una dintre cărțile capabile să-mi transfere resurse și temeuri pentru a continua și a spera. Ca și **Scrisorile** lui Thomas Mann.

***

Ascultat seara **Cântece fără cuvinte** de Mendelssohn Bartholdy și **Mazurci** de Chopin. O, mesajele acestea pure, tandre, cinstite, echilibrate ale unei lumi care nu mai este!

Va mai fi posibilă oare o întoarcere la spiritualitate? Noica e optimist: „*Cred că secolul 21 va fi unul al regăsirii spiritualității, după ce secolul 19 fusese unul al istorismului, iar al nostru, unul al științei*”. Și Malraux cu celebra frază: „*Secolul 21 va fi un secol*

religios sau nu va fi deloc". Atâta doar că eu, în unele răstimpuri, cum este și cel de acum, mă tem că nu va fi deloc.

***

Seara telefonează Li de la Recaș. Se pare că e (încă) în formă. Mai liniștiți oarecum.

***

26. Sunt la pagina 25. Alergătură după mâncare în perspectiva venirii lui Li. Alergătură zadarnică: mă întorc cu mâna goală. E ora 6 după masă. Nu știu dacă voi mai scrie azi ceva...

***

27. O nouă zi de stat la cozi. La două (ouă și mezeluri), degeaba. De la a treia am ieșit, ca dintr-o crâncenă bătălie, cu o jumătate de kil de „șuncă” (un fel de șorici presați) și 1 kg. „caș”, adică ceva asemănător, și la gust și la consistență, cu iasca.

În sfârșit, plouă. După câteva tentative timide, după-amiază s-a așternut mocănește. Prima zi de „toamnă gri”.

Octombrie

2. Duminică, în 28 sept. a venit Li. Îngrozitor de murdară, flămândă, obosită. Aproape tot timpul a dormit. Peste 20 de fete au fugit de la fermă cu vreo trei zile înainte de a li se da drumul. Din cauza asta, îngrijorați de posibilele consecințe, nici nu ne-am putut bucura ca de obicei de venirea ei. S-a întors marți seara. Îi așteptăm acum veștile, pândind ceas cu ceas telefonul.

Marți a revenit în actualitate DDI, trimitându-mi „scenariul” pentru radio și cerându-mi acordul scris. Explică îndelunga tăcere prin șicanele pe care i le-au făcut cenzura și diverși „consilieri”. Textul e penibil, stângaci, iar, pentru un ascultător neavizat,

rămâne pe lungi secvențe total obscur. I-am dat totuși acordul în speranța că eventualul regizor va citi și cartea și va reuși să mai amelioreze câte ceva. Aș fi intervenit eu, dar ca să-l pun la punct mi-ar fi trebuit vreo zece zile, ceea ce nu-mi pot permite. Cum ziceam și altădată, am acceptat să mă înham la aceeași oiște cu DDI numai pentru că avem nevoie de bani și în ideea că nu va apărea nimic scris din această „colaborare”. Dar iluzii nu-mi fac nici acum, când văd că a lucrat într-adevăr, căci pe el l-a costat ceva timp masacrarea cărții mele, dactilografierea.

Cu banii stăm într-adevăr prost, am atacat deja unul dintre cecurile Lizucăi, iar N. a ajuns la limita răbdării, n-o spune, dar o simt. Azi am aflat de la editură că romanul se află sub tipar, dar va mai întârzia apariția din cauză că tirajul e mare, iar hârtia vine în tranșe. Foarte probabil nu va fi aici pentru Salonul Cărții. Mă tem însă ca întârzierea asta să nu se repercuteze și asupra expedierii banilor. Oricum, nu pot să fac altceva decât să aștept. Simt însă cum crește din nou starea de stres.

***

9. Sunt la pagina 53. Știu să scriu, totuși încă știu să scriu, dar merge teribil de încet, într-o absolută lipsă de continuitate.

***

16. Azi am reușit din nou să scriu zece pagini, ca în zilele cele bune de odinioară. Sunt la pagina 68.

***

Ieri dimineață, la 5, când m-am dus în piață: senin și frig, iar pe cerul de un albastru întunecat care începea discret să se deschidă, stăpânea Orion. E prima dată când îl văd în toată măreția lui: „*Corabie legănată în eternitate*”.

***

27. Încerc să reconstitui filmul ultimei săptămâni, atât de agitată, încât în unele momente am pierdut și noțiunea timpului, nemaiștiind în ce dată și zi mă aflu:

Luni, 20. dimineața, la CLDC, cu telefoane spre București pentru a afla în ce stadiu este expedierea cărților. Tocmai pe când ne agitam, primim vestea sosirii coletelor și ni se aduce un exemplar. Copertă frumoasă, hârtie cam subțire, dar bună, albă.

Seara, vizita lui Pamfil Matei, venit la un simpozion ASTRA.

Marti, 21. La ora 13, deschiderea festivă a Salonului Cărții. Vorbesc Nelega și Iv. După masă, N. în bucătărie cu pregătirile pentru a doua zi, eu aspir și mă dedau altor treburi gospodărești în vederea aceluiași scop.

Miercuri, 22. La gară cu VI. Pop pentru a o întâmpina pe Ana B., delegată de editură pentru a oficia lansarea. În loc de 8,10, trenul sosește la 9. Hotel, dejun, CLDC. Apoi eu acasă, pentru ultime pregătiri. De dimineață, accident dentar, care mă obligă pe la prânz să fac și un drum la dentist. La 16,30, cu N., la librărie. Lansarea la ora 17. Lume multă, coadă sufocantă, răbdătoare, la autografe, unii vin cu mai multe exemplare. Terminăm cu toate obligațiile de gazde în jurul orei 20, după care la noi la cină Ana B., Tibi cu Reta și VI. Pop, până după miezul nopții.

Joi, 23. Petrecut întreaga dimineață cu spălatul vaselor și reșezarea casei. După masă, N., frântă de oboseală, are și o ședință la Casa de Cultură. Eu reușesc să dorm până spre șase. După aceea la hotel după Ana B., cină la noi, condus gară la 21,30.

Vineri, 24. Ora 8, cu Nel. și H., la gară în întâmpinarea lui Ioanichie Olteanu. Hotel, primire la Comit. de Cult., dejun și la 10,30, întâlnirea de la Casa de Cultură cu cenaclul „Sinteze” și „activul cultural”. După masă, la Salon, lansările Hașa (**Cartea Mureșului**), Nastasia Maniu (**Vedere din poem**), George Țărnea (**Cartea Clara**). Lume puțină, din cauza ploii tenace.

Sâmbătă 25. Dimineața, ora 9, întâlnire cu Ioanichie și Andru la dejun „Transi”, apoi plecare pe ruta Brad (Muzeului Aurului), Țebea, Vața (simulacru de întâlnire cu public și prânz), Ribîța

(biserica). Zi superbă de toamnă târzie, senin, puțin rece, cu o lumină extraordinară în limpezimea ei care naște o veritabilă magie de culori. Departe, pe crestele Bihorului, zăpezi argintii. Sosim în Deva, în fața noilor Galerii de Artă, la 16,45. La 17, vernisajul Salonului Anual. Vorbește Octavian Barbosa, la un mod cam general, dar agreabil și mai ales accesibil.

Duminică, 26. Ora 11, condus Ioanichie Olteanu și Andru. Apoi, cu N., cu flori, la cimitir, comemorare Drozd. Spre seară, esca la lui Timcu, în drum de la Brad spre București.

Bineînțeles, în tot acest timp n-am mai scris nimic. Încerc iar să m-adun, să mă regăsesc, să reînnod firele sfâșiate.

N-am primit încă nici banii, nici exemplarele de autor. Sunt obosit, cam pustiit, îngândurat din cauza banilor.

31. Reluat azi cartea. Scris cu greu patru pagini, apoi întrerupt pentru a sta trei ore jumătate la coadă la carne.

Noiembrie

15. Lizi împlinește azi 21 de ani. Dumnezeu s-o ajute și să ne ajute. E seară, sunt singur și cu gândul la ea, căci și N. a plecat de dimineață să-i ducă bucatele la care tot trudește de trei zile în vederea evenimentului. A plecat cu trenul acela împuțit, în picioare pe culoar și cu o întârziere de o oră.

De două săptămâni n-am mai însemnat nimic aici, pentru că nu mi-a părut nimic demn de așa ceva. Zile fărămițate, totul e meschin și mizerabil. Cozi, ședințe, vizite cronofage. Am ajuns abia la pagina 91, într-o lipsă cronică de continuitate. N-am primit nici acum banii, nici exemplarele de autor. Singura înseninare, oprirea lui Li pe acasă, la întoarcerea de la Iași, unde a participat la sesiunea de comunicări ale studenților.

***

17. „Die Gedanken sind frei” – cântec popular german, cântat în timpul lui Hitler de deținuții tuturor lagărelor.

***

24. Exact în urmă cu un an, la ora asta – 16 – eram pe aeroportul Șeremetievo, întâiul motiv de uluită încântare. Cum zice Costin: „Trec zilele ca umbra, ca umbra de vară ...”

Decembrie

8. Troienit de scârbă, de lehamite și – ceea ce e mai grav – de deznădejde, n-am mai văzut iar nici un rost acestor însemnări. Dar azi, depresiunea fiind mai crâncenă ca de obicei, deschid caietul în speranța unui defulări.

E luni, ziua cea mai odioasă. Timpul e tot mohorât, cu o lumină murdară, ceață densă și persistentă, uscat, sec, geros, sinistru. În asemenea zile, mizeria care ne cotopește îmi apare și mai hidoasă. N-a mai plouat din august și, dacă am pune cap la cap zilele în care totuși a stropit câte puțin, ele n-ar umple o săptămână.

În ciuda promisiunilor de la editură și de la Fond, n-am primit încă până azi nici exemplarele de autor, nici banii. Și sunt sigur că, după sosirea banilor și după ce vom restitui sumele împrumutate de pe carnetele Lizucăi, ceea ce va rămâne abia ne va ajunge să ne tragem zilele un an.

Vin sărbătorile și magazinele sunt mai goale ca niciodată. S-au raționalizat iar ouăle: 10 de căciulă. Se vorbește că vacanțele vor începe abia din 28, probabil pentru a nu îngădui oamenilor să petreacă în pace Crăciunul. Ar fi prima dată când

Li ar petrece Crăciunul departe de casă și fără pom. Cât despre starea noastră sufletească din seara de Ajun, cu gândul la ea, e ușor de imaginat încă de pe acum.

De mai bine de o săptămână reușesc să mă abstrag, refugiindu-mă în scris, în strădania de a termina la timp. Sunt la pagina 152. Sunt decis să nu mai răspund nici unei solicitări „obștești”. Mi-e silă de tot, de toată această lume murdară, meschină și burdușită de minciuni.

***

10. Aproape imediat după ce am așternut rândurile de mai sus, au sosit banii. Așa cum mă temeam, suma e derizorie., un adevărat scandal. N. a suportat greu noul șoc. Nu mi-e nici mie deloc ușor, dar sper în apariția grabnică a cărții de la „Facla”. Scris lui Bălăiță, fără speranță că va reveni asupra încadrării, dar din dorința de a-mi cunoaște părerea pe care i-am transmis-o foarte tranșant.

***

20. Să-mi reamintesc ultimele două săptămâni:

Zilele de 16-19 la Timișoara, chemat la editură pentru „discuție”. „Discuția” – cu I., de fapt – s-a întins pe trei dimineți. Omul e pedant, pisălog și fricos. Fricos și directorul. Senzație de provincialism cras. Am făcut concesii pe care nici când, în colaborările cu editurile bucureștene, n-am fost obligat să le fac. Modificări de fraze, de cuvinte. Lucruri penibile, stupide, ridicole. Să scriu „divinitate” în loc de Dumnezeu, pentru că „măcar nu trebuie scris cu literă mare”! În mod normal, trebuia să retrag cartea, dar, dependent material cum sunt, nu-mi pot permite asemenea crize de demnitate. Dimpotrivă: mă bucur că vor să scoată cartea la începutul trimestrului doi. Mai are încă de trecut popul lecturii de la Consiliul Culturii.

La Timișoara, un frig cumplit peste tot, la Ileana, la editură, la cămin la Lizi. Și magazine goale, spre deosebire de alte dăți, când mai reușeam să aduc câte ceva. Și fel de fel de zvonuri

dintre care cel mai sinistru e cel de ștergere de pe suprafața pământului a 77 de sate bănățene. Pe asta nu va mai apuca s-o facă, dar chiar ideea în sine, faptul că s-a putut naște și că circulă, e simptomatică și de natură să te cutremure.

***

În urma unor proteste ale studenților străini, s-a revenit asupra vacanței. Lizi sosit acasă duminică, în 21, însoțită de Cristi, un nou personaj, de care, pare-se, va trebui să ținem seama de acum în toate cele. Băiatul e, din fericire, simpatic, „frumușăl”, slăbuț, delicat, ochi albaștri, cântă la pian – ascultat înregistrări. La insistențele lui, la Timișoara i-am vizitat părinții, profesori, el însă deprofesionalizat, ceva mahăr la OJT. Vizită agreabilă, oameni cu care, se pare, am putea comunica. O ușoară neliniște îmi iscă însă prezumtivul cuscuru: genul activ, întrepid, cu mici crize de autoritate față de ceilalți membri ai familiei, chiar de față cu mine. Ce va ieși de aici, numai Dumnezeu bunul știe. Oricum, care va să zică, avem o nouă sursă de gânduri și îngândurări.

***

Ședințe de rutină, de sfârșit de an, mult, enorm timp pierdut, alergătură, cozi, parcă mai trudnică decât în anii trecuți strădania de a agonisi și câte ceva care să dea acestor zile aparența lor sărbătorească.

A trecut Crăciunul cu decență, dăruindu-ne cea mai mare bucurie: aceea de a fi împreună. Ascultat colinde la Paris Inter și BBC, colinde românești, bineînțeles. Din partea mea, Moșul n-a adus nici un dar, am și acum remușcări din pricina asta. Din partea N.-ei, câte ceva, simbolic. În schimb, Li iar n-a putut rezista voluptății de a face daruri, a cheltuit enorm, dăruindu-ne câte toate.

Trece, deci, anul. Numai cartea mea stă iar, încremenită la pagina 170. Și eu care voiam să închei anul la 300! Pregătiri de Revelion. Se pare că va fi un Revelion fără sarmale: nu mai

avem strop de carne și nici perspective de a mai găsi. Lizi cu Cristi vor fi la o colegă, la Hunedoara. Noi doi, singuri acasă, ca de obicei.

N-am mai scris, nici măcar n-am mai citit nimic de nu știu când. Am senzația că anul acesta mi-a sărăcit mintea.

1987

Martie

9. Azi, la ora 12,30, am terminat **Roata lumii**. O carte chinuită, oricum, cea mai scurtă dintre câte am scris: 396 pag. (= 218 dactilo).

M-am legat să nu notez nimic aici până nu voi termina romanul. Dar mă tem că acesta a fost doar un pretext. De fapt nu mă mai trăgea inima – cum nu mă trage nici acum – din lehamite, din deznădejdea de a mă vedea silit să consemnez continua aberație și crâncena decădere pe care le trăim. Poate însă de acum să găsesc din nou resurse. Dar mă așteaptă lectura cărții, apoi dactilografierea. Deci, după...

Ceva însă tot trebuie notat acum și anume că ieri, duminică, la capătul unei săptămâni în care m-am simțit mizerabil (printre altele, vechi, și cu simptome de apendicită acută) – ieri deci, am împlinit 52. Lizi venise acasă de vineri și asta a fost cea mai mare bucurie a evenimentului. Prilej de a mă umple iar de daruri neașteptate și costisitoare. Doamne, și eu care nu le-am dăruit nimic, nici măcar de Crăciun!

Tot ieri, printre obișnuitele telefoane, unul surprinzător de la Mircea T. Fără precedent. Printre altele, îmi spune că a

Împrumutat un personaj din **Călărețul de fum** pentru noua piesă la care lucrează. Tot aseară însă, și plecarea lui Li. A fost și Tibi la gară și la întoarcere a urcat la o vorbă. Asta a mai atenuat dramatismul acestui gen de despărțiri.

***

27. Terminat azi dactilografierea. Corectat ultimele pagini, îndosariat, făcut coletul pentru a-l expedia mâine.

Strâns de pe birou caietele, fișele. S-a mai încheiat deci încă un capitol. Se cheamă **Roata lumii**. Sunt foarte obosit.

Aprilie

15. Tot obosit, mai ales acum, după curățenia mare de ieri. Citit câte ceva între timp, dar mai mult pierdut vremea.

În 10 s-au împlinit 25 de ani de la prima mea întâlnire cu N. S-a petrecut seara la 8, în fața Conservatorului din Cluj. Pe urmă ne-am plimbat pe str. Kogălniceanu. Pentru a marca aniversarea, azi, tot atât de strâmtorat ca pe vremea studenției, i-am luat doar niște flori.

Vorbit cu col. D.R., la Ed. Militară, să văd dacă-i interesează Ovidiu pentru '89. Luat pe neașteptate, n-a știut ce să-mi spună. Să-i scriu, să detaliez puțin. Dar nici eu nu știu cum va arăta cartea care nu e încă decât o idee. M-am apucat deci de câteva lecturi prospective. Primele rezultate nu sunt prea încurajatoare, e vorba de a porni de la zero, de a intra în civilizația romană. Lucrurile mi se par foarte complicate, o politică labirintică, o puzderie de culte, zei, obiceiuri, superstiții, o profuziune de detalii ale vieții cotidiene pentru mine insolite, multe, nenumărate personaje, nume ... Nu știu de voi reuși să le mai asimilez toate astea și mai ales nu știu dacă-mi va ajunge timpul: mai puțin de

un an pentru documentare, scris și dactilo... Unde mai pui că Ovidiu era funciamente antimilitarist.

În momentul acesta sunt complet derutat. Dacă nu scriu Ovidiu atunci ce ? Să continuu **Casa fericiților**? E o mai veche tentație...

În 19 sunt Paștile. La Florii a plouat și a fost frig. E o primăvară stranie și deprimantă. În general nu friguroasă, dar ploioasă, întunecată chiar și în zilele uscate. Apăsătoare. Tânjim după soare. Vegetația e întârziată și din cauza lipsei de lumină. Somnolență, surdă cefalee. N. cu dureri lombare acute. Nici un strop de cafea, nici măcar ceai-ceai.

Sâmbătă vine Lizi, dar însoțită de Cristi. Nu stau decât până duminică seara.

Julie

6. Din Marguerite Yourcenar: „*Scufundare în disperarea scriitorului care nu scrie*”.

***

22. După o perioadă hiperagitată care a culminat cu nunta Angelicăi și noua mea pasă proastă (mai scurtă și mai clementă decât anul trecut), simțindu-mă mai bine în ultimele zile, am luat brusc hotărârea, în dimineața de luni, 20, să ne pornim la noapte la Vad – unde Lizuca și Cristi se aflau deja de câteva zile.

Scriu deci la Vad, unde am sosit ieri dimineață, cu rapidul de noapte, Wienerwalzer, devenit acum sezonier.

Ziua de ieri petrecută într-o stare de oarecare buimăceală, cu perioade de somn intermitent. Spre seară, într-o lumină rară, de-a impresioniștilor, tentativă de plimbare până la linie. Ne

Întoarce însă curând o ploaie repede transformată în rupere de nori, cu grindină cât aluna. Dimineată însă am ieșit într-o zi curată ca lacrima. Stare excelentă după lânchezeala din canicula de la Deva. Copiii plecat la Brașov. Citesc „Caiete critice”, numărul dedicat jurnalului.

***

23. Ieri d. m., iar ușoară hipermotilitate și durere dreapta jos. Seara, în calea copiilor, la gară. Azi din nou zi superbă. Plecăm cu toții la pădure. Drumul. Fericit de a regăsi plopii la locul lor. Bunu cu N. și Pușu intră în pădure. Eu rămân cu copiii la Scurta, la vechiul nostru gropan pe care-l regăsim neschimbat. Prima baie. E bine. Caniculă. Din când în când adie un vânt cu arome de ierburi sălbatice. Stăm până la 14,30.

***

25. Nu mai simt nici un îndemn de a nota aici întâmplările zilei, ele fiind în esență aceleași de anul trecut, de anii trecuți. E încă bine.

Ieri, întâia întâlnire cu valea. Ar trebui notat în legătură cu asta dezastrul de acolo. Lunca aceea ca un covor verde, proaspăt, mereu răcoros, dispărută, scormonită de șenilele buldozerelor, sălciile smulse, rase, peisajul devenit deprimant. Au mai rămas câteva pâlcuri de răchiți în amonte de locul nostru de plajă și toată lumea a migrat într-acolo. Am reușit să găsim totuși un loc singuratic, la care am revenit și azi.

N. cu Buna la Brașov pentru aprovizionare.

***

26. În cursul nopții, furtună cu mare vaier de vânt. Dar n-am auzit-o decât eu cu N. Azi e ziua ei. Mergem la biserică, e și duminică. Aceeași bunăstare sufletească pe care mi-o transmite în fiecare an slujba. De data asta, înduioșat și de o priceasă pe care o uitasem, **Ridica-voi ochii mei la ceruri**, care-i plăcea lui Pompil (pe atunci, *in illo tempore*, îi ziceam Tata Moșu) și o cânta și singur, pentru sine, în ceasurile lui de intimitate. Apoi, înainte

de Binecuvântările ieșirii, Bunu rostește o rugăciune pentru N.

Vreme instabilă. D. m., somn și pierdere de vreme cu scrabble.

***

28. Ieri a plouat toată ziua. Și, pe vremea asta, vizita intempestivă a lui C. C.I., psiholog, muzicolog, profesor la Conservatorul din București, acum pensionar, însoțit de un discipol, seminarist în anul V, descinși să culeagă colinde. Omul e neîndoielnic o personalitate, dar – acum – seniloid: de o locvacitate suspectă, poartă peste tot cu el un geamantan greu plin cu cărți și manuscrise legate frumos, după obiceiul grafomanilor, pentru a le dovedi oamenilor că nu e un escroc. Discipolul, în schimb, e simpatic, curățel, frumușel, cultivat, cu conversație inteligentă. Sunt reținuți desigur la masă – dacă nu la popa, atunci unde? – și de aici o agitație peste poate. Pleacă d.m. la 5, dar ziua e ratată. Curios cum nici Buna, nici Pușu nu înțeleg misiunea, în cele din urmă nobilă, pe care singuri și nesiliți de nimeni, și-au asumat-o acești oameni: îi consideră niște țicniți benigni.

***

30. Ieri, zi nedecisă, când soare, când nor. Pierdut vremea. După-amiază, plimbare pe drumul dintre coline până la cantonul dinspre Perșani.

Terminat Graham Greene, **Al zecelea și Domnul Fischer din Geneva**, slabe, mai ales a doua. Început Verlaine, **Confesiuni**.

Azi, senin, dar rece. Abia la 11 ne încumetăm, N. și cu mine, să mergem la vale. Apa foarte rece, nu putem să facem baie, dar plaja e plăcută, caldă și ferită de vânt.

***

31. La 9 plecat cu toții pe Valea Ohabei. Ne instalăm tabăra, pentru al treilea an consecutiv, în același loc. Bunu, Buna, N.,

Pușu pleacă la cules de ce-or găsi și după vreo două ore se întorc cu o recoltă superbă de ciuperci. Eu rămân cu copiii în tabără, umblu prin apă, stau la umbră, ascult liniștea magnifică, absorb culorile, mă gândesc că, probabil e ultima vară când mai suntem aici, de vreme ce la toamnă Bunu se va pensiona.

Suntem acasă după șase și-i găsim pe Marcel cu Janeta și Gabi. Ziua se încheie în agitația obișnuită în astfel de împrejurări.

August

1. Ultima zi aici. Speram s-o petrecem la plajă, dar e înnorat și răcoare. Foială prin casă, prin curte, începem să strângem lucrurile. Încheiem poate ultima vară la Vad, pentru mine cea de a douăzeci și patra.

Plecăm cu mașina de 21 pentru a prinde acceleratul de noapte, la 23.

***

5. De duminică, 2, din nou acasă. Abia azi însă, prima posibilitate de a-mi aduna gândurile în singurătate.

***

Memorablele ziceri ale lui Radu Cosașu, care țâșnesc din scrierile lui, la fiecare pas, ca și cosașii din ierburile verii: „*Monstruoasa coalitiție dintre samavolnicie și tâmpenie*” (**Sonatine**, p. 74).

***

Strădanie de a profita de aceste trei, patru zile de liniște pentru a începe noua carte, continuare a **Casei fericiților**. Încă nu știu – sau știu foarte vag – ce voi scrie în ea, va fi o carte care va crește din ea însăși, pe măsură ce se va scrie, dar mă

interesează titlul, caut deocamdată titlul. Ceea ce am de gând să fac trebuie întâi să poată un nume. Simt că după asta totul se va limpezi oarecum de la sine.

***

21. Cinci zile (14-18) foarte agreabile petrecute la Timișoara, mai mult pentru deconectarea și odihna Nicoletei. Răstimp prielnic însă și pentru mine prin condițiile omenești în care am stat (apartament la hotel Timișoara), cu gândul de a nu ne zgârci la nimic (ceea ce am și reușit fără efort) și prin lipsa grijiilor zilnice de acasă. Am avut și timp frumos, un fel de sfârșit de vară, mai curând început melancolic de toamnă peste orașul acela plin de o personalitate și măreție aparte care, pe măsură ce îmbătrânesc, îmi par tot mai evidente și mai pline de farmec. Singura neîmplinire a fost aceea de a nu fi putut asculta nici de data asta o slujbă la Catedrală.

La întoarcere, oprit o jumătate de zi la Arad. Superb apoi și odihnitor (întrucât și confortabil) drumul de întoarcere în înserare, pe valea Mureșului.

***

În timpul zilelor petrecute la Timișoara, stabilit (cu concursul N.-ei, ca de atâtea ori) titlul: **Steaua fiecăruia**, după care, cum prevăzusem, mi s-a clarificat dintr-o dată modalitatea și, parțial, problematica. Aș putea începe scrisul efectiv – și chiar trebuie s-o fac cât mai curând – dar întâi vreau să citesc – pentru că voi reveni la destinul Milenei – amintirile lui Rubinstein și biografia Clarei Haskil.

***

Zilele astea primum de la Cernățu noul său roman, **Iubiri paralele**. Mi-l trimite mândru de a fi reprodus pe copertă aprecierea mea apărută în „Transilvania” despre **Moda jurnalelor**, carte care îmi plăcuse realmente. Dar, dincolo de orgoliul meu măgulit, gestul lui îmi displace. Întâi de toate, conform uzanțelor dintr-o lume civilizată, trebuia să-mi ceară

acordul. S-ar fi convenit apoi să menționeze sursa citatului sau măcar anul, fără asta se înțelege că el se referă la cartea de față. În realitate, aprecierile mele de atunci nu rimează deloc cu aceasta. Totuși i-am scris azi o scrisoare de mulțumire în care am găsit cuvintele cele mai potrivite între ambiguitate și ipocrizie.

***

Azi, vizita lui Hașa. Ne aduce noua lui carte, **Răbdarea pietrelor**, și ne istorisește versiunea lui asupra Congresului la care a fost delegat în urma eschivării mele. În afara repetatelor omagii, precedate de moartea intempestivă a lui Enache, nu s-a întâmplat nimic acolo. Concluzia mea e că, refuzând de data asta să mai particip, am fost cât se poate de inspirat.

Noiembrie

După o toamnă agitată, după un sezon cultural încărcat și solicitant, după apariția și lansarea **Arhipelagului**, după altele care scapă acum rememorării, după două drumuri la Timișoara și unul la București, acesta pentru a o întâlni pe Svetlana, după toate acestea deci, și pe fondul de griji și îngândurări născut de apropiata – pentru mine ar fi fost oricând prea apropiată! – logodnă a Lizucăi – o, Doamne! – am reușit ieri, 9 noiembrie, să încep **Steaua fiecăruia**. Deși aceste prime șapte pagini nu mă satisfac – mi se par sub nivelul **Casei fericiților** – mă simt mai în siguranță acum, știindu-mă iar pornit pe un drum și zic, ca la fiecare nouă desprindere de țărnm, să fie într-un ceas bun!

***

15. Ziua lui Li. O sun de trei ori la Cristi fără s-o găsesc. E la o agapă cu colegii. Seara, după 9, ne sună ea. Fie-i steaua prielnică! Caut să mă resemnez cu ideea că de acum vom fi din

ce în ce mai puțin împreună.

***

16. După patru zile de scris, sunt la pag. 24. N-aș putea să zic că sunt mulțumit. A citit și N. și găsește că modalitatea la care m-am oprit e prea comună. E luni, o zi cenușie, cu atât mai apăsătoare cu cât știu de pe acum că inaugurează o săptămână pierdută: articolul pentru ziar, curățenie mare, pregătirile pentru ceea ce va să fie logodna, venirea copiilor vineri, a... cuscrilor sâmbătă etc. etc.

***

17. Cert este că pentru noi – ca și pentru Li, de altfel – s-a încheiat un capitol de viață frumos și cu multe bucurii, pe care nu le vom mai regăsi niciodată.

După toate astea nu mai aflu nimic demn de a fi consemnat aici. După toate semnele, va fi o întrerupere de durată, dacă nu cumva definitivă. De altfel, „jurnalul” dădea mai de mult semne de oboseală. Vor fi fost și ele un simptom premonitoriu – pe care nu m-am priceput să-l descifrez – al acestui sfârșit de capitol.

1988

Septembrie

2. Ieri, N. a reînceput școala. Pentru prima dată fără să fi avut nici o zi de odihnă și fără să fi ieșit din Deva. În primul rând din cauza straniei mele convalescențe. Stranie pentru că are toate atributele unei vieți de huzur organizat. Dar și din cauza numeroaselor vizite ale celor aflați în tranzit sau veniți special să mă vadă (precum Cornelius, cel mai agreabil dintre vizitatori, de altfel).

***

3. Noica: „*Sensul vieții este să-ți pui problema sensului vieții*”.
(V. R., 6/88).

***

5. Cum văd, tot ce e cu adevărat important în existența noastră, vreau să zic tot ce are caracter de eveniment – fericit sau deplorabil – e sortit să nu fie captat de aceste însemnări. Căci au rămas pe dinafară logodna copiilor, căsătoria civilă și cea religioasă, nunta-revelion (greu moment, după gustul cuscrilor!) la „Cina” timișoreană, luna ianuarie consacrată piesei, maternitatea ratată a Lizucăi, zilele ei de spital și spaimеле

noastre, Paștile petrecute la Timișoara cu ea, încă traumatizată, boala mea apoi, internarea la Cluj, operația, clinica aceea ireproșabilă cu toți oamenii ei competenți și de treabă, lungile zile și nopți de la reanimare, zbaterea N.-ei, jertfa ei, spaimelile și osteneala ei, în sfârșit această prelungită convalescență în timpul căreia am citit mult și am scris câte o recenzie mai apoi, toate au rămas pe dinafară, urmând să mai apară, poate, cine știe, doar ca reflexe retrospective și fatalmente sumare, în însemnările viitoare, dacă apetitul de a relua acest jurnal nu e cumva doar o chestiune de moment.

***

6. Niciodată ca în aceste trei luni de când m-a întors din clinică, n-am perceput mai acut, mai dureros, mai terorizant trecerea timpului. Nu știu cum să spun... Parcă aud uneori foșnetul galaxiilor în rostogolirea lor, foșnetul Timpului, al propriilor noastre vieți tot mai împuținată. E un sentiment metafizic. Poate întâiul meu adevărat contact cu metafizicul.

***

7. Un vis care, cu mici variațiuni, s-a tot repetat în ultimul timp (tot de când m-am întors...): una sau mai multe încăperi în care totul e vraisește, pe masă, pe pat, pe scaune, pe jos, pretutindeni obiecte fel de fel. Și, pe neașteptate, vestea că trenul sau autobuzul sau avionul urmează să plece imediat. Atunci trebuie să împachetez totul cât mai repede și pe măsură ce mă apuc și o fac fără nici o sistemă și fără spor, mă încolțește panica, o panică atroce – și aici totul devine coșmar – că nu voi reuși, că tot acel haos nu poate fi ordonat, că nu va încăpea în cele două sau trei geamantane pe care le am, că voi rata plecarea ce-și dobândește subit o importanță vitală.

De unde asemenea vis?

Un sentiment de panică, dar într-un registru mai curând comic, am trăit în împrejurarea oarecum asemănătoare când, la Moscova, cu o seară înaintea plecării spre casă, străduindu-mă

să-mi fac bagajul în camera devenită deodată prea strâmtă, am constatat că lucrurile nu-mi încăpeau în geamantane. Dar asta a fost în urmă cu trei ani...

***

9. Rostește numele lui Bach cu venerația ușor frisonată cu care se rostesc silabele magice și atunci gura pare să i se umple de o frișcă divină.

***

13. Sâmbătă, în 10, au plecat copiii. Ieri seară trebuia să plec eu la București pentru a rezolva problema pensionării. Restituit biletul în ultima clipă din cauza unei dureri surde, mai curând apăsări, în stânga, apărută de duminică după-amiază. Probabil tot stomacul. Revine după mese, nu durează, cedează după ce stau câțva timp întins. Mi-a mers prea bine, prea m-au lăudat toți, prea m-au lăudat. De aici și o stare anxioasă, îngândurări, pesimisme. Totuși mi-am luat bilet, vagon de dormit, pentru duminica viitoare, în speranța că totul va trece până atunci.

Aseară, telefon de la Platon P. E aici în ceva documentare. Am simțit că așteaptă și l-am invitat pentru azi după masă. Dar nu sunt deloc într-o dispoziție adecvată.

***

16. P. n-a mai dat nici un semn. Poate a simțit lipsa mea de entuziasm. Între timp, durerea aceea s-a diminuat treptat, până la dispariție. În aceeași măsură mi s-a ameliorat și moralul, în ciuda timpului imposibil, mohorât, de toamnă, prea timpurie.

Azi la ora 11 se împlinesc patru luni de la operație.

***

26. Fost între timp la București. Rezolvat problema pensiei. Binefăcător sentiment de eliberare. Sunt, în sfârșit și într-adevăr, independent de termene și conjuncturi editoriale. Era să scriu: sunt un om liber. Dar asta e cu totul altceva. Să nu batem câmpii...

***

28. Am atât de puțin timp, încât iar nu mai simt nici un îndemn pentru aceste însemnări. Desigur din cauza acestui program – plăcut la început, devenit însă treptat stupid – al îndelungatei mele convalescențe. Cum observ că uit tot mai mult și mai repede, programul acesta merită însemnat aici: 6,20, deșteptarea; 7, masa; 7,30-10 somn; 10 masa; 10-13, lucru; 13, masa; 14-17, somn; 17, masa; 17,30-20, lectură, plimbare; 20, masa. Timp efectiv de lucru am deci între 10 și 13 și atunci nu știu de ce să mă apuc. Am reușit totuși să scriu, de când m-am întors, recenzii, câteva cronici mai ample, articole pentru ziar. Dar ce importanță au toate acestea, când de carte încă n-am reușit să mă apropiu?

Ar trebui să profit de aceste zile frumoase pentru a chitui și vopsi ramele ferestrelor. Dar nu mă prea îndemn de unul singur.

Anul acesta toamna a venit mai curând: încă din august au fost zile ce aduceau a dimineți de noiembrie, cenușii, reci, mirosind a ceață.

***

29. Se pare că ceea ce pronosticam în **Casa fericiților** – că nu vom sfârși din cauza vreunui război nuclear, ci de pe urma degradării mediului – se va adevăra: alerta provocată de distrugerea ozonoferei e tot mai serioasă, dar măsurile sunt neconcertate, sporadice, timide, și, cel puțin deocamdată, fără eficacitate. Esențiala deosebire dintre om și animal poate că e în cele din urmă tocmai aceasta: omul e singura creatură care-și distruge mediul ambiant. O specie cu vocația autodistrugerii. Julien Green: „*Omul, acest foarte științific imbecil*”

***

O idee este un gând adus la esență, adică un gând ridicat la putere, un gând exponențial.

Octombrie

3. **Index librorum prohibitorum** *redivivus* ! Dispoziție foarte secretă de epurare a bibliotecilor. Lista însă nu se dă bibliotecarilor, ci se dictează, probabil pentru a preveni circulația ei. Cu toate astea, secretul, cum era și de așteptat, a devenit de pe acum de domeniul public. Printre cărțile din index se află și toate ale lui N. Balotă și Lucian Raicu, cărți superbe: adevărată crimă a imbecilității care-mi reamintește subit de geniala formulare a lui Radu Cosașu: „*Monstruoasa coaliție dintre samavolnicie și tâmpenie*”. Și acum, pentru ca involuția să fie desăvârșită și cercul să se închidă, nu mai trebuie decât să-i reintroducem pe alde Moraru, Novicov și Vitner.

***

Lizi ne anunță din nou perspectiva de a deveni bunici. După experiența precedentă, tristă și îngrozitor de stresantă, vestea nu-mi produce decât frică. Respirasem eliberat după operație, mă bucurasem pentru obținerea pensiei, întrevăzusem o perioadă de liniște și redresare, dar acum totul nu e iar decât o neliniște surdă, care macină nevăzut în adâncuri.

***

7. Un nou și proaspăt apetit de lucru, de scris și de citit deopotrivă. Tentații între care nu știu cum să mă împart. Și – după o perioadă sterilă – din nou capabil de proiecte. Rămâne de văzut dacă voi fi în stare să le și duc la capăt. Ar fi întâi **Steaua fiecăruia** care, în cel mult o lună, va trebui începută, chiar dacă pentru asta va trebui să renunț la cronici. După aceea – ideea cea mai proaspătă și mai seducătoare – romanul unui tablou, al unui portret care-și povestește avatarurile și peregrinările prin secole, prin epoci, prin medii. O carte grea, care mi-ar necesita o documentare cât pentru patru, cinci romane istorice, dar de care mă simt de pe acum atașat și aș dori-o

cartea vieții mele. Mă mai tentează apoi să recitesc Caietele J, să retușez, să semnalez ceea ce nu va trebui publicat niciodată și să introduc un aparat de note, pe ani. De asemenea, să revăd Caietele P, să selectez ce o fi rămas publicabil, să retușez, poate chiar să rescriu unele articole în vederea unui eventual volum de publicistică. Planuri pline de fervoare acum, cărora viața va avea grijă să le tempereze elanul sau chiar să le strămute discret în cimitirul proiectelor.

***

8. Ar fi încă mai vechiul proiect care cocheta cu epoca lui Pericle. Amânat *sine die*. Ar mai fi Ovidiu, în legătură cu care nu îndrăznesc însă să întreprind nimic înainte de a citi **Dumnezeu s-a născut în exil**.

***

N. plecat în seara asta, până mâine, la Timișoara. După foarte mult timp, din nou singur în toată casa. Urâtul, pe care încerc să-l alung citind.

***

9. Și o altă, mai veche dorință, resuscitată acum în ideea (=iluzia) că voi avea timp: un roman pentru copii, ceva în genul **Băieților de pe strada Pál**, care m-a încântat la vremea ei și pe care aș vrea s-o recitesc.

Petrecut astfel azi, toată ziua, de unul singur, croind la planuri din cuțite și păhară, lenevind în pat, trăgând chiulul de la plimbare, citind și ascultând radio, emisiunea lui Sava și Casetele. La Casete am avut șansa să prind Rapsodia lui Rahmaninov pe o temă de Paganini.

***

13. „Marea înțelepciune e să-ți alegi prietenii care nu te vor sili la compromisuri”. Camil Petrescu.

***

21. Greșeala vieții mele e aceea de a nu-mi fi conceput „opera” într-o perspectivă integratoare. M-am risipit în mai multe

direcții fără a adânci nici una. Iar acum e prea târziu pentru a mai îndrepta ceva.

***

28. Ascultat pentru prima dată aseară, la radio, în transmisiune directă din concert, **Variațiuni pe o temă de Mozart** de Max Bruch. Minune. De căutat – așteptat discul.

***

29. „*Trecutul e mort. Viitorul e imaginar*”. Cu a doua propoziție sunt de acord; prima, pe care o tot aud repetându-se într-un fel sau altul, n-o pot accepta și cred că în toate cărțile mele de referință n-am făcut decât să-mi manifest această neputință. Atâta timp cât suntem, fiecare, o creație a trecutului – și suntem, fie că ne place sau nu – el nu poate fi negat. Sau, negându-l – politica struțului – el nu poate fi ucis. A-l nega înseamnă a comite aceeași neghiobie pe care o face oficialitatea de azi interzicând folosirea în presă și pe cât posibil în scris a cuvântului biserică de parcă prin asta biserica ar și înceta să existe.

M-ar tenta un eseu pe tema asta, a trecutului care nu poate muri.

Noiembrie

1. Prima ninsoare. Perspectiva plecării poimăine la Cluj, la control, îmi dă răcori.

***

8, marți. Duminică d.m. ne-am întors de la Cluj. Azi abia am reușit să-mi revin după oboseala și frigul îndurate acolo. Din nou senzația unică a revenirii acasă. Controlul soldat cu bine. Urmează revenirea treptată la regim normal în funcție de

toleranță. Mai greu îmi va fi să revin la normal cu regimul de somn, adică să renunț la somnul până la ora zece. Bună și ecografia N.-ei.

Dacă stau să mă gândesc, cel mai bine m-am simțit în scurtul răstimp petrecut în biroul (căci n-are alură de cabinet) Profesorului Kaufmann, acel om al altui timp, la care nu mă pot gândi decât ca la cel ce mi-a salvat viața: atmosfera intimă, luminoasă, mobilă în alb și roșu, tablouri și cărți, albume de artă, obiecte frumoase sau numai interesante. Și – prin ce minune? – cald.

Vineri d.m., vizită la Sanda. Povești cu fotografiile de familie. O bună cafea veritabilă cu frișcă în tradiția glorioasă a Vienei, unde a trăit o vreme. Și prezența ei tonică: la cei aproape 70 de ani și în ciuda singurătății (trăiește cu două mâțe), a mizeriei obștești, a frigului și a necazurilor cu proprietăreasa, e curajoasă (ceea ce nu înseamnă neapărat și optimism) și cu un bogat, nealterat simț al umorului.

Sâmbătă d.m., vizită la Mircea Borcilă, tocmai în Gheorghieni, unde ne încumetăm doar cu un taxi. Înainte de masă dădusem o raită prin oraș, nu în ultimul rând din motive sentimentale. Scurtată însă din cauza gerului sec, cu vânt și a lipsei de sens: ceea ce a fost nu mai este, iar magazinele, inclusiv librăriile, etalau doar articole nevandabile.

***

Azi telefon de la Anghel D. care-mi comunică stabilirea cuantumului pensiei la 3900. Cu mult peste așteptările mele! Suntem salvați, mă simt în sfârșit un om cu adevărat liber, iar A. îmi spune că i-o dătează generozității și atitudinii comprehensive a lui DRP.

***

12. Ieri, convocare pentru ședința de azi a Consiliului Educației. N-am mers. Nu uită niciodată să mă convoace la ședințe, dar, de-a lungul acestor șase luni de la operație, nici unul dintre „tovarăși” n-a avut ideea să se intereseze de soarta

mea, să-mi dea un telefon, să mă întrebe „măi, tovarășe”, cum o mai duci, vei fi având nevoie de ceva, un medicament, o lămâie, o bucată de unt, putem să te ajutăm cu ceva? Ei, aș ! Dâșii se ocupă de „probleme”, pentru oameni nu le mai rămâne timp. Ca să nu mai vorbim de mojicia „tovarășei secretar M.” care nici n-a considerat necesar să-mi răspundă la scrisoarea prin care-i ceream – politicos, foarte politicos! – să ia atitudine împotriva reprezentării „dramatizării” lui DDI fără acordul meu, cu alte cuvinte, o rugam să ia atitudine împotriva unui jaf la drumul mare.

***

De când m-am întors de la control, nu mă mai simt tocmai atât de bine ca înainte. De două ori, dureri intempestive de stomac, fără cauză aparentă, cu iradieri în stânga și dreapta. De aici o stare de spirit ușor panicată, prudentă, teama de a mă lăsa în voia poftei de mâncare de până acum. Apoi greutatea de a renunța la somnul până la zece, oboseala după câteva, trei, patru ore de lucru la birou sau după o mai lungă plimbare, ușoara cefalee, tentația patului, a cititului în pat, obicei pe care nu-l practicam decât când eram bolnav. În sfârșit, povara de a ști că N. duce tot greul, de a o vedea cum se scoală zilnic (greu!) în zori, pentru a porni prin ger după cele trebuitoare, în timp ce eu huzuresc. Nemulțumirea de mine însumi, născută din neputința de a mă apuca de un lucru substanțial, de carte. Sunt – cel puțin azi – cam descurajat, cam trist. Să fie de vină noiembrie, care – ca și februarie – e pentru mine luna prin excelență păguboasă? Dar nu e un noiembrie bacovian, deprimant, ci unul senin, luminos, cu văzduhul mirosind a zăpezi absente. Ger sec.

***

16. Ieri, ziua lui Li. Seara vorbim la telefon. Îi recunosc vocea prosperă din zilele ei bune. Mi-e dor de ea și o simt atât de departe. Numai de i-ar fi steaua prielnică.

***

Durerile acelea nu s-au mai repetat. Moralul mai bun, deși acum sunt răcit, fără febră, doar cu senzația de febră și cu,

obișnuita la mine în asemenea situații, inflamare a sinusurilor. O stare care-mi reduce și mai mult puținul randament. Nu pot (nu vreau) să iau medicamente și chiar dacă aș vrea, n-aș avea, căci nu se găsește nimic: nici picături de nas, nici aspirină, nici vitamină C, nici Cavit, nici chiar pipete. La ultima ieșire în oraș, am căutat alte câteva lucruri elementare, de asemenea intruabile: deodorant, șervețele, elastic, hârtie de scris. Cremă de ras am primit de sub teighea, conspirativ, ca o mare favoare. Ieri s-au dat ouăle – rația – 5 de căciulă. La piață au ajuns 8 lei. Să fie doar o impresie sau se simte în toate un fel de precipitare înspre deznodământul final?

***

Azi, șase luni de la operație. Era într-o luni. A început la 11 și a durat o oră și 50 de minute. Am dormit apoi, cu două scurte și confuze semitreziri, până marți seara. Păstrez despre acest moment amintirea unui somn lung, profund și odihnitor, cum de mult îmi tot dorisem. Și amintirea momentului anesteziei: injecția în braț și, la nici 30 de secunde, fără nici o tranziție, intrarea bruscă în neant, în țărâmul lipsei de senzații. Ibrăileanu spunea că frica de moarte e frica de lipsa de senzații. Dar acum, după ce am trăit-o, nu mai văd în lipsa de senzații nici un motiv de frică. Dimpotrivă: speranța că așa e și moartea.

***

19. Ieri, telefon de la domnișoara B. care-mi spune că mi-a expediat decizia de pensionare. Pensia însă este... de 3400. O voi primi la 15-18 ale fiecărei luni, începând din decembrie. E minunat și așa. Totuși, îi comunic și lui A., nu pentru a reclama, ci pentru a-l informa. A rămas contrariat, conchizând că, în ședință, probabil, „cineva și-a vârat coada”. I-am spus să nu facă tapaj. Sunt foarte mulțumit și fericit, mai ales că o văd în sfârșit pe N. liniștită, după anii, șaisprezece!, trăiți în nesiguranță. Mi-a mărturisit – culmea! – că acum e liniștită că dacă i se întâmplă ei „ceva”, noi, adică eu și Lizi, nu rămânem de izbeliște. Ca să

vezi... Zice Olga Caba în **Zodia Vărsătorului de apă**: „*Un soț artist este tot ce viața îi poate oferi mai teribil unei femei*”. Curat teribil!

***

Mai am de scris câteva cronici – la Olga Caba, Robles, Bulgakov, Domnica Filimon – după care, poate chiar între timp, să mă apuc, luând-o de la început, de **Steaua fiecăruia**.

E sâmbătă și azi vin copiii acasă. De luni însă, voi încerca să intru în regim de lucru normal, suprimând adică somnul până la zece. Poate ar trebui s-o fac abia de marți, luni fiind și fără asta o zi suficient de odioasă. Dar cum să începi ceva marți?

***

26, sâmbătă. N-am reușit, sunt încă tot în regim de somn până la zece. Mă simt bine acum, am trecut, fără reacții de respingere, la un regim alimentar normal, nu mai sunt nici răcit, dar la somnul acesta mi-e neașteptat de greu să renunț. Ca și la cititul în pat după-amiaza, până seara. Dar atunci măcar citesc, deci fac ceva. Problema, singura care a mai rămas, e, așadar, somnul până la zece. Fără îndoială, până la urmă, nimic altceva decât o chestiune de voință.

***

Imaginile lui Columb a apărut, cu alt titlu, în „Steaua” 10, crunt amputat, redus la jumătate. Ceea ce concepusem ca un fel de eseu despre Columb, luând ca pretext **Harpa și umbra** a lui Carpentier, a devenit o banală recenzie și încă trunchiată și cu câteva rânduri sărite la tipar. Întâmplarea nu m-ar fi afectat atâta dacă n-aș avea convingerea că acesta e unul dintre cele mai bune articole pe care le-am scris vreodată. Și că nu-l voi mai putea publica decât cine știe când, într-un foarte ipotetic volum de publicistică. Aceeși soartă – știu de pe acum – o va avea și **Biografi și biografii**. Avertizat însă de data asta, am apucat să trimit partea a doua, cea despre Hemingway, la „Transilvania”.

Decembrie

7. Ieri am reluat, în sfârșit, **Steaua fieceăruia**. A relua însă e un fel de a zice. De fapt, am făcut niște pregătiri, am încercat să regăsesc atmosfera, am recitat cele 75 de pagini existente la care sunt hotărât să renunț pentru a o lua de la cap (deși nu mi se par, în cea mai mare parte a lor, deloc proaste), am revăzut, retușat și completat arborele genealogic, am stabilit un plan în linii foarte generale și câteva nuclee epice. Azi trebuia să continuu treaba asta dacă nu chiar să încep scrisul efectiv, dar ieri după-amiază m-a apucat o durere cumplită de măsele (două, care mă dor alternativ, fără nici o pauză), de fapt o nevralgie care mi-a sensibilizat maxilarele și toată dantura. De vreo oră și jumătate (e 12,30) m-a mai slăbit durerea, dar mă tem că nu e decât un răgaz pe care mi-l lasă pentru a se năpusti apoi din nou asupra-mi. Mă simt cam stors, mi-e mai ales somn, m-am chinuit toată noaptea...

***

Printre planuri. Eventual pentru Ed. Militară: cartea despre Țara Hațegului medievală, cnezatele, cnezii, cnezii renegați. De aici s-ar putea scoate ceva, dar ar amâna prea mult romanul acela „al portretului”. Sau după?

***

9. Măseaua dureroasă a evoluat spre abces. Durerea s-a transformat în cefalee non stop. Aseară și febră 37,8. Nu iau nici calmante, nici antibiotice. Doar apilarnil compresat pe abces. Azi, parcă ceva mai bine. De dimineață, 36,5. Cefaleea persistă totuși. Stau în pat, nu pot nici citi. Ar fi fost normal să încep cartea dintr-o dată, fără nici o întrerupere.

***

10. Starea mult ameliorată. În schimb, la prânz, N. vine acasă bolnavă. Frisoane, febră 38,4, acum, seara grețuri. Îngrijorat cu adevărat abia acum. De dimineață, înainte de a pleca la școală,

sculată de la 5,15, a coborât și a stat în ger de trei ori: la coadă la lapte, la coadă la carne și în piață.

***

20. Cronică de familie. Duminică, în 18, s-a născut fetița Angelicăi. Se va chema, probabil, Cristiana, nume la modă, se pare, cum erau mai acum câțiva ani Gabriela și Daniela.

La un moment dat m-am gândit să dau acestor însemnări exclusiv destinația unei cronici de familie. Încă nu e târziu, dar renunțând la exclusivitate.

***

25. E bine. Suntem cu toții acasă, în preajma pomului.

1989

Januarie

Anul trecut s-a încheiat prost. De altfel – dacă exceptăm apariția **Roții lumii**, care a și fost onorată cu obișnuita generozitate a Ed. Militară și dacă exceptăm obținerea pensiei, care este o mare ușurare a unei vieți terorizate până acum de grija zilei de mâine – cu aceste excepții deci, 1988 a fost un an eminent prost. Întâi pentru Lizuca. Dar apoi, și mai ales, pentru N. care s-a consumat pentru toți. Mă gândesc și acum și probabil mă voi gândi toată viața cu strângere de inimă la toate spaimile pe care le-a trăit în acest an nenorocit, la toată osteneala ei peste puteri. Până în ultima zi, fără măcar o zi de odihnă și liniște.

Încă de prin 27, 28 decembrie nu m-am simțit tocmai bine, dureri și apăsări pe care le puneam pe seama stomacului, dar care s-au dovedit a fi, de fapt, hepatice, oboseală, somnolență, paloare cu nuanțe tot mai icterice. Bănuiam un puseu hemolitic, dar mai mult mă temeam de o hepatită posttransfuzională, deși mă aflam la șapte luni și jumătate de la transfuzii. În 30 am cerut un consult la Urgență care m-a trimis la Contagioase, unde, după un prim test, am rămas internat cu diagnosticul de hepatită virală.

În 31, dimineața, mi s-au făcut analizele complete.

Inițial, într-un salon cu încă cinci hepatici, unul dintre ei și cu lambri. Un șofer, un militar în termen, un țigan, un fost elev de-al N.-ei, un alt june, mai curățel, cu un rost incert, mai tăcut, mai interiorizat, citind ceva SF. Ceilalți însă, gălăgioși, vulgari. Prezența mea i-a incomodat vădit, temperându-le zbănțuiala și măscările. Știind cine sunt – li s-a spus cu siguranță cine le va veni în salon – îmi urmăreau fiecare mișcare cu o curiozitate avidă, nici măcar disimulată. Câteva trudnice încercări de dialog eșuate din lipsa unor canale adecvate de comunicare. Și apoi atmosfera sordidă a salonului, borcanele de urină de sub paturi, negolite după trecerea vizitei de dimineață, putoarea colectivă, neputința de a te retrage în propria-ți intimitate și, peste toate, deznădejdea iscată de noua încercare, nu atât prin ceea ce însemna ea pentru mine, cât pentru N., care vreme de șapte luni s-a zbatut, numai ea știe cum și cu ce preț, să mă readucă la linia de plutire și, în clipa când a reușit, își vede toată truda din nou zădărnicită, cu perspectiva de a relua totul de la capăt pentru încă cel puțin un an de regim cu mult mai sever decât cel postoperatoriu și fără nici o garanție de vindecare definitivă. Și în tot acest timp, conștiința că toată lumea se pregătește de Revelion, că acasă, peste toate pregătirile atât de așteptate de copii, a coborât umbra îngrijorării pe care fiecare încearcă să și-o ascundă spre a-i menaja pe ceilalți. Până și în aerul rece care pătrundea prin geamul din când în când deschis al salonului, se percepea o bucurie, ceva festiv și pașnic de la care mă simțeam exclus. Și atitudinea admirabilă și înduioșătoare a N.-ei care venea mereu să-mi aducă una, alta, afișând un optimism eroic, merit să-mi susțină moralul. Mărturisesc însă cu ireprimabilă jenă că sâmbătă după-amiază, în 31 deci, după ce, ca un făcut, am mai auzit trecând și o înmormântare spre cimitirul învecinat, moralul meu a capotat, atingând nivelul cel mai de jos pe care l-a ajuns vreodată. Din fericire, depresiunea a durat puțin, căci la vizita se seară, doamna dr. Veber a dat de-a dreptul buzna în salon,

exuberantă, anunțându-mă că analizele infirmă diagnosticul inițial, nefiind vorba decât de un puseu hemolitic. Dar, pentru siguranță, analizele vor trebui repetate, ceea ce nu se putea face de acum decât în 3 ianuarie. Voiam cumva să merg acasă până atunci? Ideea m-a ispitit doar o clipă, pe urmă am renunțat. În definitiv, ne resemnasem cu toții cu noua situație. Și pe urmă, nefiind sigur de analize, mă temeam să mă întorc mai ales pentru Lizi. Am fost mutat imediat singur într-un salon. Liniște, curățenie, aer respirabil. Mai mult asta decât vestea infirmării diagnosticului mi-a ridicat brusc moralul, ajutându-mă să redevin eu însumi. Telefon acasă. Pe urmă, la 19,30, m-am culcat și am adormit imediat cu un sentiment de imensă eliberare. La 12 m-au trezit treascurile. M-am sculat și le-am mai dat un telefon, ca măcar în felul acesta să fim pentru câteva clipe împreună, la miezul nopții dintre ani.

În 1 și 2, starea generală în spectaculoasă ameliorare. Tratament cu silimarin 2x3, trofopar o injecție pe zi și polivitaminizante. Citit revistele ultimei săptămâni și Heinrich Böll, **Portret de grup cu doamnă**, roman foarte nemțesc, nu numai lipsit de umor, ci și prolix, cu ușoare (dar nu mai puțin scabroase) propensiuni înspre scatologic, macabru, sordid. Problema generațiilor germane postbelice, a sentimentului culpabilității germane despre care alții – Christa Wolf, de pildă – au scris mai elegant și mai pregnant. O lectură nu tocmai potrivită deci pentru locul și situația în care mă aflam, dar pe care am răzbit-o grație optimismului efervescent care mă anima de acum.

Marți, în 3 ianuarie, noile analize reconfirmă puseul hemolitic devenit însă și el între timp disparent. După-amiază, N. cu Cristi vin să mă ducă acasă.

Suntem în 6. De două zile nu fac decât să savurez bucuria și voluptatea de a mă vedea din nou acasă. Mă simt perfect, dar încet, încet, peste această stare de euforie se insinuează grijile de perspectivă suscitade îndeosebi de maternitatea lui Li. Ei au plecat în seara de 4. N-au strâns pomul. Îl mai aprindem noi, o

dată cu amurgul. Dar a început să se usuce.

Anul nou a început deci, dar parcă nu-l simt încă decât în primele noutăți: mai dese și mai îndelungile întreruperi de curent, mai puțina căldură de peste zi (fără a ne putea plânge totuși, față de situația din alte orașe)...

***

Despre roman. N. Steinhardt (Steaua, 11/88), în articolul **Un elogiu al romanului:** „*Rațiunea de a fi a romanului, Hermann Broch o enunță astfel: să descopăr ceea ce numai romanul poate descoperi. Ce vrea să zică aceasta ? Că romanul, convingător și suveran, scoate în evidență relativitatea, complexitatea și incertitudinea, cele trei trăsături fundamentale proprii vieții – în – lume. Pildă: Anna Karenina. Cartea poate fi deopotrivă interpretată ca răscoala unei femei libere împotriva unui soț tiranic, obtuz și îngust la minte ori ca trădarea unui soț cinstit de către o femeie imorală[...]. Se merge spre o definiție de și mai vastă amploare: orice roman este o meditație asupra existenței, așa cum e văzută prin prisma unor personaje imagine. Admirabilă definiție! care face praf și pulbere din neroadele definiții textualist-structuraliste, incapabile de a trece dincolo de materialitatea imediată”.*

***

E primul an, după un lung șir, în care n-am ascultat concertul de Anul Nou al Filarmonicii din Viena. Abia azi (7), un scurt fragment – cu care însă n-am reușit să intru în rezonanță – reluare, la Radio Budapesta.

***

Azi, la radio, Concertul nr. 1 pentru vioară și orchestră de Max Bruch, cu Ion Voicu. Revelație! De pândit discul. (8 ian.)

***

(Re)început azi (9), **Steaua fiecăruia**. Scris 5 pagini de care sunt mai curând nemulțumit, sâcâit de impresia că n-am prins

„tonul just”. Bucuros totuși de a fi început. Lucrat „revăzând și adăugind”, ieri și azi, probabil și zilele viitoare, la niște vechi articole despre Eminescu, reactualizând-le. Ideea de a scrie într-o viziune modernă istoria adevărată a lui Față Neagră, romanțată de Jókay Mór.

***

După a treia zi, sunt la pag. 15. Dar încă tot nemulțumit. Impresia nesuferită de... nu știu de ce. De ceva ce nu e în regulă.

***

Dactilografiat azi (12) articolele rescrise zilele trecute. Numai 12 pagini, totuși obositor. Mă întreb cum am s-o la capăt când va veni vremea să dactilografiez romanul...

***

Ciudat capriciu al memoriei de a reține fără nici o ezitare aceste numere foarte vechi, demult ieșite din uz: 772 – numărul meu matricol, pe care-l purtam pe braț la liceu; 1974 – numărul de circulație al Opel Kapitan-ului; 2785 – telefonul nostru de la Timișoara; 4554 – telefonul lui Pompil, desființat, bineînțeles, prin 1950, când i-au dat afară din casă...

***

În **Harpa și umbra**, când tânărul Mastai Ferreti are revelația Americii Latine, în timpul traversării Argentinei spre Chile, e izbit în primul rând de „lipsa de măsură” a noii lumi. Această „lipsă de măsură” – formidabilă scăpărare a lui Carpentier! – e și principala caracteristică și cusurul romanului latino-american. Am simțit-o încă din **Toamna patriarhului** (nu din **Un veac de singurătate**, nu, acolo există totuși un *modus in rebus*), apoi din înseși romanele lui Carpentier, iar, după aceea, din acel cumplit **Abaddon, exterminatorul**, pentru ca acum totul să se confirme, de când mă lupt, cu **Conversație la „Catedrala”**. Mă lupt nu cu dificultăți de lectură, ci cu numărul de pagini. Deși nu e o lectură ușoară. Secretul ei e însă foarte lesne de descoperit și, o dată descoperit, lectura devine chiar fluentă, chiar captivantă grație

tramei antrenante, colcăind de fapte diverse de o varietate greu de imaginat altundeva decât în lumea aceea. Dar să faci capitole-sandvici, cu câte 4, 5, 6, dialoguri ori planuri concomitente, mi se pare, dincolo de surpriza de moment și de nevoia de a te adapta unei noi convenții, mi se pare deci o copilărie, capabilă (și menită, probabil, în mod deliberat) să-i lase mască pe snobi și pe semidocti. Mai e apoi limbajul foarte crud, mai e și profuziunea de orori detaliate la modul hiperrealist, atât de străine spiritualității și tradițiilor noastre culturale, încât mi-e foarte greu să găsesc tuturor acestora o motivație estetică, să le aflu punctul de racord cu sfera esteticului. Ceea ce e totuși de admirat până la urmă aici e vigoarea vânei epice a lui Vargas Llosa și modul în care se constituie parcă din haos o lume, un univers larvar, sordid, pestilent, dar de o extraordinară autenticitate și pregnanță: băieți, aceasta este arta! Totuși, oare numai la atât să se reducă arta?

***

Întrerupt lucrul la carte tocmai când înaintam cu capacitate maximă, din cauza veștii aduse aseară de H., că până la sfârșitul lunii editurile trebuie să prezinte planuri ferme până în '95 inclusiv, planuri în care, dacă n-apuci să fii „prins”, nu mai publici nimic mai bine de un cincinal! N-am crezut, H. fiind un mare colportor de asemenea grozăvii care până la urmă nu se confirmă, dar azi, verificând pe cont propriu, vestea mi-a fost confirmată de V.R. Și de Elena Marinescu. „Dar e o absurditate!” îi spun Elenei M. La care ea, firesc: „Bineînțeles că e o absurditate. Dumneavoastră încă nu v-ați obișnuit? Doar toată viața noastră e un lanț de absurdități!”

De azi (16) deci, îmi bat capul pentru a încropi în grabă oferte convingătoare pentru niște cărți aflate încă în starea unor nebuloase spirale.

***

Clarificat acum în ceea ce privește ofertele, liniștit în privința planului de perspectivă până în 1994 – o, Doamne! – am reluat

ieri (20) lucrul la **Steaua...** Sunt la pag. 37 și încep să fiu mulțumit: mă simt din nou prins în „cercul magic”, ca în zilele bune, am intrat în epic, se pare că am găsit și „tonul just”. Experimentez – și mă satisface – relatarea la persoana a doua cu intervenții la persoana întâi, sub formă de dialog, idee pe care – printr-un proces ciudat și obscur – mi-a sugerat-o **Conversație la „Catedrala”**. Zic ciudat, pentru că acolo nu există nimic de felul acesta. Important acum e să-mi păstrez continuitatea.

***

Mi-e jalonată deci viața până în 1994. Dar, Doamne, ce nebunie, ce sfruntare să croiești asemenea proiecte, când nu poți ști ce aduce ceasul. Să fii silit, de fapt, să faci asemenea proiecte. Oare cei ce ni le cer cred într-adevăr că ei sau măcar rânduiala lor e sortită să dureze la nesfârșit? O, nenorociți iresponsabili, cum nu-și dau ei seama că fac parte din cei al căror destin e cel mai ușor de prevăzut. Implacabil destin, care-și va împlini lucrarea mai curând sau mai târziu. Dar, de acum, tot mai puțin târziu.

***

Poluare cruntă. Azi (23), o dimineață oribilă, poate și pentru că e luni, întunecată, în care, cum n-a plouat de mult, se vede prveliștea sinistră și deprimantă a cenușei de la Mintia depusă peste tot. Ideea – retorică, bineînțeles – de a scrie în replică la **După-amiază de sâmbătă**, grație căreia mă simt frățește apropiat de Valeriu Cristea, o carte intitulată **Dimineața de luni**, în care să intre toate amintirile odioase.

***

Salvador Dali: „*Pictori, nu vă temeți de perfecțiune: n-o veți atinge niciodată*”.

A murit ieri (23). Avea 84 de ani. Se declarase odată, cu aplombul derutant cu care făcea totul, catolic, apostolic, roman și român. Dincolo de opera lui, mi-e drag pentru telegrama istorică pe care i-a trimis-o ăștuia când s-a proclamat președinte cu

sceptru și pentru că, după moartea Galei, s-a retras în singurătate, dovedind că toată fronda și histrionismul său disimulau o unică, mare iubire.

***

O viață a lui Mozart. Alta a lui Beethoven. Proiecte fanteziste, pentru că sunt peste puteri. Dar e bine, e sănătos, e tonic să ai câte un asemenea proiect în față, sperând în taină că-l vei împlini cândva.

***

Sunt la pagina 62, am încheiat întâia parte a primului capitol. Merge. Dar când mă gândesc că asta e abia a zecea parte a cărții, mă cuprinde amețeala.

Februarie

De cum intervine ceva care-mi modifică programul cotidian, îmi ies din ritm, chiar și biologic, și toată ziua mi-e dată peste cap. Așa ieri, așa azi (1), când n-am mai progresat nici un rând.

***

Cronică de familie. Azi, 5, botezul Cristianeii. Nași, Lizi și Cristi. Oficiază Bunu, acasă la Angela, venit anume, fără Buna însă, care se simte slăbită după boală. După ceremonie, cu toții, la noi la prânz. După-amiază, ceva masă la Sarmis, pentru rudele lui D. Participă doar copiii, în postură de nași. Bunu, în bună tradiție a stilului său meteoric, sosit dimineața la 8 cu rapidul 25, pleacă seara la 21,15. Evident, zi agitată.

***

Sunt câteva săptămâni de când n-a mai plouat și nu s-a mai simțit nici o adiere. Priveliștea orașului care e îngropat încet

sub cenușa termocentralei, a „Stelei de pe Mureș”, a devenit deprimantă.

***

Francoise Sagan, doar cu un an mai în vârstă decât mine, răspunde lui „Der Spiegel” (apud Luc. 5/89):

„După o anumită vârstă [omul] simte durerea pentru ceva, pentru cineva, dar viața nu mai este prilej de desperare [...] Nu, bătrânețea nu provoacă durere. Mă doare faptul că mor atâția oameni pe care-i cunosc. O mulțime de oameni care s-au dus. Aceasta reprezintă o mare tristețe, o mare durere ... Nu, moartea nu înseamnă nimic. Nu mă sperie frica de propria-mi moarte, ci moartea altora. Și apoi mă tem de boală și de neputință”.

Și încă: *„Eu încă nu am scris nici un roman bun, nici un roman adevărat...”*

Dacă ea mărturisește așa ceva, ce aș putea spune eu, despre propriile-mi cărți ?

***

În săptămâna cât au stat copiii acasă am scris doar 15 pagini. Aseară (11) au plecat. Ar trebui să mă bucur că mi-am recâștigat răstimpul de liniște pentru scris, dar mă surprind cu sufletul împovărat de regrete și neliniști cu privire la viitorul lor. E duminică, N. la „olimpiade”, casa dintr-o dată teribil de goală și nici nu mă simt în formă, nu știu ce slăbiciune ciudată mă bântuie. Nu-mi pot relua lucrul, aș vrea să tot dorm.

***

Huxley în **Micul Arhimede**:

„Noi clasificăm oamenii după culoarea ochilor și părului, după forma craniilor. N-ar fi mai rațional să-i împărțim în specii intelectuale? S-ar găsi atunci diferențe infinit mai mari între tipurile mintale extreme decât un boșiman și un scandinav.

Copilul acesta, mă gândesc eu, când va crește mare, va fi față de mine, din punct de vedere intelectual, ceea ce este un om față de un câine. Și există atâția bărbați și femei care sunt, poate, față de mine aproape ca niște câini.

Poate că oamenii de geniu sunt singurii oameni adevărați. În toată istoria neamului omenesc n-au fost decât câteva mii de oameni adevărați. Și noi, ceilalți, ce suntem? Animale educabile. Fără ajutorul oamenilor adevărați, noi n-am fi devenit aproape nimic. Dintre toate ideile care ne sunt familiare, aproape nici una n-ar fi putut încolți în niște minți ca ale noastre. Pune sămânța acolo și ea va crește; dar mințile noastre n-ar fi putut niciodată să o genereze în mod spontan.

Mă gândeam că au existat națiuni întregi de câini; epoci întregi în care nici un Om nu s-a născut. De la egiptenii necioplîți grecii au luat experiența brută și regulile empirice și au făcut știință. Au trecut apoi mai bine de o mie de ani până să-și găsească Arhimede un urmaș demn de el. A existat un singur Buda, un Isus, un singur Bach despre care știm ceva, un Michelangelo.

Oare prin simplă întâmplare, mă întrebam eu, se naște un Om din când în când? Ce determină oare o întreagă constelație de asemenea Oameni să vadă lumina zilei în aceeași epocă și în cadrul unui singur popor? Taine socotea că Leonardo, Michelangelo și Rafael s-au născut atunci când s-au născut, fiindcă timpul era copt pentru apariția unor mari pictori, iar decorul italian se potrivea numai bine pentru asta. În gura unui francez raționalist din secolul al XIX-lea, teoria sună ciudat de mistic; dar asta n-o împiedică să fie adevărată. Dar ce se întâmplă cu cei născuți în afara timpului? Blake, de pildă. Cu ei ce se întâmplă?”

Martie

Ne aflăm în 10 martie și am ajuns la pagina 218. În linii mari, sunt mulțumit de felul cum merge cartea. Din timpul scurt

Însă, acaparată acum aproape total de lucrul la carte, îmi rămâne, cum se vede, tot mai puțin pentru caietul de față.

Momentul aniversar a fost depășit cu discreție și în limitele normalului. Primit de la N. un album Grünwald pe care-l râvneam de mult.

Citesc **Drumul cenușii** al lui Buzura minunându-mă că a putut să apară și așteptând, după obiceiul pământului, demiterea conducerii editurii. Ceea ce nu cred totuși că se va întâmpla de data asta. Îmi face impresia că romanul a apărut cu voie de la poliție pentru a dovedi lumii – într-un moment critic pentru noi – libertatea de care se bucură scriitorul român. În ciuda caracterului ei acut protestatar și a tramei care frizează senzaționalul, cartea mi se pare totuși obositoare.

Primit de la Cerneț noua sa carte, **Cartierul sonor** care inițial trebuia – dar n-a fost voie – să se intituleze **Cartierul neolatin**. Schițe agreabile și spirituale.

Surpriza unei poezii encomiastice semnată de Petre Bucșa.

Cronică de familie. Mirela are un al doilea băiat, Andrei. Ne-a anunțat cu o întârziere inexplicabilă, la aproape trei săptămâni de la eveniment, omițând să ne precizeze data nașterii.

Starea mea fizică: fluctuantă înspre bine. Cea morală, bună, grație lucrului la carte.

***

De două zile iar nu mai lucrez. La stresul din zi în zi mai marcat al așteptării evenimentului de familie, s-au adăugat intempestiv tensiunea și enervarea provocate – deși n-am fost direct implicat în ea – de vizita genialului cuplu. După ce două zile a așteptat în stradă pentru a-i ovaționa trecerea, N. a stat azi (23) două ore la coadă la carne, de unde s-a întors cu mâna goală, căci carnea era împutăită. Ce n-am mai găsit la ultimele ieșiri în oraș, lucruri elementare și care ne sunt urgent necesare: cremă de ras, săpun de ras, pensulă de ras, *after shaw*, hârtie

de scris (am obținut prin relații), vată, furtun pentru aspirator, ușă de schimb pentru congelatorul frigiderului Arctic, bec pentru veioză, cerneală albastră, zahăr vanilat, vopsea albă.

***

Azi (24), N. alte două ore la coadă la carne, fără nici o izbândă. „N-au băgat”. Constat că J intră din nou în derivă pe apele mizeriei cotidiene. Adevărul e că frigiderul e gol. Sigur, există varianta relațiilor, posibilitatea de a te „descurca”, dar nu e genul meu. Cu mare silă am apelat la relații pentru a obține niște lapte praf pentru Li. Deocamdată fără nici un rezultat.

Aprilie

Încheierea lunii martie a coincis cu încheierea primei părți a cărții la pagina 311. Așa cum mi-am propus. Nu mai mult, dar nici mai puțin. Și totodată cu o migrenă de zile mari, cum de mult nu m-a mai încercat, care m-a ținut până noaptea și din cauza căreia mă simt azi cam stors. Am intrat și în termenul ultim de alertă pentru Li și nici un semn, iar din cauza asta tensiunea psihologică a devenit aproape insuportabilă. De vină poate fi și primăvara asta prematură, secetoasă, cu călduri nefirești, și poluarea, cenușa care ne cenușește neabătut.

În ultimul timp, citit foarte puțin. Terminat **Drumul cenușii**. E ceva în exces în cartea asta, nu știu exact ce, n-am nervi acum și nici timp s-o analizez.

***

Cronică de familie. Duminică, 9 aprilie, ora (cca) 20,30, s-a născut Radu, 3,300 kg. Și el și Lizi sunt bine. Imens sentiment de eliberare. Se cheamă că suntem bunici. Încă nu realizez bine noua situație.

***

10. Ne trezim azi, noi, tinerii bunici, într-un fel de stare de euforie. Dăm telefoane – Făgăraș, București, Cluj – spre a vesti evenimentul. Aseară l-am vestit la Craiova și Lugoj. Cum stau bine cu lucrul – sunt la p. 358 – îmi iau o zi de vacanță. De altfel, e dublă sărbătoare azi, e și sărbătoarea noastră tradițională, la ora opt se vor împlini douăzeci și șapte (!) de ani de la prima mea întâlnire cu N. în afara orelor de curs. De fapt, douăzeci și șapte de ani de când a pornit povestea noastră al cărei cel mai recent episod a început aseară, prin intrarea în scenă a noului personaj. Data – 10 IV 62 – e înscrisă și în inelele noastre. Ne-am întâlnit în fața Conservatorului și ne-am plimbat apoi pe str. Kogălniceanu, de la biserică la Universitate. Se întunecase – pe atunci nu se introdusese ora de vară – dar strada era luminată, copacii înfrunziți, treceam prin porțiuni de umbră și lumină. Plouase de curând căci erau încă bălți. Și nu era tocmai cald, fiindcă îmi amintesc că aveam treniuri. Ne plimbam agale și foarte sobri, sobrietatea mea cel puțin fiind consecutivă celei a N.-ei care păstra o anumită distanță fizică între noi, probabil preventiv, pentru a-mi inhiba orice tentativă de apropiere. Iar eu, grav, îi vorbeam despre revista „Transacțiuni literare și științifice”, „cercetare” la care tocmai lucrăm (sau o terminasem?) pentru sesiunea pe țară a cercurilor științifice studențești. Toată întâlnirea să fi durat ca la o jumătate de oră, căci N. stătea „în gazdă” și ținea la reputația ei, nu putea să întârzie peste o anumită oră socotită decentă... Și totuși de aici a început totul. Iar azi suntem bunici. Ce curioasă senzația asta a ieșirii în lume a unui suflet de care te simți ireversibil legat. Ceea ce până ieri seară nu fusese decât o abstracțiune, o virtualitate, e azi o ființă concretă ce-și are rădăcinile în propria-și ființă, o unicitate cu destin irepetabil care va ocupa în viața și preocupările noastre un loc tot mai important. Încercăm să ne imaginăm făptura asta care – vorba lui Mark Twain – încă nu știe că e rușine să ieși în lume în pielea goală, fără păr și fără bani. Nu reușim. Oricum, primul lucru cu

care l-au pricopsit de îndată ce a dat întâiul chiot de izbândă a fost un nume istoric. Se zice în cronica orală a clanului că atunci când mi-au dat acest nume, bunica de-i voi spune mai târziu Mame, iar și mai târziu Bosco, a făcut opoziție. Își amintise că auzise cândva, în copilărie probabil, un soi de descântec de bațjocură:

Rod, rod,

La Radu-n pod...

Acesta a fost însă desigur pretextul, starea ei normală de a fi fiind până la cei 90 de ani când s-a stins, opoziția față de tot și de toate.

După-amiază – eveniment și ăsta! – mergem la cinema:
Sonata Kreutzer.

***

Explicația pe care o dădeam unui anumit tip de literatură memorialistică o regășesc la Sabato, în eseul despre Leonardo (SLAST, 14/89): „*Căci pe măsură ce ne apropiem de moarte, ne apropiem și de pământ: nu însă de pământ în general, ci de acea infimă bucată (atât de iubită încă) unde ne-am trăit copilăria, ne-am inventat jocurile și propria magie. Ne vine în minte un copac, chipul unui prieten, câinele care alerga cu noi, drumul prăfuit și discret al siestei estivale, cântecul greierilor, vreun pârlăiaș. Lucruri poate ne semnificative, dar care în clipele acestea din urmă se încarcă de o melancolică semnificație*”.

***

Joi (13), cu articolul la ziar și pregătiri de plecare. Zi pierdută.

Vineri, vizita lui Anghel D. al cărui roman recent apărut îl prezintă la IPSRUM. Prilej de a mă lega încă o dată, solemn, să nu mai particip la asemenea „acțiuni” câte zile oi avea: o sală împuțită de ședințe și un public rudimentar de vreo treizeci de oameni blazați, obosiți, flămânzi, murdari. Până la plecarea trenului apoi, la noi.

Sâmbătă și duminică la Timișoara, călătorie epuizantă și la dus și la întors, înghesuială, duhoare, animalitate. Lizi a redevenit cea dintotdeauna, doar că ceva mai gravă (ori, poate, doar mai preocupată), oricum cu mai puțină disponibilitate pentru noi. În mod sigur fericită și asta ne ajunge. Cristi, palid și slăbit de emoții și de alergăturile unei săptămâni tensionate. Cât despre el ce să zic? O mână de om în jurul căruia gravitează de acum întreaga casă. Bineînțeles, cel mai... Ceea ce nu pot uita de atunci sunt căldura aceluia trupuşor, respirația lui, energia cu care își pretinde laptele și pofta foarte sonoră cu care îl înfulecă.

La sosire, duminică seara, i-am aflat aici pe Bunu, Buna, Janeta și Marcel. Ieri cu ei la Leșnic pentru casa aceea ideală. Ni se spune însă că s-a vândut. La amiază, Janeta cu Marcel au plecat. Azi la amiază (18), Buna și Bunu. Mă simt răzbit de oboseală, început de migrenă. Mă așteaptă imediat articolul de sâmbătă pentru care însă n-am subiect. Îmi vor trebui apoi iar cel puțin două zile până să-mi revin după viitură și să-mi regăsesc continuitatea și atmosfera cărții. Dar cum trebuie să se simtă N. care, pe lângă toate astea, mai are și școala?

***

30. Duminica Paștilor. Azi noapte, ascultat la radio slujba Învierii. La 12 m-am uitat pe fereastră. Ploua torențial, cu tunete și fulgere. Totuși, lume cu umbrele și circulație de mașini ca ziua. Farurile și fulgerele spintecau bezna străzilor, reflectându-se în asfaltul ud. Pe urmă au început clopotele de la Catedrală, apoi cele ale bisericii de lângă noi, acoperind zgomotul ploii. Se vedeau luminițele înconjurând biserica. M-am culcat împăcat.

***

Azi, Radu împlinește trei săptămâni. Curios că nu-mi aduc aminte de Lizuca la această „vârstă”. Amintirile despre ea încep de pe la șase luni.

***

Am terminat luna așa cum mi-am propus, la pagina 412 (îmi impusesem să scriu o sută pe lună: începusem aprilie la

311), dar am iar îndoieli. Am simțit îndemnul de mai multe ori să însemn câte ceva aici, dar n-am avut timp și acum am uitat totul. Caietul acesta, cu rost, fără rost, ce va fi să se aleagă de el?

Mai

Au dat din nou peste mine împrejurări neprielnice lucrului. Suntem în 13 și, de la ultima însemnare n-am mai avansat decât cu zece pagini. De altfel, sunt cu cartea într-un impas, s-a împotmolit și n-am răgazul și continuitatea necesare s-o scot iar la drum. Au fost zile tracasante și altele urmează, mâine vizita Miei și sosirea lui Bunu și a Bunei pentru cumpărarea casei, articolul pentru ziar, marți ședință de b.e. la cultură, vineri – chiar în clipa asta mi-a telefonat Odangiu – trecerea spre Râu Mare a lui Anghel cu un „grup de scriitori”, iar A. ține morțiș să merg cu ei. Va trebui să mă apăr, dar cum să scap? Și astea sunt doar cele dinainte știute. Mă așteaptă și un drum la Timișoara, botezul, stresul cel nou provocat de repartizarea lui Li a și început. Tânjesc iar după liniște și mă gândesc cu nostalgie la perioada de după operație, lunile iunie-octombrie, ce răstimp de fericită pace, ce lecturi, ce articole! Iar acum? Am apucat iar între valțurile morii de măcinat timpul. Speranța de a termina cartea la sfârșitul lui iunie s-a spulberat.

***

De o vreme încoace, naturelul mi-a devenit exagerat de simțitor sau, pur și simplu, m-am senilizat. Mă emoționez și-mi dau lacrimile din te miri ce, film, muzică, lectură sau simplă conversație. Când ne-a telefonat Cristi că suntem bunici, am simțit că nu voi putea vorbi și i-am dat receptorul N.-ei. Când am citit în R. L. un articolaș despre sfârșitul lui Jean Gabin – e drept,

feblețea mea – am început să plâng ca prostul, noroc că eram singur. Mi-e și frică de acum să vorbesc sau să citesc în public texte mai solicitante afectiv ca să nu mă fac de răs.

Iunie

Luna mai, nimicită până la capăt. Am fost până la urmă la Râu Mare, două zile, s-au mai adăugat o plenară a culturii, un simpozion Eminescu – prilej cu care am revăzut-o pe Ioana Petrescu – și altele. Am rămas cu cele zece pagini. Doar ieri, cu un efort disproporțonat, încercând să reiau, am reușit să scriu... o pagină. Măine (2), plecăm la Timișoara pentru încreștinarea noului venit. Nu l-am văzut din 16 aprilie, de când avea 7 zile. Bucuria de a-l revedea, deznădejdea de a nu putea lucra. Nu fac nimic. Greu și fără continuitate, am reușit chiar să recitesc ce am scris.

Noiembrie

29. Italo Calvino:

„Mi se pare uneori că o epidemie de ciumă a lovit umanitatea în facultatea ce o caracterizează cel mai mult: uzul cuvântului; o ciumă a limbajului care se manifestă ca o pierdere a forței cognitive și ca un automatism ce tinde să niveleze expresia în formule mai generale, anonime, abstracte, să dilueze semnificațiile, să rotunjească vârfulile expresive, să stingă orice scânteie care sare din întâlnirea cuvintelor cu noi circumstanțe.

Nu mă interesează aici întrebarea dacă originile acestei epidemii trebuie căutate în politică, în ideologie, în uniformitatea

birocratică, în omogenizarea mijloacelor mass-media [sic], în difuzarea școlară a culturii medii. Mă interesează posibilitățile de sănătate. Literatura (și poate doar literatura) poate crea anticorpi care să împiedice răspândirea ciumei limbajului”. (Steaua, 10/89).

UN FEL DE ADDENDA

Așadar, jurnalul „epocii de aur” se încheie în iunie 1989, cu o notă rezumativă, nedată. De când am terminat cu dactilografiatul, mă tot mir de acest sfârșit abrupt. Deși, dacă mă uit în urmă, e limpede că însemnările ultimelor luni prevesteau așa ceva: deveniseră tot mai superficiale, mai nervoase, mai obosite, mai exasperate. Nu dezesperate totuși, căci, pe măsură ce totul se degrada, intrând într-o degingoladă evident ireversibilă, creștea și convingerea mea intimă că nici ziua tuturor scadențelor nu mai putea întârzia cine știe cât. Mai apare totuși o notă, cea din 29 noiembrie, care e însă cu totul întâmplătoare și nici nu e o însemnare propriu-zisă de jurnal, ci un citat din Italo Calvino. Că, din tot ce citisem în perioada aceea, reținusem spre a-l nota tocmai citatul acela, după ce luni de zile nu mai însemnasem nimic, atestă că problemele limbii, mai ales aspectele precipitatei ei deteriorări, tot mai pronunțata ei lignificare la toate nivelurile continuau să mă preocupe. Rostisem o vreme destul de îndelungată la Radio București un așa-zis „foleton stilistic”, în excelenta emisiune ”Odă limbii române” tutelată de acel gentleman al radiofoniei care este George Mirea, iar interesul pentru problematica respectivă mi-a rămas activ și după încetarea colaborării radiofonice, continuând și azi, când – cine ar fi crezut? – alterarea limbii e tot atât de reală, pericolele fiind însă de data aceasta anglicizarea snobă și trivialitatea populistă. E de presupus însă că opinia lui Calvino am reținut-o și cu satisfacția de a fi aflat o consolare în constatarea că lucrurile nu stau cu

mult mai bine nici la case mai mari. Oricum, chiar dacă intimă, rămâne o încheiere improprie și neconcludentă pentru niște vremuri crâncene, cum au fost deceniile comuniste. Scuza ar putea fi aceea că – chiar dacă aveam presimțirea obscură a unui sfârșit – nu-mi închipuiam nicidecum, și îndrăznesc să zic că *nimeni* nu-și închipuia, că acel sfârșit va fi al însuși sistemului comunist.

Ce s-a petrecut, ce am făcut, ce am gândit totuși între iunie 1989 și 22 mai 1991, când jurnalul își reia cursul într-un flux mult mai abundent și mai constant decât „înainte”? Tăcerea aceasta de un an și jumătate așternută tocmai peste cea mai radicală răsturnare care a marcat sfârșitul de veac confirmă ceea ce scriam cândva aici, în „Caietele J”, cum îi zic eu jurnalului: momentele cu adevărat importante ale vieții mele au rămas de fapt neconsemnate în „jurnalul de bord”, fiindcă furtunile îți solicită trăirea pură și simplă, obligându-te să stai treaz la timonă, fără a-ți mai îngădui răgazul descrierii tihnite a ceea ce se întâmplă. Așa – ca să mă rezum doar la anii '80 – au rămas neconsemnate aici, evocate în cel mai bun caz în succinte retrospectivă, sejurul moscovit, căsătoria Lizucăi și întâia ei maternitate, cea ratată, operația mea de stenoză pilorică, sub bisturiul expert al admirabilului profesor dr. Aurel Kaufmann din Cluj, „evenimentele” din decembrie '89, în sfârșit, și toate cele ce s-au succedat apoi, vreme de un an, învălmășite, insolite, precipitate. Jurnalul n-a fost astfel pentru mine – și continuă să nu fie nici azi – un veritabil „jurnal de bord”, ci un foarte util și eficient mod de defulare în momente de tensiune și depresie sau, în clipe de răgaz și calm, un mod de depozitare a unor meditații, reflecții, reverii pasagere.

***

În noiembrie 1989 era în toi implozia sistemului comunist. Percepeam fenomenul într-un mod particular, filtrat prin preocuparea acută pentru propria sănătate, afectată, la abia un an de la operație, de o maladie misterioasă căreia nimeni nu reușea să-i dea de capăt. Totul cred că se pornise în urma unei vizite pe care o făcusem la începutul toamnei la Sebeș, invitat

de Olga Caba.

În anul 1967-68, cu speranța naivă că voi afla condiții mai prielnice pentru scris, m-am transferat din învățământ la Casa Regională a Creației Populare. A fost un an ratat. Aveam de făcut atâta teren și mă întorceam atât de obosit, chiar în condițiile în care directorul, generos, mă menaja vădit, încât în anul acela n-am scris un rând, ceea ce m-a determinat ca, în toamna următoare, să revin iute-iute la catedra pe care, din fericire, o aveam încă rezervată. În răstimpul acesta, profesorul Const. Clemente, pe vremea aceea președinte al Comitetului Regional de Cultură, mi-a sugerat ideea de a o vizita pe Olga C. la Sebeș pentru a-i solicita colaborarea la revista pe care o puneam la cale aici. Prevenindu-mă însă asupra situației ei cu totul speciale: aveam curajul să încerc? De ce nu, mi-am zis, n-aveam nimic de pierdut. La Sebeș, care pe atunci ținea de „regiunea” Hunedoara, am descins întâi, colegial, la directorul Casei de Cultură, în ideea de a-l ruga să-mi faciliteze întâlnirea, eventual chiar să mă însoțească. Mi-a oferit toate detaliile topografice pentru a ajunge la țintă, dar a refuzat categoric și cu un aer enigmatic orice amestec în ceea ce părea să devină o aventură. Am pornit deci singur și pe drum am chibzuit la ponderea dezastruoasă pe care o pot avea într-un târgușor de provincie mentalitatea, frica, prejudecățile. Într-adevăr, fostă deținută politic, lipsită mult timp de dreptul de semnătură, coabitând – *horribile auditu!* – cu un transsexual, exclusă și din învățământ, Olga C. era în Sebeș o ostracizată, victimă a tuturor lașităților, meschinăriilor și stupidităților provinciale. Cu atât mai demnă de admirat, mai nebunească în nonconformismul ei și mai lipsită de șansă îmi apărea ideea lui Const. C. de a-i obține colaborarea la o revistă ce nu putea să apară decât cu aprobările și paraaprobările ierarhiei de partid. M-am convins de atmosfera imposibilă de care avea parte Olga C. chiar pe ulița ei, când, din greșeală, am bătut la o poartă vecină. Mi-a deschis o babă stafidită, cocârjată, cu o expresie mefientă. Când a auzit pe cine caut, a făcut, fără cuvânt, un semn smucit cu capul spre casa de

alături și mi-a trântit poarta în nas. Iar dacă ochii ei ar fi putut ucide, în clipa aceea aș fi căzut trăznit. Astfel încurajat, am bătut la poarta de alături. Mă aflam pe o uliță lungă, rustică, cu case de țară, cu porți de lemn. Mi-a deschis... el, Eric. Figură agreabilă, păr bogat, pieptănat pe spate, față rotundă, ten neted și trandafiriu de bebeluș. A apărut și ea, coborând din pridvorul acoperit de viță. Amabili amândoi. M-am prezentat și i-am spus că îi aduc un mesaj din partea Comitetului de Cultură al regiunii. Mi s-a părut a-i distinge o ușoară reacție retractilă, dar, fără a-și abandona amabilitatea și aerul de *grande dame* care m-a impresionat din prima clipă, m-a poftit să iau loc la masa de sub umbrarul din curte. Avea pe atunci 54 de ani, cu frumusețea încă intactă, înaltă, cu o ținută, de la pas până la modul de a mi se adresa, culant și totuși ușor distant, în vădit contrast cu decorul agrest, pe fondul sonor al orățăniilor din curte. Cred că pot spune fără teamă de exagerare că era o prezență majestuoasă, în orice caz de o inubliabilă distincție. Impresie care mi s-a definitivat în cursul conversației care a urmat după ce m-a tratat cu ceva, nu mai știu cu ce, parcă dulceață. Îmi amintesc doar paharul aburit. Eric, discret, s-a retras. După ce mi-a ascultat mesajul cu același surâs vag și distant – giocondic, îmi vine să-i zic – fără să stea nici o clipă pe gânduri, m-a refuzat demn și argumentat: nici conștiința, nici demnitatea nu-i îngăduiau să colaboreze cu reprezentanții unui regim care n-a făcut decât s-o tortureze, s-o umilească, să-i interzică să-și împlinească menirea de dascăl și să-și publice scrierile. Cu atât mai mult cu cât nu era singura în această situație care continua și acum. Îi admiram curajul: în definitiv, puteam fi un agent provocator, un urechist, un turnător, nu știa nimic despre mine și totuși, fără patimă, dar cu o fermitate care nu îngăduia replică, îmi spunea deschis tot ce gândește. Am încercat, destul de timid, s-o fac să accepte că vremurile s-au mai schimbat, că treceam printr-o perioadă de relaxare, de liberalizare, că „s-a dat drumul” la o seamă de lucruri interzise până nu demult, că era suficient să răsfoiești revistele ca să-ți dai seama de asta, dovadă chiar șansa care ni se oferea de a scoate noi înșine o

revistă – ceea ce era adevărat – dar totul a fost zadarnic, răspunsul ei a rămas nu. Într-adevăr, în Sebeș nu se schimbaseră nimic. Înainte de a ne despărți, a avut delicatetea să mă asigură că-mi înțelege situația ingrată de mesager, că i-a făcut plăcere să mă cunoască și că s-ar bucura dacă, la alte treceri prin Sebeș, nu i-aș ocoli. Am putea discuta și despre lucruri mai agreabile.

Peste puțin timp s-a trecut la împărțirea administrativă pe județe, Sebeșul a rămas la Alba, eu am revenit în învățământ și n-am mai avut ocazia s-o revăd. Intransigența ei n-a mai durat însă prea mult: în 1970 îi apărea la „Dacia” volumul de **Poezii**. Devenise deci mai concesivă, schimbare de atitudine din care n-avea de câștigat numai ea, ci, în primul rând, literatura. Cum s-a și văzut ulterior, când i-au apărut romanele și nuvelele fantastice. La romanul **Pasul alături** i-am făcut o recenzie care a apărut în „Transilvania”. Mi-a mulțumit peste câteva luni printr-o vedere exotică expediată în timpul unei vizite în China. Peste zece ani, în august 1989, i-am recenzat apoi **Zodia Vărsătorului de Apă**, tot în „Transilvania” și, cam tot atunci, cred, i-am trimis și eu un exemplar cu dedicație din romanul meu **Casa fericiților**. Mi-a răspuns elogiindu-mi cartea fără a se sfii însă a-mi atrage atenția că Avila nu se scrie cu dublu „l” și nici a-mi reproșa fără menajamente concesiile pe care, într-un anumit pasaj, le-aș fi făcut stăpânirii. *Mea culpa*. Și cred că în aceeași scrisoare – nu mai stau acum să verific – și-a reînnoit invitația de a-i vizita la Sebeș.

Ne-am socotit. Erau oameni interesați și agreabili, vremea era superbă, noi nu mai ieșisem de mult nicăieri, de ce n-am accepta? Ne-am pornit, așadar, într-o zi aurie de septembrie și, dependenți de tren, am ajuns înspre prânz. Să zic că i-am găsit neschimbați? Ar fi o exagerare: trecuseră totuși mai bine de douăzeci de ani de la întâia mea vizită. Părul lui, afânat, la fel de bogat, era acum complet alb, iar tenul tot neted și trandafiriu. Iar ea, ei bine, despre ea nu mai puteam să spun că era o mare doamnă, ci o bătrână doamnă exilată printre orătării. Tot dreaptă,

dar cu un mers ceva mai ezitant, poate mai prudent. Încolo, la fel de primitivi, de sociabili, evident bucuroși de oaspeți, ceea ce mă ducea la presupunerea că nici acum nu le treceau prea mulți pragul. Ne-au poftit în curte, sub umbrar, doar că de data asta la o masă joasă, de camping, cu scaune pliante. Aici au și așternut de prânz, îndeosebi el, activ și sprinten, în timp ce ea, părând a-i veni cam greu să se miște prea mult, prefera să stea de vorbă cu noi. Ne-au servit supă și friptură de oaie, grasă, plutea un strat de seu pe zeamă. Nu suport oaia, dar am mâncat cu stoicism, fără să crâcnesc, din politețe, să nu-i mâhnesc, dar mai ales știind că a face rost de carne în vremurile acelea – fie ea și de oaie – era o performanță care se cuvenea prețuită ca atare. Era cald, chiar zăpușeală, în răstimpuri cădea câte o frunză, iar un cocoș enorm, neverosimil, cel mai mare cocoș pe care l-am văzut vreodată, alb, cu o creastă sângerie, înaltă și vârtoasă ca o radieră, ne dădea târcoale și din când în când își ițea capul printre noi, ciugulindu-ne din farfurie. Gazdele nu-l hâșâiau, dimpotrivă, îl admirau, îl răsăteau, solicitându-ne asentimentul, ce mai, era copilul teribil al familiei. Vorbeam despre câte toate, atmosfera era plăcută și la un moment dat Olga C. și-a amintit de I.D.Sîrbu. Ce știam de Gary ? Auzise că ar avea „ceva la gât”. Nu știam, nu auzisem nimic și, vai, tocmai atunci el își trăia ultimele zile. De la Gary însă, a venit vorba despre Blaga. Pătrunsesem pe terenul lor, în subiectul lor predilect, amândoi evocându-l cu aceeași ferventă venerație pe maestru. Lăsând în același timp să se înțeleagă, nu explicit, ci din intonație și subtext, că fuseseră unii dintre discipolii cei mai apropiați, poate chiar favoriții săi. Invitația nerostită era de a evalua corect importanța și poziția pe care naratorii o avuseseră *in illo tempore*, lucru pe care l-am înțeles ca un orgoliu compensatoriu la niște bătrâni frustrați și le-am stimulat în consecință, de altfel cu real interes, apetitul evocator.

După prânz ne-au invitat în casă cu intenția mărturisită de a ne arăta câteva „lucruri interesante”. Casa era bătrânească, cu târnațul acoperit de viță dacă-mi amintesc eu bine, iar odaia unde

fusesem poftiți, cam obscură, cu ferestre mici și tavanul jos, din scânduri patinate, traversat de grinzi masive, m-a crispat prin răcoarea aceea insidioasă, specifică încăperilor nelocuite. Mă temeam apoi ca nu cumva „lucrurile interesante” să fie diapozitive de prin China: n-am răbdare să urmăresc diapozitive cu amintiri care nu-mi aparțin. Era vorba însă de altceva, nu prea diferit, totuși realmente interesant: o bogată colecție de reviste „National Geographic”, se pare, pasiunea lui Eric, căci el alegea anumite numere, atrăgându-ne atenția asupra a ceea ce i se părea mai interesant, cu comentariile de rigoare. Pentru generațiile maturizate după '89 va fi greu de înțeles fascinația pe care o exercitau în vremea aceea revistele străine. În comparație cu ale noastre, realizate cu o tehnologie retardată, pe hârtie proastă, în culori – când erau culori – care „fugeau”, suprapunându-se, dându-le un aer trist, de mizerie și fușereală, oricât de valoros le-ar fi fost conținutul, cele străine, pe hârtie kunstdruck, mătăsoase, în culori care-ți luau ochii, stârneau senzație indiferent de profil. Apăruse chiar o prosperă afacere *sui generis*, cu diverse reviste, de la „Paris Match” la Cataloagele Neckermann, care circulau cu titlu de împrumut, contra unei anumite sume, de la un cititor la altul. La încheierea periplului reveneau la proprietar zdrențuite, dar acesta primise între timp, pe căi oculte, altele și circuitul se relua. Răsfoiam, așadar, cu plăcere acea colecție cu peisajele exotice, admirând îndeosebi calitatea extraordinară a fotografiilor, lucru de asemenea greu de găsit în publicațiile autohtone ale timpului. De la o vreme însă, foiletarea începu să lânzezească, revistele rămâneau deschise în jurul nostru, pe masă, pe genunchi, subiectul geografic fiind treptat abandonat, împins tot mai în umbră de celălalt, predilect, neveștejit, inubliabil: Lucian Blaga. S-a mai întâmplat însă și altceva și acesta e, de fapt, momentul-cheie care mi-a resuscitat amintirea acelei vizite cu consecințe imediate atât de neașteptate.

Pe măsură ce trecea vremea, în ciuda conversației interesante, mă simțeam tot mai puțin în apele mele. Era întâi

oaia cea grasă care refuza cu insolență să se supună digestiei stomacului meu relativ recent operat. Și mai era pe urmă, după zăpușeala amiezii de afară, răcoarea stăruitoare a acelei odăi. Simțeam cum îmi pătrunde ceafa, umerii, spinarea, șalele, devenind treptat veritabil frig. Nu cred că amfitrionii s-ar fi simțit jigniți dacă spuneam haideti, oameni buni, afară că aici e prea răcoare. N-am spus-o din sfială, din politețe, de teamă să nu-i fac să se simtă prost, mai ales că amândoi, volubili și bine dispuși, păreau să se bucure din plin de acel ceas. Am trăit de aceea un sentiment de eliberare când, după patru, a trebuit s-o pornim spre gară. Ne-am despărțit în relațiile cele mai cordiale, firește, cu promisiunea de a ne revedea. Ne-a condus la gară Eric și, până ne-am urcat în tren, ne-a tot vorbit iar despre Blaga, despre întâlnirile lor cu el, despre opera filosofică. Cred că îl prețuia mai mult în ipostaza de filozof, pe când ea ca poet...

Nu ne-am mai revăzut. Mă gândesc însă și acum și mă voi gândi toată viața cu o dureroasă strângere de inimă la teribilul șoc pe care-l vor fi trăit peste un an, când vor fi citit în **Luntrea lui Caron**, editată la „Humanitas”, acel cumplit pasaj unde idolul își mărturisește gândul lui intim despre cuplul lor.

***

La vreo săptămână după vizita aceasta am făcut febră. După primele simptome, părea a fi o banală răceală, gripă, viroză. Tratament clasic. Fără efect. După două săptămâni eram tot la pat, cu o febră constantă, între 38,5 și 39. Doctorul de dispensar, care venea acasă, scutindu-mă de cozile de la cabinetul lui, s-a dat bătut. Ne cunoaștem de ani, era un bun practician al maladiilor curente, dar cazurile atipice îl depășeau. Nu fiindcă n-ar fi avut idei, ci pentru că n-avea mijloace. M-a trimis la spital. Aici m-a luat în primire iar doamna dr. Veber care mi-a făcut toate investigațiile ambulatoriu. Toate de care erau în stare cu dotările de atunci. Printre ele și o radiografie craniană a cărei amintire o păstrez încă foarte vie fiindcă mi-a dat ocazia să arunc o privire în viitor: mi-am văzut hârca, foarte asemănătoare cu cea a

sărmanului Yorick, iar imaginea, parol, n-a fost deloc reconfortantă. Dar nu releva nimic patologic. Și cum și celelalte investigații dăduseră rezultate negative, doamna doctor mă expedie cu o salvare la Cluj. M-a însoțit și N. deși avea școală și în toată perioada care a urmat a făcut un fel de navetă, ba la sfârșit de săptămână, ba rugându-și colegii s-o suplinească și străduindu-se eroic să-și disimuleze în fața mea oboseala și îngrijorarea care o devora. Am pornit pe la cinci dimineața și am descins pe la 8,30 în clinica profesorului Roman Vlaicu. Ne cunoșteam, mă împrietenisem și cu ceilalți medici, eram un familiar al clinicii încă din '88, când îmi făcusem aici un stagiu, înainte de a fi transferat la clinica chirurgicală a profesorului Kaufmann. Și, imediat după internare, au început să mă investigheze. Mi-au făcut toate analizele posibile, unele laborioase și stresante și, cum toate rezultatele erau negative, au trecut și la analizele pentru depistarea unor boli exotice sau de animale. Multe nu puteau fi făcute în clinică și probele erau trimise la diverse institute de unde rezultatele se comunicau târziu, după 5, 6, 10, chiar 14 zile. De peste tot însă, rezultate negative. Nu pot să spun că mă simțeam rău fizic, nu mă durea nimic, dar eram tot mai epuizat moral din cauza acelei febre care se încăpățâna să nu coboare sub 38,5. La un moment dat m-au trimis și în vecini, la stomatologie, să-mi facă un panoramic dentar. În cabinetul obscur, printre aparate enigmatice, se mișca fără grabă un radiolog ungar, înalt, uscat, puțin adus de spate, care mă ducea cu gândul la un savant bătrân și bizar, din alt veac. Aflând ce mă aducea la el, mă întrebă blând, prevenitor, ca și când eu aș fi fost cel care bătâia în căutarea unui diagnostic: „Domnule Ciobanu, nu vă supărați că mă amestec, dar spuneți-mi: simțiți când se schimbă vremea, vă dor ceafa, articulațiile?” Sigur că simțeam și încă de mult. Și nu numai că simțeam, ci chiar presimțeam cu o precizie mai mare decât a buletinelor meteo. Savantul meu își îndepărtă brațele dezolat: „*Na hát*, zise, eu nu înțeleg cum de atâtia doctori nu-și dau seama că dumneavoastră ați făcut un puseu de febră reumatică! Aici

vă iradiez degeaba căci, și dacă ați avea o infecție dentară, asta nu poate să dea genul de febră pe care îl aveți ...”

Peste vreo două zile, mi-au repetat ecografia. Doi medici stăteau umăr la umăr, consultându-se și comentând ce vedeau pe ecran. Nimic relevant. I-am întrebat și eu prevenitor, cu teamă să nu le umilesc orgoliul profesional: „Îmi dați voie să vă spun ceva ?” „Spuneți, spuneți...” Când au aflat opinia radiologului, s-au amuzat copios: „He-he! Diagnostic de stomatolog!” Am tăcut mâlc, rușinat, dar cu convingerea intimă că, totuși, cel care avea dreptate era bătrânul meu savant. Și a venit apoi ceasul când, după aproape o lună de la internare, nu mai rămăsese de făcut nici o investigație, iar eu mă aflam exact în aceeași stare ca în prima zi. La vizita de dimineață, Profesorul cu întreaga suită zăboviseră îndelung în fața patului meu. Simțeam că e un moment decisiv. Avu loc o scurtă deliberare în finalul căreia Profesorul decise să fiu trecut pe hemisuccinat. Un vaier străbătu suita: în tot județul nu se mai găsea strop. Dar prednison ? Nici măcar. De mai bine de o lună. „Atunci, zise, vom încerca cu ultralan”. Dar de unde ultralan ? Avea el, îl primise printre mostrele care încă îi parveneau, expediate gratuit de fabricile de medicamente din Occident. Era un tubuleț cu vreo douăzeci de pilule. Mici. Mi-l aduse chiar el, după terminarea vizitei și-mi indică doza. „Între timp, zise, sper să găsim și prednison”. De cum am rămas singur, m-am aruncat asupra prospectului. Ca să constat cu un straniu sentiment de izbândă, ca în fața unui succes personal, că prima maladie enumerată la indicații era febra reumatismală.

Am început tratamentul sub protecția unui pansament gastric chiar atunci, de la prânz. Încă de a doua zi, febra aceea care de aproape șase săptămâni nu coborâse sub 38,5 începu să scadă. M-au externat după câteva zile. Ajuns acasă, fără să mai stau la pat, am continuat tratamentul încă o vreme cu prednisonul de care făcuse rost N. între timp, prin aceleași relații și mijloace oculte cu care se obținea totul pe atunci, de la parizer până la cafea, de la chiloți până la becuri.

***

Nu mi-a făcut nici o plăcere evocarea acestui episod. A trebuit totuși să-l retrăiesc deoarece în luna aceea petrecută în clinică, omenirea intrase într-unul din ceasurile ei astrale: pretutindeni în jurul nostru se pornise năruirea sistemului și destrămarea a ceea ce, decenii la rând, activiști cu frică de partid ne propovăduiseră că ar fi „visul de aur al omenirii”. În clinică însă nu se vorbea despre asemenea lucruri. Frica sau numai prudența își urmau legile lor. În scurtele-i răstimpuri de răgaz, mai vorbeam cu doctorița Shirley Fischer despre cărți. Încolo, zilele se succedau lente, interminabile, marcate de rutina programului zilnic. Diminețile mai treceau cum treceau. Începeau brutal, cu femei de serviciu șleampete și gălăgioase, care trânteau găleți și uși și deschideau smucit ferestrele mari, de unde năvălea frigul zorilor. Încă nu se luminase. Mă zgribuleam sub pătură. Dar nu mai era chip de somn. Urma să se petreacă mereu câte ceva. Așteptarea termometrului. Nu mai aveau nici termometre. Erau doar două care circulau din salon în salon, din pacient în pacient. Termometrul trebuia așteptat. Tensiunea. Alte recoltări de probe. Vizita. Trimiteri când colo, când dincolo. Mesele insipide. Trecea amiaza, îmi mai trăgeam sufletul. Așteptam. Pe la patru, iar termometrul. Încercam să citesc câte ceva, de obicei reviste. Cele mai multe mi le aducea N. Ea știa ce mă interesa. Era sărbătoare când venea, îmi creștea moralul, dar probabil și febra. Iar când trebuia să plece mi se sfâșia inima la gândul hărțuiei ei, a drumurilor cu trenurile acelea jechoase și neîncălzite, a stupidităților școlare cu nenumărate și interminabile ședințe, cu ieșirile la cules de morcovi ori de cartofi, cu nesfârșitele lecturi ale caietelor cu platitudini sau ineptii, cu singurătatea casei. Pe cât de euforic deveneam când o vedeam intrând, pe atât de devastat rămâneam când pleca. Deprimante erau mai cu seamă după-amiezele, înserările. Nu puteam citi mult căci se întuneca repede, iar becul depărtat, de sub tavanul înalt, era atât de chior, răspândea o lumină atât de tristă, încât preferam să nu-l aprind. Era și frig, trebuia să stau cu mâinile mai mult sub pătură. Singur

În salon, rămâneam pradă gândurilor negre și ascultam foșnetul Timpului, simțind cum, ca în **Blesteme**-le lui Arghezi, „nemărginită secunda” își trecea prin sufletu-mi „gigantică unda”. Veștile de afară mi le aducea N., dar pe cele la zi Mărioara cu Viorel, ei stăteau aproape și mă vizitau mai des, la curent cu tot ce se petrecea în „țările frățești”, unde hardughia se zgâlțâia din toate încheieturile. Și, desigur, Sanda. Ea stătea mai departe, sus, pe Aviator Bădescu, singură cu o mătă, avea probleme cu vederea, se mișca tot mai greu și cobora de acolo tot mai rar. Îi apreciam cu atât mai mult vizitele. Mai ales că umorul n-o părăsise. Suporta mizeriile vremii cu eleganță și detașare, avea un *Weltanschauung* aristocratic, dobândit probabil în anii tinereții ei vieneze. Până acum în urmă cu vreo doi ani, când, nemaiaflându-și nici un rost, i-a mărturisit lui Viorel că nu mai are nici o dorință de a trăi. După care, la câteva zile, a și murit, fără să fi suferit de ceva imediat letal, ca o lumânare care se stinge de la sine.

Îmi ardeau obrazii, cerul gurii, tâmplele și pleoapele. Fierbințeala aceluia foc necunoscut și nestins de atâta timp mă epuizase, mă exaspera, mă deznădăjduia. Treceau ceasurile, se lăsa întunericul, pe culoare se potolea agitația, se lăsa liniștea. N-o tulburau decât în răstimpuri bătăile solemne și rare ale orologiului din turnul primăriei, tot mai limpezi, pe măsură ce înaintam în noapte. Curge timpul, îmi ziceam, și zadarnic curge, că nimic nu se schimbă, cu atâtea investigații, cu atâția doctori în jur, nici un semn de ameliorare. Și afară la fel. În timp ce în jur toți se deșteaptă, își înfrâng servituțile, fac măcar efortul de a-și redobândi libertatea și starea de normalitate, numai la noi nimic, aceeași constantă stare de acalmie sumbră, încremenită în mizerie, meschinărie și tâmpenie. Conștient că dacă mă abandonez disperării, lăsându-mă să alunec fără împotrivire pe panta aceasta voi fi pierdut, încercam să mă împotrivesc, asemenea celui ce, în cădere, dă să se prindă de orice smoc de iarbă, de orice rădăcină, de orice piatră. Intram în polemică cu Alter Ego și îi contraziceam, fără prea multă convingere de altfel, toate argumentele și aparențele tenebroase pe care mi le înfățișa

cu titlu definitiv, ireversibil. Toate trec, va trece și asta, îmi ziceam, sunt suferințe mult mai grave decât a ta. De asta eram convins încă de anul trecut, când petrecusem, înainte și după operație, interminabile zile și nopți la reanimare. Fusesem acolo martor neputincios și oripilat la suferințe atroce față de care ale mele erau niște dulci nimicuri. Un gând care, într-adevăr, mă putea încuraja într-o oarecare măsură. Numai că el năștea totodată și întrebări intempestive asupra rostului suferinței. Nu numai că nu le găseam un răspuns rezonabil, dar ele îmi subminau și biata credință care niciodată nu excelase în fermitate. Starea credinței mele era atunci, cum a rămas și azi, aceea exprimată de personajul evanghelic: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele!” Ce rost ar putea avea suferința? Nu-i găseam atunci și nu-i găsesc nici azi nici un rost. Suferința fizică. Cu cea morală e altă poveste, aceea nu e lipsită de anume virtuți, te poate purifica, te poate face mai înțelept, își poate conferi o oarecare noblețe. Cea fizică însă, te umilește, te îndobitocește, te reduce la condiția de vierme zdrobit, dar încă nu omorât, de un călcâi. Ce rost s-ar putea desluși aici? Nu e decât expresia absurdului care ne poate intersecta existența în orice clipă. A vedea un mod prin care Dumnezeu ne pune la încercare mi se pare o explicație puerilă, ultima, la care s-a recurs în disperare de cauză. Ar fi teribil de trist de-ar fi adevărat și Dumnezeu n-ar avea altă treabă decât să-și pună la încercare propriile creaturi, chinându-le în feluri și chipuri inepuizabile. Trist și înspăimântător. Decât un asemenea răspuns și dacă e să-l introducem și pe Dumnezeu în ecuație, atunci găsesc că e mult mai rezonabil să convenim că nu suntem decât o infimă scamă în înfinirea unui univers enigmatic pe care capacitatea noastră de înțelegere, pe măsura scamei, nu va avea nicidecum puterea de a-l pătrunde.

Moralul mi-a crescut brusc când, o dată cu primele pastile de ultralan, a început să-mi scadă febra. Peste vreo cinci zile, singur și foarte slăbit, mă porneam spre gară. Geanta de voiaj, ușoară, doar cu câteva lucruri, mi se părea cât un geamantan burdușit, dar trăiam sporul de putere pe care-l trăiește și cămila

când, după lungul șir de zile toride, simte în văzduh mireasma oazei. Pe-nnoptate, pe la 9, pe când coboram din personalul sordid, mă aștepta N. Era însăși oaza. Apoi spațiul acela securizant pe care-l numim Acasă, patul meu, cărțile, masa de scris. Era destul să privesc masa de scris ca să simt cum renasc. Abia așteptam să m-apuc de citit sistematic, cu creionul în mână, singurul mod în care mai pot să citesc, dar pe care nu putusem să-l aplic în clinică, să m-apuc de scris, de scris orice, dar mai ales o nouă carte. Este modul meu de a mă apăra de toate dezastrelor. Cu atât mai mult era atunci, când îmi doream să uit de toate, să mă cufund în lucrul meu și nimic altceva să nu mă mai preocupe. Dar, abia reinstalat acasă, mi-am dat seama că așa ceva nu era posibil. Întreaga lună noiembrie era bruiată de „al XIV-lea Congres”, cu delirul propagandistic ante- și post-festum. Și, în pofida mesajului limpede pe care ni-l transmiteau toate cele ce se petreceau în „țările frățești” din jur, se dezlănțuiseră și scribii năimiți. Acesta era lucrul cel mai trist și mai greu de înțeles. Sigur, puteam să fac abstracție de toate astea, să nu mai aștept nimic de nicăieri și să mă cufund în lucrul meu, unică soluție de supraviețuire, precum tubul de trestie pentru scufundător. Nu era însă posibil pentru că nu mă puteam sustrage stării de așteptare. Toată lumea intrase în această stare pe care apropierea congresului o acutizase la maximum. Toată lumea aștepta și spera ca, în sfârșit, congresul acesta să aducă schimbarea unanim dorită prin debarcarea patibularului cuplu. Și se vehicula peste tot, din ce în ce mai puțin conspirativ, numele lui Iliescu. Eu însumi îmi investisem speranțele în el, cu atât mai mult cu cât îl știam din etapa lui timișoreană, când venea pe la ședințele scriitorilor. Mi se păruse atunci altfel decât activiștii scortșoși și bătuți în cap, pătrunși de importanța destinului lor. Era deschis, comunicativ, capabil de dialog, avea simțul umorului și mai ales știa să și râdă, mare lucru la un ostaș al partidului. Calități de suprafață care au sedus multă lume, captându-i speranțele de mai bine. Toate acestea nu dovedesc însă decât un singur lucru și anume că puterea de imaginație și, consecutiv,

speranțele marii noastre majorități nu băteau prea departe. Prin schimbare nu îndrăzneau să gândim altceva decât înlocuirea dictaturii unui paranoic cu un socialism umanizat. Nicidecum cu un capitalism demonizat decenii la rând. Cu excepția câtorva clarvăzători animați de un grăunte de nebunie, nimeni nu îndrăznea să-și imagineze, nici măcar cu o lună înainte de Revoluție, dezastrul întregului sistem comunist. Nici măcar Gorbi, care s-a descoperit de la un anumit punct în ipostaza ireversibilă a ucenicului vrăjitor.

Congresul a trecut și de data asta fără să se întâmple nimic. Aceeși criminală obediență, aceleași aplauze, ovații și genuflexiuni, același grețos pupincurism, aceeași „deplină unanimitate”. Participanții, aleși pe sprânceană, dintre care mulți sunt azi parlamentari, patroni ori familiari ai talk-show-urilor unde ne deslușesc democrația, și-au făcut cu toții datoria față de partidul-părinte: nici unul n-a stricat alinierea. Și astfel ne-am procopsit din nou cu cel mai iubit fiu reales, garantându-ne cu glasul lui găjâit că ne va purta neabătut spre comunism în zbor. Poeții de curte îi înălțau ode. Dincolo, mulțimile se revărsau asupra zidului Berlinului, dărâmându-l și luându-și bucați de suvenir. Aici se adâncea și mai mult deznădejdea.

Ce făceam eu în vremea asta ? Până prin 16 noiembrie mă simțeam încă șovăielnic convalescent. Abia după jumătatea lunii eram complet restabilit după acel sindrom febril. Ca să-mi amintesc ce făcusem totuși în tot acest timp, a trebuit să-mi consult acum „condica de prezență”, altceva decât jurnalul, un caiet în care-mi notez până azi ce și cât am lucrat în fiecare zi. Aflu astfel că citeam **Liubavinii** lui Sukșin și țin minte că mi-a plăcut grozav, așa că în 12 noiembrie scriam recenzia cărții care a și apărut apoi în „Transilvania”. În paranteză fie zis, „Transilvania” era una dintre puținele reviste foarte bune ale timpului. La invitația lui Mircea Tomuș și în excelente relații colegiale cu ceilalți trei Mirci ai redacției – Braga, Ion și Ivănescu – am avut șansa să public acolo, de pe la sfârșitul anilor '70, de-

a lungul întregului deceniu nouă, până la începutul anilor '90, când, în brambureala economică a începutului de „tranziție”, revista și-a suspendat, din păcate, apariția. Aceia au fost însă, pentru publicistica mea, anii cei mai fertili.

Ce am mai făcut în acel noiembrie? Un lucru pe cât de interesant pe atât de efemer: mă documentam pentru un roman intitulat poate doar provizoriu **Umbra lupului**. Țin minte vag că era vorba de un roman istoric inspirat de prin epoca voievodatelor – fără îndoială tot o tentativă de evadare și refugiu din prezent – dar altceva nu-mi amintesc și, cum nici jurnal nu mai țineam, nu s-a mai păstrat nici o altă urmă a acelei intenții. Începutul acela de documentare rămas fără nici o consecință a durat, cu mici întreruperi, 20 de zile. În 9 decembrie scriam un articol intitulat **Povestea unei vieți**. Nu știu despre a cui viață o fi fost vorba. În fine, în 17 decembrie, când, fără s-o fi aflat, la Timișoara începuse Revoluția, eu scriam pentru ziarul local articolul **La un centenar**. Centenarul morții lui Creangă.

Pe la începutul lui decembrie veniseră și copiii acasă. Lizuca se afla încă în concediu postnatal. Radu jr. – mai târziu avea să se autonumească Pupu – împlinise 8 luni. Ne umplea casa și trăiam euforic noviciatul condiției de bunici. Deși nu era deloc ușor să te trezești cu un musafir de 8 luni în regim de raționalizare a curentului electric, al apei calde și reci, când obținerea fiecărui kil de lapte era o problemă de rezistență fizică și răbdare. Dar mă bucuram că eram împreună. Era o iarnă blândă, cu vreme închisă și mârcedă. Pulberile de cenușă de la Mintia se cerneau nestingerite peste oraș. Poate din cauza asta și a cerului plumburiu, aveam tot timpul senzația apăsătoare a unei amenințări obscure dar iminente. Neîndoielnic, ceva plutea în aer, ca o presimțire. Unde pui că într-o zi, în plin decembrie, a tunat și a fulgerat ca vara. Toată lumea interpreta întâmplarea ca pe un semn. Sunt un sceptic pozitivist, n-am acces la metafizic și mistere și nu cred în semne și minuni, cu excepția câtorva mici superstiții domestice, cum ar fi numărul 13 sau mâța neagră.

Totuși, atunci, starea aceea generală de neliniște fără nume, de așteptare a ceva ce trebuia să se întâmple m-a contaminat și pe mine. Dovadă că, exceptând cele două, trei articolașe amintite, n-am mai lucrat nimic. Intenția, cu care mă întorsesem de la Cluj, de a mă cufunda într-o lucrare de anvergură, pe termen lung, nu s-a soldat decât cu acea documentare sterilă care mi-a servit în primul rând ca pretext și refugiu dintr-o realitate sordidă cu aparențe imuabile. De aceea, când am auzit întâia oară că la Timișoara s-ar întâmpla ceva, n-am fost deloc surprins. În cursul ultimei luni, mi se conturase pe nesimțite convingerea că *trebuia* să se întâmple ceva. Iar când într-adevăr s-a întâmplat, am trăit senzația unei subite descărcări de tensiune. Sistemul represiv era omniprezent, atât de îndelung rodat și de bine dotat, încât, îmi ziceam, orice revoltă, înainte de a apuca să se extindă, ar avea o soartă tragică, sfârșind într-o baie de sânge. Oricum însă, ea trebuia să producă o schimbare, oricare ar fi ea, numai să se sfârșească acea băltire fetidă. Și cum o schimbare în mai rău era greu de imaginat, întâmpinam noile vești cu sentimentul de ușurare a celui ce, epuizat de o prea lungă așteptare, e pe punctul de a-și pierde speranța. O speranță iute umilită de groază de îndată ce am aflat că se trăgea în mulțime.

Nu mai știu cum ne-au parvenit primele vești de la Timișoara. Cristi era încă student, mai avea ceva examene și făcea din când în când drumuri într-acolo. De la el vom fi aflat despre atmosfera din oraș, până în 16 decembrie. Pentru că după 16, au început telefoanele: de la cuscri, de la Ileana, de la Cornelius, cel mai constant și mai entuziast transmitător, absent de la ceea ce considera a fi datoria lui de prieten doar în scurtul răstimp al intreruperilor legăturilor telefonice. E sigur că prima oară am auzit de morții Timișoarei în seara de 17, de la cuscri. Ei ne-au confirmat toate zvonurile, că se răsculase tot orașul, că se trăgea în mulțime și că până acum erau 170 de morți. Ca și cum în acele prime ceasuri cineva ar fi putut să-i numere. Nu aveam nici o îndoială că erau morți și asta mă umplea de groază, dar aveam serioase

îndoieli asupra numărului: recunoșteam în el stilul catastrofic al cuscrilor, predilecția lor pentru noutățile despre dezastre, accidente, boli și înmormântări. Adevărul e că în zilele acelea circulau tot felul de știri neverosimile în vremuri normale, lesne și pe loc creditate însă atunci. Ele au culminat cu știrea halucinantă, care, în final, ne-a boțit atât de rău reputația, a celor 60.000 de victime căzute în Revoluție. Acum, dincolo de toate obligatoriile rigori statistice, rămâne tragedia omului: 170 sau 1700 de morți înseamnă același lucru și acuză cu aceeași forță bestialitatea imprescriptibilă a represiunii.

Noi știam, așadar, de 170, cu precizarea că cei mai mulți erau studenți, ba chiar și copii. Previziunile mele cele mai sumbre se confirmau chiar mai curând și mai atroce decât mi-aș fi închipuit. Eram cu toții consternați și îngroziți de ceea ce mai putea să urmeze. Prima reacție concretă a fost a Lizucăi. A vrut să aprindă și să pună în toate ferestrele lumânările pe care le țineam pentru întreruperile de curent. Iar a doua reacție a fost a mea. Contrară. Am făcut atunci cel mai urât lucru din viața mea și amintirea lui penibilă mă va însoți până la capăt, muștrându-mă neiertătoare și pe patul de moarte. Am fost, de altfel, toată viața, un nătâng cu reacții fie intempestive, fie tardive, care a reușit să-și agonisească o considerabilă colecție de remușcări. Cea născută însă în seara de 17 Decembrie 1989 va rămâne probabil cea mai amară. Nu știu dacă, interzicându-i să pună lumânările în ferestre, ar putea constitui o scuză adevărul că nu mă gândeam nici o clipă la mine, ci la viitorul lor și la N. care, în învățământ fiind, ar fi atras asupra-i primele măsuri represive. Nu, bineînțeles, asta nu poate fi o scuză, ci doar debila explicație a unui odios puseu de lașitate. Poate, dacă o lăsam să aprindă lumânările, i-ar fi urmat exemplul și cei din blocurile de vizavi, apoi întregul bulevard și în cele din urmă tot orașul s-ar fi solidarizat încă din primele ore cu Timișoara, ieșind în stradă. Am fi putut spune acum și noi că am avut o Revoluție. N-a fost să fie.

Adevărul, oricât de umilitor pentru orgoliile locale, este că aici nu s-a întâmplat nimic din ceea ce s-ar putea numi Revoluție, nu s-a tras nici un foc, nu s-a prăpădit nici un om. Nu e nimic rușinos aici, patriotismul local n-are nici un motiv să se simtă complexat de vreme ce transferul de putere s-a produs la modul *soft*. S-au incendiat în stradă câteva grămezi de cărți cu coperte roșii, „din gândirea” celui mai iubit fiu, iar primul secretar al județului s-a ales cu câteva ghionturi. Ceea ce dă de gândit, în schimb, oricărui om onest este numărul neverosimil de „revoluționari” cu patalama în regulă, cu care ne-am procopsit *post factum*. Singurele întâmplări cu alură revoluționară s-au petrecut în seara de 21 decembrie în micro 15 și apoi la Mintia, în dimineața de 22, unde tânărul D. C. a spart toate pancartele propagandistice de pe acoperișuri, fiind apoi prins și ținut 20 de minute cu pistolul la tâmplă până a fost eliberat de ceilalți muncitori. El nu vrea să divulge nici azi numele pistolarului și a acceptat să le povestească toate astea abia recent, în noiembrie 2000, în cotidianul local „Cuvântul liber”.

Tânărul D.C. azi are 35 de ani și n-are certificat (sau brevet?) de revoluționar. Au în schimb alții care n-au făcut decât să se muscărească prin birourile foștilor activiști.

Nu am intenția să reconstitui aici istoria evenimentelor locale din Decembrie '89. N-am răbdare. Chiar și cronologia relatării mele e cu siguranță aproximativă. Nu aspir decât să reconstitui, atât cât mai e posibil, propriile-mi acte și stări de spirit din acea perioadă când n-am mai ținut jurnal. Astfel, în zilele imediat următoare celei de 17 Decembrie, am stat mai mult în casă, bântuiți de incertitudini și neliniști, încercând să deslușim câte ceva de la „Europa Liberă”. În oraș era o atmosferă tensionată, aproape palpabilă, întreținută de patrule care bântuiau străzile și legitimau oamenii. Într-una din zile, probabil 18, s-au întrerupt legăturile telefonice cu Timișoara. S-au reluat în 20, când Cornelius ne-a vestit euforic că Timișoara se proclamase întâiul oraș liber de comunism. Noi încă nu îndrăzneau să ne

dezlănțuim. Am făcut-o abia în 22 – vitejește, nu-i așa? – o dată cu tot orașul care se revărsase pe străzi. Am ieșit cu schimbul, întâi copiii, apoi eu cu N. Cineva trebuia să rămână cu cel mic. Deși l-am fi putut lua fără grijă și pe el, căci nu se arăta nici un semn de primejdie. Oamenii scosese aparatele de radio date la maximum mai în toate ferestrele. Domnea mai curând o atmosferă de chermeză decât de zaveră. Mulțimea, nici măcar prea numeroasă, se adunase în piațeta dintre parc și actuala Prefectură. În balcon era mare înghesuială, fluturau draperle cu gaură și diverși inși se perindau la microfon, salutați cu aplauze. Coloana muncitorilor de la Mintia apăru și ea cu steaguri fără stemă, compactă și disciplinată, ca la defilările de 23 august, și fu primită cu urale entuziaste. Nu-mi amintesc să fi văzut armată sau miliție. Ici, colo, în stradă, în fața sediului Comitetului Județean, și dincoace, unde era „cabinetul de partid”, fumegau mormanele propagandei și ideologiei azvârlite pe ferestre. După câte știu, acesta a fost singurul mod de defulare a mulțimii pătrunsă în sediile până atunci sacrosancte. N-am auzit ca în ceasurile acelea și nici mai târziu să se fi produs vreun act de vandalism. La un moment dat și-a făcut apariția la microfon un turnător notoriu. Îmi închipuisem până atunci că performanțele nu-i erau cunoscute decât în mediul cultural și am rămas foarte – cum să spun? – foarte înveselit și plăcut surprins constatând că mulțimea îl întâmpină cu viguroase huiduieli. Insul care se gândise să profite de creasta valului pentru a se insinua în fruntea noilor „structuri”, fu nevoit să se retragă urgent. A revenit ulterior, în lunile următoare, însă pe filiera afacerilor, unde a avut până la urmă mai mult spor. Dar, parafrazându-l pe poet, câți ca el, câți ca el! Mai târziu, venind vorba de acele ceasuri aurorale, am fost întrebat, mai ales de cititorii care-mi urmăriseră de-a lungul anilor rubrica săptămânală din ziarul local, de ce nu mă înființasem și eu în balcon, printre ctitorii noii puteri, că doar, vorba ceea, eram persoană însemnată, mă cunoșteau vecinii toți etc. etc. Nu m-am înființat pentru că nu sunt genul care-și „oferă serviciile” și

apoi pentru că nu aspir la nici un fel de funcție. Singura și modesta mea aspirație este să fiu lăsat în pace să-mi scriu cărțile. Ceea ce nu înseamnă că, dacă cineva are nevoie de mine și crede că i-aș putea fi de folos, nu l-aș ajuta cu condiția să nu-mi ceară lucruri aflate în răspăr cu convingerile mele. Așa ceva nu s-a întâmplat în acele prime ceasuri ale noii ere. Cine să simtă lipsa unui om de cabinet, a unui șoarece de bibliotecă, a unui scârța-scârța pe hârtie în asemenea împrejurări turbionare?! Nici o supărare ...

Am fost solicitat în schimb în noaptea următoare. Era în 22 spre 23. Poposisem pe la toate posturile de radio și, cum de la o vreme nu ne mai parvenea nici o știre nouă, într-un târziu ne-am culcat. Pe la 3 m-a trezit telefonul. Era profesorul T., veche și, așa zice, bună cunoștință, cu care m-am aflat în raporturi amiabile chiar și după ce ajunsese activist „la nivel de municipiu”. Era (este) un om școlit și, față de alți activiști, trecuți doar prin școlile de partid, avea un statut de intelectual. M-a muștră, cu gravitatea pe care de-a lungul atâtor ani i-o inculcase funcția, pentru că-mi îngăduiam să dorm „când în țară se petrec lucruri atât de importante”. M-am simțit rușinat, ceea ce nu m-a împiedicat să-mi zic ia te uită cine se găsi să-mi facă morală revoluționară! Pe scurt, mă întrebă dacă sunt de acord să fac parte din Consiliul Municipal Provizoriu al F.S.N. Eram, cum să nu fiu, mă simțeam chiar onorat, dar totodată pe cât de onorat, pe atât de intrigat de promptitudinea cu care se constituise acest consiliu, zicându-mi iar ia te uită cine ...

Ajuns de cu zori la Primărie, am constatat cu eterna uimire a naivului, mai curând amuzat decât intrigat, componența extrem de heteroclită a Consiliului. Pe lângă oameni cunoscuți și întru totul stimabili, se agita și o seamă de inși dubioși, de proveniență incertă. Zic că se agitau, pentru că în primele ceasuri – dar ce spun eu? – în prima săptămână, totul avea să se desfășoare într-o continuă agitație, sub imperiul a tot felul de zvonuri stupide, cu bau-baul teroriștilor în coaste, un du-te-vino fără istov, gros

fum de țigări, discuții aprinse, câte cinci simultan, soldați cu mitraliere în ferestre, zi și noapte, gărzi patriotice, brasarde, o mulțime care-și pretindea dintr-o dată, concomitent și intempestiv, drepturile, handicapați, femei, maghiari, preoți, țigani, dascăli, toți cereau, revendicau, solicitau, cei mai mulți pe un ton vindicativ, agresivi, gata să-ți bată cu pumnul în masă, pretinzându-ți să-ți dovedești atunci, pe loc, devotamentul față de Revoluție prin satisfacerea cererii lor. Dar trebuie de îndată să adaug că, dintre toți, cei mai rezonabili, cu care am colaborat cel mai bine, din prima clipă, au fost maghiarii și clericii, ai tuturor cultelor.

În prima ședință, cam haotică, din dimineața de 23, s-au împărțit domeniile de activitate. M-am trezit vicepreședinte al Consiliului, răspunzător de „propagandă, învățământ și cultură”. Am început printr-un protest împotriva termenului „propagandă”. Nu voiam să fiu confundat cu vechiul „secretar cu problemele de propagandă”. Ce facem aici? Reinstalăm alte Mării cu aceleași pălării? Mi s-a dat dreptate și s-a radiat cuvântul „propagandă”. Îmi reveneau deci învățământul și cultura. Dar și, cum aveam să constat ulterior, elaborarea a tot felul de texte *ad hoc*, așa cum îi șade bine dascălului de română dintotdeauna, scriitor predestinat al proceselor-verbale în orice cancelarie.

Unul din primele texte pe care a trebuit să-l concep, cred, chiar în dimineața următoare, a fost un fel de apel către populație. Nimeni nu mai lucra nimic, orașul era plin de grupuri, grupuri care comentau la nesfârșit știrile, spiritele trebuiau liniștite, zvonurile aiuristice temperate cât de cât, normalitatea reintrodusă treptat. Tot eu trebuia să și citesc compunerea la stația de amplificare din sediul telefoanelor, de unde urma să se difuzeze prin megafoanele instalate în tot orașul. Când am ajuns acolo însă, cu toată legitimația mea de vicepreședinte, un ofițer, altfel foarte politicos, m-a informat că nu pot difuza nimic de la stația pe care o păzea, fără a avea în prealabil avizul Consiliului Județean. Și noi care, doar cu câteva ceasuri înainte, ne făcuserăm iluzii cu instaurarea autonomiei locale! Pe lângă

dezamăgire, mă mai încerca și o acută senzație de disconfort sufleteșc la ideea de a mă duce cu jalba la Consiliul Județean. Căci, dacă despre Consiliul nostru se putea zice că era heteroclit, cel județean era de-a dreptul oximoronic și paradoxist. În oraș, „oamenii de bine”, cum se zicea pe atunci, nu mai osteneau să-î comenteze oripilați componența, despre moralitatea unor înalte fețe de acolo circulau tot felul de istorii „bazate pe fapte reale”, ba chiar începuseră să apară relatate în afișe manuscrise, lipite pe toate zidurile.

La Consiliul Județean, instalat în, de acum, fosta capiște județeană a partidului, haosul era și mai impunător decât în primăria noastră. O lume amestecată, aflată într-o amețitoare mișcare browniană, umplea culoarele, birourile, scările largi, așternute cu covoare, pe unde n-avusese voie să circule până atunci decât ștăbimea. Era prima izbândă concretă a democrației. Toate bune și frumoase, numai că în omenirea aceea nimeni nu știa cine se ocupa cu avizarea *speech*-urilor. Tot întrebând în dreapta și în stânga, am ajuns în biroul sau, mă rog, „cabinetul” fostului prim secretar. Aici, spectacol de neuitat. Încăperea vastă era plină de lume dispersată în grupulețe aflate în aprigi dezbateri. În spatele biroului monumental al „tovarășului prim”, prăvălit aproape la orizontală în fotoliul încăpător, cu o evidentă voluptate de odaliscă lascivă, trona cu telefonul la ureche unul din proaspeții revoluționari. După surâsu-i satisfăcut și calm, am dedus că era o convorbire particulară. Îl cunoșteam de mult ca pe un ins rezonabil, dar pentru nimic în lume nu mi l-aș fi putut imagina în această ipostază. Alături, aproape înghesuit într-un colț, în picioare, cu vestonul descheiat, colonelul T. striga ceva în alt telefon. Nedormit de vreo două nopți, congestionat, cu o expresie de om aflat la capătul puterilor, era în toată adunătura aceea, cum am aflat mai târziu, singurul om competent și eficient, grație căruia situația, oricât de confuză în primele zile, a rămas tot timpul sub control revoluționar. Cum se întâmplă cu asemenea oameni ai faptei, după liniștirea lucrurilor, a dispărut, n-am mai auzit de

atunci niciodată de el, întors fără îndoială la rosturile lui. La masa cea lungă de ședințe apoi, prin fumul dens al țigărilor, i-am deslușit cu stupoare pe alți colonei, de data asta însă de pe la secu și miliție, aproape tot stafful lor, veniți de bună seamă să-și exprime solidaritatea lor cu revoluțiunea. Și, pe când mă gândeam, cam dezorientat, pe cine să întreb ce mă interesa, m-am trezit abordat de un june revoluționar, pătruns și el de importanța destinului său. Îl știam din sporadice apariții pe la cenecluri, preocupat de psihologie, un tip interesant oricum, care în perioada imediat următoare avea să se afirme ca militant al unuia din multele partide de buzunar ale momentului, sortite unei rapide dispariții. Cuvios de obicei, mă interpelă acum cu insolentă, pe un ton de anchetator: de ce nu sunteți cu noi? Scriitorii ar trebui să fie cu noi! Păi, zic, acuma unde sunt? Nu era mulțumit. Acum da, dar în stradă de ce nu fusesem? Nu mă văzuse „cu ei”. Fusesem și în stradă, i-am spus, dar nu știam că trebuia să semnez condica la el. Avu un ușor recul. Nu-și ceru scuze, dar îmi explică pe un ton mai temperat cât erau ei de solicitați aici, expuși în permanență unor acte teroriste și ce reconfortant era să știe că oamenii de valoare se aflau de partea „lor”. În realitate nu era asta. Agresivitatea lui era expresia unei stări de spirit generale care se instalase în acele ceasuri și avea să stăruie apoi luni de zile, culminând cu violențele din ianuarie, din martie, din mai-iunie. Toată lumea suspecta pe toată lumea și se menținea într-o perpetuă stare de ripostă. Exista incontestabil și în primul rând o motivație reală și obiectivă: exasperarea, revolta, scârba iscată de priveliștea tuturor trepădușilor vechiului regim, a tuturor colaboratorilor, pupincuriștilor, torționarilor, sicofanților, securiștilor, milițiștilor, activiștilor care-și elaborau schimbarea la față, erijându-se în promotori ai democrației, descoperindu-și antecedente de dizidenți, parvenind în noile funcții și populând noul și încă neexperimentat parlament. În fața unor asemenea evidențe era imposibil ca, de la o vreme, să nu-ți pierzi calmul și să nu-ți descoperi predispoziții agresive ignorate până atunci.

Nu e mai puțin adevărat însă că ne loveam și de o agresivitate gratuită, expresie, probabil, a unei nevoi acute de defulare, după ani de varii interdicții. Îmi amintesc, bunăoară, că pe toți cei din Consiliul acela provizoriu al municipiului ne-a exasperat cumplit în primele zile reprezentantul handicapaților, categorie ocultată de vechiul regim și care acum își revendica drepturile legitime cu neașteptată vehemență. Presupun că omul nostru își disimula în felul acesta nefericit complexul de inferioritate. Își purta handicapul cu un fel de ostentație arogantă, ca pe un merit personal, când își proptea scaunul cu roțile în marginea lungii mese de ședințe. Mai scund decât toți, ne privea de acolo de jos în sus, crunt, cu o expresie provocatoare și chiar ne provoca tot timpul, fie situându-se în mod deliberat pe poziție de Gică-contra, fie prezentându-ne revendicări absurde, imposibil de satisfăcut chiar și în condițiile existenței unei legislații cu tradiție democratică. Tratat cu refuz, oricât de politicos și argumentat, ne făcea comuniști, bolșevici, trădători ai Revoluției, sabotori care nu urmăreau decât revenirea la vechile stări de lucruri. Nimeni nu-i replica, pe de alta, grijulii, nu cumva să obstrucționăm, Doamne, ferește, abia înfiripatul și încă plăpândul drept la libera exprimare. Îl suportam convingși că făceam un exercițiu democratic și în cele din urmă ni l-am asumat ca pe un copil teribil, lăsându-l de fiecare dată să-și facă numărul. Din fericire, situația n-a durat decât vreo săptămână, până la alegerile municipale din 30 decembrie, după care n-a mai apărut și de atunci nici n-am mai auzit de el.

O altă prioritate a noii mele funcții mi-au impus-o, pare-mi-se, tot în prima zi, câțiva cetățeni veniți în grup la primărie să ne ceară pe un ton imperativ din care nu lipsea agresivitatea amintită mai înainte, să desființăm, să distrugem, să lichidăm instalația propagandistică – altfel cum să-i zic? - care se întindea pe un spațiu enorm tocmai în buricul târgului. Aveau dreptate, luați cu altele, uitasem cu toții de monstruoșitatea aceea care-și trăise traiul. Era acolo, pe locul unde se înalță azi sediul Bancpost și viitorul centru administrativ, o alcătuire kitsch din fier și tablărie

vopsită în cele trei culori naționale, un șir de arcade înalte, având sub ele câte o literă enormă, alcătuind laolaltă cele trei cuvinte devenite obsesie, emblemă, parolă, stereotip, omniprezente pe acoperișuri, pe garduri, pe privățile publice, pe ecranele televizoarelor: Partidul, Ceaușescu, România. Într-adevăr, trebuiau expurgate urgent de acolo iar treaba aceasta, chiar dacă mă descotorosisem de cuvântul „propagandă” din titulatura domeniului meu de competență, tot mie îmi revenea. Dar cum dracu să fac să dispară mormanul acela de fierărie?! Până mi-a venit ideea salvatoare: păi, cine l-a pus acolo, acela să-l și ia. Și cine să-l fi pus dacă nu șeful secției de propagandă de la județ? Sunat acasă, omul a venit de îndată și nu numai că s-a dovedit neașteptat de cooperant, dar ne-a făcut și confesiuni, cât a suferit el în tăcere văzând toate abuzurile care se săvârșeau la adăpostul numelui partidului și răbdând aroganța tot mai nerușinată a șefilor săi. Evident, era dintre cei ce nu-și puteau imagina că răsturnarea care-l afectase și pe el va însemna cu totul altceva decât instaurarea unui socialism cu față umană. A luat telefonul și a dat câteva „indicații” energice cuiva de la o întreprindere de utilaj minier, cred. Aveam să constat că autoritatea sa funcționa încă inertial. Aceia au ieșit pe dată cu aparatură pentru dezmembrarea fierăriei, cu macarale și camioane și sunt convinși că și-au făcut treaba cu sincer entuziasm. Când, peste câteva ceasuri, m-am dus să văd isprava, locul era curat ca-n palmă. De cum a dat telefonul asupra efectelor căruia se vede că n-avea nici o îndoială, omul nostru ne-a spus să-l sunăm dacă se mai ivesc „probleme”, ne-a urat succes și s-a retras.

Cum „probleme” nu s-au mai ivit, mult timp n-am mai auzit de el. Nu și-a confecționat un trecut de disident, n-a apărut nici prin ziare, nici la televizor să ne spună cum devine cazul cu democrația sau să ne demonstreze că au existat doar informatori nu și securitate, după cum nu s-a asociat cu nici un „grup de tovarăși” pentru a reanima partidul comunist sub vreo altă denumire ori pentru a-l „reabilita” pe Groza. Fiind cinstit și locatar

de bloc, nu și-a putut agonisi nici capitalul cu care „să demareze” o afacere prosperă sau măcar păguboasă. Și-a găsit în cele din urmă o slujbă de administrator la o tabără școlară aflată la peste 30 de kilometri de casă. Cum n-a furat din mâncarea copiilor și nici la alte porcării nu s-a dedat, tabăra aceea a devenit cea mai solicitată și i s-a dus vestea că e cea mai curată, civilizată, bine gospodărită sau, cu un superlativ absolut, devenit uzual, cea mai europeană. Și-a asumat cu demnitate noua condiție, nu se victimizează și, de le va fi având, nu-și clamează nostalgiile. Îl întâlnesc uneori și-mi face plăcere să schimbăm o vorbă despre cărți, vreme ori sănătate. E, poate, singurul dintre „foștii” în fața căruia nu ezit să-mi scot pălăria.

***

În prima etapă, cea scurtă, de până la 30 decembrie, a ipostazei mele de consilier, asemenea celorlalți colegi, am făcut cam de toate, unde era nevoie. Erau zile haotice și confuze, eram bombardat cu informații aiuristice despre teroriști, fulgerau vești extreme care apoi erau interpretate și comentate în fel și chip, furtul cadavrelor de la Timișoara, „prăbușirea” helicopterului cu ștabi securiști pe la Vinț, procesul și execuția cuplului, constituirea guvernului, babilonia din noul parlament, făceam un fel de slalom printre toate, încercând să ne păstrăm uzul rațiunii și să rezolvăm nevoile curente ale administrației locale. Întâia mare izbândă a fost iluminarea orașului. Plecam de acasă la șase și reveneam către miezul nopții însoțit de un soldat înarmat să mă apere, vezi Doamne, de teroriști. Era dispoziția președintelui. A fost singura dată când am avut și eu bodyguard. Și am trăit un autentic sentiment de fericire când, întorcându-mă acasă în prima noapte, am văzut orașul luminat *a giorno*, neverosimil după mai bine de un deceniu de beznă, în timp ce din toate megafoanele se revărsa, solemn și izbăvitor, „Corul robilor” din **Nabucco**. Ce muzică e asta? m-a întrebat soldățul, înfiorat și el de măreția clipei. Verdi, ai auzit de Verdi? Auzise, dar nu-și închipuise că era așa de „fain”...

Principala mea strădanie în acele zile era să evit sau să scot din capul oamenilor care mă solicitau impresia că aș fi un nou secretar cu propaganda. Nu era ușor, mai ales că mi se repartizase biroul fostului secretar cu propaganda. Pe cât îmi era posibil, nu produceam hârtii și încercam să le inculc oamenilor rudimentele unei noi mentalități, convingerea că n-aveau nevoie de mine, de aprobările mele. Unul dintre primii „petenți” care m-au vizitat, dacă nu cumva chiar primul, a fost un tânăr pe care-l știam plin de idei și care e azi unul din cei mai apreciați corespondenți teritoriali ai TV România Unu. Îmi cerea aprobare ca să înființeze la Casa de Cultură o formație de muzică folk, pop, rock, nu mai știu. L-am cerut să ia la cunoștință că era un om liber și că n-are nevoie de aprobarea nimănui ca să cânte singur sau în grup, cu condiția să nu-și deranjeze semenii. A plecat poate puțin mefient, nu tocmai convins, dar eu am rămas cu sentimentul reconfortant că am făcut o treabă bună.

O solicitare oarecum asemănătoare mi-a venit dinspre profesori. Un delegat de-al lor a venit să mă informeze că vor să trimită o telegramă prin care să-și exprime adeziunea la noua Putere și mă invitau să vin și eu, să văd textul, ei mă așteptau. Am încercat să-l conving că nu era treaba mea, n-aveam ce căuta acolo, profesori fiind puteau compune o telegramă de adeziune și fără asistență. A, nu, nu așa, totuși ei țineau foarte mult la prezența mea. Recunoșteam aici, viguroase, încă nealterate câtuși de puțin de evenimente, obiceiuri adânc înrădăcinate de-a lungul ultimelor decenii. În primul rând, obiceiul de a răspunde prompt, „de jos”, cu telegrame de adeziune sau solidarizare la orice hotărâre importantă luată „sus”. De regulă se primeau „indicații” în acest sens, dar obiceiul devenise atât de uzual o dată cu dilatarea cultului personalității încât, în anii din urmă, „organizațiile de bază” își permiteau inițiative, fiind apoi evidențiate prin plenary. Acum însă, nimeni nu ceruse nimănui să-și manifeste adeziunea în acest fel și totuși de peste tot se expediau asemenea telegrame. Profesorii nu erau o excepție.

Insistența cu care mi se cerea participarea îmi releva apoi și o altă meteahnă, tot atât de bine statornicită în timp: teama de răspundere. Era vorba de oameni noi, de o răsturnare de situație, de o nouă Putere, un nou regim, ce termeni ar agreea, cum ar trebui să sune textul? Oricum, era mai bine, mai prudent, mai „înțelept” ca el să fie redactat cu veghea, aprobarea, avizul, binecuvântarea unui șef. Șeful acum eram eu. M-am dus și, o dată ajuns, am avut surpriza să constat că înaintea mea, vestit prompt de vreun devotat, sosise inspectorul P. cu care, de altfel, mă aflau până azi în relații cordiale. Mi-a spus și mie ceea ce le comunicase deja celorlalți: că reuniunea aceea nu se putea ține și textul nu putea fi expediat fără aprobarea prealabilă a Inspectoratului școlar. I-am privit pe participanți. Cele câteva minute de când li se comunicase poziția Inspectoratului fuseseră suficiente ca să-i demobilizeze. Expresii amărâte, dezamăgite, poate chiar timorate. Așadar, și-or fi zis în sinea lor, tot ca „înainte”: interdicții, aprobări, poate, dacă insistăm, se lasă și cu sancțiuni. Dezavuuam oportunismul ieșirii cu telegrama în noua conjunctură, dar și mai detestabilă mi se părea pretenția de a-l interzice. I-am spus deci profesorului P. că Inspectoratul n-avea să se amestece aici, orice om fiind liber să-și exprime opinia și opțiunea, cu atât mai mult în acest caz când, vacanță fiind, colegii noștri se mai și aflau în timpul lor liber. Am constatat pe dată că autoritatea secretarului cu propagandă al cărui birou îl moștenisem se răsfrângea asupra-mi, acționând tot inertial asupra celorlalți. Fiindcă îmi vine greu să cred că, singură, personalitatea mea ar fi putut avea o atât de rapidă putere de convingere. Inspectorul P. cedă neașteptat de ușor, precizând însă că întreaga răspundere pentru aprobarea acelei inițiative îmi revenea mie. Mi-am asumat-o fără însă a le mărturisi convingerea mea că nimeni nu va citi vreodată acel text, așa cum era de presupus că nici până atunci nimeni nu se ostenise vreodată să citească sutele de mii de telegrame zelatoare. Ne-am așezat apoi la masă și, împreună cu prețioasele mele indicații, ca să nu rămână cu

impresia că venisem degeaba, am dat formă definitivă textului deja schițat. Dar, iată, nu mai țin minte dacă în cele din urmă l-a semnat și reprezentantului Inspectoratului.

Multe și obositoare ceasuri am petrecut în acea primă etapă prin ședințe. Una dintre speranțele pe care aș fi dorit-o instantaneu împlinită o dată cu izbucnirea Revoluției a fost aceea a abolirii acelor ședințe interminabile în care se bătea apa în piua limbii de lemn și de unde plecam de fiecare dată pustiit de idei și cu durere de cap. Speranță zadarnică, cel puțin pentru început. Toate întreprinderile și instituțiile se aflau în fierbere, își contestau directorii, conducerile, procedau la alegeri, se răscoleau și se scoteau la lumină vechi abuzuri, escrocherii, nepotisme, turpitudini, se mai și plăteau polițe, se mai reglau conturi, totul la vedere acum, că doar era libertate și democrație. Îmi revenea misia dezagreabilă și ingrată de a participa la asemenea ședințe în școli și instituții care aveau tangențe cu cultura. Exact ca „înainte”, un fel de „tovarăș de la raion”. O deosebire se ivește totuși. Esențială: nu mai puteam influența alegerile, venind de sus cu lista celor ce trebuiau aleși. Nu știu cum vor fi procedat colegii mei de consiliu, eu însă am refuzat să mă amestec și să influențez în vreun fel voința acelor colectivități. Tot în virtutea libertății lor abia dobândite. Iar ca să nu mă simt și ca să nu apar inutil, mi-am asumat rolul românului imparțial, arbitru sau, cum s-a încetățenit azi, moderator, veghind, cu autoritatea de „oficial”, asupra corectitudinii alegerilor și a decenței dezbaterilor care nu o dată deveneau de o vehemență agresivă. Erau toate astea și un mijloc sigur de a-ți agonisi dușmani. Toți cei debarcați nu-ți puteau ierta că n-ai încercat să influențezi opțiunea majorității, cum erau ei obișnuiți când se aflau în grațiile vinovate, complicitare, ale tovarășilor de la municipiu ori de la județ, și-ți deveneau automat resentimentari. O bună cunoștință, director al unei asemenea instituții, provocase oprobiul întregului personal: că era incompetent, securist, strașnic băutor... Auzisem câte ceva din toate astea încă de

mult, când nu eram decât persoană particulară. Acum, de când îmi preluasem funcția, începusem să primesc sesizări scrise. În schimb, contracandidata lui era o persoană onestă și competentă, pe care de asemenea o cunoșteam ca atare de vreo douăzeci de ani. Nu m-am amestecat, n-am făcut „recomandări”, am lăsat lucrurile să decurgă firesc, dar am supravegheat foarte atent numărătoarea voturilor. Inutil. Majoritatea cu care amicul era debarcat era atât de elocventă încât excludea orice eventuală acuză de fraudă. De atunci am în el un dușman nedecarat dar evident. Chiar dacă, de-a lungul anilor, vrăjmășia i s-a mai estompat, primesc din când în când, cu diverse ocazii, semnale că resentimentele sale sunt vii și active. Și un amănunt curios: în toiul acelei ședințe cu dezbateri foarte aprinse, au apărut în sală doi tineri care s-au prezentat cu agresivitatea specifică acelor zile ca revoluționari, delegați ai Consiliului Județean și m-au somat să suspend lucrările adunării întrucât nu aveam aprobarea Consiliului. În afară de faptul că arătau mai curând a derbedei decât a revoluționari (dar cum oare trebuie să arate un revoluționar la sfârșitul veacului XX?) m-a deranjat cumplit modul de a da buzna și insolența tonului. Le-am spus că instituția nu este în subordinea Consiliului Județean care n-are dreptul să se amestece în treburile ei, că nici o adunare de alegeri nu se desfășoară cu aprobarea Consiliului Județean și că îi poftesc să părăsească imediat locul. S-au conformat spre satisfacția adunării, dar nu înainte de a mă avertiza că va trebui să răspund pentru insubordonare și că, oricum, alegerile vor fi invalidate. Pe cei doi nu i-am mai văzut nici până atunci și nici de atunci. Alegerile n-au fost invalidate, nimeni nu mi-a cerut vreodată socoteală pentru „insubordonare” și mă întreb și azi dacă totul n-a fost cumva o înscenare inițiată în disperare de cauză de directorul care-și simțea fotoliul fugindu-i de sub fund. Un fapt însă e totuși sigur: de la început și până târziu în vară, când a încetat funcția Consiliului nostru, am lucrat tot în răspăr cu Consiliul Județean care, dintr-o greu explicabilă și greu

acceptabilă pornire conservatoare, ne punea bețe în roate la orice inițiativă care friza oricât de timid vreo tentativă de autonomie. Și situația, după câte știu, se perpetuează de peste un deceniu, cu intensități variabile, în funcție de împrejurări și conjuncturi politice. În pofida retoricii electorale, ideea autonomiei locale e una dintre cele mai detestate, mai deturnate și mai batjocorite de guvernările care s-au perindat până acum, indiferent de culoarea lor, toate conservatoare, centraliste, speriate de orice înnoire, la urma urmelor, reacționare.

În 30 decembrie s-au desfășurat, în sfârșit, primele alegeri locale. Organizate tot de noi, cei provizorii, din nevoia din ce în ce mai imperativă de a instala un Consiliu Municipal cât de cât legitim. Zic „cât de cât” deoarece deocamdată, până la alegerile mari, generale, electorii erau doar delegați desemnați de întreprinderile și instituțiile din oraș. Evenimentul s-a consumat într-o atmosferă de nervozitate augmentată în ultimele zile de afișele delatorii care umpleau zidurile urbei. Se dezlănțuise o poftă nebună și irezistibilă, dar tot pe-atât de abjectă, a denunțului. Toată lumea denunța pe toată lumea: pe foștii activiști de la toate nivelurile, pe milițieni, pe turnători, dar și pe șefii de toate calibrele și, la urma urmei, pe oricine delatorul avea parapon. „Toată lumea” e însă un fel de a zice, căci nivelul intelectual și, de la un punct, chiar moral al acestei lumi puse pe denunț se definea foarte clar prin calitatea penibilă a acelor afișe: niște petece de hârtie scrise de mână, de obicei cu majuscule, într-un stil semi- sau sfertodot și cu o ortografie originală, pe care „semnatarii” le dădeau, bineînțeles, anonime. Împestrînd toate zidurile, cu predilecție în centru, textele acestea deveniseră o sursă mereu proaspătă de comentarii, de indignări, de bârfe, de memorii, de noi texte, de obicei în replică, sau de simplu amuzament. Primisem și pe această temă o „delegație de cetățeni” care-mi cerea imperios să interzic fenomenul. Le-am explicat și acestora că n-aveam cum, că oamenii au dat buzna să se înfrupte din dreptul la libera exprimare, dar că, tocmai pentru că abuzau de el, li se va apleca

În curând și toată această zarvă se va stinge de la sine peste cel mult două săptămâni. Și nu voiesc ca să mă laud, dar lucrurile s-au petrecut întocmai. Atâta doar că, în momentul alegerilor, ele erau încă în toi. Așa se explică, probabil, și faptul că președintele Consiliului Provizoriu, profesorul T., cel ce mă convocase în noaptea de 22 spre 23, n-a mai fost reales. Adunarea aceea de electori, oricât de heteroclită era, nu-i putea ierta trecutul de activist. Dacă memoria nu mă înșală, singurul care a pledat în favoarea candidaturii sale am fost eu. Mi-am întemeiat pledoaria pe evidenta sa bunăcredință, pe simțul și talentul său organizatoric grație cărora, în cele opt zile, puterea administrativă funcționase normal, cu toate serviciile, nimănui nu-i lipsise nimic din cele ce depindeau de aceste servicii, ba dimpotrivă, rafturile magazinelor începuseră de bine, de rău să se umple, iar orașul își redobândise pe timp de noapte luminile civilizației. Nu exageram cu nimic, toate acestea erau adevărate și de oricine verificabile. Totuși n-am avut nici un spor. Sala m-a ascultat într-o tăcere de gheață. Nimeni nu m-a contrazis, nimeni nu m-a susținut. Am simțit că ceva nu e regulă, că făcusem o gafă, că mă aventurasem să lupt împotriva unui curent puternic și glacial. Atâta pagubă, mi-am zis, bucuros într-un fel că mă voi putea întoarce la uneltele mele. Spre surpriza mea însă, am fost reales. Cu asta am ajuns la un aspect, pentru mine, delicat și jenant al acestei etape.

Am avut buna intenție, generozitatea, naivitatea sau, mă rog, prostia de a gândi că oricărui om, chiar și celui vinovat, trebuie să i se acorde o șansă în virtutea prezumției de bunăcredință și onestitate. Am fost printre cei care au considerat excesiv celebrul Punct 8 al Proclamației de la Timișoara și m-am aflat, în publicistica pe care o făceam atunci, alături de prima garnitură instalată la guvernare. Mi-au trebuit cam doi ani ca să mă conving, treptat, prin decepții succesive, că sunt într-o profundă eroare și că aceia pe care îi creditasem nu erau capabili de ceea ce teologii numesc *metanoia*, adică de o convertire

obligatoriu însoțită de pocăință. Convertirea, aveam să constat, era ipocrită, interesată, conjuncturală și oportunistă, iar de pocăință nici vorbă. Pocăința presupune o conștiință devenită activă și un caracter integru, calități de negăsit la aceste personaje parvenite pe creasta valul revoluționar și cramponate până azi acolo, în funcțiile cele mai mănoase. Mai bine mai târziu decât niciodată: mi-am dat seama cu mintea românului cea de pe urmă că, de fapt, cu Punctul 8 abia trebuia început. Fiindcă toți acești oameni crescuți în mitul originii sănătoase, în spiritul urii de clasă, în cultul delațiunii și al minciunii, educați decenii la rând în școlile și ideologia imbecilizantă ale partidului unic, la marginea culturii autentice, permanent amputată, cenzurată, ocultată, și în sfidarea lui Dumnezeu, oricâte cruci și-ar face acum pe la sfeștaniile populiste cu „sobor de preoți”, nu se vor mai putea desprinde în veci de mentalitatea și năravurile lumii infame care i-a plăsmuit. Decepția consecutivă acestei revelații a fost mare dar, într-un fel, eliberatoare și presupun că aceasta trebuie să fie senzația celor exorcizați: m-am simțit purificat. Ceea ce nu m-a lecuit de a investi imprudent încredere și entuziasm în cealaltă garnitură, cea adusă la putere de valul alegerilor din 1996. Ca să mă prăbușesc apoi tot atât de urgent în râpa deziluziei o dată cu descoperirea, tot treptată, tot consecutivă unor decepții succesive, că nici cei pe care mizasem acum nu erau cu nimic mai buni decât predecesorii lor: același feroce arivism, același nepotism, aceeași penurie de caractere, aceeași demagogie menită să disimuleze incompetența și să seducă prostimea. Ce au adus aceștia în plus față de ceilalți a fost un mult mai ruinător virus al luptelor intestinale și dezunirii. Cei de stânga erau/sunt mult mai solidari în ticăloșie. Ceilalți sunt adepți ai ticăloșiei de grup mic, fiecare sub obrocul lui. Realitate care confirmă și la noi adevărul afirmației lui Jean Cau, fostul comentator politic al „Paris Match”-ului: *„Idioțenia dreptei face triumful stângii”*. Triumf la a cărui ebulliție sunt astăzi martor consternat. Vorbesc, evident, doar în numele meu. Eventualul cititor se poate împărtăși în voie de

roadele sumbre și îndoielnice ale unui asemenea triumf. Mie ele îmi resuscită însă aspirația aceea dezesperată căreia Goga i-a dat o expresie atât de „rezolută” la vremea sa: „să ne mutăm în altă țară”. Nu cred că poate fi ceva mai trist pentru cineva ajuns la o vârstă când așa ceva nu mai e posibil...

***

Încerc să reconstitui, cu inerentă aproximație, întâmplările care m-au implicat în urmă cu zece ani, dar o fac pe fondul crizei identitare și morale fără precedent cu care ne înfățișăm în pragul noului veac care este, evident, și al unei noi lumi. Poate doar neamurile fostei Uniuni Sovietice și ale fostei Yugoslavii să se afle într-o situație mai ticăloasă decât a noastră. Dar asta nu poate fi o consolare. Spre deosebire de alte dăți, când scriam romane istorice tocmai ca să mă sustrag prezentului, acum nu mai pot rememora trecutul făcând abstracție de presiunea, ca să nu zic teroarea, prezentului. De aceea mă tot surprind luându-mă cu vorba și derapând în actualitate.

În urma acelor alegeri locale din 30 decembrie, a rezultat un Consiliu municipal mult mai omogen și mai calificat. Formam acum, într-adevăr, o echipă și, pe măsură ce zvonurile și mitul teroriștilor se destrămau, puteam să adoptăm și chiar să respectăm un program de lucru fluent, tot mai previzibil, specific, cu alte cuvinte, stărilor de normalitate. Asta nu înseamnă că nu se mai întâmplau „evenimente”, proteste din diverse direcții și motive, inițiative intempestive, dar mai ales greve, apăruse o adevărată modă a grevelor care izbucneau te miri unde și de ce. Dar acum, pe măsură ce înaintam în noul an, viața orașului „se derula” (cuvântul făcea vogă, lansat, pare-se de Petre Roman) între parametri stabili, lucrurile deveneau, măcar în linii mari, tratabile, se împământenea treptat și practica „negocierilor” și astfel rutina administrativă, în sensul bun al cuvântului, o dată instalată, ne alegeam cu toții cu un considerabil câștig de timp. În ce mă privește, am folosit acest câștig pe de o parte risipindu-l într-o publicistică „la zi”, cu ecouri pro și contra, dar iute

perisabilă, iar pe de alta sporindu-l prin reluarea lecturilor. De scris altceva decât acele efemeride gazetărești nu se putea. Alții pot scrie în orice condiții, eu nu. Mi-a povestit un coleg că și-a scris unul dintre romane, tocmai cel cât o cărămidă, pe genunchi, într-o hală industrială, în mijlocul unui zgomot infernal. N-aș putea. Nu pot scrie în nici un alt loc decât la masa mea, înconjurat de pixuri, creioane, stilouri, vrafuri de cărți, caiete, fișe, dosare, ceașca de cafea. Scrisul îmi este tabiet și ritual. Nici de citit de la o vreme, și anume „de la o anumită vârstă”, nu mai pot decât în aceleași condiții și numai cu creionul în mână. Pe atunci însă, prin 1990, încă puteam și chiar profitam de orice clipă liberă să citesc. O făceam foarte bine mai ales în nopțile când, periodic, trebuia să fac pe „ofițerul de serviciu”. Niciodată în asemenea nopți n-am avut parte de vreo alarmă majoră. Telefonul suna destul de rar, de obicei pentru te miri ce prostii. Constatam astfel că una din marile curențe ale „neamului” era (și încă, vai, este) cultura civică. El, neamul, a fost obișnuit decenii la rând cu partidul-părinte la care dădea fuga să părăscă sau să se plângă și, chiar dacă părintele nu-i rezolva nimic, însuși recursul la autoritatea sa avea efecte defulatorii. Acum, părintele răposat fiind, la cine să dai fuga cu jalba? La Primărie. Primăria trebuia să răspundă de toate, să dea, „să bage”, să rezolve, să dreagă, să facă. Dar, spre deosebire de recursul la partid, când tonul „neamului” era umil și timorat, Primăria era abordată cu agresivitate „revoluționară”, pe un ton imperativ și nu rareori chiar invectivată. Sunau în toiul nopții să anunțe că li s-a spart o țevă, că vecinul își bate nevasta, că plouă prin acoperiș sau că au întârziat trenul și casiera nu vrea să le mai restituie prețul biletului. Le dădeam numărul corect la care trebuiau să apeleze ori îi lămuriam, amăsurat priceperii, ce ar fi cazul să facă și îmi reluiam lectura.

Începuseră să se reverse, umplând tarabele și librăriile, de-a valma, toate cărțile ce fuseseră până atunci interzise. În acea primă fază a ebuliției editoriale, apăreau în condiții precare, urâte,

pe o hârtie mizerabilă și cu prețurile într-o ascensiune discretă dar care nu prevestea nimic bun. Mă tentau mai ales cărțile universului concentraționar în care descopeream cu stupeoare adevăratele dimensiuni ale celei de a doua prigoane împotriva elitelor, pornită din 1958, pe când îmi începeam studenția clujeană și de care nu știusese și nici măcar nu bănuisese pe atunci. După cum n-avusesese cunoștință de grozăviile care se petrecuseră la Pitești. **Fenomenul Pitești** a lui Virgil Ierunca a fost prima carte care mi-a prilejuit această teribilă descoperire. Asemenea lecturi mi-au inhibat drastic (și cam așa a rămas până azi) ideea de a mai scrie eu însumi romane. Orice ficțiune beletristică îmi apărea derizorie în comparație cu atrocele tragedii care se petreceau în subteranele comunismului în vreme ce noi, eu, supraviețuiam la suprafață în condiții, totuși, privilegiate. Șapte foști deținuți politici aveam în stufosul clan, nici unul însă după '58 și nici unul trecut pe la Pitești. Și totuși, după ieșire, evitau să vorbească despre condițiile detenției lor. Azi știm bine de ce.

O altă tentație a momentului, dar foarte scurtă de data aceasta, a fost literatura vieții după moarte. Chestiunea mă fascinasese în adolescența târzie, când devorasem toate cărțile în temă și toate revistele de spiritism din bibliotecile îmbelșugate ale celor doi bunici, dar rămăsesese neconvins, căci nici argumentele contra nu putea fi ignorate și mă tulburau cu aceeași forță ca și cele pro. Cu sentimentul, deci, cu care te hotărăști să-ți plătești o veche datorie, am încercat să aflu un răspuns acelei curiozități nesatisfăcute. Mi-a trebuit însă un timp foarte scurt ca să constat că de-a lungul celor patruzeci de ani cât acest gen de cărți a fost la noi prohibit, nu s-a descoperit nimic nou. Aceleași povești, aceleași „mărturii” lesne de dezarticulat, perspectiva asupra propriului trup inert, tunelul, lumina etc., care au și fost explicate de cercetătorii mai sceptici, de fapt obiectivi, ca fiind efecte ale hipooxigenării creierului, iar de către Biserică, ostilă dintotdeauna unor astfel de curiozități, ca fiind maleficii prin care Satana vrea să ne inculce convingerea nefastă că după moarte

n-ar mai exista nici o justiție divină. Chiar acum, în fiecare sâmbătă, Antena 1 difuzează un documentar englezesc intitulat tocmai așa: **Viața după moarte**. Curiozitatea fiindu-mi încă intactă, de asemenea și respectul pentru producțiile englezești, m-am instalat plin de speranță în fotoliul tv. Al doilea episod l-am urmărit deja *à contre coeur*, cu o minimă speranță totuși: dar dacă? După al treilea am abandonat. Pierdere de timp. Nimic nou. Am rămas, așadar, cu singura convingere fermă că tărâmul de dincolo ne este inaccesibil, categoric interzis înainte de bătaia ceasului sortită fiecăruia. La urma urmelor, acesta și este, poate, unul dintre argumentele peremptorii ale transcendenței.

În sfârșit, o altă revelație a acelor prime luni ale lui '90 a fost romanul lui Horia Vintilă, **Dumnezeu s-a născut în exil**. O carte de asemenea inaccesibilă până atunci, dar de existența căreia aflasem pe vremea când începusem documentarea pentru un roman al exilatului Ovidiu. Mult timp m-a urmărit ideea acestei cărți care venea în prelungirea preocupării mele constante, ivită prin 1974, pentru tema raportului, în varii epoci, dintre artist și putere. Cum ziceam, făcând primele săpături în jurul cazului Ovidiu, deocamdată doar prospective, cu scopul de a vedea dacă nu cumva mă aventuram într-o întreprindere peste puteri, am aflat de romanul lui Horia Vintilă. Mi-am dat seama că fără a-l citi în prealabil, era riscant, imprudent, poate chiar lipsit de sens să m-apuc de Ovidiu. Am încercat zadarnic să-mi procur cartea. Mi-au parvenit doar niște comentarii, și acelea indirecte, mai bine zis niște ecouri, care n-au făcut decât să-mi întrețină curiozitatea fără să mă edifice asupra cărții, care, pe măsură ce trecea timpul, dobânda în imaginarul meu aură. Acum o aveam în sfârșit în mâini. Am devorat-o în câteva ceasuri. M-a încântat (deși cuvântul e puțin exagerat) ca orice incursiune în universul unui scriitor necunoscut, original, pregnant și problematizant. M-a și decepționat însă (evident, exagerez și acum) pentru că eu aș fi scris-o altfel. Stupid. Constatăre care n-a fost totuși suficientă pentru a mă determina să-mi încep în sfârșit versiunea mea.

Dincolo de faptul cã anul 1990, ca și cei care i-au urmat, au fost improprii angajãrii într-un roman de *longue haleine*, fiecare carte își are ceasul ei prielnic care nu trebuie pierdut. Pentru Ovidiu al meu am ratat acel ceas și nu cred cã am sã-l mai regãlesc vreodată.

Dar cea mai eclatantã și mai fertilã experiențã a aceluia rãstimp a fost întâia ieșire în Occident. Invitația ne-a parvenit prin filierã timișoreanã și, după cãte știu, datorez aceastã șansã mai tânãrului meu coleg Vasile Popovici. Pretextul l-a constituit participarea la Congresul Federației Deputaților Socialiști și Republicani care se desfășura la Strasbourg în 18 și 19 mai. Delegația era formatã din trei timișoreni și trei deveni, iar toate cheltuielile erau suportate de amfitrionii francezi. Deși nu la cotele din Decembrie '89, România se afla încă în grațiile „surorii mai mari”. Aveam sã constatãm asta și acolo, din extraordinara ospitalitate care ne-a însoțit tot timpul. A venit sã ne ia, cu un microbuz Citroën de 9 locuri, Alain Kauff, șef de cabinet al viceprimarului din Strasbourg. Un ochelarist înalt, delicat, tipul intelectualului interiorizat, discret, poate chiar puțin timid, dar de o indiscutabilã eficiențã. Cum drumul de peste 1500 de km urma sã fie parcurs non stop, îl însoțeau doi șoferi. Conduceau astfel toți trei, schimbându-se din patru în patru ore. Șoferi, vorba vine. Cei doi, și ei tineri, mai tineri decãt Alain, erau de fapt studenți, unul muzicolog, celãlalt istoric. Se asociaserã cu acest prilej pentru a vedea lumea și a face un ban. Aveau o alurã sportivã, erau cultivați, plini de viațã, de bun simț și de spirit și, împreună cu Alain, au reprezentat pentru mine primul contact memorabil cu umanitatea francezã. Grație lor, în micul Citroën s-a instaurat din primul ceas o atmosferã de caldã camaraderie a cãrei nostalgie îmi stãruie în suflet și acum.

Am plecat din Deva în 15 mai, în zori, la 5. La 7,30 eram la Timișoara, unde am zãbovit douã ore, pãnã s-au adunat și îmbarcat și timișoreni. Ne aflam cu toții într-o dispoziție strãlucitã, pe mãsura zilei senine, plinã de miresmele matinale ale primãverii

glorioase. Până la Nădlac – se putea altfel? – n-am făcut decât să discutăm politică. A discuta politică pe vremea aceea însemna aproape obligatoriu a te plasa în cheie polemică. Era imposibil ca doi conlocutori – d-apoi șase! – să cadă de acord în aprecierea tuturor evenimentelor și personajelor aduse de val în prim-plan. Colocviul nostru a dobândit și el accentele polemice de neocolit, dar, grație poate zilei radioase, s-a păstrat în limitele unei autentice cordialități, copios pigmentat de umor, dat total lipsit de umoare. Francezii ne urmăreau oarecum de pe tușă, amuzați, cerându-ne din când în când lămuriri, dându-și uneori cu părerea de o parte sau alta. De altfel, politica ne-a reținut interesul doar până în momentul în care ne-am angajat în traversarea propriu-zisă a Europei. Am uitat de ea de îndată ce noile realități, contrastând violent cu ceea ce lăsam în urmă, ne-au supus cu o intensitate neprevăzută acelei experiențe insolite, extraordinare și puțin năucitoare pe care Alvin Toffler o numea „șocul cultural”. Totul, până la cele mai mici detalii, ne solicita, constatam, comentam și comparăm. Simțeam printre noi, insinuată tutelar, umbra generoasă și candidă a Golescului. Comparația ne era deocamdată singurul instrument de lucru. N-o căutam, ea ni se impunea de la sine, n-aveam încotro, ne sărea în ochi, ne obliga s-o folosim și, în ce mă privește, mă transpunea într-o stare de spirit oximoronică, amestec bizar de entuziasm pentru ceea ce vedeam și de apăsătoare amărăciune pentru ce știam că lăsasem acasă.

Formalitățile de frontieră au fost minime. Vameșii nici nu s-au arătat, mirosind probabil că eram negustori de piei de cloșcă. Își au ei senzorii lor specializați în detectarea clienților grași. Grănicerii, și ai noștri, și ai ungurilor, tineri, curăței, veseli, aveau în schimb, pe atunci, sămânță de vorbă. Dar noi nu prea aveam timp. Scăpați de „filtre”, ne-am avântat de-a curmezișul pusteii nesfârșite, inundată de soare și verdeață proaspătă. Așezări ordonate, curate, cu „ulițe” largi, cu mușcate în ferestre și glicine pe garduri. Cârduri de sute de găște punctează cu albul lor

imaculat verdele gras al islazurilor. Nimic deosebit în fond – poate doar mai multă curățenie ori, în plus un accent de pedanterie în spiritul gospodăresc – față de satele pustei bănățene, cele ale inubliabilelor mele vacanțe de la Sâlha, Boldur, Vălcani, Periam. Aveam senzația că străbat locuri cunoscute dintr-o altă existență, priveliștile îmi erau familiare, mă simțeam acasă și asta îmi întreținea starea euforică. Ea a sporit o dată cu trecerea în goană prin Szeged și Kecskemét. În goană, dar suficient totuși să regăsesc, să recunosc locurile comune ale arhitecturii central-europene sau imperiale, ca într-o Timișoară unde un gigant ludic s-ar fi amuzat permutând puțin configurația străzilor și amplasamentul clădirilor, atât cât să te rătăcești dar fără să te simți străin. Impresie fatalmente superficială dar pregnantă se seninătate, civilizație și calm, de viață așezată. Demnă de toată admirația găseam și șoseaua, de pe atunci încă puțin cam îngustă pentru traficul intens: puteam ține paharul de cafea în palmă fără să se verse un strop. Spre regretul meu, am depășit Budapesta aproape tangențial, printr-un peisaj de cartiere industriale aglomerate și aparent haotice, iar în mulțimea vehiculelor de pe pod abia am apucat să întrezăresc Dunărea scăpărând în soare. Imediat după-amiază ne oprim la Győr pentru masă și tragem la un mic restaurant particular de pe o stradă laterală, umbroasă și plină de tihnă provincială, cunoscut de Alain din alte drumuri. Vreo patru mese așternute curat, sub niște copaci bătrâni. O doamnă amabilă, probabil patroana, ne aduce o listă de bucate și băuturi, prezentată în coperte cu litere aurite, ca la casele mari. Vreo șase, șapte feluri, dintre care nu lipsește, bineînțeles, gulașul. Greu de ales, totul e tentant. În cele din urmă poftesc un șnițel vienez în amintirea vremurilor fericite ale copilăriei, când carnea de vițel și carnea în general nu era o himeră. Mi s-a adus, pe un platou, un șnițel ciclopic, înconjurat cu vădite intenții estetice de o profuziune de garnituri. Băuturile, diverse, sunt chiar reci, paharele aburite, pachetul de țigări solicitat este servit pe farfurioară. Suntem tot timpul vegheați cu

discreție să nu ne lipsească ceva. La plecare, femeia ne mulțumește că am ales localul ei și ne invită ca, la întoarcere, să poposim tot acolo. Cum s-ar zice, începeam să mă lămuresc cam ce înseamnă un întreprinzător privat care-și cunoaște interesul, știind în același timp să-și respecte semenul. Nu că n-aș fi știut, căci apucasem și eu în Timișoara copilăriei mele asemenea localuri – mai ales cofetării îmi amintesc, Machat, Potichen, Arlat, dar, iată, și restaurantul Schnurr, bunăoară, unde ieșeam uneori să cinăm – localuri, zic, intime, liniștite, fără mitocani și bețivani, unde fiecare client se simțea oaspete de onoare. Privind acum retrospectiv momentul prânzului de la Györ, emoția și entuziasmul meu cam puerile nu mi se par nejustificate. Nu e puțin lucru ca, după mai bine de patruzeci de ani, să te simți iar, vorba lui Slavici, om în lumea lui Dumnezeu, redescoperind acel climat de civilitate care, acasă la tine, abia se străduia iar din goluri a se naște.

Din Austria intrăm pe *Autobahn*. Ce mă izbește de cum depășim frontiera (unde nimeni nu ne oprește!) este desăvârșita ordine și curățenie. Curat era și în Ungaria dar – cum să zic? – acolo era o curățenie firească, nu-ți sărea în ochi, pe când aici e oarecum maniacală, mai ales pentru unii ca noi, supraviețuitori sub imperiul mentalității atotnivelatoare a lui „merge și așa”. Localitățile, oricât de mici, sunt decupate din reclamele turistice. Neverosimile, vreau să zic. Casele în culori pastelate arată de parcă ar fi fost zugrăvite în ajun. Ogoarele, fără fir de buruiiană, lucrate cu rigla și echerul. Caut, dar nu văd nicăieri măcar vreo palmă de pământ nelucrat. Pe înserat, poposim pentru cină într-o parcare dintr-o pădure. Cercetez cu insistență locul dar nu văd nici o hârtie, nici o pungă de plastic, nici un gunoi. Mesele și băncile fără fir de praf nu poartă scrijelat numele nici unui idiot. Grupul sanitar, imposibil de localizat după miros, are instalațiile automatizate, din inox, în perfectă stare de funcționare iar gresia de pe jos e imaculată. Nici o îndoială: ne aflăm în inima Europei. Ne-am întins în devălmășie merindea pe masa lungă și ne

ospătăm într-o veselie. Între două îmbucături, inspir adânc mireasma crudă a pădurii în înserare. Trăiesc – și de bună seamă, nu numai eu – o stare de beatitudine drastic și abrupt temperată în clipă când, în spatele microbuzului nostru, opresc două Mercedesuri cam fanate din care se revarsă o întreagă șatră țigănească. De nu vedeam cu proprii ochi, n-aș fi crezut niciodată că două mașini pot cuprinde o asemenea viermuială. Într-o clipă suntem înconjurați, înghesuți, hărțuiți, implorați, trași de haine într-o putoare și un vacarm infernale. Sunt de-ai noștri, ne abordează cu o balcanică familiaritate și în dulcea limbă românească îmbogățită cu inflexiunile specifice etniei, nici o primejdie, așadar, să ne uităm patria. Șansa noastră este că, în momentul desantului, suntem pe terminate cu cina. Cum Alain ne asigură că nu vom mai avea nevoie de provizii, abandonăm totul și ne imbarcăm în grabă. O vreme după ce o luăm din loc, acea năprasnică senzație olfactivă ne urmărește încă, iscându-ne obscure porneli rasiste.

Înainte de a se întuneca, aproape de Salzburg, apucăm să vedem în dreapta, într-o vale împădurită, abația Melk. Tare mi-ar fi plăcut să pot face măcar câțiva pași pe urmele lui Adso și ale fratelui Guglielmo, dar nu e chip, programul nostru e inflexibil. Văd din goană turnuri masive, ziduri sure și-i percep intuitiv aerul grandios și auster de citadelă a credinței. Îi sunt recunoscător lui Alain că ne-a atras atenția asupra locului, altfel nu mă alegeam nici cu atât.

Intrați în Germania pe la 11, o străbatem noaptea. Gonim cam cu 110 – 130 km pe oră dar pe banda din stânga ne depășesc mereu bolizi abia întrezăriți care ne dau senzația că ne târâm. Autostrada cu semnalizările ei meticuloase și luminescente, oferă prin ea însăși un spectacol insolit pe care-l gust din plin. Pe la 2,30 depășim Münchenul și peste vreun alt ceas lăsăm în stânga aeroportul din Stuttgart care sparge noaptea cu explozia sa feerică de lumini multicolore. Străbatem Pădurea Neagră și în zori traversăm Rhinul peste care plutesc fuioare de ceață. Apele-

i sunt de un verde întunecat, enigmatice.

De pe pod intrăm direct în punctul de frontieră, dincolo de care începe, de fapt, Strasbourgul. Se cheamă că suntem în Franța. E ora 5. De la Deva până aici, am făcut exact 24 de ore.

În ciuda nopții în care, solicitați mereu de priveliști, am ațipit doar cu intermitențe, în reprize de câte 10–15 minute, ne simțim proaspeți, odihniți și gata de a ne continua aventura. Este, de fapt, o stare de surescitare născută din conștiința că am ajuns și din frisonul pe care ți-l dă necunoscutul. Alain ne sesizează disponibilitatea și ne întrebă dacă nu ne-ar surâde să facem chiar acum un tur al orașului. Un avantaj deloc neglijabil ar fi acela că, la ceas atât de matinal, Strasbourgul doarme încă iar noi am putea circula în voie, fără perspectiva vreunui ambuteiaj. Acceptăm entuziaști și astfel începe un periplu ce pare desprins dintr-o povestire fantastică. Impresia de irealitate ne-o dă senzația paradoxală că străbaterăm un oraș vrăjit, încremenit, cu străzi absolut pustii și totuși extraordinar de vii și de personalizate. Valea Rhinului își trimite cețurile până aici în chipul unor diafane pâcle argintii. Ele filtrează revărsarea portocalie a lămpadelor stradale și intră în combinație cu aceea de o infinită diversitate a vitrinelor și reclamelor, producând efecte ușor halucinante, cum n-ar putea imagina decât un subtil maestru de lumini. Asistăm, de fapt, la un feeric spectacol de lumină. Singurul sunet este sforăitul discret al motorului nostru. Înaintăm foarte încet, ca să putem contempla totul în voie, mișcare stranie, fantomatică, printre șiruri de vitrine strălucitoare care la ceasul acesta își etalează belșugul numai tăcerii. La un moment dat se pare că traversăm o zonă marginală. Peisajul devine mai auster, cenușiu, impresia de pustiu e acum, fără feeria vitrinelor, copleșitoare. Niște hale imense, urâte, chiar puțin sinistre. Aici, zice Alain, va începe poimâine congresul. Aici?! Întrebare nerostită din politețe, dar pe care sunt convins că și-a pus-o fiecare dintre noi. Contrariați, uluiți, poate dezamăgiți. Cum naiba să organizezi un asemenea congres în hardughiile astea dezolante? Cu

nedumerirea aceasta refulată, am revenit din nou spre centru unde și vedem prima mișcare: se deschide o franzelărie. Mașina care adusese marfa tocmai pleacă. Oprim și Alain ne invită să intrăm. Totul e aici auriu, scaldat în lumină și împovărat de miresme paradisiace. De la mărunți covrigi până la inegalabilele, naționalele *baguettes*, cel puțin zece sortimente de „panificație” proaspete. Alain ne oferă câte o „baghetă” și pornim mai departe ronțâind pâinișoara asta prelungă, cu coajă crocantă și miez pufos, imponderabil. Dincolo de deliciile gustative, îmi place să deslușesc în gestul lui frumusețea unei semnificații simbolice: a face primii pași într-o țară, împărtășindu-te din pâinea ei.

La ora șase luminile stradale se sting brusc și fantasmaticul decor dobândește dintr-o dată nuanțe mov. Greu de spus când era mai frumos. Dăm ocol agale Pieții Kléber din mijlocul căreia ne privește heraldic bronzul generalului titular. Întregul oraș are, de altfel, un hieratism aristocratic și totuși tandru. Pe măsură ce înaintăm, străzile i se animă și încep treptat să-i disting personalitatea. Dar ce dă personalitatea unui oraș? Cred că în primul rând respectul față de propriile tradiții. Nimeni nu se jenează aici, bunăoară, de vechile nume ale străzilor și nu s-a gândit să le schimbe cu nume de flori ori de false și episodice personaje. Ele se cheamă ca acum 600 de ani, strada Morilor, Aurarilor, Dantelăreselor, Evreilor, Fraților, Târgului de Pește, Piața Purceilor de Lapte. Și asta în plin centru contemporan al orașului care a devenit capitala Europei. Nimănui nu i-a dat prin minte să modernizeze demolând, ci, dimpotrivă, cultivând cu religiozitate stilurile de o fermecătoare diversitate, de la cel medieval alsacian din cartierul-unicat La Petite France, până la cel desprins din literatura SF al Palatului Europei. Cu religiozitate, dar și cu rafinată știință a funcționalității și armonizării. La șapte ne oprim pe neașteptate și Alain ne invită să coborâm. O facem puțin mirați pentru că în jur nu se vede nici un „obiectiv” deosebit. Bănuim o nouă surpriză de-a lui. Ne aflăm evident într-un cartier rezidențial, pe strada Dietterlin, liniștită, curată, pustie, în fața

unei vile familiale albe, în spatele căreia se zărește și oarece grădină. Misterul descinderii se lămurește pe dată: suntem invitați să luăm micul dejun în familia lui Alain. Ne întâmpină chiar părinții lui, doamna și domnul Kauff – nume specific alsacian, unde onomastica și toponimia sunt predominant germane, dar rostite cu fonetism francez – pereche de o rară distincție, de care mă simt atașat spontan, din clipa străngerii de mână. El, aveam să aflu, a fost funcționar municipal, nou prilej de intempestivă comparație între ceea ce înseamnă prestață socială și *standingul* unui astfel de angajat „acolo” și cum arată ele aici la noi, după patru decenii de comunism. Alta fusese situația, desigur, și aici, înainte de război, când, într-un oraș ca Timișoara, străzi întregi, ca bulevardul Carmen Sylva, Loga, Petre Carp și atâtea altele erau, asemenea acestei Dietterlin, pline de vile familiale aparținând nu cine știe căror magnați, ci clasei de mijloc, funcționari municipali, liberi profesioniști și mici întreprinzători spulberați apoi cu toții de „dictatura proletară”. Și nu mă pot împiedica să constat, acum când scriu, la 11 ani de la căderea comunismului, că toți proprietarii sunt morți, urmașii lor nu se simt nici ei prea bine, iar țiganii cumpără casele, chiar străzi întregi. Toate astea pentru că legile proprietății – povești cu cocoșul roșu – au fost perfid concepute și îndelung priticite tocmai în ideea ca punerea lor în practică să afle cât mai puțini supraviețuitori dintre moștenitorii legitimi. Cât despre nouă clasă care se înfiripă, se anunță atât de incultă, vulgară și rapace, încât simt o subtilă bucurie la gândul că nu voi mai apuca să o văd la apogeul împlinirii sale.

Ne așezăm în jurul mesei și conversația se leagă firesc ca între vechi cunoștințe. Vedem pentru prima dată un cuptor cu microunde. Și masa se umple cu felurimi de brânzeturi, gemuri, *croissant*-uri fragede, ceai, cafea, lapte, arome irezistibile pe un fond de cuceritoare cordialitate dinspre admirabilii amfitrioni. Nu ne-am mai da duși, dar tot Alain dă semnalul de plecare cu promisiunea de a ne readuce seara la cină.

Următorul popas, la hotel, să ne instalăm tabăra, „baza”, să ne refrișăm, să ne schimbăm. Dar nu în oraș, pentru că aici hotelurile sunt și prea scumpe și prea aglomerate, tocmai acum desfășurându-se sesiunea Parlamentului European, ci într-un sat, la câțiva kilometri. Satul – vorbă să fie! – la care ajungem într-un sfert de oră se cheamă Heiligenstein și se află în plină zonă viticolă, așezare de viticultori, pe *la route du vin*, între Obernei și Barr. Drumul asfaltat șerpuește printre casele sale cochete, luminoase, pline de flori, ale căror curți vorbesc de la sine despre spiritul gospodăresc al localnicilor. La hotel, pe numele lui *Relais de Klevener*, parter și etaj, ne întâmpină însăși patroana, madame Meckert, țărancă zdravănă, cu oase mari, învățată cu greul, jovială și vorbăreată foc. Genul de la care te aștepti în orice clipă să te bată cordial și protector pe spinare. Cât se bucură ea să aibă oaspeți români! Câte a auzit ea despre noi, ce chestie grozavă am făcut noi în decembrie! Dar rămăsese evident la informațiile de atunci, nu se mai ținuse la curent cu evoluția, sau mai corect zis, cu involuția Revoluției române, ceea ce explică, cred, entuziasmul ei puțin cam excesiv. Zilnic, în fiecare dimineață, ne veghea și ea cu discreție și devotament, ca și patroana de la Györ, micul dejun în sala intimă de la parter, luminoasă și aseptică, plină de aromele cafelei și ale cornurilor proaspete. Dovada indubitabilă a simpatiei sale ne-a făcut-o într-o asemenea dimineață, când, în așteptarea sosirii lui Alain cu microbuzul lui, ne-a invitat să-i vizităm „exploatația”. Gest, după câte am auzit și citit, care nu prea intră în obiceiurile francezilor. Dar iată că și ea, ca și Alain, a contrazis această informație care s-ar putea să fie, la urma urmelor, una dintre prejudecățile acelea care se alipesc de buna reputație a popoarelor precum algele de carena marilor corăbii. În imediata vecinătate a hotelului se află casa familială a acestor țărani întreprinzători, fermieri, viticultori. Curtea cu garajele pentru mașină, furgonetă, diverse mașini agricole, tractorul cel mare, familiar, dar și cel mic, cunoscut doar din revistele străine frumos colorate, zvelt, delicat,

ca o jucărie, special pentru vie. Iar dincolo de curte, chiar via, perfect aliniată, în rânduri strânse, cât vedeam cu ochii, pierzându-se în valea ce coboară domol. Apoi încăperea, de fapt, o mică hală, cu sticlele și aparatura de îmbuteliat, topurile de etichete elegante, cu numele „Casei Meckert”, comandate la o tipografie din Strasbourg, și dopurile autentice de plută, importate din Portugalia. Și beciul adânc și răcoros, uscat, cu varii recipiente cu doage, de la butoaie la buduroaie, toate cu meticuloase, caligrafice inscripții ale soiului și anului. Dar suprema dovadă a prețurii sale, madame M. ne-a dat-o când ne-a poftit chiar în locuința familiei spre a ne arăta ce? Nu mobilă, nu covoare, nu cine știe ce amenajări sofisticate – nici nu ar fi fost nimic neobișnuit de văzut aici și nici ea nu părea să aibă vanitatea deșartă a exhibării interiorului – ci rodul preocupării sau pasiunii sale hibernale, din zilele când lucrul e mai puțin și timpul mai lung, voia să ni-l arate, opera ei altfel zis. Căci *hobby*-ul doamnei M., să vezi și să nu crezi, e pictura. Îi răsplătim, așadar, simpatia, spre îmbujorata ei satisfacție, cu o unanimă admirație exclamativă, oprindu-ne conștiincioși în fața tablourilor ce împodobesc casa, dar care – peisaje și flori – vai, se află pe hotarul dintre pictura naivă și kitsch. Hotar care, mărturisesc rușinat, a fost și va rămâne pentru mine mereu disparent.

În prima zi, după ce ne-am instalat în camerele ireproșabile, Alain a ținut ca întâi de toate, să satisfacă dorința arzătoare a primarului nostru de a vizita stația de epurare a apelor reziduale. Era fixul domnului primar. I-am însoțit, zicându-mi că, până la urmă, putea fi interesant. Și chiar a fost. Am ieșit din oraș și am alergat o vreme scurtă pe o șosea splendidă, având în dreapta un braț canalizat al Rhinului, cu ape limpezi, verzui, mărunț încrețite în bătaia vântului primăvărat, iar la stânga o pădure bătrână de foioase. Imediat după terminarea pădurii, un complex de clădiri, înconjurat de gazon și partere de flori. Pare o reședință prezidențială sau un sanatoriu de lux. Dar nu, e chiar ceea ce căutăm. La poartă, interfon. Alain ne anunță. Suntem așteptați?

Da, suntem așteptați. Poarta alunecă tăcută. Ne oprim în fața a ceea ce ar fi pavilionul central. În prag ne așteaptă mai marele locului, un domn surâzător, costum, cravată. Prezentări, schimb de politețuri. În centrul holului circular, scaldat în soare, un havuz din care țâșnește un larg evantai de apă cristalină ale cărei reflexe mișcătoare umplu tavanul și pereții. Aceasta, zice bosul, e apa reziduală, așa cum se înfățișează la capătul procesului de epurare. Noi, *bouche bée*. Nici nu le mai trebuie altă carte de vizită. De aici urcăm o elegantă scară în spirală care ne scoate într-o sală vastă cu un perete semicircular ocupat în întregime de un tablou de comandă. Pe tot întinsul lui clipeșc becuri colorate și vibrează indicatoare pe cadrane luminescente. La pupitrele lor din mijlocul sălii, pline și ele de beculețe și butoane, doi tineri, un băiat și o fată, în salopete albastre, supraveghează tăcuți, aproape hieratici, labirinticul tablou din fața lor. Nu par deloc tulburați de apariția grupului nostru, ca și când nu ne-ar vedea, și doar când intrăm răspund bonujurului nostru cu o ușoară înclinare a capului, însoțită de giocondice surâsuri. Amfitrionul începe să explice procesul tehnologic, pornind cu sistemă, pe flux, din extrema stânga a întinsului tablou pulsatil. Până în extrema dreaptă e cale lungă și rămuroasă iar eu nu pricep mare lucru. De fapt, el se adresează cu precădere domnului primar, ceea ce, de la o vreme, mă îndreptățește să mă consider absolvit de a-l urmări cu conștiinciozitate. Prefer să contemp lu furtiv conștiinciozitatea celor doi tineri frumoși, serioși, care par a oficia un ritual enigmatic. Și când te gândești că ei procesează, de fapt, toată ordura infernală a unui oraș de vreo jumătate de milion de oameni. Prin ferestrele largi, sala e inundată de toată lumina primăverii de afară. Palmierii de interior o îmbogățesc cu nuanțe verzui, de acvariu. În zilele ploioase, toamna, iarna, cu numeroasele surse de lumină îngropate în tavan, cu atâtea becuri și cadrane luminescente, impresia de acvariu trebuie să fie și mai puternică. Dar tot cald și plăcut. Încerc să-mi imaginez viața acestor doi tineri „operatori” după ce ies ei din tură, dar nu

reușesc. Așa cum îi văd aici, nu par a ieși niciodată din tură, sunt ireversibil asimilați în decor, parte organică a lui, nu pot fi imaginați în alt loc, în altă ipostază. Aparțin viitorului. Unui viitor devenit pentru generația mea de pe acum inaccesibil. Doi navigatori pe o navă intergalactică. Perechea primordială pornită să întemeieze o altă lume. Mai nobilă, mai leală, purificată de rahatul milenar al celei din care s-a desprins. Altfel, ce rost ar avea un asemenea drum? La plecare, *au revoir*-ului nostru i se răspunde cu aceeași tăcută, surâzătoare înclinare a capului. Doar că de data asta, fata ne face și un semn amical, înălțându-și mâna delicată ca într-o binecuvântare ce-mi amintește de **Annunziata** lui Antonello da Messina, una dintre statornicele mele iubiri. Coborâm, ieșim din clădirea centrală și pătrundem într-un loc căruia nu știu cum să-i zic. Căci sală nu e, hală nu e, nu e nici hangar, ci un fel de instalație, da, acesta e cuvântul, o instalație ciclopică, puțin terifiantă, numai fierărie sură, grinzi, stâlpi, țevi contorsionate, escalatoare, benzi rulante, filtre, site, centrifuge, totul în mișcare, în rotație, în curgere, în trepidație și totul pustiu, nici un om, ba chiar nici o gălăgie, doar un zgomot de fond, ca un vuiet îndepărtat de ape. Aici e aici, aici se petrece ceea ce trebuie să se petreacă supravegheat de cei doi tineri în salopete albastre din sala aceea plină de lumină. Am făcut pasul de acolo înapoi pregătindu-mă să înfrunt duhoarea pestilentă pe care trebuia s-o degaje un asemenea loc. Dar cum lipsește zgomotul, așa lipsește și duhoarea. Nu ne însoțește decât un miros nici plăcut, nici neplăcut, ci mai curând indefinisabil, straniu, ce-ți poate evoca deopotrivă păduri întomnate sau poduri cu păianjeni și vechituri. Efectul deodorantelor care-și au locul lor esențial, ecologic în tot acest proces, ni se spune. Dincolo de acest loc al purificării radicale, de unde apa își urmează cursul nevăzut, se întinde bateria bazinelor – nu mai știu câte – circulare, cunoscute astea și de pe la noi, de prin margini de orașe, cu apele lor încremenite, vitroase, misterioase, care-mi iscă și de data asta o reacție retractilă și-mi amintesc de un vers sau o replică – din cine oare?

– „feriți-vă de apele ce dorm”. Din fericire, nici primarul nostru nu ține să mai mergem până acolo, așa că ne încheiem periplul întorcându-ne prin exterior, pe alei așternute cu pietriș fin, alb, printre peluze cu felurimi de flori. Cei doi tineri din sala de comandă sunt singurii lucrători „operaționali” (cum altfel să le zic ?) pe care i-am văzut aici. Văd în schimb aspersoare, mașini de tuns iarba, un tractoraș mignon cu remorcă așijderi și trei grădinari în salopete roșii care îngrijesc tot acest veritabil parc. La plecare, primim fiecare ca suvenir o lucrare, ceva între revistă și album de artă, tipărită pe hârtie cretată, cu fotografiile și scheme color cuprinzând tot ce trebuie știut nu numai despre această stație de epurare ci și despre orașul în slujba căruia se află.

Vizita a durat de la 10 la 12. Până la prânz, hoinărim prin La Petite France și prin centru, pe străzile magazinelor scumpe, cu vitrine mirobolante. Catedrala nu poate fi fușerită, rămâne pe a doua zi. Pe străzile strâmte ce duc spre ea, ne rețin totuși buchiniștii. Ispitele bibliofile multe, dar bani ioc. Toate astea, un prim prilej de a-mi face o idee cu efecte buimăcitoare – după deceniul nostru de mizerie absolută – despre ceea ce va să zică varietatea și abundența negoțului capitalist. Culmea acestei revelații aveam s-o ating însă la prânz, când am fost duși să luăm masa la restaurantul cu autoservire al supermarketului „Mammouth”. Curat mamut! Strașnică probă dilematică alegerea între zeci de feluri de bucate, toate cu aspect seducător, dar majoritatea imprevizibile ca gust și efect asupra stomacului meu cel senzitiv. Ce-i sigur e sigur, îmi zic, și mă resemnez la lucruri familiare: grătar cu salată de orez și coca. După masă, preț de vreo două ceasuri, hălăduim gură-cască prin magazinul fără sfârșit. Am și renunțat de la o vreme a-i afla sfârșitul. Când ieșim, suntem cu toții puțin aiuriți. Alain ne readuce la hotel să ne schimbăm și apoi să ne întoarcem la cina în familie. Renunț. Simt că, după noaptea nedormită și o zi atât de solicitantă, dacă nu mă culc la o oră rezonabilă, a doua zi voi cădea în ghearele migrenei. Mă cunosc prea bine. Alain e înțelegător și mă lasă în

grija doamnei Meckert, iar doamna M. mă invită să cobor la cină la ora opt, la masa pe care mi-o va rezerva pe terasă. A fost și acesta, momentul cinei mele solitare, un moment de neuitat. La opt mă înfățișez. Madame M. îmi recomandă călduros un *coq au vin*. O dezamăgesc. În primul rând pentru că pasărea nu e tocmai pasiunea mea gastronomică și mai apoi fiindcă, după șnițelul de la Győr și grătarul de la „Mammouth”, mă tem să nu mă trezesc cu un cocoș întreg pe masă. Bine, în cazul acesta îmi va servi ceva de care n-aveam de ce să nu fiu mulțumit. Și într-adevăr mi-a adus ceva nemaipomenit de apetisant și de gustos, care mi-a amintit de vorba prietenului Marcel Petrișor, când a cinat odată la noi: „Atâta-i de bun de nu știi că ce-i!” Mici bucăți de carne care se topeau în gură, un fel de tocană cu un sos de usturoi și alte mirodenii și cu garnitură de mazăre și ciuperci. A doua dezamăgire i-am provocat-o doamnei M. când am refuzat vinul, preferând oranjada. O masă fără vin în Franța e o aberație. Dar să bei oranjadă după o asemenea cină e o blasfemie. Doamna M. n-a spus-o, însă mă tem că am scăzut considerabil în ochii ei. Dar nu asta a fost important. Frumusețea acelei seri a stat în farmecul peisajului și al atmosferei. De la masa mea aveam o vedere panoramică asupra dealurilor ale căror culmi domoale acoperite cu șirurile perfect aliniat ale viilor coborau pierzându-se în câmpie. Înserarea iscuse diafane cețuri de prin văi iar depărtările își schimbau culoarea de la o clipă la alta, ca într-un decor de operă, de la albastru înspre portocaliu și mov. Cum, din fericire, restaurantul doamnei M. nu avea muzică, nici măcar tonomat, liniștea locului era atât de vastă pe fundalul unor mărunte sunete domestice, un clinchet de tacâm, o mașină ce oprea în parcare de jos, încât era imposibil să nu simți adierea unei păci metafizice, a armoniei universale, altfel de neatins. Treptat se ocupau și celelalte mese, veneau de obicei perechi, de toate vârstele. Se sfârșea o zi obișnuită de lucru, dar toată lumea era îmbrăcată îngrijit, nu elegant, dar decent, curat și cu gust, și toți păreau să se cunoască, se salutau, se interpelau

amical. Eram o figură nouă acolo, am observat expresia lor de ușoară surpriză când mă descopereau, pentru ca apoi, trecând prin fața mesei mele, să mă salute surâzători, cu o înclinare a capului, ca pe unul de-al lor. Mă aflam evident într-o comunitate cu o marcată cultură civic-comunitară, unde, în ciuda alurii lor citadine, oamenii obișnuiau încă să se salute. M-am retras când s-au aprins luminile și peisajul a devenit invizibil. M-a trezit târziu după miezul nopții întoarcerea colegului meu de cameră, primarul. L-am întrebat cum a fost cina în familie. Era încântat de atmosfera de profundă cordialitate. Singurul lucru care l-a contrariat a fost obiceiul francezilor de a bea șampania la aperitiv și coniacul la desert, taman vițâvercia de cum o facem noi. Ca să vezi!

Fără îndoială, rememorării mele strasbourgheze i s-ar putea reproșa o naivă pornire spre idealizare. Sunt conștient de asta, dar nu fac nici un efort de a-mi tempera entuziasmul retrospectiv pentru că el reflectă foarte exact starea mea de spirit, și nu numai a mea, din acele zile. Trăiam cu neașteptată forță șocul cultural al lui Toffler: mă aflam într-o maximă disponibilitate receptivă, lipsită de urma oricărui spirit critic, care, altfel, îmi prisosește, și asta avea ca efect o perpetuă stare de surescitare exaltată. Mi se întâmplă de fiecare dată când ajung în Occident și cred că fenomenul este consecutiv contrastului pe care-l constat tot neatenuat, mereu șocant, dintre realitățile de aici și cele de acolo. După o călătorie în Germania, am publicat o suită de impresii în ziarul local, care a stârnit valuri pro și contra din cauza propensiunii comparative care ieșea mereu în defavoarea „neamului”. Unul dintre jurnaliștii din vechea gardă m-a și invitat într-un articol cu intenții de replică indirectă, căci nu mă numea dar adresa era limpede, ca, dacă totul îmi miroase pe plaiul strămoșesc, să-mi fac bagajul și să mă mut „dincolo”. Reacție tipică de români mari. Căci așa-i românul când se sumețește: dacă-i atragi atenția că e descheiat într-un loc inconvenabil, nu dă să se încheie, ci te înjură că-l „denigrezi”.

Fapt este însă că, o mulțime dintre lucrurile și aspectele care mi-au provocat exaltarea necondiționată în acea primă ieșire în Occident, au devenit azi, după ce atâta lume a călătorit, niște locuri comune chiar și la noi. Ar fi naiv să stăruim în evocarea lor. De aceea, din acest punct, am să renunț la rememorarea cronologică a acelor zile, reținând doar ceea ce amintirea mea a conservat ca fiind ceva într-adevăr ieșit din comun. Așa a fost, bunăoară, acel Congres care a constituit, de fapt, motivația oficială a inubliabilului sejur. Se desfășura pe secțiuni, sub egida Forumului Național al Deputaților Socialiști și Republicani (FNESR) și avea ca temă generală „Orașul în cotidian”. Secțiunea la care eram noi invitați dezbătea problema est-vest sub aspectul unei democrații locale adaptată la o Europă a orașelor. Raportor o aveam pe primărița Strasbourgului, doamna Catherine Trautmann, deputată în Parlamentul European, iar ca participanți de mare notorietate pe doamna Catherine Lalumiere, pe atunci secretar general al Consiliului Europei, pe Pierre Mauroy, fost prim ministru, și pe Adam Michnik de a cărui anvergură însă am aflat abia în anii următori. Încă o dovadă, dacă mai era nevoie, de izolarea imbecilizantă în care trăisem până de curând. În ciuda eforturilor fiecăruia de a ne informa și a ne ține în pas cu lumea, lucruri esențiale ne rămăseseră inaccesibile ori pur și simplu ne scăpaseră, condamându-ne la retardare și inculcându-ne penibile complexe de inferioritate.

Când în dimineața de la 18 mai, la ora 9, într-o zi senină și înmiresmată, am coborât din microbuz în fața „sălii” Congresului, nu ne-a venit să credem ochilor. Nu mai era nimic de recunoscut din halele acelea imense și lugubre pe care ni le arătase Alain în zorii sosirii. Totul strălucea în lumina proaspătă a zilei, culoare, animație, atmosferă mai curând de Luna Parc decât de congres. În hala imensă, între cele câteva săli de conferințe, un spațiu vast, așternut cu mochete în culori pastelate, găzduia expoziția serviciilor și utilităților citadine. Expuneau aici toate marile companii și întreprinderi de electricitate, transporturi, poștă,

telecomunicații, salubritate, apă, alimentație publică, sănătate etc. etc. Din loc în loc, marile ecrane-monitor îți îngăduiau să urmărești tot ce se petrecea în sălile de conferințe. Din loc în loc, mici scuaruri cu havuzuri și bănci, amenajate *ad hoc*, îți ofereau posibilitatea să te mai și odihnești, să te abstragi o clipă din animația care devenea de la un timp amețitoare. De altfel, și afară, în jurul acestei hale centrale, apăruseră corturi-restaurant, patiserie sau cofetărie, unde am și avut ocazia să luăm prânzul. Cum a fost posibilă toată această metamorfoză a locului în mai puțin de două zile? Foarte simplu, ni s-a spus: întreprinderi specializate, module, butaforie, instalații video și de sonorizare *demier cri*. Era suficient să te oprești doar o clipă la oricare dintre zecile de standuri, care de care mai seducător, mai inventiv în modul de a se prezenta, pentru ca reprezentanții firmei să te ia în primire, să te invite, să te persuadeze, să te încânte, să te informeze, să-ți explice, să-ți răspundă oricărei curiozități, să te trateze cu o cafea, cu o țigară, cu un pahar de vin, cu un fursec, ba la despărțire să-ți mai dăruiască și pliante, reviste, albume, cărți, promoționale firește, însoțite de pixuri, agende, ascuțitori, brichete, brelocuri și câte altele care fac deliciul dintotdeauna al colecționarilor de fleacuri. Din cele auzite în sala de conferințe – unde rămâneam sau reveneam în timpul comunicărilor cu titluri atracțioase – ca și din acest periplu până la urmă puțin aiuritor, m-am ales cu o imagine panoramică a ceea ce va să zică societatea capitalistă, aceea care, după aproape cincizeci de ani de îndoctrinare comunistă, mai provoacă încă și azi la noi reacții retractile ori de-a dreptul ostile. O societate extraordinar de vie, dinamică, plină de inițiativă și inventivitate, iute adaptabilă la nou, în care incompetența este expurgată firesc, ca un corp străin, și căreia noțiuni și fenomene absurde precum blocaj financiar, producție pe stoc, ori arierate etc. îi sunt totalmente străine.

În încheierea Congresului, în seara celei de a doua zile, toți participanții, cam 1500, am fost invitații doamnei Catherine

Trautmann și ai lui Pierre Mauroy în calitate de „president de la FNESR”, la recepția de adio. Se desfășura în „Pavilionul Joséphine”, clădire, după toate aparențele, de veac XVIII, în mijlocul unui magnific parc secular. Lume multă și bună, conversații libere, peste tot, pe aleile parcului și în sălile „pavilionului”, bufete cu profuziune de bucate, cele mai multe enigmatice, dar toate apetisante. Așa am mâncat, fără să știu, melc. Nemaipomenit de gustos. Noroc că abia *post factum* am aflat ce am ingurgitat, altfel nu mă atingeam de el și muream cu prejudecata că melcul nu poate fi decât grețos. Pentru delegația noastră însă, *le clou de la soirée* l-a constituit întâlnirea cu primărița. Nu știu dacă pentru ea a fost o întâlnire programată sau fortuită, pentru noi a rămas însă de neuitat atât prin durata, inteligența și spontaneitatea conversației cât și, nu în ultimul rând, prin *charme*-ul amfitrioanei. Între timp, în jur se adunase un roi de curioși, dar mai ales de reporteri cu camere și blitzuri. La despărțire, după ce *Madame Le Mair* se fotografiase deja *avec les roumains*, prietenului Cornel S., plin de umor, dar cu o gambă în jambieră de ghips de pe urma unui glonț ce i-a străpuns-o în timpul Revoluției, la Timișoara, îi vine ideea năstrușnică să testeze și umorul primăriței și o roagă respectuos să-i dea un autograf pe cizma de ghips. O clipă de stupoare în rândurile asistenței, dar scurtă, pentru că doamna T. marșează fără nici o ezitare și, în veselia unanimă, sub scăpărarea frenetică a blitzurilor, se lasă într-un genunchi și își pune semnătura pe albul imaculat al gipsului. Ne-am întors cu toții acasă cu trofeul istoricei fotografii.

Ajuns aici, nu simt îndemnul de a trece mai departe fără a mai adăuga un cuvânt despre această Doamnă, mai ales că peste câțiva ani avea să ajungă ministru al culturii. O caricatură din „News d’Ille”, revistă a Centrului Universitar de Ziaristică din Strasbourg, înfățișă o fetiță în costum tradițional alsacian, cu coșuleț și cocardă tricoloră la bonetă, în fața microfonului unui gigantic reporter: „Când voi fi mare, am să mă fac primar!”, declară ea. E vizată evident doamna Catherine Trautmann,

diplomată în teologie protestantă și membră a Partidului Socialist (pentru noi, bizară combinație, da, dar ce socialism e acela!...), deputată în Parlamentul European și primar al orașului, de la alegerea căreia se împlinea la data vizitei noastre exact un an. Prilej pentru un prim bilanț al mandatului ei. „Acum un an – scria aceeași revistă – victoria ei a fost o surpriză. Azi [...] 72% din strasbourghezi se declară satisfăcuți de primarul lor [...] După un an de viață comună, povestea de dragoste continuă: competentă, simpatică, dinamică, strasbourghezii îi găsesc Catherinei Trautmann toate calitățile. Sunt chiar pe punctul de a-i accepta și latura autoritară. Singura umbră a portretului: proiectul introducerii tramvaiului. Dar, dacă ar fi s-o ia de la început, orașul ar spune încă o dată da primarului său”. Totuși, după un sondaj de opinie, de partea „tram”-ului sunt 50%, 39% sunt împotrivă, restul se abține. Adevărata rezistență o întâmpina primărița mai curând la majorarea cu 10% a impozitului local: 14% pentru, 76% împotrivă. Ca pretutindeni: cine acceptă senin majorarea impozitului?! Exista, bineînțeles, și o opoziție. Iată, de pildă, ce spunea ea prin Robert Grossmann, republican, despre doamna T.: Reporter: „După părerea dv., politica municipalității e socialistă? Dl. R.G.: „Da, dar se străduiesc s-o ascundă. Ei vor să schimbe modul de viață și să insinueze o nouă pedagogie a automobilului. Ceea ce este împotriva ideii de libertate. Ei construiesc un „tram”, considerând că e „mai popular”. Rep.: „Cum vede dreapta situația sa de opozantă?” Dl. R.G.: „Ne-am regăsit personalitatea. Dar nu suntem ascultați. Asta ține de temperamentul Catherinei Trautmann: ea vrea întotdeauna să aibă dreptate. N-am auzit-o niciodată spunând: vom reflecta împreună și vom găsi o soluție. E puțin cam caporal-șef”.

Nu știu cât o fi de caporal doamna T. – la vremea aceea, singura femeie primar din categoria orașelor de peste 200.000 de locuitori – dar Strasbourgul n-ar fi fost ales capitala Europei dacă nu era un exemplu de civilizație urbană. Cum mă aflam pe atunci „în funcție” într-un consiliu municipal, am urmărit deliberat

prioritar tot ce ține de gospodărie. Curat ca un pahar. Pe lucrătorii salubrității nu i-am văzut decât în zori: curați, salopete albastre, mănuși albe. Lucrau cu pubele ușor manevrabile, încărcate apoi în minicare silențioase. Sistem public de recuperare a materialelor refolosibile, ingenios, eficient, modern. Servicii ireproșabile. Sub aspect igienico-sanitar, rețeaua de alimentație publică pare de-a dreptul aseptică. Iluminatul public... ce să mai vorbim?! Transportul în comun punctual, excluzând din memorie și limbaj noțiunea de înghesuală. Autobuzele acelea, prin curățenie, culoare, eleganță, fac parte din personalitatea orașului. Unde pui că, până la urmă, doamna T. a ieșit învingătoare și în bătălia pentru tramvai. În 1995, când descindeam pentru a doua oară la Strasbourg, pe străzile sale circula de acum, spectaculos și silențios, un soi de vehicul intergalactic căruia localnicii îi ziceau familiar „tram”. Dar, e drept, primarul are acolo un mare avantaj: departamentul nu-i pune bețe-n roate, municipiul bucurându-se de o autonomie absolută.

Curios este că Palatul Europei, pe care l-am vizitat într-o zi în manieră turistică, m-a impresionat mai puțin decât mă așteptam. Neîndoielnic, sunt memorabile splendoarea și ingeniozitatea arhitecturală, varietatea materialelor folosite și, în general, aerul acela de SF al interioarelor. Dincolo de asta însă, amintirea momentului rămâne mediocră ori poate eram eu într-o dispoziție receptivă mediocră. Control antitero la intrare, plimbare ghidată prin holuri, săli și culoare, cu oprire în rotonda Parlamentului. Tocmai se desfășura o ședință care dezbătea normele sanitar-veterinare obligatorii în comerțul cu păsări vii. Puteam urmări discuția la cască în vreo 12 limbi. Sala era aproape goală. N-am rezistat nici noi mai mult de cinci minute. La plecare am primit ca suvenir și atestare a participării la o ședință a Parlamentului European, o delicată insignă reprezentând drapelul Europei Unite.

Am participat în zilele acelea și la două, să le zicem, „întâlniri de lucru”. Prima, la sediul strasbourghez al ONUDI, unde ne-a

primit o secretară pimpantă care ne-a împărțit pixuri și carnețele, iar apoi ne-am întreținut preț de jumătate de oră cu un domn de o politețe glacială, căruia i-am satisfăcut interesul pentru resursele și perspectivele economice ale județelor noastre. Interes strict protocolar, de altfel, căci întrevvedereea n-a avut absolut nici o urmare. Cealaltă întâlnire a fost mai curând o reuniune mondenă a cărei motivație era înființarea ABREPH, prilejuită de prezența noastră. Nu mai știi exact ce semnifică această siglă, dar era vorba de o asociație de prietenie cu județul Hunedoara. Lume bună și aici, prietenoasă, guralivă, discuții libere, promisiuni de neuitare, schimburi de adrese. Totul s-a încheiat cu o agapă cordială la un local mic și simpatic. Cel mai interesant lucru pe care l-am auzit aici au fost cuvintele vecinului meu de masă, înalt funcționar la Consiliul Europei, căruia nu-i mai rețin numele. „Veți intra cât de curând în Consiliul Europei – mi-a spus el, venind vorba – dar în Piața Comună (așa-i zicea pe atunci Uniunii Europene) nu veți putea avea acces mai curând de 15 ani”. Prima parte s-a adevărit; cât privește a doua predicție, domnul se dovedește a fi fost un optimist. Târziu după miezul nopții ne-am despărțit cu toții, efuziv, în bulevardul pustiu. De atunci n-am mai auzit niciodată de ABREPH.

Într-una din după-amieze am cunoscut și o experiență memorabilă de o cu totul altă natură. În atmosfera aceea de calm și civilitate, se putea distinge totuși și un motiv de tensiune și neliniște latentă, ca urmare a activității Frontului Național al lui Le Pen. Am văzut în oraș, pe alocuri, înscrise pe ziduri, slogane pro și contra. Unul contra l-am putut citi chiar în centru, la loc cât de poate de vizibil: „Tineretul se cacă pe F.N.!” Violența de limbaj nu era în astfel de cazuri decât consecința violenței de acțiune a extremei drepte. La data vizitei noastre clocotea încă indignarea opiniei publice în urma sacrilegiului de la Carpentras, unde extremiștii profanaseră cimitirul evreiesc, mergând până la deshumarea și mutilarea cadavrelor. Un titlu din hebdomadarul „Vendredi” proclama solemn: „*Carpentras: o profanare a Franței*”.

Noul nostru prieten, Marc Danon, cunoscut la soareaua înființării acelei ABREPH, profesor de germană la un colegiu din Strasbourg, găsea crima de la Carpentras mai oribilă decât actele naziste: aceia ucideau evrei vii; aceștia îiucid încă o dată pe cei morți... În semn de protest – cum se întâmpla, de fapt, în toată Franța – municipalitatea a organizat o manifestație. Am fost întrebați dacă nu cumva am vrea să participăm și noi. Am acceptat fără ezitare. Și din curiozitate, bineînțeles, dar în primul rând dintr-un real sentiment de solidaritate cu organizatorii a căror motivație coincidea perfect cu propriile noastre convingeri. Constatăm că manifestația, fixată pentru șase după-amiaza, este un marș al tăcerii la care participau cam 25.000-30.000 de oameni. În fruntea coloanei, doar un *banner* cu inscripția „*Împotriva barbariei, a rasismului și antisemitismului*”. Atât. Nici o lozincă, nici o pancartă, nimeni nu se agită, nimeni nu scandează. Coloana înaintează încet, într-o tăcere sobră și demnă, impunătoare prin forța pe care o sugerează. După interminabilele noastre agitații stradale din lunile acelea, viermuitoare, gălăgioase, cu huiduieli și lozinci în versuri cretine, care nu reușeau să-mi stârnească decât indignare sau lehamite, spectacolul acesta insolit m-a emoționat realmente. Ne-am atașat manifestației în Place Kléber și am însoțit-o cale de vreun kilometru, peste Place Broglie și Place de la République, până în fața Sinagogii de pe Avenue de la Paix, unde coloana s-a destrămat de la sine în aceeași liniște. Pe tot acest traseu, circulația era, firește, blocată, dar sutele de vehicule așteptau răbdătoare, cu motoarele stinse. De pe ambele trotuare, o altă mulțime ne privea în tăcere. Nici o fluierătură, nici o invectivă, nici o huiduială. Ici, colo, câte un polițist elegant și inutil. Ce să fie toate astea dacă nu efectul unei tradiții democratice de vreo două sute de ani? Dar nu numai democratice, ci și culturale de alte câteva sute de ani. Recent, elaborând numărul 1-2/2001 al revistei „Arhipelag”, unde am pregătit o evocare a lui Cornel Regman, mi-a parvenit unul dintre panseurile sale acide: „*Culturii*

noastre îi lipsesc cei șapte sute de ani de acasă". Este exact ceea ce nu le lipsește acestor țări de la apus, pe care le-am străbătut în ultimii ani, exact ceea ce le asigură prestața și certitudinea identitară.

Spuneam că personalitatea unui oraș rezidă, poate, în primul rând, în respectul față de propriile tradiții. Ceea ce, la urma urmelor, nu înseamnă decât respect pentru cultură. Sub acest aspect, Strasbourgul e un oraș literalmente impregnant de cultură. Aflat de două mii de ani la răscrucea unor drumuri pe care s-au perindat oștirii, mărfuri, opere de artă și oameni cu idei, permeabil la cele mai diverse influențe, el a știut să le cultive prin armonioasă asimilare, înfățișându-se azi ca o inconfundabilă și fermecătoare sinteză a culturii europene. Păstrate, ocrotite, inteligent modernizate, o veche moară, o insondabilă pivniță pentru vinurile alsaciene, o venerabilă ghețarie sau o seculară fabrică de bere apar azi aureolate de atributele unor veritabile monumente de cultură. La tot pasul, încastrate în zidurile caselor, pot fi citite plăci memoriale: aici s-a născut, sau a creat, sau a murit un savant, un artist, un ostaș, un om politic. Străzi, piețe sau întregi cartiere, cum este seducătorul La Petite France, sunt prin ele însele adevărate muzee în aer liber, unde pulsează viața intensă a civilizației contemporane, fără a impieta prin nimic asupra memoriei culturii. Totul se dovedește a fi gândit în perspectiva tuturor conexiunilor și consecințelor posibile și în strânsă relație cu imperativele funcționalității. Totul e conceput parcă pentru a bucura privirea și sufletul, pentru a satisface orice nevoie, în sfârșit, pentru a te simți om liber, cu un trecut și un viitor, într-o lume ce stă sub veghea lui Dumnezeu. Căci vederea Catedralei, aflată exact în mijlocul orașului, tocmai această veghe a lui Dumnezeu ți-o sugerează. În primul rând, Piața Catedralei, cu „Pharmacie du Cerf” – cea mai veche din Franța (1268!), activă și azi – cu „Casa Kammerzell” din veacul al XV-lea, și cu „Maison de L'Oeuvre Notre Dame”, din al XIV-lea, este ea însăși un monument de artă. Dar Catedrala? Intenționat am lăsat-o la urmă,

pentru că mi-e frică s-o evoc și mi-e greu să-mi găsesc cuvintele. Spre regretul meu, în acest prim sejur, ne-a rămas un timp ridicol și necuviincios de scurt pentru a o vizita. Culmea, n-am apucat să auzim nici cocoșul care iese și cântă din orologiul astronomic la 12 jumate fix. Am revăzut-o în schimb și l-am auzit la celelalte reveniri la Strasbourg. Atunci însă, prima întâlnire cu acest miracol de piatră a fost copleșitoare și derutantă. Gigantică, simbol și emblemă a orașului pe care-l domină prin săgeata sa de 142 de metri, începută în secolul al XIII-lea, Catedrala Notre Dame este o fantastică, indescritibilă dantelărie de piatră, înnobilită de istorice vitralii, dintre care rozeta de deasupra portalului central este cea mai mare din Europa. Ca să te familiarizezi cât de puțin cu superbebele-i detalii, ca s-o cutreieri cu sistemă, de la subsoluri până la turla, presupun că ai avea nevoie de cel puțin trei zile. Noi am avut o oră. A o evoca deci la modul descriptiv, după ce abia am reușit s-o întrezăresc, mi se pare o cutezanță pe care nu mi-o asum. Aș putea, bineînțeles, să scriu despre ea, copiind date din ghiduri și pliante, lăsând pe deasupra (celor naivi) și impresia că sunt un erudit. Dar asta ar însemna să trișez. Cum am mai spus de atâtea ori, nu urmăresc în aceste însemnări decât să dau expresie câtorva dintre impresiile primare și pure pe care mi le-a suscitată întâiul meu contact (dar mai bine aș zice impact) cu civilizația occidentală și să reflectez, poate, pentru uz propriu, asupra câtorva repere care mi se par demne de urmat în aspirația de a ne apropia cât de cât de această civilizație. Nu voi mai spune, așadar, decât că, în spațiul vast și auster al acestei Catedrale, unde la tot pasul întâlneam o nouă capodoperă învăluită în lumina stranie, filtrată de vitralii, mi-a încolțit gândul revelator că abisul terorii și nimicirii valorilor l-au cunoscut doar acele popoare ale căror stăpâniri au avut la un moment dat nefericita idee de a încerca despărțirea de Dumnezeu. Celelalte, cele care au avut înțelepciunea de a se păstra mereu sub veghea Lui, deși n-au fost scutite nici ele de urgii, au avut parte de o propășire organică, firească, fluentă, fără fracturi și devastatoare

prăbușiri. Nu sunt un mistic și aceasta nu e o reflecție mistică, ci o constatare de bun simț, care s-a născut spontan, într-un loc binecuvântat, apărut de o extraordinară memorie a culturii.

Dimineața ultimei zile a fost aceea în care doamna Meckert ne-a invitat să-i vizităm „exploatația”. Era, de fapt, o vizită de adio. Despărțirea a fost patetică, firește, cu invitații și promisiuni de revenire. Au trecut de atunci 11 ani și, cu toate că mi-am propus-o de fiecare dată, n-am reușit să revin în acea mică oază de liniște și împăcare cu lumea din Heiligenstein. Spre neuitare și bună pomenire, madame Meckert ne-a dăruit la plecare, pe lângă inexorabilele pixuri publicitare, și un bax cu șase sticle din vinul casei. Câte una pentru fiecare. Mai păstrez de la ea un mic pliant cu poza hotelului. În interior, ca o sfioasă dedicație, scrisă cu cerneală, cu o grafie ușor ezitantă: „Fam. Meckert René + Aline”. Pe René nu l-am văzut însă niciodată.

La prânz, în acea ultimă zi, am fost din nou invitați ai familiei lui Alain. Zi superbă, ca toate cele de până acum. Masă festivă, așternută pe terasa dinspre grădina cu vegetație luxuriantă. Invitați și prieteni din vecini, ca să-i vadă pe români, familia Lecutiez, tineri, până-n 40, simpatici și locvace, cu doi copii adorabili și, din felul cum au participat la masa comună, foarte bine educați. Tatăl, medic stomatolog. Conversație animată, veselie, dar și, apărută insidios, acea vagă melancolie ce anticipează întotdeauna despărțirile cu perspectiva unor reveniri puțin probabile. Vin bun, *a votre santé*, dar eu tot cu oranjada mea. Despărțirea e și aici patetică, însoțită de obișnuitele promisiuni ce nu vor mai fi niciodată împlinite. Aflând că Lizuca e profesoară de franceză, Lecutiezii se agită, dau fuga acasă și se întorc în ultima clipă cu o cutie de carton burdușită cu discuri, reviste și cărți franțuzești. Le-am împărțit frățește a doua zi, în pusta ungară, unde ne-am oprit să dăm gata ultimele merinde cu care ne-au înzestrat la plecare părinții lui Alain.

Ne-am pornit pe drumul de întoarcere la cinci după-amiaza. De la zece până la miezul nopții, am făcut o escală la München.

Incredibilă animație, lume plimbăreață, muzicanți și pictori la tot pasul, terasele cafenelelor pline. Primăria, o minune și asta, pusă în valoare de eclerajul savant. Marc, care ne însoțește și el de data asta, să vadă România, ne invită la berăria pe care o frecventa Hitler. Sală imensă, plină ochi, unde cu greu găsim o masă în cel mai îndepărtat colț. Mâncăm covrigi și ne străduim să golim criglele ciclopice. În jur e un vacarm indescrribibil. Strigăm și noi unii la lații, ca să ne înțelegem. O orchestră în costume tiroleze e excedată de cei ce cântă pe la mese, ținându-se de după gât și legănându-se în tact. O veselie de sfârșit de lume. Așa e seară de seară, îmi zbiară în ureche Marc. Toată veselia asta mi se pare puțin cam stupidă, îi strig și eu. Râde flatat: tipic nemțească, zice.

La 5 dimineața, de pe autostrada ocolitoare, admirăm panorama ireală a unei Viene învăluită în crepusculul zorilor, dar cu toate luminile încă aprinse. La 14,30, treceam prin vama Nădlac și începeam slalomul printre gropile patriei. O făceam însă cu voioșie la gândul că la Arad vom avea ocazia unei prime revanșe, oferindu-le de data asta noi francezilor un prânz pe cinste. Am tras, așadar, la cel mai select restaurant al locului, al cărui nume nu-l mai știu, de unde două ospătărițe botoase și insolente numai că nu ne-au scos în brânci. Cum adică, pe ce lume trăiam, noi nu știam că în ziua alegerilor nu se servește nimic până seara?! Știam că nu se servesc băuturi bețive, dar mâncare de ce nu s-ar servi? Uite, venim de la drum lung, cu oaspeți străini... Nu și nu. Nimic. Așa sunt dispozițiile. De altfel, nici nu avem mâncare gătită. Nu-i nimic, gătiți, faceți un grătar, ceva, adăugați bufet rece, nu putem pleca așa cu oamenii ăștia. Ba să plecați. Atmosfera devenise explosivă, ne enervasem cu toții, când și-a ivit burdihanul bossul, tipul escrocului bine hrănit, care, ca să-și ducă la capăt netulburat matrapazlăcurile, s-a învățat să-i ghiftuiască prin separeuri pe toți milițienii, securiștii, activiștii și șefii, ba să le mai și trimită sarsanale burdușite „la domiciliu”. Cele două zuze l-au pus de îndată în temă, uitați, șefu, ce dorește dânsii... Și tărășenia a început cu forțe noi.

Francezii urmăreau episodul amuzați și intrigați, neputând înțelege în ruptul capului de ce n-aveam voie noi, românii, să mâncăm în ziua alegerilor. Până la urmă nu știu căruia dintre noi i-a venit în minte argumentul salvator, tocmai când ne pierdusem cu toții nădejdea: cum, domnule, adică oamenii ăștia ne-au ținut ca pe palme vreme de o săptămână în țara lor și noi nu le putem oferi un prânz în țara noastră?! Se vede că huiduma o fi avut în dotare un rudiment de bun simț ori – mai știi? – o fi fost vreun român mare pe care argumentul acesta l-o fi sensibilizat subit. A cedat brusc – nu însă fără a avea aerul că ne face o mare favoare – și ne-a pofțit într-un separeu unde ne-a servit cu tot ceremonialul un prânz memorabil. Așa am descoperit că aveau din belșug și felurimi de mâncăruri gătite. Pentru ca apoi, până la Timișoara, să ne batem capul pentru cine le-o fi ținut la secret.

La Timișoara am mai amânat momentul despărțirii, la o cafea, acasă la Doru M. Pentru ca, pornind în sfârșit în ultima etapă, să ne dăm seama că nu vom mai ajunge la timp să votăm la Deva. Iar noi țineam neapărat să ne facem „datoria cetățenească”. Pe la 9,30 am oprit de aceea la primul centru de vot care ne-a ieșit în cale la Lugoj. Era Duminica Orbului.

***

Am mai rămas „în funcție” până la sfârșitul lui iunie, când s-au instalat noile „structuri” rezultate din alegeri. E drept că am fost întrebați dacă nu cumva vrem să rămânem în continuare slujbași ai Primăriei. Cei mai mulți am preferat să ne întoarcem la uneltele noastre. În tot acest timp de șase luni am făcut cu adevărat „muncă patriotică”: nu numai că n-am fost salarizați, dar n-am primit nici un fel de retribuție, măcar simbolică, o indemnizație, o primă ocazională, nimic. Asta însă nu ne-a afectat: nu știu ca vreunul dintre noi să fi pretins sau să fi protestat. Am înțeles cu toții dificultățile momentului și ne-am asociat firesc eforturilor de a introduce ordine în haos fără a pretinde ceva. Ceea ce însă ne-a mâhnit cu adevărat a fost faptul greu calificabil că, la plecare, nimeni, absolut nimeni dintre cei ce ne înlocuiau

acum cu state în regulă, nu s-a gândit să ne spună măcar așa, de ochii lumii care vede și judecă, domnilor, vă mulțumim. Am plecat ca de la moara pustie. Peste câțva timp, întâiul prezident al întâiului Consiliu Provizoriu m-a rugat să-i dau o referință pentru a-și completa dosarul de revoluționar. Totodată m-a invitat și pe mine să-mi fac dosarul. I-am dat referința, dar dosar nu mi-am făcut. În primul rând pentru că una dintre frazele pe care le iubesc cel mai mult e cea pe care Van Gogh i-a scris-o fratelui său Theo: „*N-am venit pe lume să trăiesc mai bine decât semenul meu*”. De aceea, un revoluționar e în viziunea mea un om care-și riscă viața pentru libertate și nu pentru privilegii. Ca și democrația originală, revoluționarii „cu fitanție” sunt unul dintre acele produse specifice cu care nu contenim să uimim lumea civilizată. În al doilea rând, am refuzat să-mi fac dosar pentru simplul motiv că nu mă consider un revoluționar. Am fost un funcționar care, împreună cu alții asemenea lui, s-a străduit într-o perioadă critică să împiedice instalarea haosului, asigurând funcționarea fluentă și normală a administrației orașului. Asta e. Nu regret, iar atunci când îmi plătesc impozitele, și telefonul, și mai știu eu ce, mă simt cu conștiința împăcată. *A bon entendeur salut.*

De aici încolo, până în mai 1991, când am reluat jurnalul, mi-e greu să-mi amintesc cum m-am risipit. Căci risipire a fost. În „condica de prezență” sunt cu duiumul zile în dreptul cărora a rămas un spațiu alb care spune că n-am făcut nimic demn de a fi notat. Am ținut în ziarul local o rubrică săptămânală de politică „la zi”, moralnică și eticistă, stârnind uneori mici valuri, de asemenea locale. Nimic nu va rămâne de aici, totul e de pe acum perimat și uitat, înseși opiniile mele au devenit de-a lungul deceniului cu totul altele. O vreme am pregătit pentru tipar un prim volum al **Jurnal**-ului, cuprinzând anii 1966-1979.

Când am terminat, am renunțat a-l mai publica. Muncă zadarnică: nu va apărea niciodată. Creatura care și-a depus însemnările în paginile acelea mi-e pe porțiuni întinse atât de

străină, e atât de sigură de sine, cu opinii atât de peremptorii și definitive, încât refuz s-o mai creditez. În sfârșit, un lucru cu folos, care mi-a luat și el câteva săptămâni, a fost pregătirea pentru tipar și dactilografierea celei de a doua ediții a **Crepuscul**-ului, care a și apărut. Au mai fost apoi câteva drumuri, la București, cu treburi, la Timișoara, la copii, și, în martie '91, după promulgarea nefericitei Legi a fondului funciar, la Buziaș, pentru a-mi recupera un teren intravilan moștenit de la Pompil-Tata Moșu. Era acolo *in illo tempore* și o casă de vacanță, unde am petrecut cu toți cei ce azi nu mai sunt minunate zile ale copilăriei. Din Buziașul cu lume elegantă, cu muzică militară în filigoria promenadei și cu o cofetărie fabuloasă, am regăsit o stațiune căzută în paragină, cu vechile izvoare secate, tristă și aproape pustie, cu apocaliptice cârduri de ciori bântuind peste parcul secular. Drumul acela a fost doar începutul unei epopei absurde, al cărei sfârșit, mă gândesc uneori, în ceasuri negre, că nici nu voi mai apuca să-l văd. Fiindcă, deși între timp am devenit „proprietar tabular” și toată lumea mă asigură că am de partea mea o dreptate incontestabilă, situația acelu nenorocit de teren nu e clarificată nici azi, după zece ani: eu plătesc impozitul iar alții îl folosesc. Dar se cheamă că acum suntem un stat democratic și „de drept” – nu-i așa? – cu puterile separate, unde nimeni nu e mai presus de lege și alte asemenea gogoși...

Am reluat jurnalul în 22 mai 1991. În însemnarea acelei zile, preț de vreo două pagini, n-am făcut decât să rezum foarte expeditiv tot ceea ce am încercat să detaliez în această addenda. De aici încolo, el curge fluent, umplând până acum zece caiete, cu mici și nesemnificative întreruperi. Tonul său însă, entuziast și optimist la început, s-a temperat drastic pe parcurs, pe măsură ce constatam că miza pe care am investit-o în niște oameni, întâi în 1992, apoi în 1996, se dovedea exagerată și nejustificată, aceia relevându-și curând de tot detestabila calitate politică și morală. Ca să nu mai pomenesc de blazarea, mă tem că ireversibilă, care a cuprins jurnalul după alegerile din 2000, când pentru generația mea s-a stins definitiv orice speranță de a mai

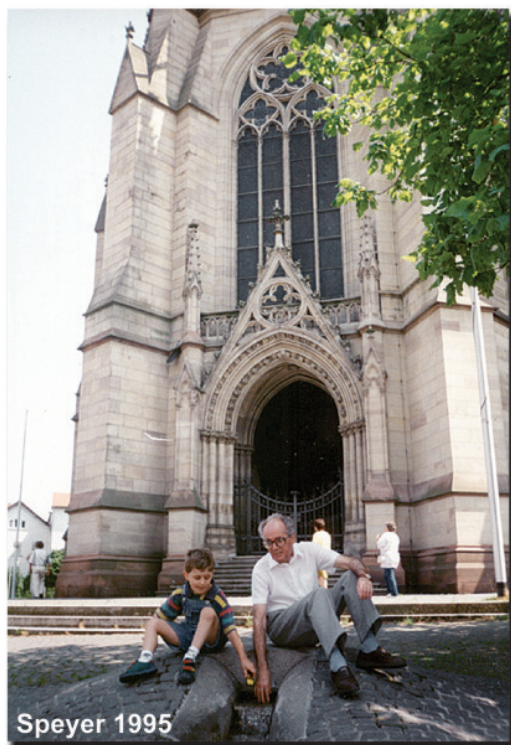
apuca vreun tren spre Europa.

Oricum, acest jurnal al interminabilei „tranzitii” nu va mai apărea decât postum. Și atunci numai dacă, bineînțeles, se va găsi o creatură cu benedictină răbdare, în egală măsură sufletistă și curioasă, care să se aventureze în descifrarea și transcrierea grafiei tot mai greu lizibile a unui scriitor care și azi, în era ordinatoarelor, scrie tot cu țăruza pe hârtie, ca în vremurile de glorie ale fetelor de la Căpâlna, pentru a eșua în cele din urmă în condiția argheziană, „*ne-ncercat de slavă, crâncen și scârbit...*”

Ianuarie-aprilie 2001

Biblioteca EMIA

[...] Nu voi mai spune, aşadar, decât că, în spaţiul vast şi auster al acestei Catedrale, unde la tot pasul întâlneam o nouă capodoperă învăluită în lumina stranie, filtrată de vitralii, mi-a încolţit gândul revelator că abisul terorii şi nimicirii valorilor l-au cunoscut doar acele popoare ale căror stăpâniri au avut la un moment dat nefericita idee de a încerca despărţirea de Dumnezeu. Celelalte, cele care au avut înţelepciunea de a se păstra mereu sub veghe Lui, deşi n-au fost scutite nici ele de urgii, au avut parte de o propăşire organică, firească, fluentă, fără fracturi şi devastatoare prăbuşiri. Nu sunt un mistic şi aceasta nu e o reflecţie, ci o constatare de bun simţ, care s-a născut spontan, într-un loc binecuvântat, apărut de o extraordinară memorie a culturii.

Radu Ciobanu - Ţărnel târziu (Jurnal 1985-1990)

ISBN 973-8164-03-6